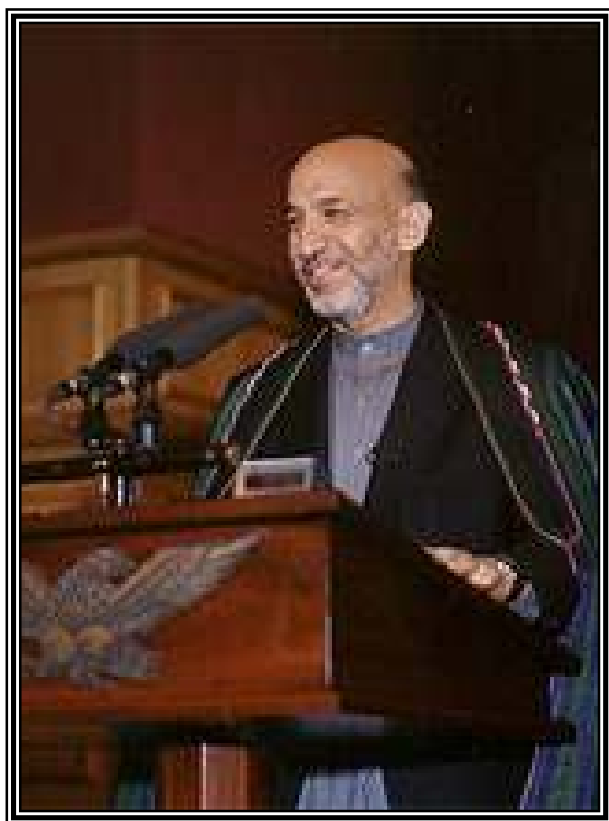

کرزی

Ketabton.com

د افغانستان ولسمشر حامد کرزی

کرزی

د افغانستان د ولسمشر حامد کرزي ژوندلیک

لیکوال

نیک بی مایلس

پښتو ژباړن

غلام ولي نوري

د کتاب پېژندنه :

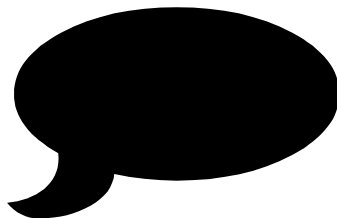
❖ د کتاب نوم	:: کرزی
❖ لیکوال	:: نیک بی مایلس
❖ ژباړن	:: غلام ولي نوري
❖ خپرندوی	:: سنځر خپرندویه ټولنه
❖ کمپوز او ډیزاین	:: مطیع الله روھیال
❖ چاپکال	:: ۱۳۸۷ ش - ۲۰۰۸ ع
❖ چاپشمېر	:: ۵۰۰ ټوکه

اړیکي

aracozia@yahoo.com

گرځنده

۰۰۹۳(۰) ۷۰۰۳۱۸۴۹۳

ڊالی

خپله دا ژباړه د هیواد د تکره لیکوال

او پېژندلي څـ پرونکي

استاد محمد معصوم هوتک

نامه ته ډالی کوم

غلام ولي نوري

د ژباړن خبري

دا نصیب هم په سړي نوري کوي روان کندهار ته وم، خو خپل ځان مي په کاناډا کي وموند. دا د ۲۰۰۷ م کال د اګسټ ۱۲ مه وه، چي د کندهار ښار ته نژدې مي موټر ټکر سو. داسي ښکارېده لکه تقدیر چي د افغانستان او پاکستان په نسخو زما روغتیا نه وه نویشته کړې.

خو د غرب د عصري او پرمختللي ټکنالوژۍ څخه په مننه، چي زه یې بیرته د دي جوګه کړم چي د خپلي خوارکۍ پښتو په ننگ قلم راپورته کړم. دا ځل مي درمنله د یوه کاناډايي ډاکټر له خوا کېده. پر کټ تر کښېنستلو وروسته مي د عادت له مخي افغاني ټولي نسخي او ایکسري وړښکاره کړې، خو افغاني ایکسري حتی په دې کي هم پاته راغلې وه، چي زما د سر په کوپړۍ کي دروزنه ونیسي. ډاکټر هغه ایکسري وکتلې، چي کومي نتیجې یې نه ځني واخیسته. له همدې کبله یې زه د ایکسري خوني ته بوتلم هلته یې د عصري ایکسري ماشین په غېږ ورکړم. تقریبا تر ۱۵ دقیقو وروسته یې زه بیرته هغه خوني ته راوستم، چي ور څخه بیولي یې وم.

تر لږ ځنډ وروسته د اوو ډاکټرانو یوه ډله راغله راته ویې ویل، چي د وروځو له منع څخه بیا تر نزلې پوري دي دا هډوکي دوه ځایه درز کړي دي.

اوه زما خدایه!

دا څه اورم؟

فکر نه کوم په هغه وخت کي چي پر ما څه تېرېدل بل څوک یې حس کړي، خو د تقدیر په وړاندي به خوار انسان څه وکړي.

ما وويل نو چاره څه ده؟

دوى وويل چاره دا ده، چي موږ بايد ستا سر د يوه غوږ څخه تر بله پوري عمليات كړو تر څو وكولاى سو هغه هډوكي دننه تداوي او له نس څخه دي غوښه پريكړو د هغو وينو و مخ ته يې وركړو، چي د هډوكو د ماتېدو پر وخت بهېدلي او د مغزو پر خوا تللي دي.

يا پاكه ربه چي ستا فضل او كرم نه وي نوزه خوار به څه وكړم. اې د كایناتو خالقه! زه دي لكه چي د خپل هيواد، اسلام او ژبي د چوپړ له پاره نور نه وم په كار؟ رب العالمينه بس تاسي پوهېږئ او كار مو.

له ډاكټر څخه مي وپوښتل كه چيري زه عمليات ونه كړم نو څه به وسي؟ ده په جواب كې وويل چي ته په بخت ډېر بيداره يې، چي ستا د سر وينه مغزو ته نه ده رسېدلې كه چيري رسېدلې وای نو تاسي به يا تر نامه لوړ يا كښته فلج سوي وای، او كه چيري عمليات ونه كړې نو د پورتنيو يادو سوو مشكلاتو سره د مرگ خطر هم تړلى وي. دا چي په زړه كې مي څه تېرېدل يو الله خبر دئ. بس د الله امر ته مي غاړه ايښې وه. د كایناتو رب په خپلو كارونو ډېر ښه پوهېږي.

ما د ډاكټر څخه ۱۵ دقيقې وخت وغوښت، چي تر څو په همدې اړه د خپلو قريبانو او دوستانو سره سلا او مشوره وكړم. ټولو د عمليات كولو مشوره راکړه چي ما هم ډاكټر ته په هو سر وخواوه. تر ۱۷ ساعته وروسته چي پر هونښ راغلم كه گورم د جانسن په نامه يو امريكايي ډاكټر راته ولاړ و، چي تازه د خپلي فلسطيني مېرمنې له كبله د اسلام په مقدس دين مشرف سوي و. ده چي زه وليدم چي را پر سد سوم پر ځيگري يې لاس راکښيښوى راته ويې ويل *Noori you will be all right Inshaullah*. خو وروسته چي به ما د خپل صحت په اړه پوښتنه ځني كول ډېر به خواهشيني

کېده او کونښن به يې کاوه، چي په يو چم مي له ځان څخه تېر کړي. يو وخت چي مي ډېر مجبور کړ راته ويې ويل ستا روغتيا به ډېر ډېر وخت وغواړي. ده زما سره دومره مينه کوله، چي زه ډېر ورته حيران وم ما ته داسي ښکارېدې لکه خپل ورور.

په روغتون کي نور غير مسلمان ډاکټران هم وه، خو د جانسن ميني او اخلاص بېخي حد نه درلود. دا مينه د اسلام د هغي رڼا له کبله وه، چي زما او د ده زړه ته يې لار موندلې وه تر دې نوبل کوم ټينگ تړون کېدای سي؟

تر ده وروسته ډاکټر رټکوسکي راغلی، چي زما عمليات يې تر سره کړي وه. ده وويل چي ښه کېږې انشاءالله. زما تر دوباره معاينې او ايکسري وروسته يې راته وويل چي هر څه ډېر سم دي او تاسي کولای سئ، چي نن پر ۱۲ بجي د روغتون څخه ولاړ سئ. ايا که زه په پاکستاني او يا افغاني روغتون کي وای څو ورځي به يې ساتلی وای؟ د دوولسو بجو په شاوخوا کي زما خوږ دوست اېر هم راوړسېد، چي سمدستي مو د روغتون څخه خپله کډه را بار کړه.

دا کيسه مي ځکه دونه اوږه کړه، چي يو څو لوستونکو ته وښيم، چي دا کتاب مي په څنگه وخت کي ژباړلی او بل د هغو ملگرو د ډاډ له پاره چي زما د روغتيا په اړه اندېښمن دي، خو زه اوس الحمد لله بالکل روغ رمت يم.

تر دې دوې مياشتي وروسته د کاناډا د البرټا ولايت د مرکز ايډمنټن د لوي مارکېټ پر کتابتون وربرابر سوم. هلته مي د نورو کتابونو تر څنگ دغه کتاب هم پيدا کړ. ډېر مي خوښ سو، چي سمدستي يې د ژباړلو فکر راسره پيدا سو. د روغتيا په دغسي وضعيت کي مي د دغه

کتاب ژباړه پیل کړه. د ژباړې په وخت کې به همپشه د کورنۍ د غړو له خوا د سختو نیوکو سره مخامخ کېدم، چې ویل به یې دا ستا صحت او دا کتاب! کله ښه سې بیا به یې وژباړې خو ما د چا دا ونه منل او نه مې تر اوسه په خپل ځان دا منلې ده، چې ما دومره سخته ضربه لیدلې، خو که مې ومنل په هغه صورت کې نو رښتیا هم مریض یم. تر اوسه لا د تندي پارسوب راسره دئ او دا چپه سترگه خو مې بېخي ډېره پرسیدلې وه، ما به خپلو ملگرو ته ویل لکه دا غریبان چې هم په کړوپ کشي کې ښه تجربه نه لري. خو اوس چې یې پارسوب کښته سوی هر څه سم معلومېږي. خو کله چې به مې دغه سرگذشت خپلو ملگرو ته وایه تږدې و، چې د زړه حمله پر راسې. خو ما الحمدالله هیڅ کمې نه ده احساس کړې او د دغه کتاب پر پښتۍ عکس مې هم تر عملیاتو وروسته اخیستی دئ.

یو څه هم د کتاب او لیکوال په اړه:

د ژباړې په وخت کې مې کونښن کاوه، چې ژباړه یې ډېره ساده وي. د ارجیوال په نامه یوه دوست له دې کبله د کتاب د ژباړلو څخه منع کولم، چې د مسعود صفت پکښې سوی دئ. ارجیوال ورور او د ده همنظرونه وایم چې د مسعود له پاره همدومره بس ده، چې مړ دئ.

ښاغلی لیکوال یې د افغانانو سره خورا ډېره مینه لري او د افغانانو د کلتور او تاریخ څخه ښه خبر دئ، چې د احساساتو یې باید درناوی وسي. په کتاب کې ځینې غلطې وې، چې هغه مو تر وسه او پر خپل ځای اصلاح کړي دي. په کتاب کې د ولسمشر کرزي ډېر اړخونه را اخیستل سوي دي چې د راتلونکو تاریخ لیکوونکو له پاره تر ټولو ښه سند دئ، خو که چیرې دغه کتاب د ولسمشر کرزي د خولې څخه یو تکړه افغان لیکوال لیکلی وای ډېر به خوندور وای.

په پای کي د بناغلي مطيع الله روهيال خخه مننه، چي په خورا
سخت وخت کي يې د دغه کتاب کمپوز په ورين تندي وکړ او گټوري
مشورې يې هم را خخه ونه سپمولې. وينس ملگري فرهنگي ټولنه هم د
هېرولو نه ده، چي د دغه کتاب په چاپ کي يې تر خپله وسه مرسته وکړه.

نور نو دا تاسو او کتاب!

په سپېڅلې مينه او ادب

غلام ولي نوري

ش ۱۳۸۷ / ۶ / ۶

د سر خبري

په لومړي ځل ما له حامد کرزي سره په ۱۹۸۷م کال د پاکستان په پېښور کې هغه وخت وليدل کله چې ما د افغان مطبوعاتو پروژې له پاره افغان زده کونکي نيول دا د بوستين پوهنتون د ارتباطاتو د کالج پروژه وه او زه يې ساحوي مشر وم.

د حضرت صاحب په تنظيم کي کرزي زمونږ ارتباطي کس و، د ده ډله يوه له هغو ۷ ډلو څخه وه، چې په افغانستان کي د سرو لښکرو پر ضد جنگېدل.

د ځينو ډلو سره په ځانگړې توگه د بنياد گرو سره چې له غرب سره يې حساسيت درلود، معامله ډېره گرانه وه، چې له هغوی څخه کسان تر لاسه سي او مونږ دغه افغانان په ژورناليزم کي ورووړو.

د دې برعکس بيا د حضرت صاحب ډله ډېره دوستانه وه دا ځکه چې هلته به مونږ همېشه د کرزي د گرم هر کلي سره مخامخ کېدلو او له بله پلوه ده ډېره ښه روانه انگليسي ويل چې زه ډېر ور څخه متاثر سوی وم.

ما او کرزي دوه ځله په رسمي توگه سره وليدل او په پېښور کي څو نور واره په غير رسمي توگه په هغه ځايونو کي چې غربيان، افغانان او پاکستانيان به سره راغونډ سوي وو، ما د خپلي نوي دندي له پاره چې په بوستين پوهنتون کي د ښوونکي په توگه ټاکل سوی وم د ۱۹۸۸م اگست په اخير کي پېښور پرېښود او تردې ورسته مي بيا ۱۶ کاله له کرزي سره ونه ليدل، بيا مي هغه وخت ور سره وليدل چې دی کله د لنډ مهالي اداري مشر و.

په ۲۰۰۴ کال کې مې دا موقع تر لاسه کړه، چې پسرلی په کابل کې تېر کړم هلته مې د کرزي د وياند او د ده په مطبوعاتي دفتر کې مې د مشاور او ژورناليزم د بنوونکي په توگه دنده تر سره کړه. بالاخره مې هغه کابل وليد چې په اړه مې يې د خپل افغان ملگرو څخه ډېر څه اورېدلي وه چې ډېر تکاڼ ورکوونکي و.

په اوونۍ کې مې ۶ ورځې په ارگ کې د ولسمشر د وياند جاويد لودين له پاره کار کاوه چې دا زما له پاره يو په زړه پوري امتياز و، کوم کسان چې موږ په پېښور کې روزلي وه له هغوی څخه ځينې اوس په کابل کې وه او له هغوی څخه دوو يې په ارگ کې کار کاوه.

حامد علمي د ولسمشر د وياند مرستيال و او عبدالصبور د ولسمشر رسمي عکاس و، زموږ د مرکز بل فارغ اکرام شينواری و چې اوس په کابل کې د امريکا نېغ راډيو د پښتو څانگې راپورتور و.

ما دی په دغه دوېي کې ډېر ونه ليدی يو وخت دی د خپل دفتر څخه په گل خانې ماڼۍ کې د خپل وياند دفتر ته د هغوی پوښتنې ته راغلی و موږ په هغه ورځ د پېښور د وختونو په اړه په مفصله توگه وږغېدلو او کله کله به مو په مطبوعاتي کنفرانس کې چې د ارگ په باغ کې تر ونو لاندې جوړېدی سلام سره وايه.

کله چې زه د دوېي په پای کې تللم، د ولسمشر د وياند مرستيال ماته يو فلزي بکس را کړ، چې په لاجوردو ښکلی سوی و. دننه په بکس کې يو کارډ و چې پر هغه ليکلي وه، د افغانستان د ولسمشر جلالتماب کرزي لخوا ډالۍ، خو لاسليک يې نه و پر کړی.

د ۲۰۰۵م کال په پيل کې د بوستين پوهنتون مرستيال جوسپ
ميرکوډيو راته وويل چې ولي ولسمشر کرزي ته زموږ په پوهنتون کې د
مېلمه وينا کوونکي په توگه بلنه نه ورکوي؟

ما هم جاويد لودين ته تليفون وکړ، هغه اوس د ولسمشر د دفتر
مسئول سوی و، کله چې ما لودين ته وويل، هغه لومړی شکمن، خو بيا
بې وويل ته ودرېره زه به د ولسمشر تقسيم اوقات وگورم (دا دئ وخت
سته خو زه بايد په دې اړه له ولسمشر سره وږغېږم).

يوه ورځ وروسته جاويد لودين راته تليفون وکړ ده وويل چې
ولسمشر راضي دئ، زه ډېر خوشاله سوم.

يوه شپه وړاندي چې دی زموږ پوهنتون ته راسي، کرزي ته په يخ او
باراني بوستين کې د مسجوسيت د والي ميت رومني لخوا تود هر کلی
وويل سو، والي د هر کلی پوره ترتيبات د استقبال د قطعې او بجه خانې
په شمول په هوايي ډگر کې ورته نيولی وو.

په دا سبا باران نه و او پنځه ويشت زره تماشاچيانو چې په هغه کې
زده کوونکي، والدين يې، کورنۍ او دوستان يې، د بوستين په پوهنتون
کې کرزي ته د يو اتل په څېر بڼه راغلی ووايه. کرزي زده کوونکو ته د نړۍ
سره د خپل هيواد اړيکي او بيا د دغه کوچني او خوار ملت د نړيوالو
لخوا هېرېدل وړ په زړه کړل چې د يوولسم سپتمبر پېښې يې يو ځل بيا
خلکو ته ور په ياد کړې.

تر دې وړاندي چې کرزي د بوستين څخه ليدنه وکړي ما له هيلن ډيرد
جنرال الکتريک مدير جک ويلخ او مېرمن يې سوزي او د څارنوال الن
ډېرشويز سره وليدل، هيلن راته وويل چې ولي کرزي ته نه وايې چې
ستاسو په اړه به کتاب وليکم، هغه ته د دې وړانديز وکه او خلک له دې

سره ډېره مينه لري چې د کرزي له کيسو څخه خبر سي، ما هم دوې پانې پروپوزل وليکې او جاويد لودين ته مي ورکړې چې ولسمشر ته يې تقديم کړي، په بوستين پوهنتون کې تر وينا وروسته ده او ورسره پلاوي واشنگتن ته پرواز وکړ، له هغه ځايه نيبراسکا ته، چې هلته کرزي افتخاري ډگري تر لاسه کړه او بالاخره کابل ته لاړ.

تر دې وروسته مي د خپل وړانديز په اړه يوه مياشت هيڅ وانه وربدل، وروسته لودين راته تليفون وکړ راته ويې ويل چې ولسمشر د کتاب په اړه راضي سوې دئ نو اوس بايد څه وکړو؟

ما له بوستين پوهنتون څخه رخصتي واخيسته او د سپتمبر په نيمايي کې مي کابل ته پرواز وکړ.

ما درې مياشتې په يوه مېلمستون کې تيري کړې چې (Chez Ana) چېز انا نومېده او زما د ژورناليزم د يوه پخوانۍ ملگري ايدوارډ گيرايټ لخوا چلول کېده، ما به له کرزي سره چې کله به يې وخت درلود لیده، حتی زه به يو څو ساعته وړاندي لانه پوهېدم چې نن ما بنام به له کرزي سره وينو که نه، يا ور به تليفون راته کوي چې نن ما بنام بناغلی ولسمشر غواړي ستاسو سره وويني، په کومه شپه چې به مو له ولسمشر سره ليدل يو تور روسی لادا موټر به د چېز انا مخ ته راته او زه به يې تر ارگ پوري وړلم، تر ټولو امنيت ځايونو به تېر سوو، تر هغه چې موږ به د ارگ دننه ته ورسېدو زه به له موټره کښته سوم، پياده به د دېوالونو په بغل کې د ولسمشر د دفتر پر لور روان سوم، د دېوالونو بغل ته به وسله وال کسان ولاړ وو او په (Lapel Microphones) لپيل مايکروفونونو کې به يې خبري کولې، په گل خانه کې دننه د ولسمشر دفتر ته تر رسېدو وروسته ما يو گډې انتظار ايسته او بيا د ولسمشر دفتر ته ورننوتلم چې

هلته به مو د افغان کلتور له مخي د غيږي روغېږ او د لاس روغېږ کاوه او د ولسمشر له تود هر کلي سره به مخامخ کيدو .

اکثره وخت به موږ د ده په دفتر کي سره ليدل دا يو لوی دفتر دی چي مستريح خونه، د خرمنی قېمتي سوفا، چوکیو او د ولسمشر په مېز بنایسته سوې ده، په دغه وخت کي به یاوړ، مشاورین او حتی د کابینې وزیران هم حاضر وه، چي ده به هغوی ته د پاته کېدلو ویل، کرزی د نورو افغانانو په شان د کیسې ویلو خورا ښه استعداد لري چي اورېدونکي ور څخه خورا خوند اخلي، کله کله به زه او دی د ده د دفتر تر شا په جلا ځای کي تنها و، چي هلته به مو تر خپل کار وړاندي د يو څو دقیقو له پاره په تلوېزون خبرونه وکتل، په دغه ساړه مني کي به د شپې لخوا کرزي، کریمي رنگه پتو پر ځان تاو کړی و، چي دا ډول پتوان ټوله افغان نارینه پر اوږو کوي، مرکز گرمي په نور افغانستان کي خوڅه، حتی په ارگ کي لانه وه پاته.

موږ به قهوه څښل، خو کرزي به تر قهوې چای له افغاني اوسکو، بادامو، پستې، انگور او کلچو سره خوښول چي دا هر څه به تر موږ وړاندي د ولسمشر د پخلنځي خدمتگارانو لخوا ایښودل سوي وه، کرزي به لکه يو سوداگر همېشه د افغاني توليداتو صفت کاوه، ده به امر کاوه، دا وخوره او دا وخوره، دا انگور، بادام او اوسکي تر ټولو غوره دي، موږ به يو څو دقیقې بانډار سره وکی، پسته او انگور به مو خوړل وروسته به ما خپل ټیپ ریکارډر چالانه کی، ما به موضوع ورته وټاکله او ده به پر هغه خبري پیل کړې، دی يو ډېر ښه وياند، فصیح او ډاډمن او هغه څوک دی چي د خپلي پوهي او ځيرکتيا څخه خبر دی، حتی يو په يو په غیر رسمي ناسته کي هم.

يوه غرمه ټليفون راغلی چې راته ويې ويل، ولسمشر غواړي
ماخستن ستاسو سره په خپل استوگنځای کې وويني، دا ځای د ارگ په
ساحه کې دوه پورې ودانۍ ده، دې ځای ته په ورنگ سره بايد سړی د څو
نورو امنيتي پوستو څخه تېر سي تر څو سړی د همدې سرای اوسپنيزي
دروازې ته ورسېږي، د دروازې او کور تر منځ دایره شکره لار وه، دغه
دایره په اصل کې باغ و، چې د کبانو حوضونه يې هم لرل.

يو بېخ نومبر چې زه ورغلم کرزي د دغه باغ پر شاوخوا پر جغلين سړک
چابک قدم واهه، دننه په سرای کې زه د انتظار سالون ته رهنمايي سوم
او وروسته به هغه خونې ته چې ولسمشر به مېلمان په پکښې ليدل.

کله چې ما د کرزي سره د سرای په انگرې کې وليدل خونه د خلکو څخه ډکه
وه. ده له ټولو سره په لور او از روغېر وکړ او کله چې ما مرکه پيل کړه نو
ټوله به خاموش سول خو کله کله چې به د کرزي د کوم ځای نوم او يا تاريخ
په یاد نه و بيا به يې يوه مېلمه ته د هغه دور په یادولو له پاره ورېغ کړه
خو کله کله به دا مباحثه تر ډېره روانه وه تر څو چې ټوله به پر هغه موافق
سول، د ده په کور کې زموږ لېدني به خامخا د ماخستن ډوډۍ له ځان
سره لرله.

ولسمشر به د ډوډۍ خوړلو په خونه کې د هغه اوږده مېز پر سر
کښېناست او زه به يې راسته اړخ ته کښېنولم، ده به د ډوډۍ خوړلو په
وخت کې راته وويل د دې خوند وگوره او دا خو بيا افغاني ځانگړي خواړه
دي او اکثره وخت به يې سالن په خپله زما په غاب کې را اچاوه، پلو چې
خوندور افغاني خواړه دي همېشه به د مېز پر سر له ترکاری، تازه کاهو،
روميانو، مليو او افغاني وچي ډوډۍ سره پروت و، د دې تر څنگ به په
کوچني بوتلانو کې اوبه او د انارو جوس هم پروت و، خو هيڅ بنځه به

زموږ سره پر مېزنه وه، د افغاني کلتور له مخي ښځي بايد د نامحرمه له سترگو څخه پناه وي، زما سترگي تر پايه په دغه کور کي پر يوې ښځي هم ونه لگېدې، د مېز پر سر ټوله خبري په پښتو او په دري ژبو وي، بېله دې چي ما ته به يې يو څه په انگليسي ويل غوښتل، تر ډوډۍ وروسته خواږه خواږه به تازه مېوه، پوډين، چای او يا قهوه وه، ډوډۍ به اکثره وخت پر نهه يا نهه نيمې بجې ختمېدل چي تر هغه وروسته به زه بيرته خپل هوټل ته تلم چي د خپل ټيپ په ترتيبولو به مصروف کېدم او د راتلونکي ټليفون انتظار به مي ايسته.

څه چي ما غوښتل هغه مي بالاخره پر ۸ سپټمبر تر لاسه کړل او ما خپل کورته د کرسمس له پاره ځان را وروسوي او کوم څه چي ما په هغه ماښامونو کي له حامد کرزي څخه تر لاسه کړل اوس دا دئ ستاسو په لاسونو کي دي.

پېژندنه

په ۱۹۸۰م کلونو کې د پاکستان پېښور د محکمې پر مخ له په زړه پوري ځایونو څخه و.

د زاړه هندوستان پلازمېنه چې اوس د پاکستان شمال غربي وحشي پولي ولايت ، د لرغونو پښتنو ښار او د اوسانو د بې شمېره کاروانونو او برېمنو لښکرو تم ځای دی، چې د افسانوي کوتل خيبر څخه تېرېږي چې له همدې ځای څخه ۲۵ مایله لېرې د غرب پلو ته د افغانستان خواته پروت دی.

په نولسمه پېړۍ کې برطانوي اردو دلته يو گارنېزون جوړ کړ چې ور سره سم يې د هندوکوش په لوړو څوکو کې امنيتي پوستې هم واچولې. يوه له هغو پوستو څخه چېري چې ځوان وينستن چرچل له هغه څخه د برطانيې تر رهبري لاندې د هندو سکانو او پښتنو تر منځ جگړه څارل تر اوسه د چرچل په څار ځای مشهوره ده.

کله چې سرو لښکرو په ۱۹۸۰م کال کې پر افغانستان يرغل وکړ پېښور ور سره سم په لومړيو کې د لس گونو وروسته د زرگونو او په پای د ملینونو هغو افغانانو په موقتي کور بدل سو، چې د کمونيستي رژيم او مجاهدينو تر منځ د جگړو څخه به يې امان غوښت.

جهاد د مسلمانانو د هغې جگړې نوم دی چې د سرو لښکرو په مقابل کې به جنګېدل او جنګياليو ته به يې مجاهدين او يا سپېڅلي فرشتې ويل.

مهاجر لاد وړاندي په پېښور کې په پنډغالو کې ځای پر ځای سوي وه چې اکثره دغه پنډغالو د ښار گوټي بڼه لرل. افغانانو د زاړه پېښور په

نړيو او کړو وړو بازارونو کي ځانو ته دوکانونه جوړ کړي وه چي د کور غالی او زېورات يې پکښي پلورل چي په دغه زېوراتو کي د بدخشان د نامتو کانونو لال او جواهر کار سوي وه. د دې تر څنگ به يې د سرو لښکرو چکشونه، لورونه، نظامي نښانونه د سرو لښکرو د سر تيرو خولې چي اکثره دغو شيانو به له ځان سره خورا خيالي کيسې هم لرلې داسي چي په څه ډول يې دغه شيان د سرو لښکرو د مړو سوو سرتيرو څخه تر لاسه کړي دي.

د ښار د بهر په دورنه ميداني کي به افغانانو د انسانانو وحشي لوبه يعني بوزکشي کول.

مهاجرينو ته په کنډکونو خيريۀ ادارې جذب سوي وې لکه د ملگرو ملتونو خورا کي پروگرام، د سره صليب نړيواله کمپته او نورو دې ته ورته تجارتي کمپنيو، اکثره دغو کمپنيو مهاجرو ته د خپل بخت د ځلېدونکي ستوري په سترگه کتل او خپل د خيرات خورجینونه به يې هغو غربيانو ته نيولي وه چي د افغانانو سره به يې خواخوږي لرل او دوی به بيا په دغه ټولو پيسو په پېښور کي د ځان له پاره په ښکليو ودانيو کي خورا مستريح ژوند جوړ کړی و، چي خدمت گاران، اشپزان، کالي مينځونکي او چوکيداران به يې د اند له پاسه وه.

افغان جنگياليو د خون گرمو غربيانو د سپرې جگړې اتلان جوړ سوي وه چي په دغه ډله کي يې خپله ولسمشر رونالډ ريگن هم راتلی. ټيکساسي کنگرس مين چارلی ويلسن خو جهاد خپله شخصي جگړه بلل او د ريگن اداري مالي مرسته چي په هغه کي وسلې هم راتلې، برابرولې او تر څنگ يې CIA د افغان جنگياليو سره پټ عمليات هم تر سره کول.

CIA خو بالاخره د اوږدې څخه ويشتونکي الوتک ضد ستينگر* او ميزايل هم مجاهدينو ته ورکړل له همدې کبله روسان د افغانستان پرېښودلو ته اړ سول. د سرو لښکرو د اشغال سره سم د افغانستان پوله د غربي ژورناليسټانو پر مخ و تړل سوه خو که به څوک افغانستان ته تلې نو به د مرگ جدي گواښ ورته متوجه و، خو که به افغانستان ته دننه د مجاهدينو د وسله والو گروپونو سره تلې هلته به هم د نيولو او ايسارولو وېره موجوده وه، چي بې شمېره دغسي کسان د افغانستان تر ټولو په بدنام او وېره وونکي د څرخي پله په زندان کي ساتل کېدل چي هلته هره لحظه د مرگ امکان موجود و په داسي حال کي نو بيا هيڅ ژورناليسټ افغانستان ته دننه د تگ زړه نه ښه کاوه.

خو ځينو بيا لکه د کريشن ساينس مونيټور اېډوارډ گيراډيټ او د نيويارک ټايمز ډوناټيلا لورچ بيا دا خطر پر ځان منلی و ځکه چي دوی کابل ته په بورقه کي ننوتل، نو ويلاي سو چي د دوی دا کار د مېراني يو ستر مثال او ژورناليزم ته يوه نه هېرېدونکې ډالۍ ده.

دا چي پېښور د افغانسان سره نژدې او افغانستان ته دننه تگ هم خورا خطرناک و نو له همدې کبله پېښور د معلوماتو په بازار اوښت او د مقناطس ښه يې غوره کړه چي د نړۍ له هر گوټ څخه يې ژورناليسټان ځان ته راکش کړل.

د افغانستان د مقاومت هري لويې ډلې او ځينو کوچنيو ډلو هلته مرکزونه لرل او د دوی وياندويان به ډېر لېوال وه چي د غربي ژورناليسټانو سره نه يوازې معلومات شريک کړي، بلکي په افواهاټو

---

* امريکايانو هغه وخت مجاهدينو ته ستينگر او ميزايل ورکړل کله چي په دې باوري سول چي نور نو روسان د مجاهدينو د مقابلې توان نه لري، (ژباړن).

او غلطو معلوماتو اضافه. اکثره دغه ژورنالستان د دې حای له ژبي، کلتور، مختلفو کورنیو، گروپونو او ډلو تر منځ د اړیکو څخه نا خبره وه. هري افغاني ډلي خپله خبرپاڼه لرله چي په هغه کي به په پیخرد دوی د مجاهدینو د بریالیتوب په زړه پوري داستانونه چي اکثره به یې بې اساسه او له حقیقته لیري وه، راتلل.

هغه ژورنالستان چي هلته یې ډېر وخت تېر کړي و اکثره به د پروفیسر سید مجروح پر خبرپاڼه اعتبار کاوه. ښاغلی مجروح د کابل پوهنتون د فلسفې پخوانی استاد و، د ده د معلوماتو مرکز چي د (افغان معلوماتو مرکز) نومېده تر نورو ټولو افغانو ډلو تر معلوماتي مرکزونو د اعتبار وړ و.

ښاغلی مجروح په ۱۹۸۸ کال کي د حکمتیار ډلي د بنسټ پالو له خوا ووژل سو. پېښور یوازي دا نه چي د ژورنالستانو څخه ډک و، بلکي گڼ شمېر نور افغان مهاجر، قوماندانان، مجاهدین، جاسوسان، وړانکاران، ایجنټان او نیک بخته سرتیري هم پکښې اوسېدل.

ښار به اکثره وخت په ترهگریزو چاودونو لږزېدی او داسي شپې خو بیخي لږ وې چي په هغه کي دي د ماینونو ډزي نه تر غوږو کېدلې.

د پاکستان د قوي استخباراتي شبکې ISI جاسوسان چي اوس په KGB ننوتلي وه او د KGB همکاره استخباراتي اداره (خاد) امریکایي CIA او برطانوي M16 جاسوسان به په مشهوره زرغون هوټل کي سره را ټول وه او مېزونه به د چایو څښونکو څخه ډک وه او هر یوه به خپل غوږونه د هغه بل مېز کسانو ته متوجه کړي وه تر څو پر هغه مېز د ناستو کسانو څخه چي هغوی به په پوسکي خبري کولې، یو څه واورې.

دا و هغه پېښور چي ما ورته په ۱۹۸۶م کال کي د بوستين پوهنتون د افغان ميډيا پروژې له پاره زمينه پکښي برابره کړه، په لومړي سر کي مي هيله لرله چي د پاکستاني حکومت څخه به رسمي اجازه تر لاسه کړم تر څو دغه پروژه د پاکستان په خاوره کي تر سره کړم. ډېر ميتينگونه او روغبړونه مي وکړل او د چايو کوپونه مي وڅښل، خو وروسته وپوهېدم چي هيڅ پاکستانی افسر به زما پر مکتوب لاسليک ونه کړي له همدې کبله مي تصميم ونيوی چي بېله پاکستان له اجازې هلته خپل کار پيل کړو وروسته به گورو چي بيا څه پېښيږي.

موږ د پېښور په يونيورسټي ټاون کي يوه ټولگي پيدا کړه چيري چي اکثره د خيريه مرستو ادارې ميشتي وې او زموږ د پروژې د لومړۍ دورې شپږمه اوونۍ وه، چي شاگردان مو ونيول، همدلته په لومړي ځل ما له حامد کرزي سره وليدل.

موږ د هري ډلي څخه په مساوي توگه کسان وغوښتل د کسانو د تر لاسه کولو له پاره به موږ د هري ډلي مرکز ته ور تللو او خپله پروژه به مو ورته تشرېح کوله، تر څو نيم درځن کسان زموږ دغه کورس ته راولېږي. موږ يې په انځوريزو خبرونو، تصويري ژورناليزم او چاپي ژورناليزم په ډگرونو کي وروزو، خو کله چي به موږ د پروفيسر مجددي د گوند سره تماس نيوی نو زموږ تماسي کس دروند، خوشاله، د زوم په شان پاک حامد کرزی و.

په هغه وخت کي دېرش کلن ځوان و خو د سروربښتان يې رښېدلې وه او په پاکه ډيره کي يې سپين وربښتان پيدا سوي وه. اکثره غربيان به له ده سره په اړيکو نيولو ډېر خوشحاله کيدل، ځکه چي دی ډېر ځېړک، ښکلی

او د درانه شخصیت خاوند و او په روانه انگلیسي ژبه پښتو، له همدې کبله که به له ده سره پښتو، نو د هغه مشکوکې ژباړې خبره به هم حل وه. د دې تر څنګ د پښتو ماتیک و او د سخت دریزو ډلو څخه یې کرکه لرل په ځانګړې توګه د ګلبدين حکمتيار له اسلامي ګوند څخه.

کرزی منځلاری دې، د ښه شخصیت خاوند او فصیح و له همدې کبله نو (ANLF) ملي نجات د ده نوم د دعوت سوو کسانو په لپست کې کېښود، ده به هم اکثره وخت په دغسې مراسمو کې چې په پېښور کې به د امریکا قونسلګرۍ، د جان دوکسن په ځای کې جوړېدل، ګډون کاوه.

جان د امریکا د معلوماتي خدمتونو امریکایي مرکز مشر و چې وروسته یې بیا ځای ریچارد هوګلنډ ونيوی، دغسې غونډې به د اکثره پاکستانی او افغاني مېلمنو د شرابو د تندي د ماتولو تر ټولو ښه وخت برابر کړی و خو کرزي به خپله تنده په چای او یا فاتنا ماتوله.

تر دوو دورو فارغینو وروسته افغان مطبوعاتې مرکز تاسیس سو او هغه کسان پکښې په دندو وګومارل سول چې موږ په دغو دوو دورو کې د مختلفو ډلو څخه روزلي وه. دغه مرکز په یقیني توګه هغه کارونه وکړل چې موږ یې هیله لرل، دوی به ټوله خبرې اړخونه تر پوښښ لاندې نیول چې دا کار د غربی ژورنالستانو له پاره خورا ګران او له بله پلوه یې نړۍ ته د افغانستان دننه حقیقي انځور وړاندې کاوه چې په رښتیا هلته څه روان دي؟

د ۱۹۸۸م کال په اګست ما پېښور پرېښود او بیا مې ۱۶ کاله د کرزي سره ونه لیدل، په دغو کلونو کې چې له افغانستان څخه کوم خبرونه راتلل خورا وېره ونکې وه. د سرو لښکرو ضد جهاد په کورنۍ جګړه واوښت، افغانستان چې څوڼه د سرو لښکرو د اشغال په وخت کې وران

سوی و او کورنۍ جگړې نور هم پسي وران کړ. کورنۍ جگړې د طالبانو و مذهبي تحریک ته د راتگ زمینه برابره کړه، په لومړي سر کي یې د افغانستان ځینو سیمو ته سوله راوړه چي له همدې کبله نړۍ ورته شاباسی ووايه، دغه شاباسی ډېر ژر په وېره، تکانونو او کرکه د طالبانو د سختي واکدارۍ او اسامه او د هغه ترهگري ډلي ته په فنا ورکولو بدل سو.

وروسته د ۲۰۰۱م کال د ۱۱ سپتمبر پېښه رامنځ ته سول او نړۍ هم په گډه پرېکړه وکړل چي طالبان باید نور له واکه لېری او اسامه باید له دغو کارونو څخه منع سي.

تر دغه بد امنۍ وروسته زه ډېر حیران او خوشاله وم کله چي د بون په غونډه کي زما د پېښور د وخت زوړ ملگری حامد کرزی پکښي د افغانستان د لنډ مهالي ادارې مشر وټاکل سو. وروسته د لويې جرگې لخوا د افغانستان د انتقالي ادارې د مشر په توگه وټاکل سو، په پایله کي د ۲۰۰۴م کال په مني کي د ازادو ټولټاکنو له لاري د افغانستان لومړنی منتخب ولسمشر وټاکل سو.

د طالبانو له ماتې څخه نیولې بیا د ولسمشرۍ تر ټاکنو پوري خلکو د افغانستان د ښه راتلونکي له پاره خورا ښه امیدونه لرل، طالبانو چي کوم هیواد یرغمل نیولی و اوس ترې ازاد سوی و، موسیقي په لوړ او از ږغېدل، خلکو به ملي اتڼونه کول، په هوټلونو کي به یې ودونه کول چي هالونه به یې په پلاستيکي گلانو ښایسته سوي وه دا ځکه چي په افغانستان کي تازه گلان خورا لږ پیدا کیږي.

بازارونه له مالونو او خامي جادي له ترافیکو ډکي وې، رستورانونه پرانیستي وه، نوي کورونه، ودانۍ او دفترونه په خورا زور لیدل کېدل،

د موبایل ټلیفوني کمپنیو تر منځ سیالی زور اخیستی و او د شخصي راډیو سټیشنونو او ورځپاڼو هم همدا حال و.

کرزی بالکل د راک ستوری جوړ سوی و، د ده شنه لویه چپنه، وړینه قره قولی، د نوي افغانستان سمبول او هیله جوړ سوی و، چي کرزي د نړیوالي ټولني په مرسته د افغانستان هغه وقار چي د ترهگری له کبله داغ سوی و، بیرته پرځای کړی او افغانستان بیرته نړۍ ته راغلی و. د افغانستان مشکلات خورا ډېر وه چي ابادي یې د ټولو گډه هیله وه خو په مخ کي یو مایوسه او غریب افغانستان پروت و، چي هر څه یې وړان سوي وه.

نژادي او قومي ترېگني چي څو لسيزي خورا په زور رواني وې په یوه شپه کي نه سو حل کېدلای، یو نوی حکومت باید له سره ودان سوی وای چي په هغه کي اجرائیه قوه، مقننه قوه او د قضائیه قوې ټولي څانگي راتلې.

په مکمله توگه زیربنا ته اړتیا وه چي په هغه کي سړکونه، د برېښنا ماشینونه، مکتبونه، د اوبو سیستم او داسي نور چي ټوله د کلونو جگړو په جریان کي وړان سوي وه او یا بیخي له منځه تللي وه خو دا هر څه په بیره نه سواي رغېدلای او دې ټولو یو امنیتي ځواک ته اړتیا لرل تر څو په افغانستان کي یې یو خوندي چاپېریال را منځ ته کړی وای.

امریکا او د ناټو غړو هیوادونو باید دغه ځواک برابر کړی وای خو د سپټمبر د ۱۱ نېټې څخه بیا تر اوسه پوري دغه سي یو پوره ځواک چا افغانستان ته برابر نه کړ، په امریکا کي د بوش ادارې تصمیم ونيوی چي د افغانستان امنیت به ساتي او ولسمشر کرزي ته به د نوي افغانستان د وعدې د پوره کولو توان ورکړي. افغانستان اوس هم ژغورل کېدای سي

خو نه په هغه لومړۍ بڼه، طالبانو اوس په پاکستان کې خوندي پناځایونه
موندلي دي او هلته د وران کارو کارونو له پاره تنظیم کېږي.

اسامه لاثوندي دئ چې کېدای سي په راتلونکي کې پر امریکا او
غرب باندي بریدونه وکړي

د مخدره موادو سوداګرو حکومت کمزوری او په فساد اخته کړ،
حامد کرزی چې د هیواد ژغورونکی و د کابل په ارګ کې بندي پاته سو.
زه په دې باور لرم چې کرزی د افغانستان د مشرتوب له پاره تر ټولو
غوره کس دئ، دی یو رښتونی افغان دئ او پر خپل افغان ملت باور لري،
دی یو فاسد انسان نه دئ، د ده فصاحت، پوهه او ښه شخصیت ده ته دا
ځواک ور کوي چې د هیواد د غرب او شمال تر منځ پول جوړ کړل سي چې
تر اوسه دا کار هیڅ افغان ونکړ خو کرزی هم دا کار په تنهایی نه سي
کولای.

که په افغانستان کې د امریکا او د هغه د ملګرو دا زړه نازړه حالت
وي افغانستان به بیا یو ځل ناکامه سي خو که چیري اوس موږ د
افغانستان د کامیابی بڼه ادا نه کړو نو ضرور به یې د ناکامۍ بڼه ورکوو.

د افغانستان تاريخ ته لنډه کتنه

هغه سيمه چې د افغانستان په نامه سره پېژندل کېږي په دوامداره توگه د ډېرو زمانو څخه انسانان پکښې او سپدلي دي. د لرغون پېژندنې شواهد ښيي چې افغانان د هغو لومړنيو خلکو له جملې څخه وه چې په کرهڼه او مالداري يې لاس پورې کړ. د افغانستان پخواني ښارونه د لرغوني نړۍ د لومړنيو ښاري مرکزونو څخه وه. د (Bronze) زمانه چې (۲۰۰۰-۳۰۰۰) قبل الميلا د ده د منډيگک اقتصاد چې همدا ننني کندهار ته نژدې دی پر غنمو، اوربشو، پسونو او بوزو ولاړ و*. په دغه زمانه کې افغانستان د (Mesopotamia) او شرق ترمنځ د مهاجرت او تجارت عمومي لار وگرځېدل. د ۲۰۰۰ قبل الميلا د په پيل کې افغانستان د اريايي قومونو کور سو، چې د دې هيواد لرغونی نوم اريانا و. همدا نوم نن هم په پراخه توگه استعمالېږي، ځکه چې د افغانستان ملي هوايي کرښه اريانا نومېږي، دا اوسنی کابل هم په هغه زمانه کې منځته راغلی دی.

د ۴۸۶ - ۴۲۲ قبل الميلا د کلونو کې ستر فاتح د اروس (Darius) د افغانستان تقريباً ټولې سيمي د پارس د امپراتورۍ برخه وگرځولې خو پارسيان لومړني خلک وه چې د بهرنيو يرغلگرو په وړاندې يې د افغانانو کرکه وپېژندل چې د دوی واکمني به همېشه د قومونو بلواو چلنج کوله. لوی سکندر دوهم يرغلگر و چې پارس يې لاندي کړ. د خپل پلار د وژني په بدل کې يې د اروس وواژه، او تر دې وروسته د ده راتلونکي فتح

---

* منډيگک د کندهار د خاکرېز ولسوالۍ په جنوب کې واقع دی، (ژباړن).

افغانستان و، خو کله چې دی په ۳۳۰ قبل المیلاد افغانستان ته ننوتی او د سترې مقدونیه د امپراتورۍ برخه یې وگرځوي د سخت مقاومت سره مخامخ سو. دده واکمني هم د بلواو سره لاس او گربوان وه چې تر څلور کاله جگړې وروسته یې خپل پوځ مرکزي اسیا ته روان کړ. تر هغه وروسته بیرته افغانستان ته راوگرځېد لوی ښارونه یې فتحه کړل او تر هغه وړاندې چې پر هندوستان حمله وکړي د روخشانې په نامه د یو قومي مشر د لور سره یې واده وکړ. نوموړی په هندوستان کې ټپي او په بلوچستان کې د دوه دېرشو کلونو په عمر مړ سو. خو د یونان کوم کلتور چې ده سیمې ته د ځان سره راوړی و افغانستان یې په راتلونکو پېړیو کې تر سختې اغېزې لاندې و. د سکندر تر مړینې وروسته افغانستان د یوناني څلورو والیانو لخوا سره ووېشل سو چې دوی هم بالاخره د یونان څخه خپله آزادي واخیستل او پنځه پنځوس کاله یې واکمني وکړه. تر میلاد درې پېړۍ وړاندې بودا له هندوستان څخه په افغانستان کې معرفي سو، چې دلته یې د سوونو کلونو په اوږدو کې خورا ښه وده وکړه، چې دوې غبرگې سترې مجسمې یې په بامیان کې په څلورمه میلادي پېړۍ کې په پرنښه کې جوړې سوې. دغه مجسمې پنځلس سوه کاله د بهرنیو یرغلگرو په وړاندې ولاړې وې، چې حتی هغه وخت هم، چې چنگېزخان دغه ښار ټوله وران کړ خو طالبانو په ۲۰۰۱ م کال کې ټوټه ټوټه کړې. د عربیا څخه په اوومه میلادي پېړۍ کې اسلام افغانستان ته راغلی چې د دوه سوه کالو په اوږدو کې نژدې ټوله هیواد سوني اسلام ومانه. د دیارلسمې پېړۍ په نیمايي کې د چنگېزخان مغول ډلي د مرکزي اسیا زیاتي اسلامي سیمې فتحه کړې خو د همدې پېړۍ په پای کې مغولو پخپله اسلام قبول کړ. نن تقریباً د افغانستان ۹۶ فیصده وگړي

مسلمانان دي، چي ۸۰ سلنه يې سوني او ۱۹ يې شيعه گان دي.

د ديارلسمي او اتلسمي پېړۍ تر منځ د افغانستان خاوره او د هغه مهمه تجارتي لاري چي په هغه کي د ورېښمو لرغونې لار هم راځي د امپراتورانو د ځای ناستو، کورنيو او ټوپکسالارانو له خوا تل تر حملو لاندې راغلي دي چي واکمني پر کول يې اسان کار نه و. غزنوي کورنۍ چي په ۹۶۲ م کال کي راپورته سوه په ټينگه توگه يې اسلام په افغانستان کي حاکم کړ، چي تقريباً دوې پېړۍ يې واکمني وکړه چي د غوريانو له خوا برطرفه سول، هغوی بيا چنگيز خان له واکه ليري کړي وه چي ځان يې سره منظم او يوه پېړۍ وروسته بيرته رادبره سول. گوډ ټيمور څلور دېرش کاله واکمني وکړه چي د هغه ځای ناستی بهلول د هندوستان تخت لاندې کړ. ده هلته د لودي کورنۍ واکمني رامنځته کړه. او هغه وخت يې پای وموندی چي کله بابر د مغولو واکمني راوستل، او کابل يې ونيوی. د ده په وړاندې افغان آزادي بڅښونکي تورياليان له روښان څخه نيولې تر خټکه، ميرويس، او د ده تر زوی مير محمود پوري چي هغه نه يوازي د بهرنيو يرغلگرو په وړاندې و جنگېدل بلکي پارس يې هم لاندې کړ، تر هغه وخت پوري چي پارسي مشر نادر شاه بيرته د پارس د محکي تر څنگ يې د افغانستان ډېري جنوبي سيمي هم لاندې کړې. په ۱۷۴۷ م کال کي نادر شاه ووژل سو پارسيان پسې واخيستل سوه او نوی افغانستان د احمد شاه دراني په واسطه منع ته راغی. درانيانو مغولو ته د اوسني پاکستان په سيمه کي ماته ورکړه، او له هرات څخه يې پارسيان وشړل د افغانستان واکمني يې د مرکزي اسيا څخه تر ډهلي او کشمير څخه تر عربي سمندر پوري وغځول. تقريباً نوي کاله افغانستان د بهرنيو يرغلونو څخه خوندي و، خو کورنۍ شخړي خورا پکښې ډېري وې، چي بالاخره

دوست محمد خان په دې بريالی سو چې نژدې ټوله افغانستان يې سره يو ځای کړې.

وروسته برتانويانو په ۱۸۳۹ م کال پر افغانستان يرغل وکړ چې يو غلام باچا يې پر تخت کښېناوه، چې ډېر ژر پر خپل دغه تصميم پښېمانه سول. افغانانو د برتانويانو د واکمنۍ پر خلاف په ۱۸۴۲ م کال کې د اکبر خان په مشري پاڅون وکړ چې د کابل د ټوله برتانوي ګارنيزيون او د هغوی د ساتونکو په وژنه تمام سو. د ۴۵۰۰ سرتېرو او ۱۲۰۰۰ د کمپ له کارکوونکو څخه يې يوازي يو کس په جلال آباد کې برتانوي اډې ته ژوندی ورسېدی. دا د افغانانو او برتانويانو د لومړۍ جګړې پای و. دوست محمد خان چې د برتانويانو د لاسه جلا وطن و بيرته راوگرځېد او پر تخت کښېناست. په ۱۸۴۸ م کال برتانويان بيرته راوگرځېدل دوی په دې وپوهېدل چې افغان مقاومت ته به هيڅکله ماته ورنکړي نو د يوې لويې معاملې د لاري يې د افغانستان څخه يوه لويه سيمه جلا کړه، چې افغانانو بيا تر اوسه دغه سيمه نه ده تر لاسه کړې. د ۱۸۸۹ م کال د جولای د ميوڼد په مشهوره جګړه کې يوې افغاني پېغلي ملالی له دې کبله چې په جګړه کې هغه سرتېري چې د افغانانو بيرغ يې لېږدوی ووژل سو دې بيرغ راپورته او مخ په وړاندي يې يووړ او نه مړ کېدونکی نوم يې وگتې. کله چې برتانويان له افغانستان څخه ووتل د خپلو بهرنيو چارو د اداره کولو حق يې ځني واخيست. همدې شي د ډيورنډ کرښې رامنځته کولو ته لاره هواره کړه، چې د افغانستان او برتانوي هند پوله يې وټاکل، چې افغان قوم يې پر دوو دايمي برخو ووېشي چې هغه يوه يې اوس د اوسني پاکستان برخه ده. افغانستان همدا شان تر ۱۸۹۵ م کال وړاندي چې روسان د پولو و ټاکلو ته راضي کړې ځيني سيمي يې وبايللې.

د شلمې پېړۍ په شروع کي چي افغانستان په کراره د ترقۍ پر لور حرکت وکړ برتانويانو د دريم ځل له پاره په ۱۹۲۱ م کال کي د افغانستان د لاندي کولو هڅه وکړه، بيا يې هم ماته وخورل. افغانستان يو ځل بيا د خپلو بهرنيو چارو واک تر لاسه کړ او امان الله خان د باچا په توگه خپل ځان غوره کړ. دی په ۱۹۲۹ م کال د يوه غاصب حبيب الله کلکاني له خوا له واکه ليري کړل سو. حبيب الله د نادر خان په واسطه ووژل سو او دی پخپله په ۱۹۳۳ م کي ترور سو. ترده وروسته يې زوی ظاهر شاه واکمن سو، چي په ۱۹۷۳ م کال کي نوموړی د داود خان او افغان کمونيست ډلي له خوا له واکه گونډه سو. ظاهر شاه ايتاليا ته په رخصتۍ تللی و، چي کودتا رامنځته سوه او هلته پسې پاته سو چي په ۲۰۰۲ م کال کي ولسمشر کرزي بيرته کابل ته راوست تر څو د خپل ژوند پاته وخت د ارگ په ماڼۍ کي تېر کړي.

په ۱۹۷۸ م کال کي داود خان د کمونيستي کودتا د لاري له واکه ليري او ووژل سو. تره کی واک ته ورسېد، چي ورسره سم د شکمنو مخالفينو پراخي نيوني، شکنجې او وژني پيل سوې. مجاهدينو د کمونيست حکومت پر ضد جهاد شروع کړ. په را وروسته کال يعني ۱۹۷۹ م کال کي تره کی ووژل سو او حفيظ الله امين ولسمشر سو. دده د واکمنۍ په وخت کي د امريکا سفير اډولف ډبس په کابل کي ووژل سو. څو مياشتي وروسته امين ووژل سو او روسانو ببرک کارمل د افغانستان د ولسمشر په توگه نصب کړ. په ۱۹۸۶ م کال کي دده پر ځای ډاکټر نجيب وټاکل سو.

د مجاهدينو سر سخت ويني بهوونکي بنورښ په پايله کي ۱۰ کاله وروسته په ۱۹۸۹ م کال کي روسان له افغانستان څخه ووتل.

مجاهدينو د نجيب د کمونيسټ حکومت په وړاندي خپلي مبارزې ته دوام ورکړ، چي بالاخره يې کابل په ۱۹۹۲ م کال کي ونيوی او د پروفيسر رباني په مشري يې د مجاهدينو حکومت جوړ کړ* د مجاهدينو د خپلمنځي شخړو له کبله د دوی حکومت بريالی نه سو، چي په ۱۹۹۴ م کال کي د طالبانو غورځنگ رامنځته سو، د کابل پر لوري يې حرکت وکړ، چي په ۱۹۹۶ م کال يې کابل لاندي کړ او نجيب چي د واک څخه تر ليري کېدو وروسته د ۱۹۹۲ م کال راهيسي په کابل کي د ملگرو ملتونو په دفتر کي پناه اخیستې وه راوايستل سو او په دار کړل سو. د طالبانو حکومت د عام وژني، شکنجو، په عام محضر کي د اعدامولو او د بنځو سره د بد سلوکي له کبله په نړيواله کچه وغندل سو. دوی همدا شان د سعودي اسامه په مشري نړيوالي ترهگري ډلي ته اجازه ورکړه چي افغانستان د خپل مرکز په توگه وکاروي. دوی تقريباً د افغانستان ټوله خاوره لاندي کړه، خو د شمال هغه سيمي چي د بختور مسعود له خوا اداره کېدې په نيولو تر پايه بريالي نه سول. د مسعود شمالي ټلواله د ۲۰۰۱ م کال پر نړيوال تجارتي مرکز او پنتاگون باندي د حملو په تعقيب چي په افغانستان کي د اسامه په روزن ځايونو کي پلان سوي وې د طالبانو په ماته کي د امريکا د اشغال پر وخت خورا مهم رول ادا کړ.

تر طالبانو وروسته لنډ مهاله اداره د حامد کرزي په مشري رامنځته سوه، چي ائتلافي او نړيوال سوله ساتو ځواکونو يې امنيت ساته. بېړنۍ لويي جرگې کرزی په ۲۰۰۲ م کال کي د انتقالي ادارې د مشر په توگه وټاکي او وروسته بيا په ۲۰۰۴ م کال کي د آزادو ټاکنو له لاري د

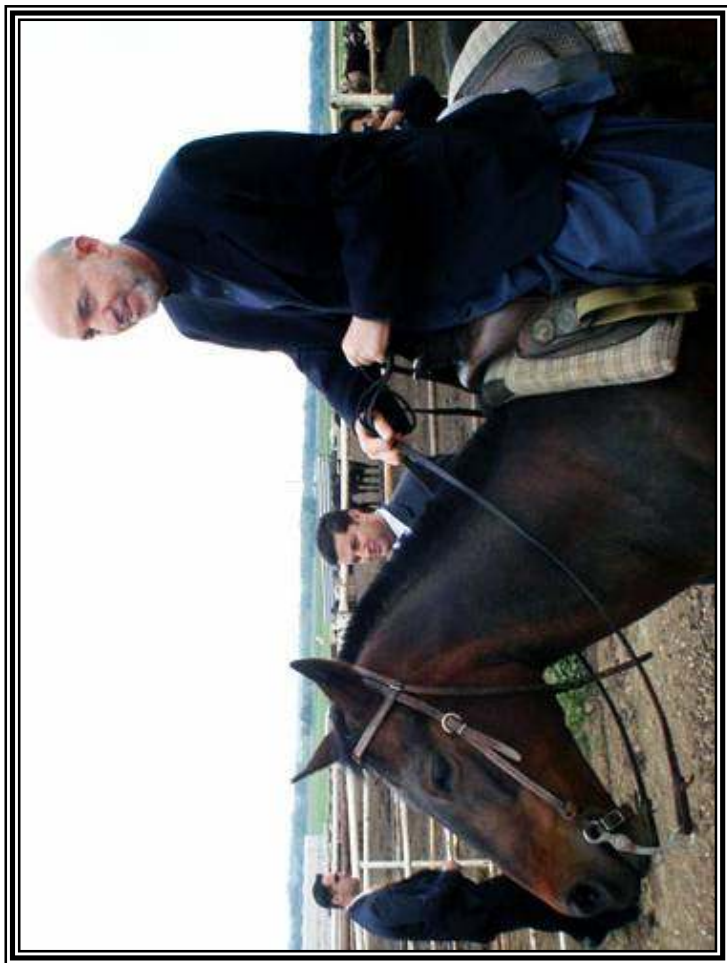
---

* د يادوني وړ ده چي د مجاهدينو لومړی ولسمشر رباني نه بلکي پروفيسر مجددي و، (ژباړن).

افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر سو، نوي اساسي قانون
رامنځته سو او په ۲۰۰۵ م کال کي پارلماني ټاکنې تر سره سوې او
افغانستان سولې، ثبات او خوشبختۍ ته پر هغه اوږده او مشکله لار سفر
پیل کړ.

(۱) حامد کرزی

ولسمشر کرزی د آس د سپرلی پر مهال

په نولس سوه اتيايمو کلونو کي افغانانو سرو لښکرو ته ماتې ورکړه، خو د دوی هغه هڅي چي خپل هيواد به اداره کوي د کلونو په وړانيو او تشدد واوښتې، د اتيايمو کلونو په نيمايي کي طالبانو يو څه نظم او ثبات راوستی، مگر د هسپانيې د توندلارو عيسوي ډلو په شان زاره پالي او زير رژيم، چي له دوی سره سعودي متعصب هم ورسره و، چي همدلته يې د نړيوال تروريزم له پاره اډې هم جوړي کړې، خو د افغانانو له پاره دا کار د تحمل وړ نه و.

د ۲۰۰۱ م کال د ډسمبر پر پنځمه نېټه يعني پر نيويارک او واشنگټن باندي د القاعدې تر حملو دوې مياشتي وروسته د امريکا متحده ايالاتو او برتانيې پر افغانستان باندي د حملې تاييا وکړه. د ډسمبر پر اوومه پر افغانستان باندي د هوا له لاري حمله وسوه، خو د دواړو هيوادونو سپېشل فورس (ځانگړي پوځ) لا د وړاندي په افغانستان کي دننه د هوايي بمباريو له پاره د هدف ټاکلو او د شمالي اتحاد په راټولولو اخته وه، تر څو له دغي لاري طالبان له منځه يوسي. طالبانو پر دوی حمله په اصل کي پر اسلام حمله بلل. د متحده ايالاتو او د هغوی ملگرو هدف يوازي دا نه و، چي د طالبانو کرغېړن حکومت له منځه يوسي، چي يو وخت يې حمايه کاوه، بلکي د القاعده سازمان د اډو او بنوونيزو روزنځايونو له منځه وړل هم وه، چي د شتمن سعودي الاصله اسامه بن لادن له خوا چلول کېدل. په همدې وخت کي بيا د جرمني په بون

کي يوه بېړنۍ غونډه راوبلل سوه، ترڅو تر طالبانو وروسته د يو نوي حکومت پر جوړښت سره وږغېږي.

حامد کرزی چي په همدې غونډه کي د افغانستان د لنډمهالي ادارې د مشر په توگه وټاکل سو، د سپتمبر تر يوولسمي وروسته د ستي افغانستان ته داخل سو، ترڅو په جنوب کي پښتانه د طالبانو په وړاندي راپورته کړي. د امريکا د هوايي ځواک او سپيشل فورس په ملاتړ د حامد کرزي کوچنۍ ډلې په چټکۍ سره غټ کلي او ښارگوټي يو په بل پسې تر خپلي ولکې لاندي راوستل. د نومبر پر دوولسمه شمالي ټلواله له غرونو څخه راکښته سوه او پر کابل يې حمله وکړه او طالبان يې بېله کومي نښتي له کابل څخه وشړل. په دوهمه ورځ د شمالي ټلوالي جنگيالي کابل ته د جشن لمانځلو په موخه داخل سول او د ښار د ځپل سوو خلکو له خوا يې تود هرکلی وسو. طالبان چي پخپلو پيک اپ موټرونو کي له ښار څخه وتل، ادعا يې کوله، چي دوی پخپله ښار پرېښووی، دا مهال کرزی او يو شمېر افغان جنگيالي د سپيشل فورس د مشاورينو سره د کندهار په شمال کي د شاه وليکوټ په کلي کي وه. امريکايي الوتکو پر هغه کرښه بمباري کوله، له کومه ځايه چي د طالبانو يوې کوچنۍ ډلې پر ياد سوي کلي باندي ډزي کولې.

افغان جنگيالي، څو کليوال او امريکايان د همدې کلي په څنډه کي يوې غونډۍ ته وختل ترڅو هوايي حملې وڅاري. کرزی هم همدې غونډۍ ته پر لاري و، چي يو ملگري يې ورته وويل، چي د سيمي مشران راغلي دي او هغوی غواړي ستاسي سره وويني. کرزی بيرته راوگرځېدی او هغه کور ته ولاړی چيري چي د کلي مشران ناست ول. نابره يوې درنې چاودني د سرای کړکۍ ماتې کړې، دروازې يې والوزولې او د کنډوکپري

ودانۍ خاوري خټلي پر کرزي او هغه مشرانو راتوی سوې. دا ځکه چې یو لوی ۲۰۰۰ پونډه ستیلايت رهبري سوی بم د امریکایي B-52 ډوله الوتکي څخه په غلطه توگه و ناسم ځای ته رهنمایي او وغورځول سو.

په دې پېښه کې درې تنه امریکایان، یو شمېر افغان جنگیالي د ځینو ملکي کسانو په شمول ووژل سول. په همدې وخت کې یو امریکایي سرتېري او یو قومي مشر پر کرزي ځانونه واچول، دوی کرزی له هغه ځای څخه راوایستی او د یو غرگي په منع کې یې یو سرای ته بوتلی. یاوریې سمدستي ورڅخه د وینو او خاورو په پاکولو پیل وکړ. په همدې وخت کې یې ستیلايت تلیفون ته زنگ راغلی، د کرزي یاوړ تلیفون راپورته کړ، خو له هغه خوا په انگلیسي خبري کېدې او ورته وویل سوه چې تلیفون کرزي ته ورکړه.

دا د بي بي سي راډیو خبریاله لیزدوسیت وه چې له بون څخه یې تلیفون کړی و، هغې ورته وویل: تبریګ دي وي تاسي د افغانستان د انتقالي ادارې د مشر په توگه ونومول سواست. تر دې وروسته بل زنگ راغلی، دا په کندهار کې د یو افغان قوماندان تلیفون و، چې ویل یې: د طالبانو یو لوړ پوړی استازی شاه ولیکوت ته پر لاري دی، غواړي چې تاسي ته د طالبانو د تسلیمۍ لیک وړاندي کړي.*

حامد کرزی د ۱۹۵۷ م کال په ډسمبر کې د افغانستان په کندهار ولایت کې دې نړۍ ته راغلی دی. کرزی معنی دی د کرزد کلي دی او د ده د کورنۍ نوم هم له همدې څخه سرچینه اخلي. افغانان د خپلو کوچنیانو د زېږېدلو نېټه نه لیکي، نه یې لمانځي او حتی ځیني افغانان په دې نه پوهېږي چې په کوم کال زېږېدلي دي، خو کرزی یوې تعلیم یافته او مشهورې کورنۍ ته منسوب دی.

د کرزي پلار د پوپلزيو د قبيلې مشر و، لکه څنگه چې تر ده وړاندي يې پلار هم همدا دنده لرله پوپلزي د ابدالي قبيلې يوه پښه ده، چې دوې پېړۍ يې تر هغه وخته پوري چې پاچا ظاهر شاه په ۱۹۳۷ م کال کې واک ته ورسېد افغانستان اداره کاوه. خو کله چې په ۱۹۹۹ م کال د کرزي پلار د طالبانو له خوا ترور سو، نو کرزی د خپلي قبيلې مشر سو، خو نوموړی په قومي مسایلو چندان سر نه گرځوي، دی وايي: زه يو ساده افغان يم.

دا چې د کرزي کورنۍ د پخواني پاچا محمد ظاهر شاه سره نژدې اړيکي لرلې، نو کله چې دی د لنډمهالي ادارې د مشر په توگه و نومول سو، لومړی کار يې دا و، چې پاچا له ايټاليا څخه تر يوې اوږدې جلا وطنۍ وروسته بيرته خپل وطن ته راوړي او پخپل پخواني قصر کې يې ځای پر ځای کړي، چې دوستان او د کورنۍ غړي به يې پر راتول وي. حامد کرزی اته وروڼه او يوه خور لري، خو دی د عمر له مخي منځنی دی. ده به ويل چې موږ يوه لوستې، خو محافظه کاره او دوديزه کورنۍ يو، موږ ډېر شتمن نه وو، په کندهار کې نوري کورنۍ وې چې هغه تر موږ ډېرې مړې وې.

خو دا کورنۍ د خپلي اوږدې او ښې سابقې له مخي چې د وخت د حاکمي کورنۍ سره يې لرله او په يو لوی کور کې د مستريح ژوند کولو له کبله ډېره مشهوره وه. په داسي حال کې چې د کرزي پلار يو ځواکمن خان او مور يې يوه روحاني ښځه وه، چې اکثره وخت به يې روژه وه. ده وويل چې ښه راشه درشه او د لوړ مورال لرل يې د خپلي مور څخه زده کړي دي. کرزی د افغانستان د تاريخ د څو هغو سوله ييزو دورو څخه د هغې دورې په پای کې زېږېدلی دی، چې د پاچا واکمنۍ قومي فيډرالي

شکل درلود، داسي چي اکثريت پښتانه په جنوب، تاجک او اوزبک په شمال او رټل سوي شيعه هزاره اقليت په مرکز کي مېشت وه.

کرزي د خپل ژوند يو څو کلونه په کرز کي تېر کړل او مکتب يې هم دلته پيل کړ، خو تر لومړۍ ټولگي ويلو وروسته يې کورنۍ کابل ته کډه سوه، دا مهال د کرزي پلار (ارواښاد عبدالاحد کرزي) په پارلماني ټاکنو کي د ولسي جرگې غړی سو، چي ډېر افغان تاريخ پوهان دغه لسيزه د ديموکراسۍ لسيزه بولي. د ظاهر شاه حکومت يو اساسي شاهي نظام و، د پارلمان له پاره به داسي آزادي ټاکنې تر سره کېدې لکه د نن ورځي آزادي ټاکنې، کانديدانو به د خپل ځان او هم د خپلو همفکره کانديدانو له پاره تبليغاتي کمپاين چلاوه، ويناوي به يې کولې او خپلو مؤکلينو ته به يې مېلمستياوي جوړولې، دا مهال مشر کرزي (عبدالاحد کرزي) څلوېښت کلن و.

کابل په هغه شپو ورځو کي پاک، منظم او يو نړيوال ښار و، چي د جادو هري خوا ته يې گڼي ونې ولاړي وې، غربي ديپلوماټانو به په کابل کي هستوگنه خورا خوښول په ځانگړې توگه د هندو کش د غرو لمنې. د کابل د هغه مهال عکسونه د دغه ښار د برم ښه نماينده گي کوي، چي ټولو حکومتي کارکوونکو به غربي جامې اغوستې وې او د وزارتونو ودانۍ ډېرې منظمې او ښايستي وې.

د افغانستان کوکنارو د اروپا په نشه يي کلتور کي ښه نوم درلود، خوشتمن او مالدار قاچاقبران د هغوی د هيروئينو کارخانې د لېږد د نړيوالو چينلو څخه لا څو کاله ليري وه.

کله چي افغانستان شاهي نظام او پارلمان درلود، د حکومت زيات کارونه په ولايتي او کليوالي سطحه تر سره کېدل. د افغانستان ډېر

سیاسي ځواک له منتخبو حکومتي چارواکو او حتي د شاهي کورنۍ سره نه و، بلکي ډېر څه د محلي خانانو په واک کي وه. په دي کي شک نسته چي په کابل کي حکومت حاکم و، بلکي اطراف محلي رواياتو اداره کول. ډېر شيان د سوونو کلونو پخوا په ډول په افغاني لارو چارو تر سره کېدل او حلېدل، چي هيڅ ليکلي اسناد به يې نه لرل. د کرزي په ياد دي چي څنگه به د ده پلار محلي ستونزي د قوم د مشر په توگه هوارولې، نه د هغه ځواک څخه په استفاده چي دی يو منتخب چارواکی و.

کرزي راته وويل، چي اکثره وخت به زما پلار د محلي ستونزو د هوارې له پاره ورغوبستل کېدی، دغه شخړې به يا د مخکي، ملکيت، اوبو، واده او داسي نورو پر سر وي. دا هر څه د مسئلې په لوی والي پوري اړه درلوده، ځيني به د کوچنيو خانانو له خوا هوارېدلې او د ځينو له پاره خو به د يوې ډلې مشهورو خانانو اړتيا وه. دعوه د دواړو خواوو څخه اورېدل کېده او پرېکړې بيا په خان پوري اړه درلوده، چي تور ته تور او سپين ته سپين ووايي. هيڅ کاغذ او لاسليک ته اړتيا نه وه، بس همغه فتوا هر څه وه. د حامد کرزي د کورنۍ ورځنی ژوند همېشه د دغسي پېښو ډک و.

افغانان په کورونو کي يو مېلمستون لري، چيري چي هلته مېلمانې د کورنۍ د مشر او د هغه د زامنو سره چای د بادامو او وڅکو سره څښي او حتی ډوډۍ هم خوري. په دې وخت کي بنځي بالکل د نظره نهامي وي، بېله دې چي مېلمه د نژدې خپلوانو څخه وي، که داسي نه وي نو مېلمه به د مېلمستون پرته د کور بله برخه هيڅ ونه ويني. د حامد کرزي مېلمستون په کلي توگه د محلي سياست له پاره ځانگړی سوی و، چي همېشه به د ستونزو حل، د خوښيو او کوزدو مراسم پکښې تر سره کېدل.

ځيني وخت به مسئله ډېره لويه وه، چي د خان لخوا به ډېر كسان پكښې دخپل وه، ترڅو دواړو غاړو ته په مېلمستون كې ښه راغلي ووايي، مشر كرزي (عبدالاحد كرزي) او نورو مشرانو به د همدې مشكل د هوارې له پاره هغه كلي ته سفر كاوه.

د كرزي (حامد كرزي) د مخكې پر سر يوه داسې مسئله په ياد ده، چي د هغه د حل له پاره د كندهار د ټولو بانغوذه كسانو اړتيا وه. حامد د خپل پلار سره د دغې لوبې د ليدلو له پاره د كندهار او ارزگان ولايتونو تر منځ د ښښ په نامه يوه كلي ته ملگري و، شايد دا د دغه ځوان له پاره په اصل كې يو درس و، چي كله دى يو ورځ د قوم مشر سي، څنگه به د خلكو ستونزي حلوي. د كلي د خلكو له پاره دا يوه لويه لوبه وه، چي د سلو په شاوخوا كې كسان ورته راغونډ سوي وه، چي په هغو كې به ځينو شاهدي وركول او نورو به يوازي له مشرانو سره ليدل او د پرېكړې پايلې ته به يې انتظار ايسته، دواړو خواوو به خپل دلايل وړاندي كول، د كرزي پلار او نورو مشرانو به په خورا دقت غوږ ورته نيولى و، وروسته به مشران پخپل منځ كې سره جرگه سول او پر مسئله به وږغېدل. كرزي (حامد كرزي) وايي چي كله به دوى موافقې ته سره ورسېدل بيا به يې دواړو غاړو ته ور نځ كړل او فيصله به يې ورته واورول، دواړي غاړي به له پرېكړې څخه راضي وې او تر پايه به هغه ته وفاداره وو.

د افغان كلتوري ځواك څخه چي په دغه ورځ يې ځوان كرزي توان وليد ډېر ځني اغېزمن سو او هغه هر څه يې اوس هم ښه په ياد دي، مگر دغه پېښه د يوه بل علت له كبله هم د ده په ذهن كې پاتې ده. كرزيان د كلي تر ټولو مشهوري او روحاني كورنۍ مېلمانه وه، چي د كرزي د قوله هغه كورنۍ لا تر اوسه هم په همغه كلي كې اوسېږي، چي د خپلو ښايستو

اسانو په لرلو سره هم د ډېر اعتبار څښتنه وه. افغانان د اسانو په سپرليو کي افسانوي شهرت لري او هغو اسانو ته زيات ارزښت ورکوي، چي گړندي، ځواکمن او زړه وروي.

دا هر څه د افغانانو په ملي لوبه بزکشي کي رانغښتي دي. د دې لوبي وتلي کسان د شمال څخه دي. د بزکشي ټکي په ټکي معنی (goat grabbing) ده، چي د دغه لوبي سوچه فورم بېله لوبډلو په آزاد ميدان کي تر سره کېږي. بوزه او يا سخوندر حلال سوی او يا يې سر پرېکړل سوی وي، وروسته پر مځکه ايښوول کېږي، آس سپاره په زاړه آزاد فورم کي (۵۰) او حتی (۱۰۰) کسان وو، پايڅې يې رانغښتي، د لرگي لاس لرونکې، غمچينه به يې په غاښو کي وه، چي خپل يا د بل آس غاښ ور وانه چوي، کونښن به يې کاوه چي د مړې بوزې پر لوري مانور وکړي، چي ورسره سم يوه وحشي اله گوله د اسانو شيشنی او کپ اچونه رامنځته سي. د دوړو او غبار په منځ کي يو سپور داسي کښته سي چي يوه پښه به يې په رکباب بله د آس تر خپتي لاندې (۷۵) پونډه سخوندر له مځکي څخه راپورته کړي او کونښن کوي چي له هغه سره د ميدانه ووزي. په داسي حال کي چي هغه نور سپاره دی تعقيبوي او هڅه کوي چي سخوندر د ده له لاسه وباسي چي په دې ډول نومړې جوړي کړي، بايد سپور کس سخوندر د اس پر ملا باندي په روښانه او آزاده توگه د ټولو تعقيب کوونکو څخه يوسي.

کله کله داسي کېږي، چي دوه سپاره چي يوه يې يوه پښه نيولې او هغه بل يې بله پښه نيولې وي له ميدانه وزي. زيات وختونه دا د دغو کسانو په ځواکمنتيا پوري اړه لري، چي ځيني وختونه له ډېره زوره د سخوندر څخه پښه جلا کېږي او يوه ته يوازي پښه پاته کېږي، او هغه بل د نور سخوندر سره د بري تر سرمنزله رسېږي.

په اوس وخت کې دغه لوبه د دوو لوبډلو تر منځ تر سره کېږي، چې میدان یې هم د فوټبال د لوبغالي په اندازه وي. داد تماشاچیانو له پاره یو څه خوندي بڼه لري، تر هغه چې په آزاد میدان کې به د خپل ژوند د ژغورلو له پاره په داسې حال کې ځغاستل چې د یوې لویې گلې په پښو کې پایماله نه سي، خو هغه انفرادي آزاد شکل د دغې زړې لوبې هم له منځه ورسره ولاړی.

بزکشي رسمي بڼه لري چې په دقت سره باید سره منظمه سوې وای او دغه لوبې څو ورځې په بر کې نیولې وای، هغه خان چې فکر کوي چې د دې لوبې اقتصادي توان لري نوبه یې په اوونيو دغه لوبه غځوله، له همدې له پاره به یې بلنلیکونه لېږل، خوراکي توکي به یې ذخیره کول، د خوب خونې به یې آماده کولې او غوره لوبغاړي به یې د لوبې د تر سره کولو له پاره ورته راغونښتل. شاید خان له یوه مهم بلونکي او یا هم له یوه ستوري لوبغاړي لخوا و تنگول سي، خو که چیرې دی خپلو مېلمنو ته په وړ خوړو او سرپناه کې پاته راسي او یا د سیالو ډلو تر منځ شخړه رامنځته سي او یا نقدي جایزې مناسبې نه وي نو هغه خان به اعتبار او ځواک دواړه له لاسه ورکړي.

د بزکشي د تر سره کولو فکر دي باید تر هغو پوري په مغزو کې در ونه گرځي، تر څو چې تاسې ډاډه نه سئ چې تاسې یې تر اوده وتلای سئ او یا هغه صلاحیت، ځواک او نفوذ چې تاسې په افغان حکومت کې تر لاسه کړی دئ د بایللو خطر ته غاړه کنسېږدی خو کله چې کرزی واک ته ورسېد تر همدې اغېز لاندې راغلی و.

حامد کرزی د نوي دیموکراتیک افغانستان د ولسمشر په صفت په ډېره بڼه توگه د خپل واک له محدودیتونو څخه خبر دئ او د دې هڅه نه

کوي چي هر هغه څه چی دی پوهېږي تر سره کړي. د مختلفو جنگسالارانو سره د ده گذاره یې تر ټولو غوره بېلگه ده، نوموړی پر دې بريالی سوی دی، چي ځيني زورواکان د خپل ځواک له مرکزونو څخه ليري کړي، د مخدره موادو د تولید د مخنيوي په ساحه کي ځکه پاته راغلی دی، چي نوموړی پوهېږي چي په اوسني وخت کي د دغه کار په تر سره کولو کي بپوسه دی.

بیرته د نېش کلي ته ورگرځو، څنگه چي کرزي او پلاريي د کوربنو سره چای وڅښلې، یو کس د دوی د درناوي له پاره خپل یو کورنی آس راوست، ځوان حامد پر آس د سپرلی پر پکړه وکړه، که څه هم تر دې وړاندي نوموړی پر آس نه و سپور سوی، نوموړي پر آس پښه واپول او حرکت ته یې چمتو کړ او په کراره یې له کلي څخه ليري بوت. ده په کړه خدا وویل چي تر دې مهاله خورا ښه و. خو کله چي مي د آس مخ د کلي پر لور راوگرځاوه نوموړي آس د برېښنا په شان په ډېره تلوسه د خپل کور پر خوا منډي کړې. همدا د ده لومړی ځل دی چي پر آس سپرېږي نو په دې نه پوهېدی چي په څه ډول یې ودروي، ځکه نو نوموړي د خپل قيمتي ژوند د ژغورلو په هڅه کي و او اس هم سيخ سيده و خپل غوجل ته منډي وهلې. څنگه چي اس د غوجل دروازي ته په ورننوتو و، کرزي په همدې وخت کي له مغز څخه کار واخيست او د غوجل د دروازي د سر تيري ونيوی، له همدې کبله دی لوړ د دروازي پر سر پاته سو او اس تر ده لاندي تېر سو. نوموړی هلته څرېدلی پاته سو، چي وروسته له ژوبل کېدو پرته مځکي ته را کښته سو.

کرزی وايي: دا حالت ډېر بېروونکی و، ټولو راوڅغستل چي وگوري زه خو به نه يم خوږ سوی، د کلي يوه سپين ډيري سړي راته وويل،

چي ډېر بنه ته ډېر چالاکه هلک يې! وروسته چي دوی کلی پرېښوی یو کس له یوه ډېر بنایسته کوچني آس سره راغلی او هغه یې حامد ته د تحفې په توگه ورکړ. کرزی وايي چي ما هغه ته د نصواري روښانه رنگ او سپين ټکوله کبله د (بادام گل) نوم ورکړ. نوموړي دغه آس ډېر کلونه د ځانه سره وساتي، او اکثره وخت به هغه پېښي ته د افغاني سيرت او عنعنې د پېلگي په توگه کتل. سره د دې چي د ده د هیواد بې رحمه تاريخ په خونخواري کي د افغانانو شهرت او د نه بڅبونکي تورياليتوب سره سره کرزی د خپلو خلکو پر سخاوت او مېلمه پالنه باور لري.

په رشتيا د ټولو افغانانو په ځانگړې توگه د پښتنو ژوند خود عزت، مېلمه پاني او کسات څخه جوړ دئ، دا د يوه افغان فريضة ده، چي پخپل کور کي د ټولو خلکو مېلمه پالنه وکړي حتی که دښمن هم وي. مگر عزت او وقار ته د هر ډول سپکاوي کسات بايد واخيستل سي، چي بل هيڅ شی نه پکښې ځايېږي. د کرزي پلار او نورو مشرانو پر بکړي کولې او قومي شخړي يې هوارولې، د پر بکړي د دواړو غاړو په عزت او حساسيتونو پوهېدل، چي په يوه معطله کي يې د راپورته کېدو امکان وي.

په کندهار کي کرزيانو په خورا اساسي کور کي ژوند کاوه، چي باغ هم پکښې و. د کور غولۍ خورا لوی و، چي حامد کولای سواي پر آس سپرلي پکښې وکړي، په دغه سراي کي باغ، د کبانو حوض، ونې، گلان او د ده پکښې ډېر الوتونکي هم په ياد دي، دی وايي چي ډېر مستريح او با دسپلینه ژوند مو درلود. کرزی وايي چي په سلوک کي اصول ډېر سخت وه خو زما په روزنه کي يې مهم رول ولوباوه او په ژوند کي يې بنه لوري ته سوق کړم. مور دا زده کړل چي نه يوازي د خپلو والدينو احترام او

اطاعت وکړو بلکې عموماً ټولو مشرانو ته په درنه سترگو وگورو. دا د افغانانو د ژوند اصلي لار ده، خو دا لاره په ځانگړې توگه په کليوالي سيمو کې ډېره قوي ده.

کله چې کرزی ولسمشر سو، ده يوه والي ته بلنه ورکړې چې په ارگ کې د ده سره وگوري او والي خپل کوچنی زوی هم ورسره راوست، دا هلک د دوه نيمو کلونو و، کله چې پلار او زوی د ولسمشر و دفتر ته ور ننوتل، کرزي سمدستي دغه هلک واخيست په غېږ کې يې ونيوی او مچ يې کړ.

کرزي وويل چې دغه هلک هم خپله وظيفه لرل، ځکه چې همداسې روزل سوی و، چې تر سره يې کړي او سره له دې چې ما په روغې سره د دغه کوچني هلک هر څه ورگډوډ کړل بيا هم ده خپله ذمه واري هېره نه کړه. دې هلک مخکې لاله خپلي کورنۍ څخه زده کړي وه، چې تر معرفت وروسته څو نه ژر چې کېدای سي بايد د مشرانو لاس و مچ کړي، خو کرزي ده ته دا موقع په لاس ورنه کړه، مگر کله چې ولسمشر دغه کوچنی ملگری کښته کړ، سمدستي يې ورته اسلام עליک ووايه، او د کرزي لاس يې ورمچ کړ. کرزی وايي چې وروسته نوموړي د دې احساس وکړ، چې اوس يې نو په سمه توگه خپله وظيفه تر سره کړې ده. په همدې ډول موږ را لوی سوي يو، په افغاني عنعنوي کورنيو کې بايد کوچنيانو ته ورنسول سوي وي چې بايد د مشرانو ډېر درناوی وکړي.

ځوان کرزی ډېر آرام هلک و، خو کله چې يې کورنۍ کابل ته ولاړه، يوه ډله انډيوالان يې پيدا کړل، په حقيقت کې دا دوې کوچنۍ ډلې چې يوه يې په مکتب او هغه بله په گاونډيتوب کې. هر هغه ملگری چې بايد د هغه بل کور ته ورسې بايد د خپلي کورنۍ اجازه ولري، والدين تل

پوهېږي چې کوچنيان يې چيري او له چا سره دي. حتی په تنکی ځوانۍ کې د کرزي کوچنيانو بايد يو ځای ته د تللو له پاره د خپلو پلرونو څخه اجازه اخيستي وای، په ځانگړې توگه سپنما ته. کرزی وايي ما د عمر د تفاوت په خاطر د خپلو وروڼو او خوندیو سره ډېره راشه درشه نه لرل، مگر کله کله به زمور د دوستان لکه د کاکا، ماما، عمه او خاله زامن او اکاگان سره راغونډېدل او سپنما ته به تللو، حامد او ملگرو يې له فوټبال سره مينه لرله او همدا شان پر بايسکل به يې د ښار چکر واهه.

د کرزي تر ټولو ښې خاطرې اکثره په استالف کې له مېلو څخه دي، دا يو کوچنی کلی دی، چې د کابل څخه د يوه ساعت د موټر د منزل په اندازه ليري پروت دی، او د خپلي کلالۍ له کبله خورا مشهور او زرغونتوب يې پر ښاري کورنيو خورا اغېزه بندي، چې په مېله وروزي او يا د اوونۍ پای هلته تېر کړي. استالف د (۲۰۰۱ م) کال په جگړو کې سخت وران سو، خو په هغه وخت کې خورا زرغون او په زړه پوري کلی و، لکه يو رغياڼه چې سيندونه، حوضونه، باغونه او ځنگلونه ولري. د همدې ځای د اکثرو کورنيو د ژوند روزگار د لاسي کلالۍ توليدات دي، چې خورا روښانه زرغونه او په شنه ښيښه سينگار سوي وي، چې په مارکيټ کې د ښار په هره برخه کې تر لاسه کېدلای سي. په کال کې يو ځل به د کرزي ماما چې د دولتي مطابعو رئيس و* په استالف کې به يې لويه مېله جوړول، کرزی وايي چې د کورنۍ ټوله کوچنيان، ټوله زما د کاکا او ماما زامن له خپلو والدينو، نیکونو او اناگانو سره هلته درې يا څلور ورځې تېرولې، چې شاوخوا به مو ځغستل، ونو ته به ختلو او په سيندونو کې به

---

* د کرزی ماما ارواښاد محمد ابراهيم کندهاری و، چې د پخواني شاه اعليحضرت محمد ظاهر د پاچهي په دوره کې د دولتي مطابعو رئيس و، ژباړن.

مولوبي کولې او دامېلې زما د کوچنيوالي تر ټولو غوره وختونه وه. کوچنيانو ته د امتياز په توگه ځوان کرزي هم د موقع څخه په استفاده سره ځان ښودنه کړې وه او د ده هغه توره تر اوسه په ياد ده، چې يو وخت يې په استالف کې د مېلې پر مهال کړې وه. د ده اکا يو افغان هنرمند د ننو په نامه راوستی و، چې غزلي ووايي. ننو په ټوله هيواد کې د محلي غزلو په ويلو شهرت درلود. حامد چې په هغه وخت کې به نهه يا لس کلن و د ننو تر څنگ کښېناست، او هغه ته يې غوږ ونيوی، کله چې ننو غزله ختمه کړه کرزي ورته وويل:

"ښاغلي!"

زاړه هنرمند کښته ورته وکتل او ورته وېي ويل:

بلې زويه!

حامد غوښتل چې ده ته په افغاني موسيقي کې خپله وړتيا وښووي، او ترې وې پوښتل: آيا تاسې کلاسيکه غزل هم ويلای سئ؟ د ده مطلب راگونه وو، لکه کلاسيک هندي راگونه، چې په افغانستان کې هم ويل کېږي. کرزي وايي دا داسې و لکه سپرې چې د کليوالي هنرمند څخه وپوښتي، چې بيتون راته ووايه او له همدې کبله ننو پر ما ډېر په غوسه او قهر سو او وېي ويل، چې له مخې مې ورک سه، او ته بيا په کلاسيکه موسيقي څه پوهېږي؟

د کرزي ياد دي چې کابل په هغه وخت کې نه يوازې پاک، خوندي، پر موډ برابر او د يوې ښې فعالې ادارې درلوونکی و، د پخواني پاچا له واک څخه تر ايسته کېدو وروسته چې کله کرزی هندوستان ته د لوړو زده کړو له پاره ولاړی، او د لومړنۍ ژمنۍ رخصتيو په جريان کې بيرته کابل ته راوغرځېد نو ډېر حيران سو، چې د پاکستان په نسبت په

افغانستان کي څو نه ښه اداري نظام حاکم دئ. پاکستان ته په اوبنتلو سره باید ټول مسافريڼ له بس څخه کښته سوي وای او د پاسپورټ له کنټرول څخه تېر سوي وای. مگر کله چي افغانستان ته راو اوبنتو نو ټوله مسافر په بس کي پر خپلو سیتونو ناست وه او پولیس بس ته راپورته سو، پاسپورټونه يې له مسافرو څخه ټول کړل، وبهرنیو مسافريڼو ته يې بیرته بس ته پاسپورټونه راوړل، او کرزي ته يې وویل چي ستاسي پاسپورټ دلې په پوله کي راسره ساتو، چي وروسته بیاتاسي کولای سئ د بهرنيو چارو له وزارت څخه يې تر لاسه کړئ. کرزي وایي په ډېر ډاډ سره چي زه یوه اوونۍ وروسته د بهرنيو چارو وزارت ته ورغلم پاسپورټ مي تیار هلته پروت و. ما د افغانستان د اداري سیستم په مؤثروالي ډېر ویاړ کاوه، کله چي ځوان کرزي د بس په ذریعه د پاکستان او هندوستان سفر وکړ کابل ورته اروپايي ښار غوندي ښکارېده. تقریباً هر چا غربي جامي اغوستلې، د هغه وخت عکسونه د ده د دې ادعا تایید کوي، که څه هم هلته ډېر موټرونه نه ول، خو ښار د برېښنايي او ډېزلي بسونو خورا ښه ترانسپورتي سیستم درلود، چي د ښار ټولي برخي يې تر پوښښ لاندې راوستلې وې. کابلیان ډېر جهان دیده او د غرب اغېزه له ورايه پر څرگندېدلې. کرزي وایي تاسي کولای سواي چي هر ډول عصري موسيقي اوروئ، لکه د Jones Tom او Humperdink Engelbert. نوموړی به همېشه د افغان موسيقي مرکز په نامه د موسيقي دوکان ته ورتلی، چي د ده یو دوست يې خاوند و. تر دې وړاندې چي د کوم یوه د رانیولو پرېکړه وکړي دی به په یوه کوچنۍ غرفه کي کښېناست، گوشکي به يې په غوږو کړي او هغه به يې واورېد. په همدې ډول زیات ښه رستورانټونه هم موجود وه. د کرزي د زده کړي په وخت کي افغاني ټولگي د زده کړي او

د سپلين مرکز و ټولگی د افغان ځوانانو د جوړښت په بڼه کې خورا مهم رول لوباوه، دی وايي چې موږ د ښوونکو خورا زيات احترام کاوه. هېڅ پروا يې نه کوله، چې ته د خپلو ملگرو سره تر ښوونځي بهر څونه بد يې خو په هغه وخت کې چې تاسې ښوونکی ليدلی وای نه يوازې ستاسې شخصي ښوونکی بلکې هر يو نو بايد ځان دي سم کړی وای.

په لومړي سر کې د حامد ښوونځی خورا ډېر خوښېده، مگر دا خوښي پر ظاهر شاه تر کودتا وړاندې وه، چې وروسته هر څه کمونيزم يرغمل کړل.

کله چې په ۱۹۷۳ م کال کې ظاهر شاه د ايتاليا په سفر بوخت و، داود خان چې لومړی وزير او د شاه اخښی او د اکا زوی و، واک پخپل لاس کې واخيست، کله چې داود خان لومړی وزير و بېله دې چې کمونيسټ و په بهرنيو اړيکو کې روسيې ته خورا نژدې و، له همدې کبله روسانو ورسره خورا زياتي نظامي مرستې د عصري وسلو په شمول وکړې. دلته په دننه کې داود خان پلان درلود، چې د خلق او پرچم افغان کمونيسټ ډلې شا ته پرېږدي، کوم چې د شاهي نظام سرسخت دښمنان او په اردو کې يې سختي ريښې لرلې. شوروي اتحاد په لومړي سر کې د داود خان کودتا وستايل، خو دی کمونيزم ته نژدې خورا وطن پال افغان و، چې پريوې قوي سياسي ډلې مرکزي حکومت او د مرکز لخوا کنټرولېدونکې اقتصادي پرمختگ يې باور درلود. هغه کمونستانو چې د داود خان سره يې د واک په نيولو کې مرسته کړې وه اوس د کابل په اداره کې د نوي اعتبار تر لاسه کولو په خاطر په جامو کې نه ځايېدل او د دوی اغېزه تر ښوونځيو پورې ور رسېده. د حبيبيې لېسې په شمول چې کرزی هم همدلته زده کړې کولې چې د ښار تر ټولو لوی او غوره منځنيو

بنوونځيو څخه شمېر كېده كرزى وايي چې موږ ته د كمونستي بنوونكو راتگ پيل سو او هغوى په ځانگړې توگه ځيني خلك تعقيبول.

زه نه وم خبر چې يو بنوونكى به د داسي چا خلاف وي لكه زه، زما تر اوسه د بيالوژي يو كمونيست بنوونكى په ياد دى چې زه يې ښه نه ايسېدم، ځكه چې ده فكر كاوه چې زه ډېر مستريح ژوند لرم. هغه ډېري احمقانه نظريې لرلې، ده فكر كاوه چې زموږ په كور كې هر څه په برېښنا تر سره كېږي، چې مازي يو بټن ووهو نو د اشپزخانه څخه خواړه پرپته باندي راوړي. يوه ورځ د لسم ټولگي ځوان حامد د بيالوژي بنوونكي د انسان تكاملي نظريه چلنج كړل. كرزى وايي چې دا داسي مضمون و، چې ما ډېره مطالعه پكېښې لرله، د ډاروين تيوري او داسي نور او زه پوهېدم چې په همدې اړه زه تر همدې بنوونكي ډېر معلومات لرم. كله چې ما هغه چلنج كړ نژدې و، چې زه يې ټكولى واى، او همدا لومړى ځل و چې په بنوونځي كې د مشكل سره مخامخ سوم.

د ۱۹۷۳ م كال كودتا په ډېرو شيانو كې د كرزى د فاميلي ژوند په شمول تغير راوست. د ده پلار د شاه سره د نژدې اړيكو له كبله تر فشار لاندې و، يو څو كاله وروسته خو د همدې اړيكو له امله د څرخي پله زندان ته ولېږل سو. همدې زندان ته كمونيستانو په لسگونو زره سياسي بنديان ولېږل، چې اكثره شكنجه او ووژل سول.

كله چې كرزى له حبيبيې بنوونځي څخه فارغ سو، پرېكړه يې وكړه چې نوري زده كړي په هندوستان كې تر سره كړي. كودتا او كمونيست بنوونكو كېداى سواى چې د ده پر انتخاب اغېزه كړې واى، مگر د دې په منځنيو كې د ده ورونيو ډېر رول ولوباوه. د ده دوو ورونيو په متحده ايالاتو كې زده كړي كولي او هغوى ده ته وويل: چې ته بايد داسي

ځای ته ولاړ سي چيري چي انگليسي زده کولای سي. ده په دوو ژبو خبري کولای سواي پښتو او دري. دري ته فارسي هم ويل کېږي او دا د فارسي افغاني ډول دئ. همدا دواړي ژبي د کرزي په کور کي ويل کېدلې او دا د افغاني سيرت تر ټولو ښه نمونه ده. کابل او نور افغان ښارونه خو قوميز دي، چي د هيواد د هري برخي خلک پکښې تر سترگو کېږي. کرزي وايي ټوله لوستي کسان په دواړو ژبو رغېدای سي، او دواړي په مساوي توگه دوي افغاني ژبي وې، چي هيڅ يوې تر هغه بلي امتياز نه درلود، هيچا دا فکر نه کاوه چي پښتو يوازي د پښتنو ژبه ده او فارسي د نورو گروپونو. دوی د افغانستان ژبي وې چي دا تر ټولو غوره ټکی دئ، مور دوه ژبيز خو يو کلتور مودي.

کرزي د يوه کلتور داسي مثال وړاندي کي: ده وويل چي په راوړوستو کي د زابل څخه زما يو ملگري زما د ليدو له پاره راغلی. د ده ښه، چپنه، بگړی، کالي، کره وړه او هغه د خبرو کولو طرز يوه ذره هم زما د يوه نژدې بدخشاني انډيوال د ښې، کره وړو او خبرو تر طرز توپير نه درلود. يادي سوي دواړي سيمي يو له بل څخه د زر کيلومتره په واټن ليري دي. کرزي وايي څومره ډېر چي د افغانستان تاريخ ته ورننوزي هغونه لږ توپير به د سيمو تر منځ وويني. د کرزي پلار چي د کندهار و، قرقولي يې پر سر کوله (د کرزي له خولې) په همدې ډول يوه بل خان مهين يار له هزاره جاتو څخه او نورو هم د هيواد له هره گوټه څخه همدا خولۍ پر سر کول او يو شان کره وړه يې لرل.

کرزي وايي تر ټولو غوره کتاب چي پر لويه جرگه باندي وکښل سو، ليکوال يې د شمال و نه د جنوب په کوم ځای کي چي دا جرگه زېږېدلې ده. مور ټول يو افغان يو.

ډېر افغان ځوانان په هغه وخت کې هندوستان ته د زده کړو له پاره تلل، چې په هغو کې یو د کرزي د ماما زوی و، چې هلته د طب لوستلو له پاره تللی و (په را وروسته کې هغه په متحده ایالاتو کې د سرطان یو مشهور متخصص سو). کرزي په لومړي سر کې ډهلي ته ولاړ، چې ډېر ژر ورته معلومه سوه چې د هغه ځای د وژونکي گرمۍ ته نه لري، ځکه چې دی د سمندر له سطحي څخه په شپږ زره فوټه لوړ کابل کې رالوی سوی و، چې حتی په دوبي کې یې هم گرمۍ سړي ته تکلیف نه ورکاوه، خو ډهلي د ده له پاره ډېر گرم و. د کرزي د ماما زوی ده ته وویل چې ته باید شیملا (Simla) ته ولاړ سې، هغه ځای د غونډیو پر سرآباد دی، او د Himachal په نامه یې پوهنتون درلود.

د کرزي هغه شپې په یاد دي، چې کله د ډهلي څخه اورگاډی و شیمله ته ورداخل سو، چې خورا ډېر حیرانوونکی و، موږ د ښار گرمي تر شا پرېښووله او اورگاډی په ښایستو کلیو کې مخ په وړاندې روان و او د غونډیو سیمو ته په ورختو و. د هغه ونو گلان چې پټلی ته به نژدې ولاړي وې چې کله به اورگاډی ورسره ټکر سو نو گلان به ډبو ته رادننه سول او وریځي به داسې کابنکاډلې لکه په یوه کرکۍ کې راننوزي او تر هغه بلي ووځي. شیملا د غونډیو پر سرآباد دی، چې په دوبي کې به برتانوي افسران او لوړرتبه دولتي چارواکي د خپلو کورنیو سره د ښارونو څخه له گرمۍ ورته راتښتېدل. د برتانویانو همدا ځای ډېر خوښېده له همدې کبله یې دا ځای په اوږي کې د هندوستان مرکز وټاکه. همدې ځای له کرزي څخه زړه یووړ. کرزي وایي چې هغه ډېر په زړه پوري ځای و. حیرانوونکي منظرې یې لرلې، د غرونو سرونه به یې په واورو پوښلي وه، او موسم یې زما خوښېده. ده هغه پوهنتون ته درخواست وکړ خو هغوی د حبیبی

لېسې و ډيپلومي ته اعتبار نه ورکاوه، خو نوموړی لومړی افغان و چې هلته داخله ورکړل سوه.

لومړی څو میاشتي د کرزي له پاره ډبري سختي وې، ځکه چې نوموړی همدلته تنها افغان و، له کورنۍ او دوستانو څخه لیري و او درسونه یې هم ټوله په انګلیسي ژبه وه، چې د ده هم په هغه وخت کې نه وه زده. دی وایي کوم ژوند چې ما په کابل کې درلود دا تر هغه خورا سخت و. په لومړي سر کې نوموړی قصر ته ورته جورجایې مېلمستون په یوه کوچنۍ خونه کې چې په (Summer Hill) کې واقع او د بنار غربي سیمه ده او سپده او دا هغه سیمه ده چې کله به مهاتما ګاندي له شیملا څخه لیدنه کوله دلته به پاته کېدی. وروسته همدا ځای د All India د طبي ساینس د انستیتیوت په مېلمستون واوښت. کرزي وایي چې دا ډبر په زړه پوري ځای و، خو دلته نه ډوډی او نه هم حتی چای ورکول کېدې، او له بله پلوه زموږ د کالج څخه د یوه ساعت پیاده تګ په اندازه لیري و. کله چې به د ټولګیو څخه وزګار سوم بیا به په غونډیو کې یو جونګري ته ورتلم، چې هلته د بیا رغوني څو تنه کارګر اوسېدل او ما به ډوډی له هغوی سره خوړل. دا خواړه ډېر ښه نه وه، چې اکثره به له رېګو څخه ډک وه. تر دغه غریبي ماښامنی وروسته به کرزي بیرته خپلي خوني ته راګرځېده او د پوهنځي کتابونه به یې لوستل.

کله چې دی هلته و، نو انګلیسي بیا اجباري وه. دی په دې هم پوهېده، چې په افغانستان کې تعلیم دی په لابراتوار کې د ساینسي تمرینو له پاره سم نه و آماده کړی. په عمومي پوهنه، ساینسي تیوریو او نړیواله پوهنه کې ده احساسوله چې تر اکثره هندي زده کوونکو په مایلونو مخکې دی. دی وایي چې د ریاضي، فزیک او کیمیا ټولې

فارمولې او عنصرونه مو په زړه کې ناست وه. مېرېد امريکا تاريخ ، د ناپيليون جگړې، اوسنۍ چاري لوستي وې. ما د ميسيسيپي ، امزون او نورو شيانو په اړه خورا ډېر معلومات لرل او تر خپلو هندي ټولگيو الو زيات مخکې وم. خو کله چې به په لابراتوار کې عملي درس ته راغلو نو بيا به هغوی زما څخه خورا ډېر وړاندي وه. په تيوريو کې ځوان کرزی بېخي بلبل غوندي و. خو کله چې به لابراتوار ته ورداخل سو نو بيا به هر څه ځني ورک سول. د ده د بوټاني درسونه په لومړي سر کې ډېر سخت وه. په شيملا کې مشکلاتو دغه تازه ځوان پر يوه جگړه واراوی. کله چې دی ولسمشر سو ، نو ډېر ځله يې په کنفرانسونو کې د دې يادونه وکړل، چې د افغان تعليمي بنسټ بايد سم سي. داسي چې د عمومي زده کړې او عملي زده کړې تر منځ بايد مناسب توازن وي.

په لومړي سر کې د کرزي له پاره د انگليسي ژبې ټولگی هم خورا مشکل و. وروسته د ده له استادانو څخه يو دې ته متوجه سو چې دی په انگليسي کې مشکل لري، البته چې دا ډېر غوره انسان و ، له ده څخه يې وپوښتل چې څه ډول قاموس کاروي؟ کرزي په جواب کې ورته وويل چې فارسي - انگليسي قاموس کاروم. پروفيسر خپل سر وټکاوه او وې ويل : نه ! نه ! هغه بيا مه کاروه ! له هغه قاموس څخه به ته هيڅکله انگليسي زده نه کړې ، داسي قاموس کاروه چې ټوله انگليسي وي. کرزی هم يوه دوکان ته ولاړ يو لوی انگليسي قاموس چې د Random House له خوا چاپ سوی و په ۳۰ روپۍ چې د هغه وخت دوه ډالره کېدل رانيوی.

د ماخوستن تر ډوډۍ وروسته به کرزی خپلي خونې ته تللی او خپل کتابونه به يې لوستل. کله چې به له داسي يوه لغت سره مخامخ سو ، چې د ده به نه و زده ، نو قاموس ته به يې مراجعه کول. دی وايي چې په

قاموس کي به له نورو داسي لغاتونو سره مخامخ سوم، چي زما به نه وه زده، چي هغه به مي هم ورسره وکتل. هره شپه به ده پنځه يا شپږ پاني له لغاتونو او د هغوی په ساده تشریح ډکولې. کرزی وايي چي همدا کار مي دوې درې مياشتي وکړ، چي زيات مشکل و. خو کله چي زه ډهلي ته د خپل استوگني د اوږدېدلو د درخواست له پاره ولاړم، او هغه افغان هلکان چي هلته ما پېژندل چي کله زه په انگليسي رڼغېدم ډېر حيران سول. البته زه دې ته نه وم متوجه خو انگليسي مي په دوو درو مياشتو کي زده کړې وه.

کله چي کرزی بيرته شيملا ته راوگرځېد په يوه هوټل کي يې استوگنه غوره کړه، چي د يوې کونډي او د هغې د درو لوني له خوا پر مخ بېول کېده. چي يوه يې د ده همزولې او هغه نوري دوې يې ترده لږڅه مشري وې. دی وايي چي د هغوی پلار وفات سوی و او دا يوه ډېره بڼه کورنۍ وه او هلته محاورې زما د انگليسي په قوي کولو کي ډېره مرسته راسره وکړه. په همدې ډول دی د هندي او افغاني کورنيو ترمنځ په توپيرونو هم پوه سو.

افغاني کورنۍ د پرېمانۍ ژوند خوښوي، هرڅه چي لري هغه را اخلي او هيڅ د سپما فکر نه لری. دوی هر شی پرېمانه را اخلي، دوی د مېز پر سر خورا زياته ډوډۍ ايرېدي، دوی پيسې مصرفوي او حتی که دوی کالي هم و نه لري چي دا د افغانانو يو جلا کردار دي.

پوهنتون په کرزي له يوه ليول څخه بل ته پورته کاوه، خو تر اوسه لا هغوی د حبيبي ليسي ډيپلومه نه منل او نه يې کرزي ته ويل چي څوم نومره دئ. خو کله چي يې د ليسانس دوره پای ته ورسول د ماسترۍ پروگرام ته ور داخل سو، وروسته نو پوهنتون د ده د لېسې ډيپلومه ومنل

او د تېرو درو کلونو نومرې يې هم ورته وويلې. وروسته دى وپوهېدى چې يوازې د لومړۍ دورې د انگليسي په مضمون کې ناکامه سوي دئ او په نورو مضمونونو کې بريالى سوي دئ، له همدې کبله به نوموړي ته اجازه ورکول کېده چې د يوه لېول تر ختمولو وروسته په لوړ لېول کې زده کړي ته دوام ورکړي.

په ۱۹۷۸ م کال کړزى کابل ته د ژمي د يوې بلي رخصتۍ تېرولو له پاره کور ته راغلى. دى په کابل کې و هغه کس چې شاه يې له واکه ليري کړى او شاهي نظام يې ختم کړى يعنې داود خان پخپله په يوه ويني بهېدونکي کودتا کې د کمونستانو له خوا له واکه گوښه او ووژل سو. کړزى په هغه گړي و ارگ ته نژدې د خپل يوه ملگري په کور کې و چې د داود خان مخالفينو ارگ محاصره کړ.

کله چې داود خان د افغان کمونست ډلو په ملاتړ شاه له واکه گوښه کړ، دى په تدريجي توگه و بنسې خوا ته وگرځېد او زيات کمونستانو يې له خپل حکومت څخه وشړل. ده همدا شان هڅه وکړه افغانستان چې يوازې اقتصادي او نظامي تکيه يې پر شوروي اتحاد ده له اتکا څخه يې خلا کړي، په جنوب کې هندوستان او په غرب کې ايران او عربي هيوادونو ته وروگرځېده. همدې شي په ماسکو کې ډېر تشويشونه راولاړ کړل، چې افغانستان ته يې په غربي اسيا کې د روسيې د نفوذ د خپرولو او د چين د تېري په وړاندي د کيلي په سترگه کتل او د هند گرمو اوبو ته يې د روسيې تر ټولو لنډه لار بلل. روسان په پټه لگيا وه چې د افغانستان په اردو کې خپل جاسوسان اختراع کړي چې د اړتيا په وخت کې استفاده ځني وکړي.

داود خان د پښتونستان په موضوع کې په نرمښت ښوولو د خپل

ټبر پښتنو ملاتړ هم له لاسه ورکړې دا د پښتنو سیمه ده چې په ۱۸۹۳ م کال کې انگرېزانو په خودسرانه توګه د ډیورنډ د کرښې په توګه ورڅخه جلا کړه. د هندوستان د تجزیې په وخت کې د هندوستان پښتونستان پاکستان ته پاته سو. داود خان په اول سر کې د واحد پښتونستان شعار ورکاوه، چې د پاکستان قهریې راولاړ کړ، خو په ۱۹۷۸ م کال کې بیرته د خپلې خبرې څخه پر شا سو او د اسلام اباد سره د بنسټ اړیکو په لټه کې سو.

د ۱۹۷۸ م کال د اپریل پر ۲۷ مه د شورویانو په ملاتړ خلق او پرچم په نیمګړې ائتلاف سره پر ارګ حمله وکړل، داود خان او د هغه تقریباً ټوله کورنۍ یې ووژل. کرزی وایي چې داود خان د کمونستانو په مقابل کې د اتل په څېر ودرېد. داسې ویل کېږي چې کله داود خان له کمونستانو سره مخامخ سو، د افغانستان بیرغ یې په لاس کې و. هغه ځای چې داود خان پر وژل سوی دی، په گلخانه کې دننه د لوي دروازي سره نژدې دی. د عصل رنگه ډبرو څخه جوړه د هغه ودانۍ سره چیري چې حامد کرزی د هیواد د ولسمشر په توګه هره ورځ د خپل هیواد چاري پر مخ پکښې بیایي. کرزی چې هره ورځ خپل د کار دفتر ته ځي پر هغه ځای تېرېږي او چې کله ورته راورسېږي د دېوالونو تر شا او درانه امنیت لاندې چابک چابک قدمونه پورته کوي. که څه هم هلته د هغه وژني اوس هیڅ فزیکي نڅښه نه ده پاته، مګر هغه ځای ولسمشر کرزي ته یو ډبر ښه ور یادونکی دی، چې ډبرو لږو افغان مشرانو له دې دفتر سره په ژوندوني مخه ښه کړې ده.

د ۱۹۷۸ م کال کودتا په اصل کې د افغانستان په یوه لویه غمیزه واوښتل. نوي کمونستي مشرانو د افغانستان د پېړیو د عنعناتو او

ژوند په بدلولو پیل وکړ. دوی پر ټولو کسانو چې زړو اصولو ته به ژمن، پر تعلیم یافته او روحاني قشرونو، قومي مشرانو او د محکمي پر څښتنانو باندي تېری او ظلم وکړ. دوی د هر هغه چا په وړاندي ډېر له تشدده ډک چلن کوي چې مازي به د دوی د مخالف شک پر کېده، او ډېر داسي کسان چې هيڅ شکمن به نه وه. په لسگونو زره کسان ووژل سول، خو کمونستانو د هغو په اړه لاپي وهلې. دوی پر یوه ودانۍ باندي د هغو وژل سوو کسانو یو لیست راځورند او علان کړ، چې ۱۲ زره کسانو ته رسېده. همدې شي د افغانستان د وړانۍ بنسټ کېښېښود.

(۲)

د جهاد پیل

ولسمشر حامد کرزی

حامد کرزی د شاهي کورنۍ سره د خپل فامیل د نژدې اړیکو او د پلار د سیاسي بوختیاوو له کبله به همپشه د سیاسي چارو څخه خبر و. د کرزي په کوچنیوالي کې مشر کرزی لومړی ولسوال او بیا په کندهار کې د تجارت د خونې رئیس و. د حامد په تنکۍ ځوانې کې په طبعي توګه د دوی کور د سیاسي بحثونو مرکز و. دی وایي چې هیڅکله یې د خپل پلار سره په دې اړه بحث نه دی کړی. په راوړوستو کې د سرو لښکرو ضد جهاد په دوران کې او تر هغه وروسته کرزیانو او د هغوی سیاسي محور بې شمېره سیاسي بحثونه کړي دي، چې په هغوی کې به د ډلي د غړو سره تصمیمونه هم شامل وه.

دی وایي چې ما ته خپل ځان سرزوری سیاسي او داسې څوک بنکاره سو، چې بېرني عمل مي غوښت. زه ټینګه عقیده لرم او همپشه مي عمل په همدې رڼا کې وي که کوم شی صحیح راته بنکاره سي، د هغه له پاره جګړه کوم. کرزی فکر کوي چې د ده د شخصیت همدا برخه یو څه ورته له خپله پلاره په میراث پاته ده، خو زیاته یې له خپلي مور څخه بولي، چې ډېره قوي روحیه او عقیده یې لرل. د حامد کرزي سیاسي عقیدې هغه ته دا توان ورکړ چې خپل ژوند اداره کړي.

د ۱۹۷۸ م کال تر کودتا وروسته چې کله کرزي افغانستان پرېښود او په شیمله کې خپل پوهنتون ته راوګرځېد په کابل کې یې د خپلي کورنۍ سره اړیکې وشلېدې. دا کشمکش لا په افغانستان کې جاري و، وروسته نوموړی ته خبر ورسېد چې پلار یې د کمونیسټي حکومت له خوا چې په رأس کې یې نور محمد تره کی و زندان ته لېږل سوی دی. مشر کرزی او د حامد له یوه اکا سره د څرخي پله په بدنام زندان کې بندیان وه.

کرزی وایي چي دا یوازي د خدای په فضل او چانس سره و چي هغه ژوندی پاته سو. ډېر افغانان چي دغه زندان ته لېږل سوي وه بيا ژوندي راونه وتل. دا د ځوان کرزي له پاره خورا سخت وخت و، چي خبر يې تر لاسه کړ، چي پلار او تره يې په دغه بدنام زندان کي زنداني سوي دي او له بله پلوه د خپلي کورنۍ سره د تماس نيولو هيڅ امکان نه و. ده کونښن کاوه چي د افغانستان چاري تعقيب کړي او د وضعیت د ښه والي هيله يې لرل، خو هر څه ورځ تر بلي بدترېدل.

څو مياشتي وروسته چي تره کي د داود خان څخه واک تر لاسه کړ په خپله ووژل سو. د تره کي د قاتل او ځای ناستی حفيظ الله امين دوره لږ څه اوږده وه. دی هم په يوه بله کودتا کي يو کال وروسته د کریسمس په ورځ ووژل سو. دې کودتا د افغانستان تاريخ په ژوره توگه بدل کړ او د نړۍ سياسي ډگر ته يې تکان ورکړ.

کرزی په هغه وخت کي په شيمله کي د ليسانس د کچي شاگرد و او په (Political science) کي د ماسټر ډيگري د تر لاسه کولو په هڅه کي و او د همدې دورې وروستی سمسټري يې و چي د ده سره يو ځای د ميليونونو افغانانو ژوند چپه سو. د ۱۹۷۹ م کال د ډسمبر په وروستيو کي ده د پوهنتون په انگړ کي قدم واهه، چي دوې نجوني يې ولېدې چي ډېري احساساتي رېغېدلې او له هغوی څخه يې د افغانستان نوم واورېدل او له موضوع څخه خبر سوم. کرزی وایي څه چي ما هلته واورېدل په کامله توگه يې زما ژوند تغير کړ، دا د ۱۹۷۹ م کال د کریسمس ورځ وه، چي روسانو پر افغانستان يرغل وکړ. حفيظ الله امين يې وواژه د واک واگي يې په لاس کي ونيولې او د دوی گوډاگي ببرک کارمل يې د نوي افغان مشر په توگه نصب کړ. د روسانو يرغل سره جگړه خپل اوج ته

ورسول، داسي چي د امريکا ولسمشر جيمي کارټري يې په جواب کي د پاکستان سره خپلي اړيکي پياوړي کړي او د ۱۹۸۰ م کال د ماسکو د المپيک له لوبو څخه يې خپل لوبغاړي وروغوښتل.

د همدې خبر په اورېدلو سره کرزي په لومړي سر کي پرېکړه وکړه چي زده کړي پرېږدي او د افغان مقاومت سره يو ځای سي، تر څو خپله خاوره بيرته ترلاسه کړي. دی وايي چي تر ډېر فکر او سوچ وهلو وروسته زه دې پايلي ته ورسېدم چي دا به زما د هيواد له پاره ډېر په گټه وي چي زه په هندوستان کي پاته سم او خپلي زده کړي پای ته ورسوم.

د هغه ډراماتيکو پېښو سلسله چي په ۱۹۷۳ م کال کي د شاهي نظام په ړنگېدلو سره پيل سوې وه، د يوه ښورښي غورځنگ راپورته کولو ته لاره هواره کړه، چي وروسته مجاهدين او په سپېڅلو فرشتو مشهور سول. دا داسي غورځنگ و، چي په ژوره توگه د اسلامي توندلارو او عنعنوي منځلارو ترمنځ سره وېشلی و. خو هدف يو هغه داسي چي يوه هم د روسيې مداخلې ته اجازه نه ورکول، د پېښو دغه سلسله چي د ظاهرشاه د واکه د ليري کولو څخه راپيل سوې وه داسي ښکارېدل چي يوه يې ترهغه بلي خورا خطرناکه ده. د تره کي د کمونيستي وحشي څانگي زير او ناروا چلن ډېر افغانان د خپل هيواد پرېښوولو ته اړ ايستل او پاکستان او اېران ته مهاجر سول، چي هلته بيا په مجاهدينو بدل سول. کله چي امين واک ترلاسه کړ وحشت يې تر تره کي څو چنده سو، چي دې د ياغيانو په قوي کولو کي ډېره مرسته وکړه. دا کار روسانو ته د زنگ د خطر په معنی و، چي په زياته پيمانه يې په افغانستان کي سرمايه گذاري کړې وه او غوښتل يې چي پېښي همدلته کنټرول کړي. روسانو د اسلامي بنسټپالنې د راپورته کېدلو څخه بېرته لرل چي کېدای سوای د شوروي اتحاد د

جنوبي پولې په اسلامي هيوادونو کې لکه تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او په قرغزستان کې په پراخه پيمانه خپور سي. په همدې خاطر دوی لاس په کار سول چې امين له واکه ليري کړي او پر خای يې منځلاري او نرم بېرک کارمل نصب کړي، کوم چې تره کې له دې کبله چې د کابلې يې ورک کړي چکسولواکيا ته د سفير په توگه لېرلی و.

د ۱۹۷۹ م کال په فبروري کې په افغانستان کې د امريکا سفير اډولف ډبس (Aduloph Dubs) چې د شوروي چارو يو تکړه کارپوه و، په کابل کې و خپل دفتر ته پرلاري د ځينو کسانو لخوا چې د افغاني پوليسو لباس يې اغوستی و يرغمل ونيول سو. نوموړی د کابل هوټل ته يووړل سو او هلته يې يرغمل کوونکو د ځينو بنديانو د خوشي کولو غوښتنه وکړه. امريکايي مرکچيان په خبرو لگيا وه تر څو افغان حکومت په دې راضي کړي چې د هوټل پر خوني يرغل ورنه وړي چې ډزي پيل سوې. ډبس ووژل سو او هغه درې نور يرغمل کوونکي ژوندي پاته سول. امريکا چې په هغه وخت کې يې افغانستان ته محدودې مرستې ورکولې تر دغې پېښې وروسته يې په کلي توگه بندي کړې. د ډبس په مرگ کې د روسيې پر لاس لرو شک کېږي، خو تر اوسه يې په دقيقه توگه پخلی نه دی سوی.

تر دې لس مياشتې وروسته د روسانو د پلان نتيجه د ۱۹۷۹ م کال د ډسمبر د ۲۵ مې يرغل راووت.

په پاکستان کې د کمونيست رژيم مخالفينو ډېر ژر وده وکړه، او په پرله پسې توگه يې و حکومت ته سرايت وکړ. په لومړي سر کې په لسگونه زره بيا په سلگونه زره او د شوروي تر اشغال وروسته په ميليونونو افغانانو خپل هيواد پرېښود. د افغان او شوروي د جگړې د

اوج په وخت کي د افغاني مهاجرينو شمېر چي پاکستان، ايران او نورو
ځايونو ته مهاجر سوي وه څلورو ميليونو ته رسېده، چي دا د نړۍ په
تاريخ کي د مهاجرو تر ټولو لويه شمېره ده. د حامد کرزي له دې فکړه
څخه چي زده کړي پرېږدي د مقاومت سره يو ځای سي د تشدد اندازه له
ورايه معلومولای سي.

د شوروي تر اشغال وروسته هغه ځوان افغان چي په هندوستان
کي يې زده کړي کولې د امريکا د حکومت له خوا ورته وړانديز وسو، چي
امريکا ته ولاړ سي، ځکه چي د ده ځيني وروڼه لا د وړاندي په امريکا کي
په زده کړو بوخت وه. نوموړي په ډهلي کي د امريکا سفارت ته ورغلی او
اپين فارمونه يې ډک کړل. ده ته وويل سول چي دخپلي کورنۍ له کبله ته
ډېر قوي کېس لرې، چي بېله کوم مشکله به امريکا ته د تگ اجازه درکول
سي. خو کرزي د هغه په مخالفت پرېکړه وکړه. دی وايي ما فکر کاوه که
زه هلته ولاړ سم نو د هندوستان په پرتله به زه هلته د افغانستان د پېښو
له جريان څخه ليري يم له همدې کبله مي پرېکړه وکړه چي د ۱۹۸۰ م کال
په پسرلي کي په پاکستان کي د مهاجرو د کمپونو څخه ليدنه وکړم.
دی او د اکا زوی يې لومړی د پېښور او وروسته له هغه ځای
څخه کوټي ته ولاړل او يوه مياشت يې د افغان مهاجرو سره وليدل او هغه
وضعيت يې وليدی، چي دوی ژوند پکښې کاوه. تر دې وروسته نوموړی
بیرته شيمله ته راوگرځېدی چي خپله ډگري واخلي او ډېر ژر د مقاومت د
ليکو سره يو ځای سي.

د کرزي زده کړي مفتي نه وې، ځکه چي په همدې وخت کي يې
پلار په زندان کي او کورنۍ يې په گلوډو حالت کي په افغانسان کي تر شا
پرې ايښې وه. خو له ده سره د کورنۍ يوه بل غړي مرسته کوله. کرزی

وايي چي زه د خپل ورور چي په شيكاگو کي يې په هوټل کي د خدمتي وبيتر په توگه کار کاوه ډېر پورورپی يم. هغه ډېرې پيسې نه گټلې خو په مياشت کي به يې د سلو ډالرو د چک سره يو ليک رالېږي، ترڅو د پوهنتون مصارف په تر سره کړم. هغه وروسته خپل يو شخصي رستوران پرائيست او وروسته نور چي خورا ښه گټه وټه يې لرل د شوروي تر اشغال وروسته د ببرک کارمل نوي غلام حکومت ډېر هغه سياسي بنديان چي تره کي او امين زنداني کړي وه د ښه نيت په توگه آزاد کړل. د کرزي پلار او اکا هم په همدې جمله کي وه، خو په لومړي سر کي نه وه. دوی له دې کبله چي د شاهي نظام سره يې تودې اړيکي لرلې بايد يو څو اوونۍ نور هم د خرخي پله په زندان کي پاته سوي وای. کله چي دوی خوشي سول مشر کرزي سيده له افغانستان څخه مکې مکرمې ته د حج د ادا کولو له پاره ولاړ. له هغه ځايه د پاکستان کوټي ته ولاړ.

د کورنۍ نور غړي به د افغانستان څخه يو يو يا دوه کسان پر وخت وتل، چي ځيني به امريکا ته تلل او ځيني به بېا په پاکستان کي پاته کېدل.

حامد د فراغت په ډگري سره په ۱۹۸۲ م کال کي ونازول سو. دی وایي چي په پوهنتون کي يې وخت ډېر ښه تېر سو. خو اوس زه دې ته اماده وم چي په مقاومت کي د خپل پلار او نورو افغاني وروڼو سره يوځای سم او په هغه جگړه کي برخه واخلم چي افغانستان د خپلو افغانانو له پاره گټي.

د ۱۹۸۳ م کال په پيل کي کرزي شيمله پرېښوول، د کوټي پر لور روان سو. دی وایي چي د دغه ۴۸ ساعته سفر په جريان کي چي د بس او اورگاډي په اقتصادي کلاسونو کي و، په لومړي ځل له دې څخه خبر

سوم، چي د سرو لښکرو په وړاندي مبارزه کي څوڼه اختلافونه موجود دي له کوم شي سره چي دی مخامخ سو هغه اسلامي توندلاريتوب و.

د يوې پښې په دې سفر کي کرزی په همدې اورگاډي کي د ځينو ځوانو افغانانو چي د ده همزولي وه خبري واورېدې، چي د سرو لښکرو په وړاندي د جهاد په اړه يې کولې. دا د اسلامي حزب کسان وه، چي په افغان مقاومت کي تر ټولو ډلو راډيکاله ډله وه. کله چي دوی خبري سره کولې کرزی په دې پوه سو، چي د افغانانو مبارزې ته يوه بله ناروغي ورپېچکاري سوې ده، چي همدې شي دی ډېر ناآرامه کړ.

ده وويل زه د هغو سياسي او ايډيالوژيستي غورځنگونو څخه خبر سوم، چي غوښتل يې افغاني عنعنات، ارزښتونه او د هغوی د ژوند کولو طريقه يو مخ بدله کړي. داسي چي د حکومت ټوله فورمونه بايد په يوه بنسټ پاله مذهبي حکومت بدل سي او ټولي چاري د قرآن څخه د دوی د خپل ډول توندلاري ژباړي په رڼا کي تر سره سي. کرزی وايي چي دغو ځوانانو په اورگاډي کي دا هم ويل، چي د دوی لار تر ټولو غوره ده، او په افغان مقاومت کي نور عناصر او د هيواد نور ټوله خلک به معنی دي. د دوی دا نظريه د هغه وطن پالي روحيې سره په ټکر کي راتلل، چي د کرزي ژوند ته يې لار موندلې وه. په اورگاډي کي بانډار د راډيکال اسلام په اړه د ده لومړی بحث و، نه وروستی.

کرزی وايي د مياشتو او کلونو په تېرېدو سره زه وپوهېدم چي دغه راډيکال غورځنگونه ډېر پلرونه لري. هر يوه د هغوی په قوي کولو کي لاس درلود، لکه غرب، گاونډيانو او هر يوه، چي بالاخره په افغانستان، متحده ايالاتو او ټوله نړۍ کي د وراني سبب سو.

کله چي ولسمشر کرزی د گاونډيانو په اړه رڅېرې، نو اشاره يې

يوآزي يوه گاونډي ته وي چي هغه پاکستان دئ. له ده سره په خبرو کي به خو ځله د گاونډيانو خبره رامنځ ته شول چي ور سره سم به يې د خواشيني څپې پرمخ راتپي سوي ، چي ويل به يې چي وگوري يو مسلمان ورور هيواد دده هيواد څونه له دربري سره مخامخ کړي دي.

په همدې مياشتو کي ده په ډېره آزاده توگه پر پاکستان او د هغه پر نظامي مشر جنرال پرويز مشرف باندي له دې کبله انتقادونه کوله چي افغانستان ته د طالب او القاعده جنگياليو د را اوبستلو په مخنيوي کي پاتي راغلي دي. دا هغه څه وه چي د امريکايې قوماندانانو او په ايساف کي د ناتو د قوماندانانو په خبرو کي هم څرگند بدل.

په ۱۹۸۳ م کال کي د کرزي منزل کوټه د بلوچستان محافظه کاره ښار و. دا د پاکستان شمال غربي قبائلي ولايت دئ او د هيواد تر ټولو سيمو عنعنوي سيمه ده. بلوچستان يوه لويه سيمه ده، چي د افغانستان د جنوبي پولې څخه بيا تر عربي سمندر پوري غځېدلې دئ. دا ولايت همهغسي پاته دئ لکه څرنگه چي د برتانوي هند سرحدي سيمه وه او د پښتونستان د نظريې له پاره مهمه کيلي ده، چي تر اوسه د عمل تر بريده نه ده رسېدلې، که چيري د عمل جامه ورواغوستل سي نو دواړه افغانستان او پاکستان بايد ډېري سيمي د لاسه ورکړي. برتانويان تر هغه وروسته چي په دې ونه توانېدل چي پښتانه د زور د لاري مهار کړي. بالاخره يې په سيمه کي د خپل حيثيت ساتلو له کبله سياسي وپشني رامنځ ته کړي ، چي تر اوسه لا هغه وپش پر خپل ځاي پاته دي او بلوچستان په قبائلي سيمو کي راځي چيري چي اسلام اباد محدود واک لري*.

---

* د ليکوال له معلوماتو څخه ښکاري لکه د پاکستان درواغجن جادو چي پر ده هم اغېزه کلي وي چي هر وخت يې

په ۱۸۹۳ م کال د ظاهر شاه نیکه عبدالرحمن خان د برتانیې لخوا د هندوستان د گورنر مور تیمور ډیورنډ سره یو قرارداد لاسلیک کړ. د ډیورنډ کرښه د افغانستان او هندوستان تر منځ پوله سوه او پښتانه یې په دوو هیوادونو سره ووېشل. دغه کرښه له پیل څخه وغندل سوه او هیڅکله د پښتنو له خوا په رسمیت ونه پېژندل سوه، کوم چي له هغه پیل څخه یې د قوم د یووالي له پاره مبارزه پیل کړه. دغه یووالی تر سره نه سو او په ۱۹۴۸ م کال کي د هندوستان د ویني بهېدونکي تجزیه کېدو وروسته چي کله یو نوی هیواد د پاکستان په نامه وزېږېدی او د هند د ډیورنډ کرښي ټولي سيمي پاکستان ته په میراث پاته سوې او افغانستان خپله خاوره تر لاسه نه کړه، نور هم مشکل سو.

هغه تړون چي ډیورنډ کرښه رامنځته کړه تر یوې پېړۍ وروسته په ۱۹۹۳ م کال کي پای ته ورسېد، چي باید پاکستان همدا سيمي افغانستان ته حواله کړي وای، خو پاکستان هغه تر اوسه لا ورسره ساتلي دي. دغه پوله په سیمه کي ژوره اغېزه لري په ځانگړې توگه خو د امریکا او ناټو له پاره یو زېښناک جوړ سوی دی. د کله چي دوی په ۲۰۰۱ م کال کي طالبان له واکه گوښه کړل. دا ټولو منلې ده چي طالبان او القاعده د پولې د دواړو غاړو ته آزاد تگ راتگ کوي، خو امریکایې او ناټو ځواکونه بیا په دې اړ دي چي دغه کرښه مراعت کړي او له بله پلوه پاکستان هم د قبایلي سیمو په ساتلو کي پاته راغلی دی. کوټه او پېښور د طالبانو د غورځنگ او القاعدې له پاره خوندي ځایونه دي او طالبان او القاعده چي په هغه سیمو کي نن هم خپل آزاد مرکزونه لري خورا خوند

په همدې پلمه غرب غولوي دي. دا څنگه امکان لري چي بلوچستان دي د پاکستان د اتومي ازمايشتونو مرکز وي او بیا دي هلته د دوي واک محدود وي. ژباړن.

ځني اخلي.

کله چې کرزی د ۱۹۸۳ م کال په جنوري کې کوي ته راغلی نو هيڅ ورته حيران نه سو، ځکه چې دا ځای داسي و لکه افغانستان، داسي چې ټوله خلک، کلتور او موسيقي يې يوه وه. کرزی وايي چې ډېر په دغه دوکانونو کې افغاني موسيقي اورېدل کېدل او همدا شی نن هم حقيقت لري. د محلي خلکو لخوا د افغان مهاجرو خورا تود هرکلی وسو، داسي بنکارېدل لکه دغه قوم، چې د ډيورنډ کرښې د پاکستان خوا ته سره يو سوې وي. په لويه پيمانه د ايران او پاکستان لخوا د مهاجرو قبلول د دې بنکارندوی دي چې د روسانو ضد جگړې ښه ملاتړ درلود او دا د کرزي تر ټولو خوښ شی و. دی د همدې شي په ليدلو خوښ بنکارېده، خو د شيمله څخه د سفر پر مهال چې د اسلامي توندلاري څخه خبر سو خفه و، ځکه چې هغوی د کوي په ټولنه کې ځالي جوړي کړي وې.

مشر کرزی د پروفيسر مجددي په ملي نجات حزب کې د کويي د دفتر مشر و، او حامد کرزی هم هلته ورغی چې کار ورسره وکړي او د خپل پلار سره په يوه کور کې اوسېده.

صبغت الله مجددي منل سوی اسلامي عالم دئ، په پراخه توگه يې سفرونه کړي دي، په ۱۹۷۳ م کال د داود خان تر کودتا وروسته تر ممکنه نيوني او يا وژني د بهري له کبله له هيواد څخه جلا وطن سو، په اوسلو او کوپنهاگن کې يې د اسلامي زده کړو مرکزونه جوړ کړل، او د منځلاري سياسي نظريې خاوند دئ. له وړاندي يې په افغانستان کې د کمونيستيانو د زېږېدلو سره مخالفت درلود او په کابل کې له ۱۹۵۹ م څخه تر ۱۹۶۴ م کال پوري په دې تور بندي سو، چې په هغه ځای کې د هغو ځوانانو سره ملگری و کوم چې د روسيې د لومړي وزير د وژلو پلان

يې درلود. ده ملي نجات په ۱۹۷۹ م کال کې جوړ کړ، تر څو د افغانستان د آزادۍ له پاره جگړه وکړي.

ملي نجات يوه له هغو اوو لويو ډلو څخه وه، چې په افغانستان کې يې د کمونيست حکومت او روسانو د اشغال پر ضد جگړه کوله. دوی ټولو په کوټه او پېښور کې دفترونه لرل، چې د خيبر د افسانوي کوتل څخه يو څو ميله ليرې موقعيت لري او دغه سيمه د پاکستانې حکومت تر کنټرول لاندې ده. ځوان افغانان په دواړو ښارونو کې د جهاد له پاره د نوم ليکنې له پاره ورمات وه.

دغه مقاومت کوونکي ډلې هرې يوې ځان ته خپله ايډيالوژي لرلې د اسلامي حزب د گلبدين حکمتيار د زهرجنې توندلارې نظريې څخه نيولې بيا تر منځلارې ملي نجات پورې چې د کرزي غونډې روايتي او پاچا غوښتونکي يې تر اغېزې لاندې راغلي و. حکمتيار چې وروسته يې کابل په کنډواله بدل کړ، په نولس سوه او يایمو کلونو کې چې کله دی د تياره مسلمانانو وروڼو د ډلې مشر و، هغه وخت په متعصب مسلمان مشهور سو، چې ويل کېږي د کابل په پوهنتون کې به يې پر لڅ مخو ښځو تېزاب پاشل.

خو هدف يو و، هغه دا چې ټولو په افغانستان کې د روسانو ماته غوښتل، خو مقاومت کوونکو ډلو د مبارزې له پاره هيڅ گډه ستراتيژي نه لرل. هر چا جهاد کاوه، په انفرادي شکل د کوچنيو ډلو په سطحه، د قومونو، کليو او ولايتونو په سطحه. کرزی وايي چې دا يوه ملي مبارزه وه، خونه هماهنگه او متحده. مجاهدينو د کوچنيو او لويو ډلو په واسطه په گوريلايي شکل نظامي عمليات تر سره کول، د عملياتو جزئيات، چې څه وخت او چيرې بايد حمله تر سره سي او څنگه بايد هدف ته ورسېږي په

ساحه کي قوماندانانو ته پرېښودل سوي وه.

دا د امريکا د ويتنام ځورونکي جگړې ته ورته جگړه وه، په افغانستان کي شخړه د نظامي لحاظه داسي وه، چي يو منظم اردو د جگړې يوې خواته او يو خپل سړی گوريلايي ځواک بلي خوا ته و. ځواکمن سور لښکر پر افغانستان په درانه ټانکونو او محکني ځواکونو چي هغه په هوا کي د (MIG) او (Sukhoi) جنګي بم غورځوونکو الوتکو او ښه مجهز او بېروونکو (Hind) خرڅکو له خوا حمايه کېدل. مجاهدين لکه وېتناميان په سپکه توګه په روسي جوړ کلاشينکوفونو سمبال وه او د جنګ ډګر ته به اکثره وخت چي په واورو پوښلي کوتلونو اخوا به وه ورځي او اوونۍ په چمپلانو کي سفر کاوه تر څو يوه هدف ته ورسېږي. روسانو په ځايي ژبه خبري چي پښتو او دري وې خبري نه سواي کولای چي د همدې له پاره به يې تکیه پر افغان ژباړونکو وه، چي هغوی به اکثر وخت دوه طرفه اجنتان وه. مجاهدينو کولای سواي چي سرپناه، ډوډۍ، اوبه او استخباراتي معلومات په هر کلي کي تر لاسه کړي. په لومړي سر کي زياتو څارونکو په افغانانو کي داسي کوم څرک نه ليدی چي روسانو ته دي ماته ورکړي، ما ته په همدې اړه د جهاد د لومړي سر د يوه امريکايي او افغان تر منځ د بحث وويل سوه.

دغه امريکايي تازه د افغانستان څخه راستون سوی و، ويل يې چي روسان ډېر قوي دي افغانان هيڅکله هم هغوی ته نه سي تکیه کېدای. هغه پياده رو ته اشاره وکړه او وې ويل چي زه نه غواړم داسي ووايم چي اخير به دوی تاسي د دغه پياده رو په شان له محکي سره برابر کړي. افغان ورته وويل چي بلې! کانګريټ کلک ښکاري خو هغه درځ ته وگوره چي واښه سر ترې را ايستلی دی. مور همداسي شان يو. اوس د ټولو لرغونو

بنارونو او نظامي کلاگانو په اړه فکر وکړه، چي يو وخت ټوله ابدي
بنکار بدل خو اوس هغوی ټول په کنډواله بدل سوي دي. مورډ او روسان هم
همداسي يو چي په اخير کي به يې مورډ وگتو.

همداسي د طالبانو په خبرو کي هم بنکار بدل، چي د امريکا
ملگرو ځواکونو ته چي طالبان يې له واکه ليري کړل ويل چي که
امريکايان ساعتان لري مورډ بيا وخت لرو.

کرزی وايي چي مورډ همپشه خوشبين و او زه فکر کوم چي په
همدې اړه هيچا مورډ ته د هيلې تمه نه لرل. خو مورډ ټوله په دې پوهېدلو،
چي مورډ به بالاخره بری تر لاسه کړو او اشغالگر به له خپله هيواد څخه
وشر و.

په کوټه او پېښور کي د ملي نجات په مرکزونو کي کرزيانو او د نورو ډلو
مشرانو تقريباً په لويه سطحه مجاهدينو ته سياسي، ديپلوماتيکي او
لوژستيکي ملاتړ برابروي. کرزی وايي چي هره ورځ به مورډ کونښن کاوه
چي دا ډاډه کړو چي جنگيالي، وسلې، مرمی، کالي، خواړه، طبي
اسانتياوي او نور هغه اړين توکي لري چي د دوی په عملياتو کي په کار
راځي. کله چي د مقاومت اغېزه راڅرگنده سول خورا زيات نړيواله توجه
حضور او ملاتړ يې راجلب کړ. په دغه ملاتړ کي وسلې، پيسې او د
هيوادونو سره ملاقاتونه او روابط ټينگول چي په هغه کي پاکستان،
سعودي عربستان، متحده ايالات، برطانيه، فرانسه او نور شامل وو. د
وخت په تېرېدلو سره حامد کرزي په زياته دغه نماينده گي پر غاړه لرل. د
ډلي اداره لويه سول او يو معلق تشکيل يې رامنځته کړ. چي پر مختلفو
رياستونو او کمېټو وېشلی و، لکه نظامي، سياسي او عملياتي.

د روسانو اشغال نړۍ په دوو علتونو د افغانستان دروازي ته

راوستل. لومړی علت بشري و، مهاجر د سېلاب غوندي له هيواد څخه د پاکستان او اېران تر پولو وړ او بنستل. غربي مرسته کوونکو ادارو ته په لويه کچه په اېران کې ښه راغلی ونه ويل سو له همدې کبله يې په لوی تعداد پام د پاکستان شمال شرق سرحدي سيمو ته وړاوه، چې له پاکستان سره د مهاجرو د دغه ناڅاپي څپې په اړه مرسته وکړي او د ښوونې او روغتيا په ډگرونو کې ورسره په پراخه پيمانه اساسي او د تجهيزاتو مرسته وکړي. په ځانگړې توگه د هغو افغان زخميانو سره چې خپلي پښې يې د کمونستي ځواکونو په ښځو سوو پرسونل ضد ماینونو کې له لاسه ورکړي وې. دغه ماینونه شوپرک نومېدل، چې په لسگونو زره د روسي الوتکو له خوا غورځول سوي وه. د دغو کوچنیو پلاستيکي وزرونه د هغوی په پراخه اندازه خپرېدل ډاډمنوي کله چې د څو زره فوټه لوړې څخه وغورځول سي. او د دوی خام زرغون رنگ دوی ته دا زمينه برابروي، چې په سيمه کې خپاره سي او د دوی اندازه او شکل پر کوچنیانو اغېزه بندي چې کله دغه اله راپورته کړي نو لاسونه او کله کله خو سترگي له لاسه ورکوي. اکثره دغه خيريې ټولني د پاکستان په خوا کې پاته سوې او په کوټه او پېښور کې يې خپلو هڅو ته دوام ورکاوه. بې پولې ډاکټران او دوو نورو فرانسوي طبي ټولنو افغانستان ته دننه ولاړې او د دوی ډاکټرانو او کارکوونکو ژوبل مجاهدينو ته د خپل ژوند په بيه طبي مرستې برابرولې. د بې پولې ډاکټرانو يوې ډاکټري (Laurance Laumonier) سلگونه مایله د شمالي افغانستان په غرونو کې پر پښو مزل وکړ، ترڅو د احمدشاه مسعود ټيپيانو ته چې په دوامداره توگه به د سرو لښکرو او افغان کمونست ځواکونو تر حملو لاندي راتله طبي مرستې برابرې کړي.

له افغانانو سره د نړيوالو خيريه مرسته دويمه درجه علت سياسي و. كله چي روسانو افغانستان اشغال كړ امريكا يې په وړاندي سمدستي عكس العمل ونبود. په ضرب د يوې شپې كې پاکستان د سرې جگړې په لومړي كرنبي واوښت او د دوی اړيكي چي يې د متحده ايالاتو سره بېخي د پرېكون په حال كې وې بيرته جوړې سوي وې. ولسمشر كارتر هغه وخت پر پاکستان خپلي مرستي بندي كړې كله چي د پاکستان قوي نظامي مشر ضياء الحق په اپريل كې د خپل هستوي پروگرام له بندولو څخه انكار وكړ. په نومبر كې پاکستانې پارېدلو كسانو د امريكا پر سفارت حمله وكړه هغه يې وسوځاوه او يو امريكايي سمندري سرتېری يې مړ كړ. مگر د روسانو اشغال دې ته زمينه برابره كړه چي پاکستان او امريكا دا هر څه يو طرف ته كړي او امريكا ته په پاکستان كې دا زمينه برابره سي چي د افغان مقاومت كوونكوسره پتي مرستي وكړي، كه وكولاى سي چي دا ځای ورته په ويتنام بدل كړي.

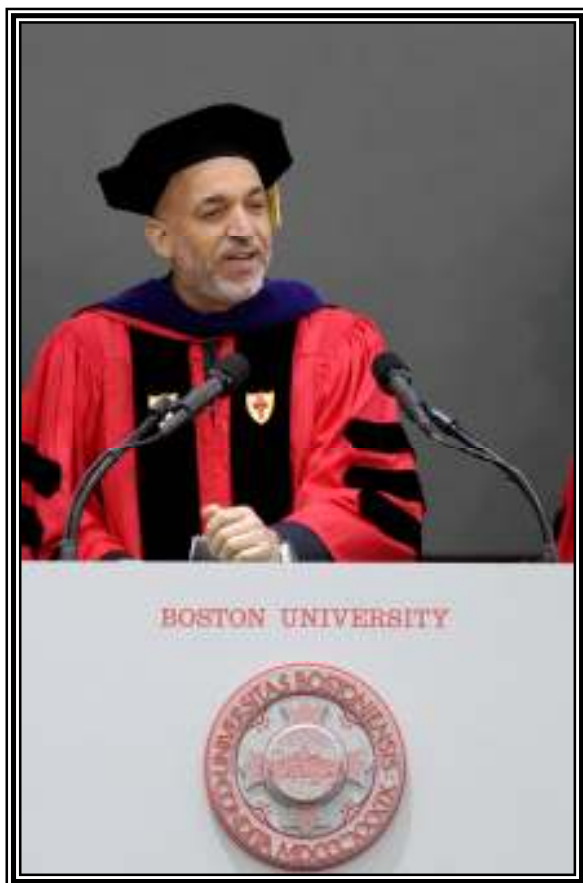
كرزى وايي زه فكر كوم چي د نړۍ له پاره دا ډېره گرانه وه چي په دې پوه سي چي افغانان دي د نړۍ له دوو زبرځواكونو څخه يوه ته ماته وركړي، خو وروسته په تدريجي توگه به موږ د روسانو د افغانستان اشغال د امريكا د ويتنام د تجارېو د مقايسې خبري اورېدې، روسان په يوه داسي جگړه كې موبنتي وه چي نه يې د بري څرك ښكارېده او نه يې پای درلود.

ستره لوبه په غربي اسيا كې د برتانوي امپراتورۍ او تزاري روسيې ترمنځ د يو بل د لاندې كولو د هڅو نښان و. سره جگړه تر دويمې نړيوالې جگړې وروسته د امريكا او شوروي اتحاد ترمنځ وښتله. خو اوس د نولس سوه اتيايمو كلونو په جريان كې سره جگړه په توده جگړه

بدله سوه، چي د ستري لوبيو اضافه دور و او افغانستان يو حل بيا د
لوبي ډگر څرځېدلی و.

(۳)

زیر حواک ته ماته ورکول

د افغانستان ولسمشر حامد کرزی په بوستون پوهنتون کې د وینا پر مهال

حامد کرزي افغانستان هغه وخت پرېښود، چې د لېسې شاگرد و، خو کوټي ته په داسې حال کې راوړسېدی چې لوستی ځوان و. دا مهال د افغانستان په جهاد کې د شمولیت له پاره تیار و، مگر په بل ډول. دی وایي چې زه په دې وپوهېدم چې تر ټولو لوی جهاد زده کړه ده، هغه څه چې ما ته کوم چا رازده کړل د بهرنیانو تر هغه ښکاره مداخلو کم نه وه چې د افغاني جهاد د عملي کولو له پاره یې کولې. دا هغه هڅې وې چې وروسته یې افغانستان د اور په لمبو کې وسوځاوه. "گاونډیان همدلته په کار بوخت وه"

پر افغانستان د سرو لښکرو يرغل د سهېل لوېديزي اسيا سياسي نقشه په يوه شپه کې رامنځته کړل. تر روسي يرغل لاندې د سيمي نورو هيوادونو ته تيوريکي گواښ و. په تاريخي توگه روسانو پلان درلود چې گرمو اوبو ته ځان ورسوي او دا يوازي د پاکستان او ايران د لاندې کېدو په صورت کې کېدای سواي. ځکه چې ناټو يې مديترانې ته ټولې ممکنه لارې بندې کړې وې. د امريکا او پاکستان اړيکې چې د امريکا د سفارت تر سوځلو وروسته خړې پړې سوي وې په بېرته بيرته سره ورغول سوي. د پاکستان د اردو ځواکمن کس ضياء الحق پر افغانستان د سرو لښکرو په تېرې کې په سيمه کې د خپل نفوذ د زياتولو له پاره يوه موقع وليده. نېکپال ضياء په تمامه معنی د ساره جنگ محاسبه کړې وه او په دې پوهېده چې تر څو د رېگن اداره دې ته ژمنه وي چې روسان به راپرځوي نو پاکستان ته به د مرستو سپلاډ ور مات سي او جنرال ضياء به دا پرېکړه کوي چې دا مرستې په څه ډول مصرف کړي او چا ته يې ورکړي.

ضياء د هغه خطر چي شورويانو د ده هيواد ته متوجه كړي و پروا ونه كړه، ده يو داسي افغانستان غوښت چي د دواړو هيوادونو پاكستان او شوروي اتحاد دوست وي. عنعنوي افغان پښتانه په زياته چي بيا يې له پاچا سره خواخوږي لرل او د يوه متحد پښتونستان خوبونه يې ليدل د ضياپه زړه كي كوم خای نه درلود. ده له بنيادگرو سره د خپلي استخباراتي ادارې ISI په واسطه اړيكي بسته كړې له همدې كبله نو د امريكا مرستي يوازي تر دغو گروپونو پوري رسېدې.

د اوو لويو جهادي ډلو څخه درې يې منځلاري وې، چي جهادي پښتانه د افغاني ارزښتونو سره سم كاوه، په دغه كي د كرزيانو مشر پروفيسر مجددي، پير سيد احمد گيلاني چي د اسلامي محاز مشر و او محمد نبي محمدي د اسلامي حركت مشر شامل وه، چي په راوړوسته كي د مجاهدينو د حكومت مرستيال ولسمشر سو.

كرزي همدا شان د همدغو منځلارو په ډله كي برهان الدين رباني هم راوړي (چي بيا وروسته د مجاهدينو په حكومت كي ولسمشر سو) او د اسلامي جمعيت مشر و خو نورو ډېر تفاوت درلود. رباني د حكمتيار سره په گډه په نونس سوه شپېتمو كلونو كي د تشددي او راډيكالو مسلمانانو ورونيو سازمان رامنځته كړ. د دغو منځ لارو ډلو پلويان نيشنليست او ملت پال وه، چي د افغاني ارزښتونو او عنعناتو له پاره يې جگړه كول. د دوی تر منځ خورا لږ سياسي اجنډا وي، پتيي معاملي او يا يې بهرني ملگري لرل. په همدې حساب نو دوی د پيسو او هغه پتيو نظامي مرستو د وېش د ليست په پای كي راتلل. هغه نورو درو لويو ډلو ته كرزى توندلاري وايي، چي د عربو تر نفوذ لاندې راغلي وې، او هغوی مالي مرستي ورسره كولي، ترڅو پر افغانستان د راډيكال اسلام

ایډیالوژي مسلطه کړي. په دوی کې د حکمتیار اسلامي ګوند، یونس خالص چې د اسلامي ګوند د یوې بلي خانګې مشر و او عبدالرب رسول سیاف د اسلامي اتحاد مشر و. سیاف اسلامي زده کړي کړي دي او د اسلامي وروڼو (اخوان المسلمین) سازمان غړی و او د جهاد په دوران کې د سعودي عربستان له خوا خورا ډېرې مالي مرستې ورسره کېدې او د اسامه بن لادن نژدې ملګری و. د ۹/۱۱ کمپسیون په راپور کې د ده نوم د خالد شیخ محمد د بنوونکي په توګه راغلی و کوم چې د ۹/۱۱ د حملو طراح و. په راپور کې دا هم راغلي وه، چې د ۲۰۰۱ م کال د ستمبر پر ۹ چې په کومه حمله کې د شمالي ټلوالې قوماندان احمد شاه مسعود ووژل سو د مرکې زمينه یې ده برابره کړې وه.

کرزی وایي دغو توندلارو د ټولې نړۍ د غرب په شمول د مرستو زیاته برخه تر لاسه کوله. چې په پایله کې یې منځ لاري په کلي توګه هېر سول او ځنډې ته سوي وه. دا رشتیا وه چې توندلارو د غرب تقریباً ټولې مرستې تر لاسه کولې دا ځکه چې غرب دا هېره کړې وه چې هغه مرستې چې دوی د افغان جهاد له پاره کوي د کومو مارانو په روزلو مصرفېږي، ځکه چې جهاد لا د وړاندي د پاکستان له خوا یرغمل سوی و.

د غرب د دغو مرستو تر ټولو وړ کرشمه حکمتیار و، نوموړي د توند لاري اسلامي نظریې خښتن و او په مکمله توګه یې ددې زغم نه درلود، چې د خپلو نژدې شیطانونو سره معامله وکړي او بېله درېغه یې پر هغه چا حمله کوله چې د ده په منځ کې به یې ځان اچاوه.

د جهاد په جریان کې حکمتیار په منظمه توګه په افغانستان کې دننه پر خپلو رقیبو افغان ډلو گزارونه کول، په ځانګړې توګه په هغو سیمو کې چې ده به غوښتل خپل ځواکونه د سرو لښکرو سره مخامخ

کړي. البته دا خبره تر همدې ځايه نه خلاصه کېدل نوموړي همدا کار په پاکستانې خاوره کې هم کاوه او هلته به يې منع لاري او هونبیار مشران هدف گرځول. نوموړی په افغانستان کې دننه د غربي ژورناليسټانو په وژنه هم گرم دئ، تر څو د ده افغان رقيبان لکه احمدشاه مسعود له شهرته څخه ليري وساتي، د حکمتيار د افغانستان د وړانۍ هڅې د ودان افغانستان له وخت څخه پيلېږي د شوروي تر جگړې وروسته کلونه تر همدې ورځې پوري دوام کوي، چي په پټه د عربي القاعده غورځنگ ملاتړی کوي.

د پروفيسر مجددي په تنظيم کې د حامد کرزي وظيفه د عملياتو په څانگه کې وه، چي مجاهدينو ته د وسلو اکمالات وکړي او افغانستان ته د تگ چاري يې منظمې کړي. همدې ډلي د مهاجرو په ټولو چارو کې مرستي کولې، تر هغه ځايه چي په توان کې به يې وه. د دې ټولو سره په هند کې لوستي کرزي د مهاجرو افغانانو له پاره د انگليسي ژبي زده کړي يو مرکز جوړ کړ. کرزی وايي هر څه چي ما په دغه جريان کې تر سره کړل د انگليسي ژبي زده کړي دغه مرکز مي تر ټولو لوی خدمت و. دا ډېر لوی او ستر کار و، ډېرو افغانانو چي په دغه مرکز کې يې انگليسي زده کړل خپلو زده کړو ته پسې ادامه ورکړه، ځيني خو بې تر لوري سطحې پوري ورسېدل. زما هغه افغانان په ياد دي او کله چي مي راپه زړه سي چي ما له دوی سره د دوی په بنوونه کې مرسته کړې ده ډېر خوشحاله سم.

دغه جهادي ډلو منع لارو او توندلارو په منظمه توگه په دغو وختونو کې غونډې تر سره کولې تر ۱۹۸۵ م کال پوري لاهيڅ ډلي رسمي اتحاد نه درلود. کرزی د گيلاني د اسلامي محاذ، د رباني د جمعيت او د مولوي يونس خالص د اسلامي گوند د خپلي څانگي د مشر سره په ښه

اړيکو لرو سره خوند اخیست. کرزی وایي چې ما خورا لږ یعنې بیخي لږ تماس د حکمتیار او سیاف د اسلامي اتحاد سره درلود، دا تر هغه وخت پوري چې دی ولسمشر سو، خو کله چې یې د سیاف سره ولیدل او په دغه لیدنو کې سیاف له خپلي توندلاري تاریخچې سره پر کرزي اغېزه وکړه. په دا تېرو درو کلونو کې د بون د غونډې څخه نیولې او د اساسي قانون څخه د ملاتړ راهیسي سیاف د افغانستان د دولت د پیاوړتیا له پاره کار کړی دی، او بله لا دا چې هغه اوس د پارلمان غړی هم دی.

کرزی وایي چې همېشه موږ په خپل منځو کې پر توپيرونو سره رغېدلو، موږ منځلارو به تل د لویې جرگې او شاه د بیرته راوستلو ننگه کوله او توندلارو به زموږ وړاندیزونه به یې ردول خو متأسفانه دوی پیسې لرلې چې زموږ وړاندیزونه به یې شا ته کړل. کله چې مجددي، گیلاني او محمد منځ لاري توب خوښاوه او د یوه ازاد افغانستان په لټه وه نو بلیونونه ډالر دغو راډیکالو گروپونو ته ور پمپ سول کوم چې د افغانستان دمسخه کېدو په لټه کې وه. دوی غوښتل چې افغانان د پېړیو د عنعناتو څخه بې برخي کړي، خپله توند لاري نظریه پر وټپي او د ملت په چارو کې بهرني نفوذ ته په ستره پیمانې لاره اواره کړي. کرزی وایي د دوی همدا کار په ژوره توگه زموږ پر روحياتو تاثیر کاوه خو موږ پوهېدلو چې دا غلطه لاره ده او همداسې هم سول او د همدې شي تر ټولو لوی بار افغانانو پر اوږو پورته کړل.

منځلارو په اصل کې دوي جگړې پر منځ بېولې: یوه د سرو لښکرو د هیواد څخه د شړلو جگړه او بله افغانستان هغسي ساتل لکه څرنګه چې منځلارو پېژانده، داسې هیواد چې منظم حکومت به لري په سر کې به یې شاه وي، ټوله عنعنوي ارزښتونه به یې ساتلي وي او داسې

افغانستان چي په افغانانو پوري اړه ولري. دا د هغې دسيسې په وړاندي مبارزه وه چې د افغانستان په وړاندي عملي سوې وه. داسي چې تجزيه يې كړه او حكومت پر و كړه. دغه شخړه د سرو لښكرو تر وتلو وروسته خورا وغورځېده او تر هغه ډېر كلونه يې دوام وكړ، چې كله د سرو لښكرو اخيري ټانك د امو له سيند څخه واوښت. دا هغه رود دئ، چې شوروي اتحاد او افغانستان سره پېلوي، خو داهر څه لا خورا ليري وه.

د شوروي د اشغال په سبب څو ميلونو افغانانو خپل كورونه پرېښوول، اكثر يې په ايران او پاكستان كې په بې شمېره كمپونو كې واړول او كرزى به اكثره وخت د بهرنيو مرسته كوونكو پلاوو سره د ژباړن په توگه له دغه كمپونو څخه ليدنه كول. ده يو وخت د ستر اغا خان سره د ژباړن په توگه هم كار كړى دئ. شهزاده صدرالدين اغا خان هغه څوك دئ چې په راوروسته كې د ملگرو ملتونو د مهاجرينو د عالي كميشنرۍ UNHCR مشر و. اغا خان د شيعه فرقې د اسماعيليه څانگې روحاني مشر دئ، چې په ۱۱ مه پېړۍ كې منځته راغله. زيات شمېر اسماعيليه په شمالي پاكستان او يو كم شمېر هزاره اسماعيليه په افغانستان كې ژوند كوي. تر طالبانو وروسته د نوي رژيم په راتگ سره اغا خان د افغانستان د بيا رغونې له پاره پنځه اويا ميليونه ډالره مرسته وكړه. د ځينو مهاجرينو له پاره په كمپونو كې ژوند داسي و، لكه په افغانستان كې د دوى ژوند. د مهاجرينو ځينو كمپونو خو بېخي د دايمي كلو بڼه غوره كړل، چې منظم كورونه، ښوونځي او مسجدونه به يې لرل. ځيني داسي پېښي خو هم ليدل سوي وې چې د كلي ټولو خلكو د خپلو مشرانو سره يو ځاى د سرو لښكرو تر اشغال وروسته پاكستان ته رامهاجر سوي وه. په ځينو ځايونو كې خو د خلكو ژوند عادي بېله كومه تغيره روان و. خواږه، كالي، اوبه،

سرپناه، روغتيايي خدمتونه او داسي نور اړين توكي ورته د نړيوالي ټولني له خوا برابرېدل. ډېرو غير حكومتي ټولنو NGOs مهاجرو ته ډېري مرستي او هر ډول د ښوونې او روزنې چاري برابرولې.

د سرو لښكرو تر اشغال وروسته شوروي اتحاد په سوونو ميليونه ډالره مرسته د افغانستان سره وكړه، كله چي غربي هيوادونو پر كمونيستي رژيم خپلي ټولي مرستي ودرولې او پر ځاي يې د پولي هغه بلي غاړي پاكستان كي د افغاني مهاجرو سره پيل كړې. انجوهگانو روغتيايي كلينيكونه، ښوونځي او د حرفوي زده كړو مركزونه جوړ كړل او د ملگرو ملتونو د خوراك نړيوال سازمان په زرونو ټنه خوراكې توكي برابرول.

كرزى په دې باور دى، چي د مهاجرت يو تر ټولو مثبت اړخ دا دى، چي افغانان سره گډه سول، د افغانستان د مختلفو برخو خلكو سره وپېژندل چي دا په بل صورت كي له امكان څخه ليري وه. كرزى وايي چي د مثال په توگه د افغانستان د شمال ځيني ازبكان كوټي ته راغلل، چي البته دا د جنوب د پښتنو سيمه وه، هلته يې په زړه پوري د ازبكانو بازار (ازبك بازار) جوړ كړ او موږ په دې ډېر خوشحاله و، چي دوى زموږ سره هلته اوسېدل. ټولو كسانو په دغه كمپونو كي خواخوږي سره لرل او ټوله ځپل سوي وه او موږ په دغه غم كي ټوله سره يو ځاى وو. د مهاجرت يو بل ښه اړخ دا دى چي افغانان د پراخي نړۍ سره آشنا سول چي خورا لږو يې دغه پېژندگلوي لرل.

په پېښور او كوټه كي به دوى پاكستاني ټلوېزيون كاته او بي بي سي راډيو چي په پښتو او دري يې خپروني لرلې غوږ نيوى. هندي فلمونه به يې په سېنما كي كتل او د هاليوډ جنگي فلمونه به يې په ويډيو كي

کتل* همداشان مهاجرو د مختلفو غربيانو سره وپېژندل، د اروپايي او امريکايي خيريه ادارو له کارکوونکو سره او کولای يې سول چي په مفت ډول انگليسي ژبه زده کړي همدا سي دوی ته د بنووني موقع برابره سول، او ښه روغتيايي مرستي ورته برابري سوې، چي پخوا تر دې هيڅکله نه وي ورته برابري سوي. دا چي مهاجرو زيات وخت له هيواد څخه ليري تېر کړ، خو کله چي دوی خپل هيواد ته راستانه سول نو دوی د هغه ډول تعليمي او روغتيايي خدمتونو هيله لرله، لکه دوی چي له هيواد څخه بهر ليدلي وه. خو دا د کرزي د حکومت له پاره ډېره گرانه وه، چي هغسي شرايط ورته برابر کړي.

کرزی د هغو افسانوي جنگياليو په ليکه کي نه و، لکه احمد شاه مسعود، عبدالحق، جلال الدين حقاني او جنرال عبدالرحيم وردگ. په پېښور کي نوموړی د هغو غربيانو په منځ کي و چي په خيريه ادارو کي يې کار کاوه په (Best-dressed Afghan) غورږ پر افغان سره مشهور و. د نوموړي رول د ده د زده کړو، د ژبي د مهارت او د کرزي د کورني اعتبار له کبله په سياسي او ډيپلوماتيکو چارو کي خورا د هونښيارتوب و. چي همېشه به يې سروکار د نورو افغاني ډلو د استازو پاکستاني او بهرني حکومتونو له چارواکو سره و. د بله پلوه په جهاد کي د مجاهد په صفت گډون کول فرض او په يو ډول د ده د اعتبار له پاره ډېر ضروري و، چي د مقاومت کوونکو سره يو ځای سي. له همدې کبله په ځانگړې توگه د جنگ په وروستيو يعني په ۱۹۸۷ - ۱۹۸۸ م کلونو کي د ځينو کوچنيو او لويو گروپونو سره افغانستان ته دننه ورتلی، چي هلته د سرو لښکرو په وړاندي په وسله واله مبارزه کي برخه واخلي. کرزی وايي چي زه بېخي په

---

* په پاکستان کي هندي فلمونو ته په سېنما کي د ايښوولو اجازه نسته، (ژباړن).

دې پوهېدم چې د دغې مبارزې جگړيزه اړخ خونه ستونزمن و، روسان او د هغوی افغان ملگري په اورنۍ جگړه کې خورا گټور و.

دوی مخکه په تانکونو، هوا په خپلو (Hind) هیلوکوپترونو او (Sukhoi) جنګي الوتکو کنټرولول او همدا شان یې درنه توپچي لرل. کله چې به مجاهدينو ته د مختلفو هیوادونو له خوا په پټه وسلې رسېدلې هغه به هم د پاکستان د لاسه مور ته راوتلې، چې اکثره به سپکي وسلې وې، چې هغه افغانستان ته د مجاهدينو پر اوږو او د قچرو، اسانو او اوبانو پر شا وړل کېدلې.

دا د مجاهدينو د جنګ ډول و: د جنګياليو یوه کوچني گروپ به سپکي وسلې او یو څو د (RPG) راکټونه او یا هو ان افغانستان ته دننه د یوه خاص هدف له پاره د ځان سره وړل، چې هغه ته رسېدل به څو ورځي وخت په برکي ونیو. کله چې به دوی د هدف ځای ته راو رسېدل دا به یا د افغان اردو اډه یا به د سرو لښکرو پوسته او یا به د غرونو په منځ کې پر غزېدلې لار د کمین سیمه وه. دوی به هلت ځای پر ځای حمله به یې وکړه، خونه مرگ ژوبله چې به یې اړولای سول وابه یې ډول، بیرته به په غرونو کې پر همغه لار خپلي فناه ځای پاکستان ته واوښتل. نور وختونه به گوريلايي گروپونه په یوه ځای کې تر څو ورځو پوري پاته سول او هلته به یې ډېر هدفونه په نښه کړل.

د مجاهدينو اکثره جنګي عملیات په غرونو کې پر پښو تر سره کول، چې دغه غرونه به په کال کې څو میاشتې په واورو پوښلي وه. کرزی وایي چې زیات وخت به جنګياليو د سرک پر ځای د موټرونو له پاره د سیندونو د نس او یا د اسانو او اوبانو له لارو څخه کار اخیست چې هغه یې هم یوازي د شپې لخوا بېله بتیو کارولای سول، زه تر اوسه ډېر حیران

يم چي دغه ټويوتا، نيشان او ميتوبيشي وسايطو څنگه پر دغسي لارو تگ کاوه.

په افغانستان کي د پخو سرکانو څخه اخوا په موټرو کي سفر کول کوږ ووږ او ډاروونکی دی. ځيني وختونه خو سرک داسي بنکاري لکه هيڅ لاره چي نه وي هغه وخت خو بيا ډېر خطرناک وي، چي د کرنگ سر ته په ورختو وي. د يوه گړي په جريان کي کېدای سي، چي موټر په سوونو فوټه لاندي شوه سي، چي زياتره دغه د اوبسانو لرغوني لاري د هوا څخه په نصواري منظرو کي خو داسي بنکاري لکه يو چا چي په لرگي کرنه ايستلې وي. دغه فرعي لاري د موټر له پاره مناسبې دي خو لويې لويې ډبري پر پرته دي، تر دې وړاندي چي پر هغه دي موټر تېر سي نو ډبري يې بايد په لاس ورڅخه ليري سي.

د جهاد په ورځو کي د دې سخت خطر هم و چي په ناڅاپي توگه د يوې څو کي څخه روسي څرخکي رابنکاره سي او د موټرو، اوبسانو او ټچرو پر هغه کاروانونو حمله وکړي چي د متحده ايالاتو مرسته سوي وسلې به يې مجاهدينو ته وړلې.

کرزی د همداسي يوه سفر يادونه داسي کوي: يو کوچنی کاروان په پاکستان کي بسته او د لوړو غرونو د لاري افغانستان ته ننوت. دوی څو ساعته پر ډېره خرابه لار سفر وکړ. دی وايي چي موږ تر يوې درې واوښتو چي هلته بيا رود ته ور داخل سو او په رېگستان کي تېر سوو چي هلته واوړه اورېدلې وه، چي سړی يې تصور هم نه سي کولای. ما خپل سر د موټر تر کرکې دباندي را ايستلی و، چي زکام سوم. همدې گروپ ټوله شپه سفر وکړ، چي بالاخره د شپې درې بجې يو ځای تم سول. دی وايي چي کله څو ساعته وروسته زه راکنېنستم زما په شاوخوا کي د

افغانستان د غرونو بسکلا حيران کړم، تر غرمې وروسته لمر مورې گرم کړو، او يوه شپه مخکي چي زکام سوی وم ورسره بنه سوم.

کله چي دوی هلته ولاړ وه، له دوی څخه يوه کس د خپلي وسلې يو ټک پر واورين غره باندي وکړ، چي ورسره سم د چي ورسره سم د يخو او پاکو اوبو رابهدل پيل سول. يوه کس يو نلکه ورسره واخيسته په سوري کي يې وروهل چي ورسره سم د غره څخه د اوبو رابهدل پيل سول، چي البته ده دغه کار بل وخت هم ترسره کړی و.

دا په هغه گروپ اړه لري چي د روسي ځواکونو څخه څنگه ځان چپوي او کومه لار اخلي. دغو موټري سفرونو به په بنه ورځ کي ۱۲ ساعته سفر کاوه خو که به کوم مشکل پېښ سو تر دې به هم اورېدېده، کله چي به دوی خپل منزل ته ورسېدل هلته به پنځلس يا شل ورځي پاته کېدل د حمله وکه او وځغله عمليات به يې ترسره کول او په کليوالو سيمو کي به اوسېدل. استراحت، خوراک به يې کاوه او د محلي خلکو سره به يې کتل. کرزی وايي دا له دې کبله و، چي مجاهدينو دننه په هيواد کي د پوره ملاتړ څخه برخمن وه او هر چيري چي به مورې تللو دوی به مورې ته اوبه، ډوډی او نور هغه څه را کول، چي د دوی به په توان کي وه. همدا ډول محلي خلکو به مورې ته استخباراتي معلومات هم برابرول پر وخت به يې د کمونستي ځواکونو له حرکت څخه خبرولو. خو همېشه د دې خطر و داسي نه چي په دغه کلي کي کمونستانو کوم جاسوس ونه لري له همدې کبله نو مجاهدينو هيڅکله په پوره توگه استراحت نه دی کړی. مورې همېشه هڅه کوله چي ځان پټ و ساتو خو بيا به هم له دې څخه بېرېدلې چي په کمين کي ونه خېژو.

يوه شپه کرزی د يوه گروپ جنگياليو سره د کندهار ښار هغي

سیمي ته ولاړ، چي دی پکښې بلد و. دوی تر نیمې شپې وروسته هغه ځای ته په خیر ورسېدل او ورته د محلي خلکو له خوا شلومبې ورکړل سوې، کړزی وایي چي زما هغه عملیات یو څه د هغه خلکو د سخاوت له کبله په یاد دي، او یو څه له دې وجي چي زه تر اوسه په دې پوه نه سوم، چي ولي هغه مور تر سره کړي. ده له ځانه سره د (RPG-7) راکټ گولی وړلې او د جنگیالیو گروپ تر ۵ - ۶ ساعته پیاده تگ وروسته د شپې پر یوه بجه کندهار ته راوړسېدل. د چای او شلومبو تر نوشجان کولو وروسته مو یوه کوچنۍ حمله تر سره کړه، چي یو څو دقیقې یې دوام وکړ، چي وروسته په ځغستا بیرته د خپلو مرکزونو پر لور و خوځېدو.

دی فکر کوي چي دا ډول عملیات په کلیوالي سیمو کي گټور وه، خو په ښارونو کي بې گټي وه. ځکه چي غیر ضروري تلفات به یې د لږ څه په بدل کي اړول. کړزی وایي چي زه تر اوسه هغه ته زمونږ د غورځنگ د غیرتاکتیکي عمل د نمونې په توگه گورم.

کله ناکله به مجاهدینو د سرو لښکرو سرته بري او هغه افغانان و نیول چي د کمونستانو سره به یو ځای سوي وه.

کله چي کړزی په لومړي ځل د کمونیسټ اردو د افغان نیول سوي سرته بري سره مخامخ سو، د هغه څه له امله چي هغه بندیانو ورته وویل ډېر حیران سو. دوی فکر کاوه چي مور یعنی مجاهدین د افغانستان سره خیانت کوو، ځکه چي مور له هیواد څخه بهر په یوه بهرني هیواد کي ژوند کاوه او دوی همدلته وه، چي د هغه څه له پاره جنگېدل چي فکر یې کاوه صحي دی.

کله چي به کمونیسټي سرته بري و نیول سول، که به افغان او یا روسی و نو ژوند به یې خورا لنډېده. ځیني وختونه روسي عسکر د

مجاهدينو د يو قوماندان د تبادلې له پاره ساتل کېدی، خو په ټوليز ډول په افغانستان کې دننه گوريلايانو پر پښو عمليات تر سره کول چې په داسې صورت کې نو د بنديانو سره د معاملې هيڅ ځای نه پاته کېدی. د کرزي د گروپ پالیسي دا وه، چې يا بنديان پاکستان ته ورسره بوزي او يا يې د (ICRC) دفتر ته ورتسليم کړي. کرزی د دغسې يوې پېښې يادونه کوي، چې په يوه ډېر بيخ غره کې د چای څښلو له پاره په يوه جونگره کې تم سو. په هغه وخت کې له بنديانو څخه يو تن چې افغان کمونيست و کرزی ته راغلی ورته وې ويل: لطفاً ما پاکستان ته مه وړه. دلې مي ووژنه، پرېږده چې په دا خپل وطن کې مړ شم.

کرزي په جواب کې ورته وويل: ولي دا فکر کوي چې مور به تا پاکستان ته تا په لاس ورکړو؟ هيڅ فکر مه خرابوه، مور به هيڅکله داسې ونه کړو. کله چې دغه گروپ پاکستان ته ورسېد دوی بنديان (ICRC) ته ور حواله کړل او کرزي له (ICRC) څخه وغوښتل هغه نفر چې د دې خواست يې کړی و، چې په خپل وطن کې دي ووژل سي بيرته خپل وطن ته بوزي او په خوندي توگه يې د کابل او کندهار پر لويه لار آزاد کړي. کرزی وايي چې هغه کس تر اوسه ژوندي دی. زه هغه پېژنم ځکه چې هغه ما ته راغلی او راته ويې ويل چې هغه پېښه مي په ياد ده، او زه اوس وپوهېدم چې تاسې يو رښتيني وطن پال ياست او زه له دې کبله چې د کمونيستانو د پوځ سره ولاړ وم پر غلطه وم. هغه څه چې د سرو لښکرو سره د جنگ په ډگر کې يې تغير راوست امريکايي ستينگر توغندی وې، چې د CIA له خوا پتېي مجاهدينو ته ورکړل سوې. دغه قوي د اورې څخه ويشتونکي توغندی د (Raytheon) کمپنۍ له خوا جوړي سوي وې چې په مقناطيسي برېښنايي پلټونکي الې سمبال او خورا مغلق چلېدونکی سيستم لري.

دغه توغندی ډېري سپکي وي، چي د مجاهدينو پر اوږه افغانستان ته ولېږدول سي. د يوه نښه تربيه سوي ويشتونکي په لاس هغوی د روسي حمله کوونکو څرخکو او الوتکو په مقابل کي خورا اغېزمن و. CIA په سوونوستينگر توغندی، مجاهدينو ته ورکړي او داسي ويل کيږي چي له کبله يې درې سوه الوتکي راغورځول سوي دي. له دې کبله چي د مجاهدينو هر گروپ ستينگر د ځان سره لرل د جنگ بڼه بدله کړل ځکه چي روسي الوتکو به په لوړه فضا کي پروازونه کوله چي له همدې کبله به پر مځکه د جنگياليو په مقابل کي بې اغېزې وي.

د مجاهدينو په لاس کي ددغو توغنديو ايسنول د روسانو هوايي بهتري ته د پای ټکی کښېښود. او د زياتو الوتکو او پيلوټانو د بایللو له کبله يې جگړه ډېره لنډه کړه، کرزی وايي چي د نړۍ له پاره دا ډېره گرانه وه، چي په دې باور وکړي چي افغانان به د نړۍ د دوو سترو ځواکونو څخه يوه ته ماته ورکوي. په تدريجي توگه موږ د روسانو د افغانستان د اشغال او د امريکا د ويتنام د تجربو د مقايسه کولو اورېدل پيل سول. عيني هغه څه چي امريکا په ويتنام کي ليدلي و داسي چي روسان د يوه ښورښ سره مخامخ و داسي جگړه چي د پای او گټلو هيڅ څرک يې نه ښکاري. د سياست په ډگر کي تر ټولو لوی تغير ورکوونکی ټکی دا و، چي کله ميخايل گورباچوف واک ته ورسېد او د کمونيست گوند کانگريس ته په وينا کي يې وويل چي افغانستان شوروي اتحاد ته د يوه ويني بهېدونکي ټپ په توگه اووښتی دی.

کرزی وايي کله چي د شوروي اتحاد د مشر څخه داسي خبري اورېدل کېدې، دا د دې نښه وه چي هغه غواړي د افغانستان څخه پر شا سي. موږ په دې پوهېدو چي د روسانو وتل حتمي دي، او په نظامي ډگر

کي هغوی لاد وړاندي ماتې خوړلې وه.

د نونس سوه اتیایمو کلونو په وروستیو کي روسي ځواکونه د کلیوالي سیمو څخه ورتول سول چي هلته خورا بې اغېزې وه او ښارونو ته راغونډه سول تر څو د هغوی څخه د وروستي کرښي په توگه دفاع وکړي. تر دې وروسته د هغوی سره یوازي د ښارونو او لویو لارو کنټرول پاته و. کرزی وایي چي افغان ولس د هغوی سرسختی دښمن و. هیڅ یرغلگر ځواک نه سي کولای چي په افغانستان کي پاته سي. چي تر اوسه هیڅوک پر دې نه دي توانېدلي او نه به وتوانېږي. له همدې کبله نو موږ له هغه لومړي سره پوهېدو، چي روسان به وزي. څه چي موږ یې په اړه وړاندوینه نه سو کولای هغه ورسره راوړوسته غمېزه وه.

د کرزي په ۱۹۸۷ م کال کي د یوه ځوان امریکایي ژورنالیست سره خبري کول په یاد دي، دا هغه وخت و چي ما تازه د ملي نجات د معلوماتو څانگه جوړه کړې وه او د یوه ژورنالیست سره مي لومړی سلسله یي مرکه وه. هغه زما څخه وپوښتل چي روسان به ووزي؟ ما ورته وویل چي بلې! هغوی به ووزي. تر هغه وروسته موږ د روسانو سره تر وروستی مورچې پوري جنگ وکړ.

د ۱۹۸۸ م کال په اپریل کي پاکستان او افغانستان او متحده ایالات او روسیه د ضمانت کوونکو په توگه یو قرارداد لاسلیک کړ، چي د ۱۹۸۹ م کال تر فبروري پوري د ټولو روسي سرتېرو د وتلو غوښتنه پکښې سوې وه.

دا چي د روسي لښکرو تر وتلو وروسته به څه پېښېږي کرزی یې په اړه هیڅ نه پوهېده، خو نورو بیا دا هر څه لیدلای سواي. په ۱۹۸۵ م کال کي دی فرانسې ته د ژورنالیزم په یوه کورس کي د گډون له پاره ولاړ،

چي د فرانسوي حکومت له خوا افغان معلوماتي افسرانو ته آماده سوی او دا په ملي نجات کي د ده وظيفه وه. د اوو تنظيمونو د هر يوه څخه دوه دوه تنه ولاړل. کرزی وايي چي زما په یاد دي، چي د پاریس په يوه جاده کي مي د اسلامي حزب د يوه ملگري سره قدم واهه، چي هغه هم د همدې کورس گډونوال و، په همدې وخت کي د فرانسې پر بنایست او ترقي رغېدو، چي دا څونه په زړه پوري ځای دی. ما خپل ملگري ته وويل کله چي سرې لښکري له افغانستان څخه ووزي افغانستان به په داسي سوله کي وي لکه فرانسه. په همدې شان مترقي او خوشبخته به وي، زما ملگري راسره مخالفت وکړ، چي نه دلته نور څو اکونه په کار لگيا دي.

د اسلامي حزب همدې غړي ده ته وويل چي د سرو لښکرو تر وتلو وروسته به د راډيکالو ډلو تر منځ د افغانستان د کنترول پر سر په کلونو جگړه روانه وي. کرزي په هغه اعتبار نه کاوه. دی وايي چي ما ورته وويل، چي ستا په خبرو باور کول راته گران دي. کرزی يوازي په جنوبي او جنوب غربي افغانستان کي جگړه کړې وه، په ځانگړې توگه په کندهار کي چي د ده سيمه وه، چي د راډيکالو پر ځای يې خپل قوميان پکښې واکمن وه. دی په دې نه پوهېده چي د هيواد په نورو سيمو کي توندلارو څونه نفوذ کړی دی.

خو البته په خواشيني سره هغه څه پېښ سول، لکه زما ملگري

چي ويلي وه.

(۴)

د سولي له منځه تلل

کله چې نړۍ افغانستان هېر کړې

د څلورو ډلو تړون چي له افغانستان څخه د شوروي ځواکونو وتلو ته لاره برابره کړې په جنیوا کي د افغانستان د کمونیست حکومت، پاکستان، امریکا او روسیې چي دا وروستیو دو هیوادونو د ضمانت کونکو رول لوبوی تر منځ سره سو. د نړیوالې غلطې ډیپلوماسۍ په پایله کي چي په افغانستان کي یې پر مخ بېول مجاهدینو هیڅ قانوني ارزښت نه درلود. په رسمي توگه خو افغان کمونیست حکومت روسان افغانستان ته وروبلل. پاکستان چي افغان مقاومت ته یې مهاجر برابرول په رسمي توگه هغه هیواد و، چي پر خپل گاونډي یې د سرو لښکرو یرغل خپه کړی و. امریکا چي په هغه وخت کي یې مقاومت ته د پاکستان له لاري پټي مرستې ورکولې او روسانو چي په کابل کي د رژیم سره نظامي مرستې کولې د دوی په زړه پوري ډلي وې او دوی یې ضمانت کونکي و.

د مجاهدینو ډلي په دې باندي چي په رسمي تړون کي نه وه شامل سوي ډېر خوا بدي وه، ځکه چي هغوی فکر کاوه چي همدا اوس یې د نړي یو زبر ځواک پر گوندیو کړ. د پردې شا ته هم د مجاهدینو او نجیب الله د حکومت تر منځ خبري رواني وې، چي ځیني پټي او ځیني ښکاره وې چي د حامد کرزي له نظره چي دا تر روسانو وروسته افغانستان په وضعیت پوري اړه درلوده، په جنیوا کي د کابل او مقاومت کونکو ډلو تر منځ غیر رسمي تماسونه هم نیول سوي وه او داسي پلان هم و، چي مجاهدین د هغه څه څخه خبر کړي څه چي د څلورو ډلو تر منځ په خبرو کي وویل سول.

روسانو موافقه وکړه چي د ۱۹۸۹ م کال د جنوري پر ۱۵ نېټه به خپل ټول ځواکونه له افغانستان څخه باسي. د دې موافقې تر ټولو منفي ټکی دا و، چي روسان او امریکایان پردې سلا سول، چي په افغانستان

کي دخيلو ډلو ته به وسلې نه ورکوي او د افغانستان په چارو کي به لاسوهنه نه کوي، خو دې بېله تشریفاتې چارو بل کوم شه د ځان سره نه لرل.

کرزی وايي چي د مقاومت هغو ډلو چي د دغه تړون سره يې نظريات ډېر په تکر کي راتلل او ځينو نورو ډلو چي عملاً د جگړې په ډگر کي وه دغه تړون له دې کبله رد کړ چي مجاهدينو ته گډون نه و پکښې ورکړل سوی. خو په عمومي توگه د مجاهدينو د مقاومت ډلو نظر ورته مثبت و. مقاومت وگتيل او روسان له افغانستان څخه ووتل، د اوو ډلو ائتلاف آماده گي نيول تر څو د روسانو تر وتلو وروسته خلا ډکه کړي خو دغه ائتلاف د روسانو تر اشغال وروسته د مقاومت په جريان کي خورا ډېر سره وپشل سوی و. په دوی کي درې منځلاري ډلي او څلور توندلاري ډلي وې. په منځلارو کي د پروفيسر صبغت الله مجدد اسلامي نجات، اسلامي حرکت او اسلامي محاز شامل وو. څلور توندلاري عبارت وه له جمعيت اسلامي، اسلامي اتحاد، د حکمتيار اسلامي حزب او د خالص اسلامي حزب. کرزی وايي چي په دغه توندلارو کي بيا هم ځيني نرم هم وه لکه رباني او خالص چي د هغه درو منځلارو ډلو ائتلاف ته نژدې وه او په زياتو غونډو کي به يې گډون کاوه.

په اسلامي نجات کي د حامد کرزي رول د هغه د کورنۍ پس منظر، تعليم، د ژبي ځواک او طبيعي اغېزمنتيا له کبله ډېر سوی و. دغه ډله پر ده ولاړه وه په ځانگړې توگه د غربي هيوادونو سره د نماينده په توگه ځکه چي ده د امريکا د متحده ايالاتو د چارواکو او نورو عربي ډيپلوماټانو سره ښه اړيکي جوړي کړي وې، په دغه اړيکو کي بېله شکه هغه د CIA سره ښه اړيکي لرل او هغه اړيکو او ملگرتيا چي کرزي د جهاد

په دوران کي جوړ کړي وه دی یې د یو ایډیال په توګه پرېښود که چیري افغانستان تر کلونو وروسته یو رهبر ته اړتیا ولري لکه تر طالبانو وروسته نو دی به وی.

ملي نجات تر ټولو د شاه خونسوونکې ډله وه، چي رهبري یې همېشه د پاچا سره چي په ایتالیا کي اوسېدی په تماس کي وه. حامد کرزی د ډلي نماینده و. کرزی وایي چي په ۱۹۸۸ م کال کي ما ایتالیا ته په منظمه توګه سفرونه پیل کړل، چي د کاله به یو یا دوه ځلي هلته تللم ترڅو د عليحضرت سره ووینم، همدا لیدني خو د طالبانو په وخت کي خورا ډېري سوي. کرزی وایي چي زه وپوهېدم چي پاچا څونه د افغانستان په چارو بوخت دی، چي همېشه به خوشبین او د درک وړ یو افغان و. په ایتالیا کي به ده کرزي ته هغه څه ویل چي په عین شکل به هغه څه ده له قومي مشرانو او مذهبي رهبرانو څخه د افغانستان په دننه کي اورېدل. اعلیحضرت به همېشه هغه پوښتنې مخ ته راته ایښودلي لکه څنګه چي به زما پلار راڅخه کولي داسي چي ته د امریکا ملاتړ د ځان سره لري؟ نو کله چي به ما په هو جواب ورکړ نو ده به ویل ډېر ښه. اوس موږ دغه کار کولای سو. معنی دا چي شاه په دې باور و، چي په آخر کي به مقاومت کمونیستي حکومت رانسکوروي او افغانستان ته به آزادي ګټي او د افغانستان خلکو ته به یو نظام رامنځته کړي که چیري امریکا د دوی تر شا ودرېري لکه څرنګه چي د جهاد تر شاه ودرېد د وسلو او تجهیزاتو مرسته یې ورسره وکړه. کرزی وایي هغه ډېر واقعیت بینه او په غوره توګه د مشکلاتو حلوونکی و.

کرزی وایي چي زما د ژوند یوه تر ټولو غوره کامیابي او خوشحالي دا وه چي زه پر دې بريالی سوم چي د ۲۰۰۲ م کال په اپریل کي

روم ته ولاړ سم، او اعليحضرت بيرته خپل گران افغانستان ته راوړم، په ځانگړې توگه هغه قصر ته چې ده په هغه کې بادشاهي کړې او ۳۰ کاله ورڅخه مسافر و.

کله چې روسان د وتلو په حال کې وه امريکا او پاکستان او (سعودي عربستان په افغانستان کې د توندلاري اسلامي حکومت په راوستلو کې دلچسپي لرل او ايرانيان د شيعه، د درو سوو په شاوخوا کې افغان قومي مشران په اسلام اباد کې سره، راغونډ سول ترڅو په جلا وطني کې يو حکومت رامنځته کړي. کرزی وايي چې ځينو مهمو قومي مشرانو په هغه کې د گډون کولو څخه ډډه وکړل ځکه چې يو خو دا غونډه د افغانستان په خاوره کې نه وه، بل دا چې دا د بهرنيانو لخوا رامنځته سوې وه. سره له دې بيا هم ټاکنې وسوې، پروفيسر مجدي د ولسمشر او پروفيسر سياف د لومړي وزير په توگه وټاکل سول. هيڅ هيواد د دغسي يوه جلا وطنه حکومت د رسميت پېژندلو سره دلچسپي نه لرل. خو موږ د دې شي کومه پروا نه کوله، ځکه چې موږ د دغه حکومت په جوړولو کې د مخ په وړاندي تگ يو څرک وليد دغه شي مقاومت کوونکي پر يوه مېز سره کښېنول ځکه چې تر دې وړاندي هيچا داسې نه وه سره ليدلي. که څه هم د يووالي خوند مو نه و. حکمتيار چې په هغه حکومت کې د بهرنيو چارو وزير ټاکل سوې و، ډېر ژر له حکومت څخه جلا سو او پر ځای يې پروفيسر رباني وټاکل سو. د نظامي کارپوهانو په نظر د حکمتيار کسان چې د جهاد په دوران کې عادي جنگيالي وه تر روسانو او طالبانو وروسته په تر ټولو وړانوونکو او تجزيه کوونکو توپکسالارانو اوښتل.

کله چې روسان له افغانستان څخه ووتل تر شا يې يو غلام حکومت د ډاکټر نجيب په مشري پرېښود او نجيب هغه څوک دئ چې په

۱۹۸۶ م کال کي د ببرک کارمل ځای ناستی سو. نجیب په خټه پښتون دئ خو د زده کړو په جریان کي کمونیست سو. په ۱۹۷۹ م کال کي چي کله روسانو افغانستان اشغال کړ، دی یې د خاد د مشر په توگه نصب کړ. خاد د روسانو د KGB معادل دئ. پر همدې چوکۍ نوموړی په خورا وژونکي او ډاروونکي انسان واوښت چي ډېر ژر یې د قصاب لقب وگاټه.

د مقاومت ډلو، عربي حکومتونو او په پېښور کي د عربي مرستو ټولني فکر کاوه چي مجاهدين به ډېر ژر په کابل ورننوزي او د نجیب حکومت به د هغوی په مخ کي د بوس په شان وي. کرزی وايي چي موږ يعني مقاومت کونکو فکر کاوه چي د نجیب حکومت به ډېر ژر اخيري سلگۍ ووهي. خو موږ غلط فکر کاوه. روسانو افغان کمونیست اردو تر هغه ډېر ښه روزلی، منظم کړی، تجهيز کړی او په يو جنگي ماشین بدل کړی و تر هغه چي موږ يعني مقاومت کونکو یې فکر کاوه.

کرزی وايي چي موږ په دغه شي تر يوه ډېر سخت درس اخیستلو وروسته ډېر ژر پوه سوو، چي په ۱۹۹۰ م کال کي د موقت حکومت تر جوړولو وروسته مو پر جلال آباد حمله وکړه. جلال آباد د کابل او پېښور په منځ کي پروت دئ او د خیبر کوتل ته تر ټولو نژدې افغان ښار دئ. د افغانستان او پاکستان تر منځ لويه لار هم له همدې ځايه تېرېږي او د کابل شرقي دروازه ده. کرزی وايي چي موږ هلته سخته ماته وخوړل او دا د مجاهدينو له پاره يوه غميزه وه. اطراف او کلي د هغوی د واک څخه بهر و خو لوی ښارونه تر هغه وخت پوري د دوی په واک کي وه تر څو چي ټوله حکومت په وروستي ځل تسليم سو. د نجیب حکومت تر درو کالو پوري بېله د روسانو د مستقیم نظامي ملاتړ څخه ژوند وکړ.

مجاهدينو نور حيرانوونکي شيان لرل. نه يوازي دا چي

کمونیسټ حکومت تر روسانو وروسته دونه قوي راووت چي فکريي نه کېدی. بلکي افغانستان په خپله نور هغه ځای نه و لکه څنگه چي مهاجرو د جنگونو په کلونو کي پرېښي و. کرزی وايي روسانو د اشغال په دوران کي د افغانانو اروا بدله سوې وه. مور يعني مقاومت کوونکي اوس بهرنيان سوي و او هغه افغانان چي د جنگونو په جريان کي په افغانستان کي پاته سوي وه داخليان وه.

البته ډېر مجاهدين چي په کلونو د روسانو په مقابل کي جنگېدلي وه بېله دې چي وسلې پر مخکې کښېږدي، خپلو کورونو ته راستانه سي او په خپلو محکو کي کار وکړي نور هيڅ نه غوښتل. دوی احساس کاوه چي د څه له پاره چي دغه مقاومت راپورته سوی و هغه يې تر سره کړ، چي هغه له هيواد څخه د سرو لښکرو ايستل وه. د دوی له پاره جگړه نوره ختمه وه او هدف تر سره سوی و. کرزی وايي چي زه په دغه شي د روسانو تر وتلو وروسته ډېر ژر وپوهېدم. دی وايي چي زه د کندهار ښار جنوب پلو ته په يوه کلي کي وم چي د يوه ښه مجاهد سره مي وليده، دا شين کالی ملنگ و، ما له هغه څخه وپوښتل چي اوس په څه لگيا يې ده راته وويل چي د روسانو تر وتلو وروسته مي نه غوښتل چي د افغانانو سره جگړه وکړم له همدې کبله مي جنگ بس کړ اوس بزگري کوم. په همدې شيان ډېری مجاهدين وه چي خپلي وسلې يې پر مخکې کښېښوولې او د کرزي له نظره همدا دوی تر ټولو ښه مجاهدين وه. خود مقاومت لويي برخي په پاکستان کي د خپلو مرکزونو څخه د کمونيسټ حکومت په وړاندي جگړو ته ادامه ورکړه، او د مهاجرو يوه لويه برخه يې چي په پاکستان، ايران او نورو ځايونو کي اوسېدل هم افغانستان ته راونه گرځېدل. معنی دا چي د روسانو تر وتلو وروسته ډېر لږ تغيرات

راغلل. کرزی وایي مورې د روسانو د اشغال د دوران قصابي د نجیب د حکومت سره تړل او فکر مو کاوه چي جهاد ته باید تر پایه ادامه ورکړل سي.

د مهاجرو لویه برخه د نولس سوه نیویمو کلونو په اوږدو کي او بیا د ۲۰۰۱ م کال د طالبانو تر سقوط پوري چي په افغانستان کي څه وړانی روان و لیري پاته سول. کله چي طالبان د کابل څخه لیري سول او د حامد کرزي په مشري لنډ مهاله اداره رامنځته سوه وروسته په لوی شمېر مهاجر افغانستان ته رامت سول. په دوی کي زیاتو خپل کورونه د تېرو شلو کلونو راهیسي نه وه لیدلي او په همدې جلا وطني کي یې یو نوی افغان نسل زېږولی و. چي په هغوی کي ډېرو یې د خپل لس کلني او شل کلني ژوند په جریان کي پښه په خپل هیواد کي نه وه ایښې چي زیاتو یې د ځان سره نوي ارزښتونه او توقعات راوړل.

د نجیب الله سره د درې کلني جگړې په جریان کي یو بل مشکل راپورته سو، چي حتی د روسانو تر وتلو وړاندي لا د مقاومت کوونکو ډلو لخوا د واک د تر لاسه کولو له پاره جگړه پیل سوه. د روسانو تر وتلو وروسته دا جگړه نوره هم سخته سوه. کله چي مختلفو ډلو د واک د تر لاسه کولو له پاره په مانورو لاس پوري کړ او نجیب په ۱۹۹۲ م کال کي په داسي حال کي مجاهدينو ته واک و سپاره چي د هغوی تر منځ سخته بې نظمي رامنځته سوې وه. د حکمتیار ځواکونه چي د پاکستان د ISI د چینل د لاري امریکا حمایه او شتمن عربي اسامه بن لادن تکویه کول په پراخه توگه د شمال د افسانوي قوماندان احمد شاه معسود سره نښتل، چي هغه هم په پراخه پیمانته د امریکا له مرستو څخه برخمن و.

دغو دوو مسلطو ځواکونو د دې له پاره مانورونه کول تر څو په

کابل کې داسې ځایونو ته ځان ورسوي چې په پای کې نجیب واک و سپاري. دوی کابل تر لاسه کړ. د نجیب رژیم وروستی سلګۍ وهلې چې پر دېوالونو به داسې شعارونه ورته لیکل سوي وه چې یوازې یو له بل سره د خپل ځان ساتلو له پاره جګړه وکړی. ځواکمن ازبک توپکسالار* چې په شمال کې د نجیب قوي متحد و د ۱۹۹۲ م کال په جنوري کې د خپلو ملېشو سره د نجیب څخه بېل سو او د مسعود سره ملګری سو. د نجیب څخه د دوستم جلا کېدنه د هغه د حکومت د پای شېبې خورا لنډې کړې. په جنیوا کې د ملګرو ملتونو تر نظارت لاندې خبرو پر دې موافقه وکړل چې نجیب دي د مجاهدينو د ډلو پر ځای (یوې بې طرفي ادارې) ته په تدریجي توګه واک و سپاري. کرزی وایي چې دا نو هغه وخت و، چې د نجیب حکومت وروستی سلګۍ وهلې او مورې يعني مقاومت کونکو د تغیر راوستلو له پاره آماده ګي نیول.

کله چې د نجیب په حکومت کې درزونه پیدا سول، تردې حده چې په خپله ونړېږي، حکومتي ګارنېزیونونه خپلي خواوي بدلې کړې او مقاومت ته د ښار ګوتو تسلیمول پیل شول خو هر څه مخکې لا پر غلظه لار خوځېدلې وه چې د کابل لار د مجاهدينو د نورو وینو او وحشت سره تړل سوې وه.

لومورې ښارګوټي چې مجاهدينو ته په لاس ورغلي هغه د ارزوګان ولایت مرکز ترینکوټ و. د کرزي هغه یاد دي وایي چې کله مورې د ښار پر لور حرکت کاوه یوه قوماندان ما ته راغ کړل چې ژر کوه ښار د سقوط په حال کې دی. ما هغه ته وویل چې ته ژر مخکې ولاړه او زه هلته دوې ورځې وروسته ورسېدم. کله چې هلته ورسېدم او څه چې مي

---

* لیکوال دوستم په غلطۍ سره تاجک لري و.

وليدل تکان مي و خور. تياره يوه قصابي وه چي هر چيري د انسانانو جسدونه تر سترگو کېدل چي دا ټوله افغانان وه. کرزی وايي ما فکر کاوه چي ولي دا خلک ووژل سول؟ چا ووژل؟ زه د هغه وخت راهيسي د هغه سوالونو په جواب پسې گرځم خو تر اوسه مي لا جواب نه دي ورته موندلي. زه اوس په دې باور يم چي هغه وژني او وحشت زموږ له پاره يوه بڼه ښه وه، خو موږ دونه هونبنياران نه وو، چي په هغه په خپل وخت کي وپوهېږو. د ترهگرو تاکتيکونه يوه نوې پديده وه، چي بېله شکه ورته د مقاومت په جريان کي د داسي کسانو لخوا لکه حکمتيار وړپېچکاري سوې وه، چي د هغه د قدرت تندي هيڅ حدود نه پېژندل او د هغه سخت دريځه بنسټپالنه د هغه د سعودي او ISI ملاتړو لخوا هڅول کېدل.

کرزی وايي څنگه چي مجاهدين پر مخ تلل او ښارگوټي يې نيول د بهرنيانو د نفوذ ښانې راڅرگندي سوې هر شي وحشي بڼه غوره کړل او افغانان پخپله دونه ظالم او شديد سول چي يو د بل په وینو نه او بېدل. کرزی وايي کله چي کابل موږ ته تسليم سو، وژني رواني وې خو دوه کاله وروسته کله چي مجاهدين يو د بل په وړاندي جنګېدل دا هر څه خورا په وحشي بڼه او خلاص مټ تر سره کېدل، چي تر هغه وروسته مو په پوره او رښتيني توګه د افغاني دولت ټوټه ټوټه کېدل وليدل.

په همدې وخت کي يو بل دولت هم پر نړېدو و، له افغانستان څخه د سرو لښکرو تر وتلو وروسته کمونيستي زبر ځواک هم رانسکور سو. د برلين دېوال ونړېد، او سپنيزه پرده ماته سوه او د نورو خپلواک سوو هيوادونو له کبله د شرقي اروپا په نقشه کي تغير راغی. سره جګړه پای ته ورسېده او غربيانو وگټل. دا نړۍ د پېښو سلسلې سره ښورول هغه زلزلې چي شوروي اتحاد يې نسکور کړ او ځينو نورو تکانونو يې د

افغانستان له پاره روښانه او خواشينوونکې لړۍ لرل. د حامد کرزي په پلرني ټاټوبي کې د غربي نړۍ دلچسپي پر يوه اصول ولاړه وه. په جنوبي اسيا کې د روسانو مخه ډب کول او سرې لښکري په داسې يو جنجال اخته کول او بې کفايته کول چې بسورنښ ته ماته ورکړي لکه څنگه چې متحده ايالاتو په ويتنام کې ماته وخورل. کله چې سرې لښکري ووتلې هغه هدف هم ورسره سم دستي سر ته ورسېد.

په ۱۹۹۲ م کال کې د مقاومت کوونکو ځواک پر دوو اصلي ځواکونو ووېشل سو، ملېشه هم ور اضافه او د گلبدين حکمتيار ځواکونه چې د جنوب لخوا يې پرمختگ کاوه د افغان پلازمينه د دوو ځواکونو د زامو تر منځ راگير و خو دا وخت دا زامي يو د بل په مقابل او د نجيب د پاته شونو ځواکونو په وړاندي کار کاوه. مسعود لومړی په حمله لاس پورې کړ د افغاني اردو د پاته شونو څخه يې د هوايي ډگر په شمول د بنار لويې ودانۍ ونيولې. حکمتيار په خوب بیده و چې له امله يې ځواکونه د بنار په څنډو کې پاته سول.

کرزی هغه روښانه پېښه بولي. دی وايي چې په ۱۹۹۲ م کال کې زه د مجاهدينو په هغه لومړۍ ډله کې وم چې کله نجيب د واک د سپارلو اعلان وکړ کابل ته ننوتل. ما د پروفيسر مجددي سره سفر کاوه ځکه چې هغه اوس د افغانستان ولسمشر و او هغه ډېره ترخه تجربه وه. کرزی د ۱۹۷۸ م کال راهيسې د کابل بنار نه و ليدلی په ځانگړې توگه پر داود خان تر خونړۍ کودتا وروسته چې ده هيواد پرېښاوه. په اپريل کې چې د مسعود ځواکونو په لويه پيمانه د بنار په شرقي دروازې يرغل وروړ کرزی په پېښور کې د جلا وطني حکومت په غونډه کې و او ناکامي هڅي يې کولې، تر څو مسعود او حکمتيار وهڅوي چې ځواکونه سره يو کړي.

خو حکمتیار هغه رد کړ. کابل ته د مجاهدينو په بريالۍ او منظمه توگه راتگ د کرزي ياد دي. مور په يوه کاروان کي سفر کاوه. چي په سلگونو کسانو د ټولو مقاومت ډلو استازيتوب کاوه خو حکمتيار زموږ سره نه و، ځکه چي دغه کاروان د مسعود لخوا چي په يوه ټانک کي سپور و رهنمايي کېدی، مور د پېښور څخه جلال آباد او بيا کابل ته ولاړو. په دا سبا چي کابل ته ننوزو شپه مو د څرخي پله او نظامي اکاډيمۍ سره نژدې تېره کړه. ما په هغه شپه خپله خونه له جنرال نوروز سره شريکه کړه، چي زما انډيوال او په لنډ مهالې اداره کي لوی درستيز ټاکل سوی و، چي يو خورا باډسپلينه او مسلکي عسکر و. هغه شپه ډېره يخه وه. په دا سبا افغان اردو همهلته و چي مجاهدين د کابل ښار ته بدرگه کړي.

کرزی وايي چي کله مي هلته راغونډ سوی نظامي ځواک وليد ښايست او مسلکيتوب يې ډېر حيران کړم او دا زما لومړۍ ځل و چي روسي روزل سوی اردو له دونه نژدې څخه وينم، چي مجاهدينو په کلونو ورسره جگړه وکړه. د هغوی لباس خورا منظم، او وسلې او وسايط يې خورا پاک او اخلاق يې د باډسپلينه سرتېرو و. د اردو مشران د ولسمشر مجددي سره يوې خونې ته ننوتل چي ورسره د تسليمۍ پر شرايطو ورغېږي، وروسته مور موټرانو ته وختلو او د کابل پر لور روان سولو.

د ښار او سېدونکي کله چي مقاومت کوونکي دښار څنډو ته ورسېدل د جگړو سره ډېر اشنا سوي وه چي هيڅ د وارخطايۍ احساس يې نه کاوه خو د همدې بري له کبله يو ډول محتاط و. خو کله چي مور ښار ته ننوتو په خلکو کي مي يو ډول بېره وليده. کله چي مور د روسي جوړ لوی اپارتمانونو يعني مکروريانو څخه تېرېدو د اپارتمانونو پر کرکيو پردې کش سوي وې او خلکو د کرکيو تر شا مور ته کتل.

دغو مشرانو په موقتي توگه په يوه ماني کي وارپول چي وروسته د متحده عربي اماراتو سفارت سو. کرزي خپل پلرني ښار ته په حيرانوونکي احساس سترگي وروارپولې. کرزي وايي چي کابل لا تر همدې وخت پوري روغ و خو را وروسته ونړېد. د روسانو سره د جگړې کولو وروسته د نجيب سره د جنگ په دوران کي کابل لا تر دې مهاله هغسي روغ رمت، پاک ستره او منظم ښار و لکه کرزي چي په ځواني کي پرې ايښی و. د ښار لويي ودانۍ د وزارتونو په شمول، مسجدونه او د دارالامان پرمينه ماني چي د شاه امان الله خان له پاره په نونس سوه شلمو کلونو کي جوړه سوې وه تر اوسه ولاړه وه. خو بالاخره دا هرڅه د راوړوسته کلونو په جريان کي ونړېدل. زه چي هلته وم ډېر احساساتي وم خو هغه وخت خوشحالي په دې کي وه چي موږ بري لمانځه خو په دې نه و خبر، چي دا د تراتيژيدو پيل دئ. مجاهدينو د همدې بري د لمانځني په خاطر په زرگونو د توپکو گولۍ په هوا کي فیر کړې چي بيرته مخکي ته راتگ يې په درځنونو بېگناه انسانان او يوه شپه دمخه د کرزي د خوني ملگري جنرال نوروز د ورور په شمول يې ووژل.

په جادو کي د ډزو دغونه اورېدل کېدل، ځکه چي د نجيب د اردو ځينو پاته شونو مقاومت وکړ خو نور اکثره ډزي د خوشحالي وې، خود مسعود او حکمتيار د زرگونو جنگياليو سره گډيدل ډير ژر يوې بلي چاودني ته زمينه برابره کړه او دا د بلي افغاني جگړې پيل و.

نوي حکومت په پېښور کي د مقاومت کوونکو تر منع د خبرو په ترڅ او د څلورم لارښود د واک د سپارلو د موافقې په رڼا کي منځته راغلی. داسي چي پروفيسر مجددي به دوي مياشتي د ولسمشر په توگه وظيفه تر سره کوي. وروسته به رباني څلور مياشتي او تر هغه وروسته به

واک د مجاهدینو د رهبرانو شورا ته سپارل کېږي. تر هغه وروسته به لویه جرگه د افغانستان حکومت ټاکي چې پر همدې لار به ملت مخ په وړاندې درومي. کرزی وایي چې هیڅ شی د پلان مطابق تر سره نه سو. کله چې مجاهدینو واک تر لاسه کړ خپله په دوی کې د ځینو ډلو تر منځ جگړه نوره هم بنسټیزه سوه.

په حقیقت کې د واک د رسمي سپارلو څو ساعته وروسته د مسعود او حکمتیار تر منځ جگړه پیل سوه، چې یو د بل ځواکونو کابل ودانۍ په ودانۍ او بلاک په بلاک په کنډواله بدل کړ. کرزی په دې باور دی چې د دغه وړاندوونکي جگړې تخم په ډېره ښه توګه د واک سپارلو وړاندې کرل سوی و چې کله د مجاهدینو ځینو مشرانو او د بهرنیانو د ګټو ساتونکي کابل ته د نجیب د حکومت سره د خبرو کولو له پاره پر خپل سر راغلل. د پردې تر شا خورا ډېر کسان وه چې د هرې ډلې په وړاندې به یې دسیسې جوړولې. هر هیواد کونښن کاوه چې د پلازمېني یا هیواد یوه برخه ونیسي تر څو دوی پر واکمن وي.

د مجاهدینو تر بري وروسته کرزی د بهرنیو چارو وزارت ته ولاړ تر څو همدلته د بهرنیو چارو د وزیر د مرستیال په توګه خپل یو پوست اشغال کړي. خو د هغې ورځې وروسته په افغانستان کې هر څه پر بد مخ واوښتل. دی وایي چې دا یوه بدمرغي وه. د ملي یووالي ټولې هڅې په اوبو لاهو سوې. اردو او وسلې یې سره ووېشل سوې، هرې ډلې چې په کومه وسله، ټانک یا الوتکې نیولې وې خپل ډلې نوم به یې پر لیکلی و. د کرزي د اټکل له مخې د دوو درو کلونو په جریان کې ډېر ښه افغان هوايي ځواک چې څلور سوه روغې الوتکې او سل څرخي الوتکې یې لرلې او په سوونو ښه روزل سوي پیلوټان یې په ډېره اسانې سره له منځه ولاړل.

کابل د درو څلورو ډلو تر منځ ووېشل سو. چي نور افغان ښارونه هم همداسي درواخله. کندهار چي د کرزي پلرني کور دئ، قومي وفادارو د ډلو ځای ونيو او ښار د درو څلورو قومونو تر منځ سره ووېشل سو. يوازينی ځای چي د يوه کس په واک کي و هغه غربي ولايت هرات و چي د اېران سره پر پوله پروت دئ. کرزي وايي چي د اسمعيل خان تر قوي رهبري لاندي هرات جوړ پاته سو او ژوند هم پکښې ډېر ښه و، چي وروسته بيا کرزي هغه کابل ته راوست. هر چيري د ښارونو په شمول د ډلو تر منځ خپل منځي جگړه پيل سوه. ځورونه د هري ورځي کار وگرځېد. دی هغه ته د افغانستان د ودانيو، ملکيتونو، ميراثونو، قانونيت او په لويه توگه د خلکو د ژونداساسي بربادي وايي. ما تاسي ته د اساسي وراني وويل دا ځکه چي زه په دې باور يم چي دا د دغو ډلو هدف و چي د افغانانو ژوند وروران کړي او هيواد د بېوسۍ منگولو ته ورتهپل وهي. پر روسانو باندي زموږ بری په غميزه او ماته بدل سو.

پروفيسر مجدي يوازي تر خپل ټاکلي وخت پوري چي دوې مياشتي و واک په لاس کي درلود، چي وروسته يې رهبري شورا ته واک وسپاره او هغوی د افغاني لنډ مهالي ادارې مطابق چي په پېښور کي ټاکل سوی و رباني د ولسمشر په توگه وټاکي. خو د کرزي په نظر اصلي مشکل وروسته رادېره سو. حکمتيار همدا پروسه رد کړه او پر کابل يې راکتونه و اورول، چي په زرونو خلک يې ووژل او بې شمېره ودانۍ يې وراني کړې. د مسعود ځواکونو په جواب کي د حکمتيار پر مرکزونو حمله وکړه چي په همدې ترڅ کي نور گروپونه هم په جگړه کي ورگډ سول. کرزي وايي چي ځيني ورځي خو به له کورونو څخه نه سو وتلاي او کله کله خو به راکتونه زموږ په کورونو کي هم ولگېدل. دی وايي چي زما په

شخصي کور کي دوه ځله راکټونه ولگېدل. موږ کونښن کاوه چې حکومت همداسي فعاله وساتو، خو ناممکن و. لنډه مهاله اداره په خپله تر دې وروسته په خورا بېوسه توگه وېشل سوې وه. کرزی وايي چې يوه ورځ د بهرنيو چارو په وزارت کي زما دفتر ته يو پوليس راغی ماته يې وويل چې موږ دوه کسه پاکستانيان نيولي دي چې هغوی د نورو دو کسانو سره ليدل سوي وه، چې د لومړي وزير له دفتر څخه راروان وه. کرزي وايي ما وويل چې دا څنگه امکان لري چې موږ دي همداسي بهرنۍ نړۍ او افغانانو ته تشریح کړو چې د ولسمشر کسان دي له دې کبله يو څوک توقيف کړي چې د لومړي وزير له کسانو سره قدم وهي. دا داسي يوه نړۍ وه چې هر څه پر خپل سر پکي روان و، چې په مکمله توگه د عادي او نورمال حالت اصول پکي له منځه تللي وه، چې دا شي هر چا ته څرگند و. د بهرنيو چارو د وزير په توگه د ده د رول له مخي کرزی په بار بار د ملگرو ملتونو او په غرب کي د خپلو زړو ملگرو څخه مرسته وغوښتله خو هيچا يې پر خبره غوږ ونه نيوی. کرزی وايي چې دا اوس ډېره روښانه وه چې د شوروي اتحاد تر ماتېدلو وروسته افغانستان غربيانو پرېښود خو حتی موږ د غرب د پرېښوولو دا نښي په ۱۹۸۹ م کال کي د روسانو تر وتلو وروسته لانه ليدی ځکه چې وسلې د جنېوا د تړون پر خلاف را روانې وې. تر هغه وخت پوري چې کله موږ په پېښور کي و د غرب ډيپلوماټيکه ټولنه زموږ سره په چارو کي دخله وه خو چې کله مجاهدينو په کابل کي واک تر لاسه کړ غرب ولاړ.

امريکا خو د CIA د افغان عملياتو تر بندولو څو مياشتي وړاندي کډه بار کړه. د برطانيې سفارت چې د روسانو د ټوله اشغال او د کمونيست حکومت په جريان کي پرانيستی و وتړل سو. کرزی وايي چې ما هغوی ته

په خورا ټينگه وويل چي دا کار مه کوئ، خو هغوی وکړ. د امریکا سفارت خو شو کاله وړاندي لا افغانستان پرې ایښی و، حال دا چي د امریکا حکومت د روسانو ضد جگړه کي د افغان مقاومت ملاتړ کاوه. خو اوس د ۱۹۹۲ م کال په پسرلي کي دا دخالت پای ته رسېدلی و. افغانستان د یوه بې ارزښته دولت حیثیت خپل کړی و. کرزی وایي چي د دغو غميزو د لړلي تر شا دغه سببونه وه چي موږ افغانان یې په کلونو د اور په لمبو کي وسوځولو چي وروسته یې په ۹/۱۱ کي امریکا او ټوله نړۍ په غېږ کي راوغاړل.

د غرب د ملاتړ پرته افغانستان د نورو د اغېزو په مخنيوي کي ناتوانه و او دا د غرب د بښمني ایډیالوژی وې چي غرب د دغه خطر په پېژندلو کي پاته راغلی و. د سعودي شتمن اسامه بن لادن چي وروسته پر غرب د حملو له کبله د نړۍ تر ټولو ستر غوښتونکی جنایتکار سو د جهاد تر پردې لاندې یې په خورا ارامه توگه خپل فعالیتونه کوله چي د نولسوه اتیایمو کلونو په جریان کي د پېښور په شاوخوا کي لیدل کېدی. هغه په سعودي کي بسپنه راغونډول تر څو توندلاري ډلې په حمایه کړي، لکه حکمتیار او سیاف او ځوان سعودیان به یې په افغانستان کي د جگړې له پاره استخدا مول. د ۱۹۸۸ م کال په شاوخوا کي یې یوه ډله جوړه کړه، چي په القاعده سره وپېژندل سول. چي ورته (Matia costa nostra) وایي چي ساده مفهوم یې بنسټ کېدای سي. د شاهي کورنۍ سره د ده د تقریري مخالفت په پایله کي هغوی دي په ۱۹۹۱ م کال کي له هیواد څخه وشړی او ده خپل ټول پام په افغانستان او افریقا کي د راډیکال اسلامي غورځنگونو و ملاتړ ته واړوی، په سوډان کي یې یو کور رانیوی چي له هغه ځایه به یې په یمن او افریقا کي امریکایي هدفونه په نښه کول.

کرزی د مجاهدینو دوره د نورو ځواکونو له پاره د لویو مداخلو وخت بولي چي البته دا مثبتې مداخلې نه وې. دی وايي چي هیواد په نابیره توگه د ټولو گاونډیانو د پلانونو له پاره پرانیستل سو. که چیري دوی غوښتل چي وران یې کړي کولای یې سواي. که یې زړه سوی وای چي یوه ډله د هغه بلي په وړاندي و جنگوي ورته مشکل نه وه. که یې غوښتي وای چي وژني وکړي په مخ کي ورته کوم خنډ نه و. ځینو مصلح کسانو غوښتل چي د افغانستان په اړه خپل اواز پورته کړي خو هغه چا نه اوربده. افغانسان خپل اواز له لاسه ورکړی و، او دا چي غریبان له افغانستان څخه پر شا سول د کرزي په وینا په لوی لاس د افغانستان ټولواکي کمزورې سوه.

کرزي بالاخره په ۱۹۹۹ م کال کي کابل پرېښود ځکه چي نور هلته د ده له پاره ژوند کول ناممکن و. دی وايي چي د ولسمشر رباني او بهرنیو چارو د وزیر سیاف سره یې ښې اړیکي لرلې خو په کابل کي حالت ورځ تر بلي خرابېدی. د بې نظمۍ په دغه دوران کي به کرزي هره ورځ وزارت ته د کار راپور ورکاوه، ماسواله هغو ورځو څخه چي راکتيي حملې به خورا ډېرې وې او موږ به له کوره نه سواي وتلای. وروسته یوه ورځ یو افغان چي ده نه پېژندی د ده دفتر ته راغلی ورته وې ویل چي ولسمشر رباني غواړي ستا سره وويني. دی وايي چي زه یو څه شکمن سوم ځکه چي دا هغه عادي لار نه وه چي زه به ولسمشر ورغوښتم سره له دې بیا هم ما ورته وویل چي داسي ده نو درځه. هغه ناآشنا کس کرزی یوې ودانۍ ته بوتلی چي دی ډېر ښه پوهېدی چي دلته رباني د چا سره نه گوري او لوړ منزل ته یې رهنمايي کړ، چي هغه ځای د تحقیقاتو د دفتر غونډي ښکارېدی. موږ کښېنستو چي یو بل نابله کس هم راغی او زما

څخه يې پوښتني پيل كړې داسي چې څوك د ملي نجات پر طرف و؟
مختلفو كسانو د چا خوا ونيول؟ دا دغو كسانو خورا ناوړه پوښتني وې
چي زه هيڅ نه پوهېدم چي دا څوك دي چي زما څخه پوښتني كوي. د
كرزي ژوند شايد په خطر كي لوېدلی وای ځكه چي دی په غير خوندي
ځای كي د ناپېژندلو كسانو سره په يوه وژونكي او ډاروونكي بناړ كي و.
خو كله چي به اوس ده جواب وركاوه او يا به يې د تشریح له پاره غوښتنه
ځني كول، راکت د همدې ودانۍ پر سر ولگېد، خاوري، ډبري او د نښينو
ماتي ټوټې پر دوی راشوه سوې. كرزى له ودانۍ څخه و تښتېد او وزارت
ته راغلی هلته يې ويني او هغه دوړي و خاوري له ځان څخه پر بولې او د
بهرنيو چارو وزير يې پيدا كړ او له پېښي څخه يې خبر كړ. هغه ډېر حيران
سو چي داسي پېښه څنگه امكان لري چي تر سره دي سي، چي دا زما او
ستا دواړو له پاره يوه اشاره ده چي نور حالات د كنټرول څخه بهر دي.
وروسته ما ده ته وويل چي نور دا ځای زما څخه پاته دى. كرزى موټر
كرايه كړ له هغه ځايه پېښور او بيا كوتي ته ولاړ. رباني دغه پېښه په
سختو ټكو وغندل او هغه خلك چي له ده څخه يې پوښتني كړي وې د
افغانستان دښمنان وبلل خو په هغه وخت كي د ده خبرو چندانې ارزښت نه
درلود.

د هغه وخت كيسې ويل د ځوروني، وړاني، هيواد پلورني او د
افغانستان د خلكو د غميزي او غربت پارونه ده. داسي ډبري كيسې سته
چي هغه كسان چي خپل هيواد ته راستانه سول، څنگه بيرته پاكستان او
اېران او نورو هيوادونو ته و تښتېدل. كرزى وايي چي د ډېرو داسي
دسيسو كيسې سته چي د بهرنيانو لخوا پر لار اچول سوي وې تر څو د
افغانستان روح ورووژني.

هغه دا وچي طالبان صحنې ته راوړاندي سول او د افغانانو
اکثريت د حامد کرزي په شمول د هغوی خوا ته ورمات سول.

(۵)

د طالبانو راپورته کېدل

طالبان چي په لومړي سر کي د مجاهدينو له پخوانيو ډلو څخه جوړ وه راپورته سول، ځکه يې طالبان بلل، چي د مذهبي بنوونځيو څخه راوتلي وه. طالب په اصل کي مذهبي عالم ته ويل کېږي. دغو بنوونځيو ته مدرسې هم وايي چي د پاکستان په خاوره کي موقعيت لري او زده کوونکي يې هغه افغان ځوانان دي چي کورنۍ يې د روسانو د اشغال په وخت کي پاکستان ته مهاجري سوي وې.

مدرسې د اسلام ډېر زير او سختگيره شکل تدریسوي، چي تر جگړې وړاندي افغانانو هغه هيڅ نه پېژانده. ډېرو افغانانو د سوني اسلام په حنفي بنوونځيو کي زده کړي کړي دي چي د قرآن تر ټولو د زغمه ډکه ترجمه ده. په پاکستان کي مدرسې وهايزم تدریسوي چي په لويه پيمانه د سعوديانو لخوا راوړل سو، چي غوښتل يې د روسانو له خوا د اشغال سوي افغانستان په مذهبي او سياسي چارو کي نفوذ وکړي.

د ځوانو افغانانو جذبېدنه او د دغه ايسار سوي ديني زده کړو په اړه د دوی د نه پوهي له کبله مدرسو دغه متعصب ځوانان سره راغونډ کړل، تر څو د طالبانو تر سپين بيرغ لاندي د مذهب په نامه مارچ وکړي. په ۱۹۹۴ م کال کي رواني کورنۍ جگړې هيواد ټوټه ټوټه او په يوه بې قانونه دولت او د سيمي د ټوپکسالارانو او بدمعاشانو په خوندي ځای يې بدل کړ. افغانانو سولي، نظم او ثبات ته ډېره اړتيا لرله او دوی طالبان خپل ژغورونکي وليدل، په نولس سوه نويمو کلونو کي طالبان د يو ځواک په توگه د راپورته کېدو په حال کي وه، چي د ۱۹۹۴ م کال په پسرلي کي تر يوې پېښي وروسته په پرهېزگارو سره مشهوره سول. کرزی هغه کيسه داسي کوي، چي په کندهار کي يو ټوپکسالار له خپلي حريفې ډلي څخه دوي نجوني وتښتولي چي وروسته د هغه ټوپکسالار په مرکز

کي ورسره ډله بيز جنسي تېری وسو، د طالبانو يوې کوچنۍ ډلې پر هغه مرکز حمله وکړه، نجونې يې آزادي کړې او هغه خلک يې په دار وځړول. د دغې ډراماتيکي ژغورني خبر خورا ژر په پراخه کچه خپور سو. پاکستانيانو دا يوه موقع وگڼل او د طالبانو سره يې د وسلو، وسايطو او نظامي مشاورينو مرسته پيل کړه. پاکستان د هغې ستري تجارتي لاري چې مرکز يې اسيا ته غزېدلی دی، چې د افغانستان له جنوب څخه تېرېږي په اړه ډېر تشويش درلود، دغه لار د حکمتيار د ځواکونو لخوا کنټرولېده، د دې مخالفت يې وکړ چې دغه پاکستاني بار سوي موټران دي افغانستان ته نه را اوږي، او هلته دي پر پوله په افغاني موټرانو کي خالي سي. حتی تر دې وروسته هم لاره ډېره ډاروونکې وه او اکثره به دغه موټران د وسلوالو ډاره مارانو لخوا تېنټول کېدل. کله چې طالبانو سرحدې بنارگوټی سپين بولدک د اسلامي حزب له ځواکونو څخه ونيوی، پاکستان دوی دې ته وهڅول چې هغه تېنټول سوی کاروان راخوشي کړي چې البته دوی هم همدا کار وکړ. په همدې اوونۍ کي طالبانو کندهار ونيوی او د کابل پر لور په حرکت کي سول.

کرزی وايي د کندهار هر سړی پخپله طالبانو ته تسليم سو، ځکه وژني، لوټماری، او ورانۍ لارواني وې د کله چې د مجاهدينو ډلو يو د بل په وړاندي جگړه پيل کړې وه. د مجاهدينو ځينو ډلو د طالبانو سره جگړه وکړه خو ډېر ژر يې له دې کبله ماته وخوړه چې طالبانو په پراخه اندازه ملاتړ تر لاسه کړی و او مجاهدينو هم د زړه له کومي جنگ نه کاوه. کرزی وايي چې موږ د دغه غورځنگ په اړه خورا لوږي هيلي لرلې، موږ هيله لرل چې طالبان به سوله راولي او افغانستان به بيرته افغانانو ته په لاس ورکړي. ولسمشر رباني، ما او نورو گروپونو د دوی حمايت وکړ.

طالبانو د شمال پر خوا مخا پر کابل روان سول، او په غرب کې د هرات پر خوا چې د اسماعیل خان له خوا اداره کېدې، د ده څو اکونو د څو اوونیو له پاره مقاومت وکړ خو بالاخره د ۱۹۹۵ م کال د سپټمبر په میاشت کې هرات د طالبانو لاس ته ولوېدې. اسماعیل خان اېران ته مهاجر سو، طالبان په همدې کال د کابل تر څنډو پورې ورسېدل، د لاري په اوږدو کې به یې د حکمتیار څو اکونه خالي سلاح او ماته ورکول خو د احمدشاه مسعود د څو اکونو له خوا چې د کابل د ساتلو هڅه یې کول مخه ونیول سوه. بالاخره طالبانو چې په پراخه اندازه د پاکستان او سعودیانو لخوا اکمال سوي وه د ۱۹۹۶ م کال د اگست په وروستیو کې یې جلال آباد چې د مرکز شرقي دروازه وه ونیوی او تر هغه یوه میاشت وروسته یې کابل پخپله ولکه کې کړ. برطرفه سوی کمونیست ولسمشر نجیب الله چې د ۱۹۹۲ م کال راهیسي یې د ملگرو ملتونو په دفتر کې پناه اخیستې وه له هغه ځایه راوایست او د ولسمشر مانی ته نژدې یې په دار وځړاوه. طالبانو دوه کاله په شمال کې د مزار شریف د نیولو له پاره چې د دوستم ټینګ مرکز و د د ډېرو تلفاتو په ورکولو سره جگړه وکړه خو دغه چاره ډېر ژر په پاکستانی مدرسو کې د طالبانو په استخدا مولو او د وسلو او موټرو په اکمال سره تر سره سوه. د ۱۹۹۸ م کال په مني کې طالبانو د افغانستان پر ۹۰ فیصده خاوره کنټرول درلود. هغه نوره ۱۰ فیصده خاوره چې د شمال غرنۍ سیمه وه د احمدشاه مسعود او د تاجکو، ازبکو او هزاره وو د شمالي اتحاد تر یوه بیرغ لاندې اداره کېده. طالبان په دې ونه توانېدل، چې د شمال دغه سیمې تر خپل واک لاندې راولي خو په نور ټول افغانستان کې یو زیږ قانون حاکم کړ. په تدریجي توګه هیواد د بهرنیانو لخوا یرغمل سو چې داسې اسلام یې ورته راوړ چې نړۍ یې سره

ولړزول.

کرزی وایي چي افغانانو په لومړي سر کي ځکه طالبانو ته ښه راغلی ووايه چي قانون او نظم يې رامنځته کړ چي تر دې وړاندي بې قانوني، وژني او ورانی روان و. هر ځای چي به طالبانو نیوی هلته به سوله راتله. خو هلته به ډېر فشار او خورا ډېر ټينگار و. دوی هیواد شا ته بوتلی او ټوله هغه منځلاري شيان يې بند کړل چي په پراخه توگه منل سوي دي.

د ساعتيري پر ټوله فورمو، د کاغذباد الوزولو په شمول بنديز لگېدلی و. دوی خلک دې ته اړ ایستل چي راډیوگاني او تلوېزيونونه مات کړي او د هر ډول موسیقي پر اورېدلو بنديز و. نارینه له ږيري خریلو څخه بند سوي وه. د ورځي پنځه وخته لمونځ چي د افغانانو عادت گرځېدلی دی چي په هر ځای کي يې وخت راوړسېد تر سره کړي اوس باید په مسجد کي ادا سوی وای، خو پر ښځو د بنديز له کبله بیا طالبان د بهرنۍ نړۍ د ډېري غندنې سره مخامخ وه. هېڅ ښځي نه سواي کولای چي بې له محرم کس څخه چي هغه به هم بالغ وي تر کور بهر ووزي، خو دا بیا د هغو ښځو له پاره خورا لوی مشکل و، چي مړونه به يې په جگړه کي وژل سوي وه. حتی که به یو څوک هم ورسره و نو بورقه يې باید اغوستې وای. ښځو ته د کار او زده کړي اجازه نه وه خو دوی وعده کړې وه چي کله پر ټول شر او فساد بريالي سي بیا به د نجونو ښوونځي پرانيزي او کرزی وایي چي دوی لا خپل هغه شکنجو، د لاس و پښو پرېکولو او د اعدامولو قانون ته زور وکړي و. خو غرب ته تر ټولو تکان ورکوونکی شي د کوچنیو خطاوو له کبله په جادو کي د خلکو وهل، په لوبغالو کي د سرونو پرې کول او په ډېرو ويشتل چي خلکو به هغه ته په ډېره خاموشي

سره کتل.

طالبانو د خبرو نه کولو او هيڅ معاملې تر سره کولو قانون هم وضع کړ. کرزی وايي کله چې طالبانو کابل ولکه کړې دوی له دې څخه انکار وکړ چې د مجاهدينو د هغه ډلو سره قدرت شريک کړي چې له دوی سره يې د کابل په نيولو کې مرسته کړې وه او زيات دغه ناراضه مجاهدين د طالبانو پر ضد سول. کرزی له همدې غورځنگ څخه په لومړي سر کې بېل سو. د طالبانو په اړه چې په لومړي ځل په بدو شيانو وپوهېدم هغه په ۱۹۹۴ م کال کې د اعتراض په شکل کرزي په کابل کې د مجاهدينو د غير فعال حکومت ته استعفی ورکړل، کابل يې پرېښود او کوټي ته راغلی چې هلته تر اوسه لا د پروفيسر مجددي مرکز موقعيت درلود. د طالبانو يو غړی چې يو ملا و کرزي د سرو لښکرو سره د جگړې راهيسي پېژنده د ده ليدلو ته راغلی. دغه ملا د افغانستان څخه راغلی او يو ناروغ يې راوستی او له کرزي څخه يې وغوښتل چې داسي زمينه ورته برابره کړي چې دغه مريض جرمي ته او يا بل غربي هيواد ته د تداوي له پاره ولېږي. کله چې مو د ناروغ کس په اړه خبري پای ته ورسولې د افغانستان په اړه بحث شروع سو. ده وويل بناغلي کرزيه! د طالبانو دغه غورځنگ مخ په وړاندي ځي خو زه غواړم تاسي ته يو شی ووايم، زموږ تر منځ مېزو او دغه ملا خپل لاس لوېشت کړ او پر مېز يې کښېښود او ويې ويل: بهرنيان چې زموږ هره لوېشت خاوره نيسي د زرگونو افغانانو ويني به وبهوي. دوی به د دې له پاره زموږ په زرگونو خلک ووژني. دوی به هيڅ رحم ونه کړي. دا د طالبانو د غورځنگ دريمه مياشت وه، چې زه په دغه لومړي خطر وپوهېدم چې هر څه سم نه دي.

راتلونکي خبر يو بل ملا چې ملا يار محمد نومېده ورته راوړ. يوه

ورځ هغه په کوټه کې د کرزي دفتر ته ورغی او ورته ویې ویل چې په دغه تحریک کې داسې کسان سته، چې موږ یې نه پېژنو. دوی په ناڅاپي توګه زموږ په هیواد کې رابنکاره سول. دا څوک دي؟ موږ هغوی نه پېژنو. خو تر اوسه لا خورا مجهز او خورا ښه وسلې لري. دا څه روان دي؟ ولي موږ افغانان دونه مسکینان یو چې دغه بهرنيان بیا خورا په غوره کې دي.

همدا رازونه همدا سي پسي بنکاره کېدل، کله چې طالبان د کابل پر لور روان وه داسې چې سیمې به بېله د افغانانو د بنکاره دخالت څخه ورته تسلیمېدلې. په داسې حال کې چې د طالبانو مهم مشران او قوماندانان په کندهار کې وه او ځایونه به ورته تسلیمېدل. کرزی وايي دا چا کول؟ د رازونو افشا کېدل په همدې شان روان وه او زه وپوهېدم چې د طالبانو غورځنگ څو نه تر اغېزې لاندې دی.

په غورځنگ کې یوه بله نښانه هم راد بره سوه: په ۱۹۹۵ م کال کې هېڅ افغان طالب د کرزي سره تماس نه درلود. زه په دې وپوهېدم چې دوی زما سره په تماس نیولو کې مایوسه سوي دي او په کوټه کې زموږ کور ته راسي چې ما او زما پلار د پروفیسور مجددې په اداره کې کار کاوه او په دې هڅه کې و ترڅو غربي هیوادونه افغانستان ته د مرستې له پاره رومات کړو. طالبانو به له کرزي سره د یوه مخالف کس په توګه کتل.

چې البته دوی صحي هم وه. د ۱۹۹۵ م کال په نیمايي کې دی په دې وپوهېدی چې ځینې شیان خورا بد پر خرابېدو دي، ځکه چې طالبانو افغان کریکټر بایله او غورځنگ یرغمل سوی و. د چا له خوا؟ کرزی وايي چې یوه ورځ د څرخي الوتکې یوه پیلوټ چې ماله ډېره وخته راهیسي پېژانده زما د لیدلو له پاره څو واره زموږ کور ته راغی خو د دریم او که د څلورم مجلس په جریان کې یې ما ته وویل چې ما د طالبانو له پاره یوه

وظیفه تر سره کړل. ما ته وویل سول چې یو لوی ږیري عرب سړي د څو نظامي افسرانو سره د شرقي ولایتونو له یوې سیمې څخه کندهار ته راوړه. دی وايي چې دغه عرب د پیسو دوه ډک بکسونه د ځان سره لرل او دی د طالبانو مرکز ته ورغلی چې د ملا عمر او ملا رباني سره وگوري. د دغه پیلوټ د کیسې تر اورېدلو وروسته کرزی په دې خبر سو چې د عربي هیوادونو ډېر کسان د نورو بهرنيانو سره د کندهار د هوايي ډگر شاوخوا سیمې ته راغلي دي.

په همدې شان ډېري همدا ډول کیسې کرزي ته د هغو پخوانیو مجاهدینو لخوا ویل کېدې چې د جهاد له وخت راهیسې یې ورسره پېژندل او په افغانستان کې دننه د روان بحران څخه خبر وه. وروسته نوموړی وپوهېده چې طالبانو پر هغه بندیزونه لگولي دي. یوه کس ده ته وویل چې په کندهار کې د بهرني استخباراتي شبکې یوه افسر راته وویل چې د کرزي څخه لیري گرځه. وروسته چې کله امریکایي ځواکونو په هغه پسي د سوالونو د جوابولو له پاره کتل موږ د هغه د تسلیمې چاري منظمې کړې خو هغه پاکستان ته وتښتېد هله د پاکستانیانو له خوا ونیول سو او امریکایانو ته یې په لاسه ورکړ چې هغوی بیا گوتنامو ته ولېږه. د همدې تښتې له کبله ده خپل ځان مشکوک مجرم ثابت کړ. یو بل وخت چې طالبانو کابل ولکه کړ او په شمال کې د احمدشاه مسعود د ځواکونو سره په جگړه لگیا وه یو ځوان طالب په کوټه کې زموږ کور ته راغلی او زما د لیدلو له پاره یې هلته څو ورځې تېرې کړې وې. بالاخره یوه کس وویل چې دغه نفر د یوې هفتې راهیسې انتظار کوي که چیري وخت لرې له هغه سره وگورئ. د هغه سره مي د ماخستن تر ډوډۍ وروسته وخت وټاکه کله چې ډوډۍ وخورله سوه، هغه مي په لوړ منزل کې خپل د

مجلس خوني ته راوغوښت، چي موږ به هلته كار كاوه. ما ترې وپوښتل چي تاسي څوك ياست؟ ده كرزني ته خپل نوم ووايه او هغه نفر په مركزي افغانستان كې د ارزگان ولايت څخه و. ده كرزني ته وويل چي زه د پروان په ولايت كې وم، چي دا ځاى د كابل شمال پلو ته دئ او هلته مي يو ډېر نابنده شى وليد. ده وويل چي زه د طالبانو د هغه ۱۵۰ كسيزي ډلي غړى وم چي موږ ته وظيفه راكړل سوه، چي د پروان ولايت د غوربند د سيمي كنترول په لاس كې واخلو. خو كله چي موږ د هغه ولسوالۍ كلي ته ورسېدو چي نور څواكونه بيا د وړاندي لاهلته رسېدلي وه او ډېر خلك يې وژلي وه. موږ هغه څوك و چي بايد پر دغه ځاى مو حمله كړې واى. دغه ځوان كرزني ته وويل چي په دا سبا سهار موږ د څلورو پنځو SUV موټرانو كاروان وليدى، چي توري سينې يې وې له دوى څخه تېر سول. دى وايي چي كله دوى تېر سول موږ زموږ قوماندان سره راغونډ كړو او راته وبې ويل چي دا يو راز دئ، چي دا خلك څوك وه او څوك هلته تر موږ مخكې ورسېدل. موږ د چا له پاره جگړه كوو؟ ما فكر كاوه چي موږ د افغانستان له پاره جنگېرو، د ښه حكومت له پاره جگړه كوو خو دلته اوس نور كسان دي. دغه قوماندان ولاړى چي د همدې شيانو په اړه ښه فكر وكړي، چي وروسته يې بيرته موږ سره راټول كړو. ده خپلو جنگياليو ته وويل چي زه نور په دغه جگړه باور نه لرم. دا زموږ جنگ نه دئ. دا افغاني شى نه دئ، په تاسي كې چي هر څوك غواړي ولاړ سي كولاى سي ځكه چي دغه كسان به سزا ونه ويني.

دغه ځوان طالب كرزني ته وويل چي وروسته ما خپل گروپ پرېښوى خپل كلي ته راغلم او هلته مي دا كيسه خپل پلار ته وكړه، هغه راته وويل چي كوتې ته ولاړ سه هلته همدا كيسه حامد كرزني ته وكه. دا د

دغه ځوان داستان و، چي تر هغه وروسته د كرزې د كور څخه ولاړ او بيا يې تر اوسه نه دئ ليدلى.

كرزى وايي چي دغه پېښې زه په دوو شيانو باوري كړم، يو دا چي د افغانستان په وړانولو كي د بهرنيانو لاس و بل دا چي زه يې په سهېل ختيځ كي د طالبانو په مخالف مركز بدل كړم. ما نه دغه طالب پېژانده او نه هم د هغه پلار، خو بيا هم هغه خپل زوى سيده ما ته راو لېږه. د كرزې په باور چي يو څرگند لاس او هڅي په طالبانو كي ليدل كېدې، چي افغانستان يې حرمته كړي. نژادي نفرت راو لاړ كړي. د افغان ټولني سپكاوى و كړي، زړه ورتوب يې وړ مسخه كړي او په خپلو كولمو يې نس وړ وگنډي. دوى غوښتل چي افغانان يې عزته كړي. د خپل پېژند څخه يې محروم، غير انساني او بې كلتوره يې كړي. د بېلگي په توگه چي بنځه د خپل خاوند په مخ كي وهل او يا مېړه يې د خپلي بنځي په وړاندي له دي كبله په بازار كي وهل او سپكول چي مېرمني يې غلط رنگ بوټونه په پښو كړي دي. كرزې ته په همدې اړه د ملگرو ملتونو د يوه كاركوونكي لخوا چي د بنگله ديش هيواد اوسيدونكي و د هغو تاكتيكونو په اړه وويل چي كله ده په افغانستان كي د كار كولو پر وخت ليدلي و. ده ماته وويل چي زه په افغانستان كي د بنگله ديش په شان د توهينونكو پېښو شاهد يم او كله چي ما هغه وليدي سمدستي وپوهېدم چي خورا اساسي هڅي رواني دي تر څو د افغانانو څخه خپل تهذيب واخلي، اروا يې ورووژني، او په مذهبي توند لاريتوب يې وربدله كړي. اسلام؟ طالبانو هيڅ اسلام نه عملي كاوه، برعكس دوى اسلام ته د ماتي وركولو اله وه چي د همدې له پاره راوتلي و چي اسلام او افغانستان يو ځاى سره وړان كړي. هر څه چي دوى تر سره كړل هغه د اسلام پر ضد وه. د

بښځو سپکاوی اسلام نه دی، کوچنیان د بښوونځیو څخه محرومول اسلام نه دی، د ژوند اخیستل د اسلام پر ضد دي او خپل هیواد خرڅول د اسلام پر ضد کار دی.

کرزی په دې باور دی، چې طالبان د بهرنیو ځواکونو اجنتیان سول، تر څو افغانستان د زرگونو کلونو د تاریخ او کلتور څخه بې برخي کړي او افغانان هغه وخت په دې وپوهېدل چې د افغاني مشرانو اساسي وژني پیل سوې، چې په هغو کې د کرزي خپل پلار، او بل لوی قوماندان عبدالحق وژل او د بامیانو د بتانو وړاندول شامل وه. د بودا دغه جوړه مجسمې چې یوه یې ۱۷۵ فوټه لوړه په بامیانو کې په یوه پرېښه کې ۱۸ سوه کاله په افغانستان کې تر اسلام وړاندې جوړه سوې وه، دا یوه تاریخي خزانه وه، خو طالبانو هغه د ۲۰۰۱ م کال په اپریل کې په چاودېدونکو توکو او توپونو ونړول او ذره ذره یې کړل. چې په نړۍ کې یې په پراخه توګه پر ضد مظاهري و سوې. کرزی وايي چې افغانانو دا کار غلط باله، خو په هغه وخت کې دوی د همدې شي د مخنیوي له پاره توان نه درلود. په هزاره بامیانو کې د طالبانو څخه نفرت کېده، هزاره ګانو د شمالي ټلوالې په ملاتړ په مزار شريف کې جګړه وکړه خو د طالبانو له خوا په اساسي توګه د کسات اخیستلو له کبله ووژل سول. د بامیانو اوسني اوسېدونکي وايي چې دوی د دې شاهدان دي چې دغه بتان د پاکستان د نظامي مشاورینو لخوا ونړول سول.

که څه هم کرزی او پلار یې په افغانستان کې نه وه، خو دوی د هغو پخوانیو مجاهدينو له کبله چې په پخوا کې یې ورسره ملګري وه او اوس د طالبانو د غورځنګ غړي وه په واسطه په افغانستان کې معلوماتو ته په پراخه کچه لاس رسې درلود. دغه معلومات کرزيانو ته پر هغه

سربيره راتلل چي د کرزي سره د تماس نه نيولو اخطارونه ورکول کېدل. کله چي د داسي کيسو اورېدل ډېر سول چي د طالبانو په غورځنگ کي د افغانانو واک ورځ تربلي لږېږي کرزي په دې فکر کي سو چي د طالبانو په وړاندي يو مقاومت سره منظم کړي. کرزي وايي تر دې وړاندي چي موږ دغه مرحلې ته ورسېږو موږ کونښن کاوه چي له دوی سره خبري وکړو. موږ د ۱۹۹۵ م کال په پيل کي يو لوړ رتبه پلاوی کندهار ته د ملا عمر سره د ليدلو له پاره ورولېږی خو ده له موږ سره د ليدلو څخه انکار وکړ او خپل مرستيال دوهم لمبر کس ملا رباني يې د هيئت سره د ليدلو له پاره ورولېږی. د کرزي پلاوي دوی ته وړانديز وکړ، چي طالبان دي د افغان کارپوهانو څخه مرسته وغواړي لکه اقتصاد پوهان، انجنيران او تيکنوکراتان چي هيواد پر پښو ودروي. خو طالبانو دغه وړانديزونه رد کړل. کله چي طالبانو په ۱۹۹۶ م کال کي کابل ونيوی دوی حامد کرزي په ملگرو ملتونو کي د خپل استازي په توگه وټاکي، خو ده دغه وظيفه د ځينو ښکاره لاملو له کبله رد کړه. دی وايي چي ما به د افغانستان نماينده گي نه کولای بلکي د بل چا استازی به وای. په ۱۹۹۸ م کال د طالبانو د بهرنيو چارو وزير چي تر اوسه لا د کرزي نژدې ملگري و، ورڅخه وغوښتل سول چي د امريکا د شاردافير سره وگوري. چي طالبانو وروسته دغه پېښه په رسمي توگه پر کرزي تړل. امريکايي شاردافير وويل چي امريکا داسي معلومات تر لاسه کړي دي چي د خوست په ولايت کي د ترهگرو روزنيز مرکزونه دي کوم چي د افغانستان سهېل ختيځ کي د پاکستان پر پوله پروت دی. د بهرنيو چارو وزير وويل ډېر ښه که تاسي زما څخه په دې اړه پوښتنه کوئ زه خو په داسي هيڅ شي نه يم خبر او نه موږ هلته کومي اډې لرو، شاردافير وويل چي موږ شواهد لرو.

وزير وويل که تاسي د دغو شيانو په اړه معلومات لرئ نو په دې به هم پوهېږئ چې دغه اډې چيري دي، د هغوی اکمالاتي لاري درته معلومي دي او تاسي بايد په دې هم خبر ياست چې چا جوړي کړي دي او د دغو فعاليتونو اصلي مرکزونه چيري دي. نو په دغه قضيه کې تاسي د اصلي سړي سره خبري نه کوئ. د کرزي په قول چې د درو مياشتو په جريان هغه وزير د خپلي دندي څخه ليري سو. د تروريستانو د روزنيزو مرکزونو مسئله د طالبانو تر وس تېر کار و.

د ۱۹۹۵ م کال په پای کې کرزي په آزاده توگه د طالبانو مخالفت پيل کړ او په ۱۹۹۶ م کال کې په فعاله توگه يې د دوی د مخالفينو په راغونډولو لاس پوري کړ. دا د ملي نجات د رهبري سره د بحث کولو څخه راپيل سو او د نورو منځلارو افغانانو سره چې په کوټه کې اوسېدل او له هغه ځايه پاشل سوي وه. په اسلام آباد کې د غرب د مختلفو هيوادونو د سفارتونو سره په ملاقاتونو کې به کرزي د طالبانو په وړاندي خبري کولې او غربيان به يې په غورځنگ کې د راپورته کېدونکي خطر له نښو څخه خبرول. مگر په يوه سفارت کې د ملاقات پر وخت يوه غربي ډيپلوماټ ده ته وويل چې تا د طالبانو پر ضد خورا خپله خوله پرانيستې ده. سړيه له ځان سره پام کوه هغوی به دي کوکي موکي کړي. خو کرزی وايي څونه چې به زه په افغانستان کې له حالاتو خبرېدم هغونه به زه د طالبانو مخالف واقع کېدم.

ده په اسلام آباد کې غونډې تر سره کړې او بله يې په استانبول کې د افغان گروپونو سره ملاقاتونه وو. دغه پروسه ډېره لويه سوه چې په ۱۹۹۸ م کال کې په فرانکفورټ کې يې لويه غونډه راوبلل چې ورپسې څلورېنښت مخور افغان مشران په روم کې سره جرگه سول کرزی وايي چې

تر هغه وروسته د طالبانو ضد دغه غورځنگ ډېر ژر وغورځېدی، او هر یوه لکه رباني، ملي نجات، احمد شاه مسعود او مورې ټولو برخه پکښې اخیسته. د دغو خبرو نتیجه دا سول چې دا ټوله د افغانانو حل و او هغوی د لویې جرگې د رابللو پرېکړه وکړه. د طالبانو ضد دغه ټلوالې اعلامیه خپره کړه چې د نړۍ مطبوعاتو هم ورته توجه وکړل. مورې همدا شان دا اعلامیه طالبانو ته ولېږل او هغوی ته مو په لویه جرگه کې د گډون بلنه ورکړه خو دا هر څه یې رد کړل.

کرزي په دوامداره توگه د نړیوالې ټولني سره په تماس کې و او په هفته واره توگه به یې په اسلام آباد کې د امریکا، برطانیې، فرانسې، جرمني او ایتالیا له سفارتونو څخه لیدني کولې. کرزي په منظمه توگه روم ته شاه ته د حالاتو په اړه د راپور ورکولو له پاره سفرونه کول او ده د طالبانو د نسکورولو له پاره یوه پلان هم جوړ کړي و چې د لوي جرگې جوړول هم پکې شامل و.

کرزي څو واره واشنگتن ته سفرونه وکړل د سنا د بهرنیو اړیکو کمېټې ته یې وینا وکړه او د بهرنیو چارو د وزارت د مامورینو سره یې د سنا او پارلمان په ډېرو غونډو کې گډون وکړ. دی وايي چې دې کار بېله دې چې سیاسي ملاتړ تر لاسه کړم نور کومي خاصي پایلې نه لرلې. په افغانستان کې د نظامي عملیاتو له پاره هیڅ ملاتړ نه و موجود. شاید افغانستان دونه مهم نه و او د افغانستان غمیزه او د افغانانو وژنه د دغو هیوادونو له پاره کوم د اندېښنې وړ شی نه و. مورې یو غریب هیواد و په تجارتي لحاظ مو دوی ته څه نه سوای ورکولای. کرزي وايي چې غربي حکومتونو د افغانستان مسئلې ته د غرب په عینکو کې کتل. زه اوس پوهېږم چې دوی به شاید غوښتل چې زموږ ملاتړ د اصولو له مخې وکړي او دوی زموږ په

زړونو او روح کي د دې توان نه لیده چي مورې دي طالبان راوپرزوو. دوی یوازي پر ټانکونو او توپونو حساب کاوه. دوی د دغه ځواکمن ملت د زړه او اوزنه اورېده چي دا هر څه تر سره کولای سي، خو نه دا چي په افغانستان کي رواني غميزي ته د پای ټکی کنسېږدي.

د قومي مشرانو څخه نیولې د ناراضه طالبانو په شمول او ژورنالستان په کوټه کي د کرزي کور ته راتلل او د بي بي سي، امریکا ږغ او آزادی راډیو له پاره به یې مرکې ورسره کولې. د ده ږغ ووزن درلود چي دی په هغه وخت کي نه و په خبر، خو د بي بي سي دري او پښتو څانگو به افغانانو ته معلومات رسول چي حتی طالبانو د دغسي پروگرامونو پر اورېدلو بندیز لگولی و خو ډېرو افغانانو به په پټه غوږ ورته نیوی. کرزی وایي چي په یوه مرکه کي ما پر طالبانو ږغ وکړ، چي د بهرنيانو څخه خپل ځانونه جلا کړي، ما وویل چي پروگرام ستاسي سره یعنی د افغاني طالبانو سره نه دی دا بهرني طالبان دي چي هیواد یې یرغمل کړی دی. دغه نشراتو خورا زیاتي اغېزې لرلې، تر دې وروسته افغاني طالبان تر ډېر فشار لاندې راغلل ځکه چي پر دوی باندي نور هغو بهرنيانو چي غورځنگ یې کنټرولوی اعتبار د لاسه ورکړی و.

د طالبانو او د هغوی د پلویانو له پاره د کرزيانو فعالیتونه د یوه زنگ په معنی وه او حامد د دوی یو ښکاره او ژبور مخالف راڅرگند سو. لومړی دوی هڅه وکړه چي دی راضي کړي. یو ځل دوی ده ته قومي مشران ورواستول چي ته څه غواړې؟ راسه زموږ سره یو ځای سه که غواړي چي د بهرنيو چارو وزیر سي مورې به دي همدا اوس وټاکو. په جواب کي کرزي ملا عمر ته یو لیک ولیکه، چي په هغه کي راغلي وه، چي افغانانو ستا څخه ډېري هیلې لرلې خو تا دوی ته غم او مایوسي راوړل. داسي چي

افغان کو چنیاں دي له بنووني څخه محروم کړل. په هیواد کي آزادي نسته او همدا شان داخلي جنگونه. ما ده ته وویل چي یوازیښی لار چي هیواد له دغه غمیزي راوباسي هغه د لویي جرگې رابلل دي، چي بله هیڅ لاره نسته. بېله دې چي فنا کېږي. ملا عمر په جواب کي وویل چي زه ستا د ځینو غوښتنو سره موافق یم خو نه د لویي جرگې سره.

طالبانو همدا شان کرزي ته د ده د سرکښو فعالیتونو او د طالبانو پر ضد د وینا له کبله اخطار هم ورکړ، چي په پایله کي یې په ۱۹۹۹ م کال کي پلار ور مړ کړ. دی وایي چي شاید دوی به په ما پسې وه دا چي دوی زه نه سوم پیدا کولای نو زما پر ځای یې زما پلار وواژه. خو ما پر خپل ځان چاپېر هیڅ څوک نه لرل چي ما دي وژغوري، حامد او پلار یې شو واره د ممکنه ترور په اړه سره رغېدلي و خو مشر کرزي به ویل دوی په ما هیڅ هم نه کوي ځکه چي زه سپین زېری یم او له بله پلوه دوی پوهېږي، چي دا ټولي چاري ته تر سره کوي. له ځان سره دي پام کوه. حتی یوه ورځ تر هغه وړاندي چي د ده پلار ووژل سي د کرزي په یاد دي چي په کوټه کي هغه زما کور ته چي دده د کور په مخامخ کوڅه کي و راغلی او زموږ ځینو کسانو هغه احاطه کړی او بدرگه کاوه. ده ورته وویل چي دا تاسي هلکان څه کوئ؟ دوی به په ما هیڅ هم ونه کړي بلکي د ده پر شاوخوا راټول سي یعنی د حامد امنیت وساتئ. خو په دا سبا مشر کرزي وویشتل سو او مړ سو.

د کرزي د پلار دا هیله وه، چي په خپل کلي کي دي بنځ سي. د ده د همدې هیلي د پوره کولو په خاطر حامد کرزي د خپلو ملگرو افغانانو د درناوي له پاره همدا کار وکړ. دی وایي چي ما یې جسد له کوټي څخه د افغانستان کندهار ته انتقال کړ. په سلگونو کسان به په مراسمو کي د

گډون له پاره راتلل خو طالبانو هېڅ مزاحمت ونه کړې.

د دده د پلار تر وژلو وروسته په پاکستان کې د امریکا سفیر ده ته وویل چې باید نور دا ځای پرېږدې ځکه چې کېدای شي هغوی تا هم ووژني، کرزي په جواب کې ورته وویل زه به هېڅ کله ولاړ نه سم، ددې پر ځای چې ما ته د دې ځای د پرېښوولو ووايي زما سره مرسته وکړه. طالبانو په وار وار هڅه وکړه چې دی ووژني خو تر هغه وروسته د ده امنیت خورا ټينگ ساتل کېده. دی وايي چې خدای موره وساتلو.

د ۲۰۰۰ م کال په جون کې کرزي د افغانستان کندهار ته (د شپې لیکونه واستول) چې هلته په پټه ووبشل سي چې په هغه کې يې د خلکو څخه غوښتي وه چې د طالبانو په وړاندي مقاومت وکړي او دغه رژیم ته خاتمه ورکړي. په لیک کې دا هم ویل سوي وه چې هیواد پر بهرنیو خرڅ سوی دئ او په خپله يې د افغانانو تر منځ مشکلات راپورته کړي دي. کرزي واي چې موره یو ۱۵ کلن کوچنی پر بایسکله د شپې ناوخته د کندهار شاوخوا ته ولېږی او هغه د دغه لیک دوولس سوه کاپۍ توزیع کړې. طالبان وارخطا سول، او په زیاته اندازه ځواکونه يې ښار ته ور داخل کړل، سرکونه يې وتړل او په ټوله ښار کې يې مورچلونه ونیول.

د ۲۰۰۱ م کال وروسته چې کله طالبان له واکه گوښه سول، دوی هم همدا د شپې د لیکونو خپرول په کلیو کې پیل کړل، په هغو کې به يې خلک گواښل چې که د ناټو او ائتلافي ځواکونو سره همکاري وکړي نو د وهلو، شکنجه کولو او د مرگ د سزا سره به مخامخ سي.

د دې ټولو سره کرزي د هر چا سره چې غوږ به يې نیوی خبري کول جاري وساتل او د طالبانو په وړاندي کار يې همدا سي جاري روان و، چې دقیقه په دقیقه په افغانستان کې دننه خلکو ته تلیفونونه کول هغوی به

يې په کوټه کې منل او له هغوی څخه به يې معلومات تر لاسه کول او ورته ويلي به يې چې په افغانستان کې څه روان دي او کونښن به يې کاوه چې د هغوی مورال وړ لوړ کړي. کرزی وايي کله چې نړۍ زموږ مرستې ته راغله او موږ منظم سولو سبب يې دا و چې موږ دغه بې شانه ملاتړ مخکې تر لاسه کړی او منظم کړی و. د هغه پيلوټ کيسه چې څو مياشتې وړاندې يې د يوه زيريه ور او جگ عرب په اړه ويلې وه چې د پيسو دوه ډک بکسونه ورسره وه و کرزي ته خبرداری و، چې د پاکستان تر څنګ نور خارجي عناصر هم په افغانستان کې د نفوذ غځولو په هڅه کې دي. دغه جگ عرب بېله شکه اسامه بن لادن و. کله چې ده د نولس سوه اتيايمو کلونو د جهاد په جريان کې خپل ځان په افغاني چارو کې ور داخل کړ، نو ده د منځلاري پروفيسور مجددي د ملي نجات سره هيڅ اړيکې نه ساتل د هغه پر ځای يې دې ته ترجيح ورکول چې خپلې پيسې او ايډيالوژي چې په توندلارو اسلامي ډلو کې نفوذ وکړي په ځانگړې توگه د حکمتيار او سياف سره.

په هر صورت هر يو زموږ په شمول د دې مسئوليت لري او بايد وغندل سي چې داسې کسانو ته يې د راتگ اجازه ورکول، مگر غرب او راډيکال توند لارو مسلمانانو يو ځای کار سره کاوه، هيڅوک نه سي کولای غرب ددغه مسئوليت څخه خلاص کړي چې د دوی د مرستو څخه څه کوچ راووتل. په دا خورا نژدې وخت کې چې په افغانستان کې مذهبي توندلاري توب غوړيدلي و ملت يې سپک کړ او افغانانو ته يې لويه غميزه راوړل. اسامه په آزاده توگه کولای سواي چې په کندهار او د هيواد په نورو برخو کې خپل د روزني مرکزونه جوړ کړي له همدې امله نو نړيوالې ترهگرۍ په يوه داسې هيواد کې چې فعاله هوايي ډگرونه،

الوتکي او په پراخه پیماننه وسلې يې لرلې خپل وزرونه وغورول .
په ۱۹۹۸ م کال کي چي کله د طالبانو د بهرنيو چارو وزير
امريکايي شاردافير ته ويل چي دوی په خوست کي د ترهگرو د اډو په اړه
هيڅ معلومات نه لري په همدې وخت کي په شرقي امريکا کي نايروبي او
دارالسلام کي القاعدې د امريکا پر سفارتونو بمي بريدونه وکړل. د
اگست پر اوومه په يوه وخت کي دغه موټرو چاودنو ۲۵۰ کسان ووژل
او په سلگونو نور يې ټپيان کړل. امريکا په مستقيمه توگه بن لادن په دغو
حملو کي په لاس لرلو تورن کړ. د اگست پر ۲۰ مه ولسمشر کلنټن د
افغانستان په خوست کي د اسامه بن لادن بنسټيز مرکزونه او په سوډان
کي يوه فابريکه چي د اسامه بن لادن ملکيت و او د امريکا د استخباراتو
د راپورونو له مخي چي دا ځای اټومي وسلو بټی ده په کورز توغنديو
وویشتل.

کرزی نن پوښتي چي ايا ولسمشر کلنټن په هغه وخت کي تردې
نور څه نه سواي کولای؟ که په هغه وخت کي نړی تر هغه ډېر څه کړي وای
د نيويارک غبرگولي تاورونه به نن ولاړ وای. دغه قوي درس مخکي لا
هېر سوی و مشکل بيا راپيدا سو، او افغانستان يو ځل بيا ژغورلو ته
اړتيا لرل.

(٦)

د ٢٠٠١ کال د سپټمبر ١١ مه

په افغانستان کې د تروريزم پر ضد د جگړې پيل

د ۲۰۰۱ م کال د سپټمبر پر نهمه دوه عرب د ژورنالستانو په بڼه یوه ویدیو کیمره عیار کړل او د افسانوي قوماندان احمد شاه مسعود چې د پنجشېر د زمري لقب یې گټلی و پخپله پلرنی غرنی بنایسته دره کې چې په بریالی توگه د هغه په دفاع توانېدلی و د مرکې امادگي ونيول. مسعود د روسانو سره د جگړې په اوږدو کلونو کې ژوندی پاته سو، چې هغوی په وار وار هڅه وکړه، چې محکمه په بمباریو، ټانکونو او توپونو پر هغه باندي سور تنور وگرځوي. ده او د ده تاجگ، ازبک او ترکمن اردو په دوامداره توگه روسانو ته سرخوږی جوړ سو او د شمال غرونه یې د جگړو په ټول جریان کې وساتل.

کله چې په ۱۹۹۲ م کال کې کمونیست حکومت رانسکور سو، مسعود د مجاهدینو د بې اتفاقه حکومت د دفاع وزیر سو. کله چې په ۱۹۹۶ م کال کې طالبانو کابل ونيو دی غرونو ته پر شا سو او هلته یې په تکرار سره د طالبانو حملې د روسانو په شان پر شا کړې. چې د هغوی نظامي افسرانو د مجاهدینو په ټولو نظامي قوماندانو کې ده ته د هونبیار قوماندان په توگه قایل وه. روسانو وروسته دی د طالبانو په وړاندي په جگړه کې حمایه کاوه. بنایسته، جادوگر، هونبیار او توریالي مسعود خورا لږ غرونه پرېښوول خو د هغو ژورنالیستانو سره به یې په ازاده توگه مرکې کولې چې پنجشېر ته به ورتلل او د افغان لانجې په وخت کې یو نړیوال اتل سو. ده د طالبانو سره وسله واله مبارزه کوله او په څو څو واره یې د امریکا او غربي هیوادونو څخه وغوښتل چې له ده سره د افغانستان څخه د طالبانو او د هغوی د عرب ملگرو په شړلو کې مرسته وکړي.

همدې شي دی نه یوازي د طالبانو او د هغوی د مشر ملا محمد عمر په

دښمن بدل کړ، بلکې د اسامه دښمني هم ور تر غاړې سوه، چې په یو ترهگر سره پېژندل کېده او په ۱۹۹۸ م کال کې په افریقا کې د امریکا پر سفارتونو د حملو طراح و.

مسعود د هغې کېمري مخ ته کښېناست چې هغه عرب عیار کړې وه، تر څنګ یې پخوانی ملګری مسعود خلیلي ناست و، چې اوس د مسعود په اداره کې په هندوستان کې سفیر و. او د اسلامي وحدت سره یې تړاو درلود. خلیلي د انگلیسي په شمول په څو ژبو ږغېدلای سي، چې په دغو عربو کې د یوه یې هم انگلیسي زده وه.

یوه عرب کېمريه روښانه کړه، چې سمدستي ورسره چاودنه رامنځته سوه. یو ډېر زوره ور بم په هغه کې ځای پر ځای سوی و او د مسعود کسانو د هغه په چیک کولو کې غفلت کړی و. مسعود ډېر شدید زخمي سو. یو عرب ځای پر ځای مړ سو او هغه بل چې کله د تښتې هڅه کوله د مسعود د ساتونکو لخوا ووژل سو. مسعود خلیلي او فهیم دشتي چې پر مسعود یې مستند فلم جوړاوه هم سخت ژوبل سول.

مسعود ګاونډي تاجکستان ته په څرخکه کې واستول سو، چې هلته یې ملګرو خورا زیات کونښن وکړ، چې هغه وژغوري خو وې نه سواي کولای، خو ځیني څارونکي بیا وایي چې مسعود په هغه چاودنه کې سمدستي مړ سو.

دا حمله د القاعده کار و، خو دا چې دغه وژني د ۱۱ سپتمبر له پېښې سره تړاو درلود که نه لاتر اوسه نه ده روښانه. خو دا هم سر سره لګوي چې بن لادن غوښتل چې مسعود تر ۱۱ سپتمبر تر پېښې وړاندې له مخي لیري کړي او ځواکونه یې سره بې نظمه کړي، ځکه چې دی پوهېده چې امریکا به په امریکا کې تر حملو وروسته په طالبانو پسې راځي، خو

حامد کرزی په دې نه دئ خبر چې د دغو پېښو تر منځ تړاو و که نه. سړی نه پوهېږي چې د دغو دوو پېښو تر منځ ته تړاو و او که په تصادفي توګه یې وختونه سره برابر سول. دا هغه څه دي چې شاید موږ هیڅکله په خبر نه سو. په څه چې موږ پوهېږو هغه دا چې یو لوی افغان توریالی مو د لاسه ورکړ.

په ژوند کې مسعود اتل و خو په مړینې یې د پیر مقام تر لاسه کړ. ده ته د ملي اتل لقب ورکړل سو او د هغه تصویرونه به د دوکانونو پر دېوالونو او په کورونو کې څریدل او یو رنگه تصویر یې چې څو منزله لوړ دئ د کابل په ترمینل کې د کرزي د کوچني عکس تر څنګ مېستی دئ. کاشکې مسعود ژوندی وای چې خپله شمالي تېلواله یې لیدلې وای چې طالبان له کابل څخه باسي او د ولسمشرۍ له پاره یو څو اکمن کاندید و.

د ۲۰۰۱ م کال د سپټمبر پر ۱۱ مه کرزی په اسلام آباد کې و او د سفارتونو دوره یې کوله چې پر مسعود د حملې یې واورېدل خو په هغه وخت کې لا دا څرګنده نه وه چې د پنجشېر زمرې وژل سوی دئ. کرزی تر ۱۱ سپټمبر یوه میاشت مخکې له مسعود سره لیدلې وه او د طالبانو په وړاندې پر روان کمپاین سره رغېدلې وه او پر دې موافقې ته سره نژدې سوي وه چې دغه رغیز مخالفت به په وسله وال شورش اړوي. په اسلام آباد کې د ورځې تر ملاقاتونو وروسته کرزی د ماښام د ډوډۍ دمخه قدم وهلو ته ولاړ، دا په اسلام آباد کې د ورځې پای خو په متحده ایالاتو کې د نه هېرېدونکې ورځې پیل و.

کرزی وایي چې زما موبایل ټلیفون ته زنگ راغی. دا زما د ورور نغ و، چې ویل یې یوه الوتکه د نیویارک په ښار کې د نړیوال تجارتي مرکز له یوه ټاوره سره ولګېده، کله چې مې دا واورېدل زه دستي

ويوهېدم چې دا اشتباه نه ده، کله چې يوه بله الوتکه د نړيوال تجارتي مرکز د هغه بل ټاور سره ولگېدل زه پوه سوم چې دا يوه تروريستي حمله ده.

د ورور تر ټليفون وروسته کرزی د سبا ورځي له پاره په سفارتونو کي خپلي غونډي وځنډولې. دی وايي چې تر دې وروسته به نو د دوی هغه ټول څه ور په زړه سوي وي چې ما په دا تېرو شپږو کلونو کي ورته ويل. کرزي غرب ته د خطرناکه توندلاري غورځنگ په اړه خبرداري ورکړې، چې د طالبانو تر واکمنۍ لاندي يې په افغانستان کي خوندي ځايونه پيدا کړي وه. ده کوټي ته د تگ تياري ونيو، او په دې پوهېده چې نور د خبرو وخت تېر دئ او هغه وخت رارسېدلی دئ چې افغانستان ته دننه ولاړ سم او طالبان له واکه ليري کړم.

يوه ورځ وروسته کرزی کوټي ته راوړسېد په سلگونو کسان له ټولو سيمو څخه و ښار ته راغلي او دوی په دې باور وه چې اوس نو بايد يو څه تر سره سي. کرزی د طالبانو په وړاندي پېژندل سوی مشر و او افغانانو هغه ته د لارښووني له پاره کتل. د طالبانو تر واکمنۍ لاندي افغانستان په يوه تياره هيواد بدل سوی و، چې يوازي پاکستان، سعودي عربستان او متحده عربي اماراتو په رسميت پېژانده. اوس پر متحده ايالاتو باندي ترهگرو بريدونه کړي وه چې هغوی په افغانستان کي تربيه سوي وه او د اسامه بن لادن له خوا هلته د ځانمرگي عملياتو له پاره لېږل سوي وه، نو له همدې کبله افغانانو په عکس العمل کي د امريکا او د ملگرو د يوې لويې حملې تمه لرل. کېدای سوای چې افغانستان بيرته افغانانو ته حواله سوی وای.

کرزی وايي چې زموږ د کور پر شاوخوا خورا لويه گڼه گڼه وه او

نور هم پسي را روان وه. په راتلونكو څو ورځو كې مي په پټه افغانستان ته د تگ تاييا وكړل. چې زه لا د وړاندي دې كار ته چمتو وم. كرزى په تېر مارچ كې د هرات د ځواكمن قوماندان اسمعيل خان سره وليدل، چې اوس په اېران كې د طالبانو له كبله مهاجر سوي دئ، چې چاري سره همغاړي كړي. تر دې وړاندي شمال ته د مسعود د ليدلو له پاره تللى و. نو نور څه هغه دا چې پاکستان د كرزى د وېزې د اوږدولو څخه انكار وكړ، چې شايد دا به د طالبانو ضد فعاليتونو له امله و. دى وايي چې زما له پاره نور څه نه وه پاته چې تر سره يې كړم. زما له پاره يوازينى لار دا وه چې يا به تسليمېدلای او يا به افغانستان ته دننه تللاى، تر څو حمايت ترلاسه او جگړه وكړم.

تر دې څو ورځې وړاندي چې كرزى كوته پرېږدي ده خپل ورور ته وويل چې د ده له پاره پيسې پيدا كړي او ورور ته يې وويل چې زه افغانستان ته ځم. هغه ډېر حيران سو او ما ته يې وويل چې خپل له دې پرېكړې څخه تېر سم، خو ما ورته وويل چې نه زه به خامخا ځم. د دا سبا ورځې د ما پښين پر پنځه بجې كرزى خپلي مېرمنې ته وويل چې زه سرحد ته د يوه ملگري وفاتحي ته ځم چې زما يو څو جوړې كالي، د غاښو برس او كريم سره تيار كړي. دې وويل چې نو بيا دې شيانو ته څه اړتيا ده. ته كولاى سې چې په يوه گړي كې ولاړ سې او بيرته راسي. ما ورته وويل چې خبره داسې نه ده كه زه په دوو ورځو كې نه راغلم او يا مي تليفون نه راوكړ، نو ما هېر كړئ. د كرزى مېرمن ډېره حيرانه سوه، خو تر دې چې هغه نور څه ووايي كرزى دروازه بنده كړه او ووت. كرزى وايي چې ما نه غوښتل چې هر چا ته دا موقع ورکړم چې ما دې له خپلي پرېكړې څخه واړوي.

په کوټه کې د هغو ورځو په جريان کې چې دی لا افغانستان ته نه و تللی له ډېرو خلکو سره چې په هغه کې د امریکا نامعلوم چارواکي هم شامل وه وليدل، او هغوی له ده سره ژمنه وکړه چې کله ته افغانستان ته ننوزې نو ستاسې مرسته به کوو. خو دی په دې نه پوهېدی، چې څو نه ژر او په څومره پيمانه به امریکا په افغانستان کې د نظامي لحاظه مشغوله سي. له ده سره د نظامي ملاتړ وعده وسوه، خو په دې ډاډه نه و چې معنی هوابي ملاتړ دئ که مخکنی. څو اکونه دي او که يوازې وسلې او مهمات دي. کله چې کيسه ښکاره سوه ده دا هر څه او تر دې زيات لرل.

د ۱۱ سپټمبر تر پېښې وروسته د بوش ادارې توجه د ساعتونو او ورځو په جريان کې افغانستان او اسامه ته راواوښتل. واشنگټن له پاکستان څخه ځينې غوښتنې وکړې چې په هغه کې د پاکستان هوابي اډې او خاوره د امریکايي نظامي عملياتو د مرکز په توگه کارول و، خو په دغو شیانو کې ځينې شيان د پروېز مشرف له پاره د سياسي نگاه څخه ډېر گران وه، چې ورسره موافق سي. د دې ټولو سره پاکستان په افغانستان کې د طالبانو حکومت په رسمیت پېژانده او استخباراتي اداره ISI يې د دغه غورځنگ په چارو کې ډېره داخله وه.

د بوش ادارې د دې غوښتنه هم وکړه چې طالبان دي اسامه ونيسي او دوی ته دې وسپاري، په اسلام آباد کې د طالبانو استازي وويل چې دوی اسامه ته د افغانستان پرېښوول وويل، خو د هغه په وړاندې به اقدام ونه کړو.

په افغانستان کې د اسامه د ترهگرو د روزلو کمپونو تر ۱۱ سپټمبر وروسته خورا ژر خالي سول او د امریکا د حملو د بېرې له کبله په غرونو کې سمخو ته وتښتېدل، چې د امریکايي بم غورځوونکو الوتکو

له پاره يې هېڅ مهم هدف پرې نه شو. امريکايي نظامي پلان جوړونکو د بمبار له پاره په کابل کې ځينې هدفونه تر لاسه کړل چې کولای يې سواى د طالبانو پښې ورسستې کړي، خو په کورنۍ جگړه کې د هيواد زيربنا نړېدلې وه. دوى تر ټولو ښه لار دا گڼل چې افغانستان ته کمانډو واستول سي، هلته د ترهگرو روزنيز مرکزونه او پټن ځايونه له منځه يوسي او د شمالي ټلوالې په مرسته چې اوس يې مشري د احمدشاه مسعود د مشر نظامي قوماندان محمدقسيم فهميم پر غاړه ده پر کابل او نورو ځايونو حمله وکړي او د اړتيا په وخت کې د امريکا د هوايي ځواک څخه کومک وغواړي. امريکايي چارواکو د شمالي اتحاد او پښتنو له مشرانو سره چې په هغه کې حامد کرزي او وتلي جهادي قوماندان عبدالحق او حتى په روم کې له ظاهرشاه سره خبرې پيل کړې. باچا وويل چې دى غواړي د يوه سمبول په توگه د افغانانو خدمت وکړي او دوى بيرته سره راټول کړي او ده زياته کره چې هيڅکله به بيا تخت قبول نه کړي. متحده ايالات همدا شان د ائتلاف جوړولو په هڅه کې وه چې په هغه کې برتانيه هم د نظامي ملگري په توگه ورسره وه.

دابېره وار په وار پر ډېرېدو وه، چې د امريکا حمله به طالبان بې نظمه کړي. داسې راپورونه هم وه چې طالب سرتېري آماده دي چې شمالي اتحاد ته تاوان ور واړوي، ملا عمر چې مرکز يې په کندهار کې و او له هغه ځايه يې افغانستان اداره کاوه د خپل دفتر څخه ووت په غرونو کې پټ سو، له ده سره دا بېرته وه چې کېدای سي ځيني کسان د ده خوا پرېږدي او حامد کرزي يې پر ځان راټول کړي.

کله چې کرزي کوټه پرېښووله شپه يې د افغانستان او پاکستان پر پوله د خپل يوه ملگري سره تېره کړه. سهار وختي يې هغه کور پرېښود

او د سهار نارۍ يې د خپل يو بل ملگري کور ته ورسوی، هلته يې د خپلو درو ملگرو سره وليدل چې د ده د طالبانو ضد غورځنگ غړی و. ده وويل موږ پر موټرسايکلانو سپاره بگړۍ مو وتړلې پولې ته پر عمومي لاره ور روان سولو. دغه وخت بېغمي وه او پر سرک چندان موټران نه وه. همدارنگه پر پوله نه ډېر پاکستاني عسکر او نه هم ډير طالبان وه چې له همدې کبله موږ تر سرحد بېله کوم مشکله څخه واوښتو. دا چې د امريکا د خورا درنې هوايي بمبارۍ تمه کېده نو پر موټرسايکل سپرو کسانو ته د چا توجه نه و اوښتل. کله چې دغه کوچنۍ ډله د کندهار هوايي ډگر ته راوړسېدل، ډېر طالبان يې وليدل چې د پاکستان څخه راتلونکي او تلونکو موټرانو تلابسي يې اخیستل. کرزی وايي چې زما يوه ملگري راڅخه وپوښتل چې اوس بايد څه وکړو؟ ما جواب ورکړ چې هسي باندي درځه که بې ودرولو ويې درولو او که بې نه ودرولو ځني تېرېږو به. همدې شي کار وکړ ځکه چې طالبان د لويو موټرانو په چيکولو مصروف وه او موږ ته يې هيڅ پام نه سو. موږ له دوی څخه تېر او خدای موږ وساتلو.

دغه کسان د کندهار ولايت يوه کلي ته ولاړل، هلته ډېره آرامي وه هيڅوک شاوخوا نه تر سترگو کېدل، دوی د کرزي د اکا د زوی کور ته ورغلل خو چې هر څه يې دروازه وټکول چا جواب ور نه کړ. کرزی وايي چې بالاخره زما يو ملگري راغی موږ يې خپل کور ته بوتلو زموږ يې ښه عزت وکړ، د ماخستن ډوډۍ يې راکړه او د خوب له پاره يې ښه ځای. تر دې ټولو وروسته دا هغه سيمه وه چې کرزی پکښې لوی سوی، ډېر قريبان او انډيوالان يې دلته اوسېدل، او د ده کورنۍ دلته د ښه نامه څښتنه وه. اوس چې ده مرستي ته اړتيا لرل دوی بېله پوهېدلو ورسره وکړه. په دا سبا سهار کوربه دوی ته راغلی او ورته ويې ويل کومه وظيفه چې تاسي پر

غار ه اخیستی ده خورا درنه ده. بیرته کوتی ته ولاړ سئ ناحقه خپل ځانونه مه وژنی. کرزی له ده څخه مننه وکړه او ورته ویې ویل چي نه. د همدې ملگري په کومک دوی د ورځي په نیمايي کي یې دغه کور پرېښود او د یوه بل د تره زوی کره ورغلل. د اکا زوی دوی ته د غرمې ډوډۍ ورکړه هغه ډېر بېرېده چي حتی خپله د دوو کالو لور یې هم مېلمستون ته نه پرېښوول، چیري چي دوی ناست وه. په همدې شپه د امریکا بمباری پیل سوې.

امریکايي الوتکو به له هندي سمندر څخه د الوتکو لېږدوونکي بېرې څخه پروازونه کول او حتی د امریکا په متحده ایالاتو کي له اډو څخه به یې پروازونه کول او په افغانستان کي به یې هدفونه ویشتل، په امریکايي او برتانوي کورز توغندیو به په افغانستان کي د طالبانو نظامي اډې نوري مشکو کي قرارگاوي د ترهگرو روزنيز مرکزونه او د وسلو ډیپوگان ویشتل کېدل. د کابل په شمال کي د شمالي ټلوالې سرتېري د لومړۍ لیکي پر لور وخوځېدل او د مرکز څخه د یوې حملې په اندازه لیري وه.

په کندهار کي بمونه د طالبانو پر لویو وسله تونونو ولگېدل، او راکټونه هري خوا ته په ښار کي موبتل. کرزی وایي چي موږ بهر راووتلو ډېر خلک مو پر سپکونو ولیدل، چي د چاودنو څخه تښتېدل. موږ بل داسي ځای هم نه درلود چي ورسو نو له همدې کبله په همدې هیله چي راکټونه به راباندي ونه لگېږي همدلته پاته سوو.

په داسې د کرزی د ډلې سره د طالبانو مخالف ډلې یو بل گروپ یو ځای سو، چي هغوی لا د وړاندي د کندهار شمال ارزگان ته لېږل سوي وه، دغه ډلې پر دې خبري سره وکړې چي په کندهار کي پاته سي او که

ترینکوټ ته ولاړ سي، چي د ارزگان ولايت مرکز دئ، او له کندهار څخه ۷۰ مایله لیري دشمال خوا ته دئ. کرزی وایي چي فیصله پر دې باندي وسوه چي ترینکوټ ته ولاړ سو، یو ټکسي موټر مو راوغوښت، چي زموږ یوه ملگري چلوی او د ترینکوټ پر خوا روان سولو. موږ د شپې تر اتو بجو پوري سفر وکړ چي یو داسي ځای ته راورسېدو چي هلته د طالبانو ډېر ځواکونه پراته وه او د شپې پراته بجې به گړځ بندیز لگېده چي له همدې ځای څخه هیچا ته د تېرېدو اجازه نه ورکول کېده. یوه طالب پیره دار دغه کسان ودرول او موټر یې تلابسي کړ. هغه یو شی پیدا کړ چي کېدای سواي دوی ټوله یې په مشکل اخته کړي وای چي هغه ستیلايت تلیفون و.

په افغانستان کي د سرو لښکرو تر وتلو وروسته په کورنۍ جگړه کي د تلیفون سیستم وران سوی و. د مجاهدینو قوماندانان د جهاد په دوران کي په دې عادت سوي وه چي خپلي ټولي چاري او نظامي عملیات د لاسي مخابره له لاري سمبال کړي. موبایل تلیفونونه چي تر طالبانو وروسته په افغانستان کي د نړیوالو اړیکو برقراره کوونکي سول، بندیز پر لگېدلی و خو د اوږدې فاصلې د تماس نیولو له پاره یوازي ستیلايت تلیفونونه وه.

پیره دار تلیفون راپورته کړ او ویې پوښتل چي دا څه شي دئ؟ د کرزي یوه نفر جواب ورکړ چي دا مازي یو بکس دئ، هغه وویل چي د مازي بکس څخه دي مطلب څه شي دئ؟ طالب وویل چي زه پوهېږم دا بکس نه دئ. هغه یو افغان طالب و د کرزي په نظر چي هغه خورا زورور افغاني احساس درلود. د امریکا په بمباریو سره ډېر طالبان په دې فکر کي وه چي له کوم طرف سره ودرېږي، کرزي نه غوښتل چي وپېژندل سي،

ځکه چې یوه بله ډله یوې غونډې ته ور وختل تر څو هلته د طالبانو قوماندان راضي کړي، چې دوی پرېږدي. د طالبانو قوماندان وویل پروا نه لري تاسي کولای سئ چې ولاړ سئ.

کرزی وايي چې کله یې ایله کړو ټکسي مو دونه تېز کړ چې په توان کي یې و، چې یوه رود ته ورسېدو او هلته ځني راکښته سوو. تر رود واوښتو بیا پر پښو روان سولو، چې د شپې پر یوولس بجې د ترينکوټ څنډي ته د یوه ملگري کور ته راوړسېدل او شپه یې همدلته تېره کړه.

په دا بله ورځ دغه ډلي د دغه ملگري کور د لمر لوېدو پر مهال پرېښود او د ترينکوټ هغه بلي خوا ته د یوه محافظه کاره ملا کور ته ورغلل چې کرزي له ډېر پخوا څخه پېژنده او اوس یې ورورد ارزگان په ولایتي اداره کي قاضي و. تر دې وړاندي چې موږ هلته ورسېږو ما هغه ملا ته پیغام ولېږه چې قومي مشران راغونډه کړي، کله چې موږ هلته ورسېدو نو هغه قومي مشرانو هلته انتظار کاوه. کرزی وايي چې تقریباً د شپې پر نهه بجې ما په افغانستان کي دننه د طالبانو پر ضد خپل لومړی مجلس تر سره کړ. په دغه غونډه کي زما دوه ملگري ملا او څلور قومي مشران حاضر وه.

تر دې وړاندي چې کرزی څه ووايي یوه قومي مشر کرزي ته وویل چې موږ په دې پوهېږو چې ته د څه له پاره راغلی یې ایا امریکا ستا ملگري ده؟ کرزي ورته په هو جواب ورکړ او ویې ویل چې حتی تر یوولس سپټمبر وړاندي زه نه یوازې د امریکا سره په تماس کي وم بلکي د فرانسې، ایټالیا، برتانیې او نورو سره مي اړیکي لرلې، چې هغوی زما سره د مرستي ژمنه کړې ده. ما تر دې وړاندي چې افغانستان ته راسم له واشنگتن، روم څخه مي پیغامونه تر لاسه کړل او په کوټه کي مي د

امريکايي چارواکو سره وليدل. کرزی وايي په څه چې زه نه پوهېدم هغه دا و چې دوی به راسي او که به يوازي وسلې راوړېږي، وروسته ملا وويل چې ستا سره خوستلايت ټليفون در سره دئ امريکايانو ته ټليفون وکه چې راسي په ترينکوټ کي دطالبانو د قوماندې پر مرکزونو بمباري وکړي.

کرزي ورته نه وويل او زياته يې کړه چې دی به داسي کارونه کړي. دی وايي ما وويل چې دا زما ضمير نه قبلوي چې امريکايانو ته ووايم چې زما خلک او هيواد رابمبار کړي. ملا وويل چې داسي ده نو بيا خو ته ډېر يو وطن پال انسان يې. کرزی هم په هوجواب ورکړ. ملا وويل په داسي حال کي به نو ته گټونکی نه بلکي بابلونکی يې.

کرزي په قار جواب ورکړ، چې ستا مطلب څه دئ؟ وروسته ملا وويل بڼه نو چې داسي ده نو ولس ستا سره دئ، او موږ به تاتر وروستی سلگۍ پوري وساتو. خو دغه کسان چې موږ يې په وړاندي درېږو ډېر ظالمان دي او له هيواد څخه بهر پراخ ملاتړ لري، چې پر موږ به هيڅ رحم ونه کړي. دوی به موږ بمباري کړي، کورونه به مو په راکتونو راوولي او د بنځو او کوچنيانو غوښي به مو په درختو پوري وځړوي. ايا ته همدا غواړې؟ کرزي وويل چې نه زه دا نه غواړم. ملا وويل چې نو بېله امريکايانو موږ نه سو بريالي کېدلای. که ته دوی ته د بم غورځولو له پاره نه وايې دا نو ورته ووايه چې يو څه وسلې راته راوغورځوي چې کرزی هم ورسره موافق سو.

کرزی د همدې ملا په کور کي څو ورځي تېري کړې او د ملا قاضي ورور به هر ماپښين د چای څښلو له پاره ورته راتلی. ده کرزي ته وويل چې ته به دا جگړه ونه گټې، خو زه به ستا په اړه خبر ور نه کړم. په هر صورت طالبان په بڼه توگه په افغانستان کي د کرزي د حضور څخه خبر و

او دوی له وضعیت څخه ډېر په ډار کې وه او په دې هڅه کې وه چې د کرزي ملګري پیدا کړي.

کرزي وايي چې دلته تقريباً تر لسو ورځو تېرولو وروسته زه بيرته هغه کور ته راستون سوم چې ما په ارزگان کې لومړۍ شپه پکښې تېره کړې وه، او هلته مې د طالبانو د يو لوړ پوړي پلاوي سره وکتل. دوی راته وويل که چيرې امريکا درسره ملګرې ده نو سمه ده خو که نه وي پام کوه چې يوه کوچنۍ هڅه هم ونه کړې. مه خپل ځان وژنه مه تاريخ خرابوه او مه د دې سيمې خلک تباه کوه.

دا طالبانو ته څرګنده ده، چې ډېر افغانان اوس کرزي ته د خپل مشر په سترګه ګوري او هغه څوک دئ چې کېدای سي د افغانانو څخه هغه ظالم قانون ليري کړي چې طالبانو پر ايښی دئ. يوه شپه کرزي ته پيغام ورسېد چې ملا عمر د ارزگان والي ته تليفون وکړ چې ويل يې کرزي ستا په ولايت کې دئ، چې ولي ستاسي څو اکونو لا هغه نه دئ نيولی؟ والي په جواب کې ورته وويل چې زه پوره څو اکونه نه لرم، چې هغه ونيسم. ملا عمر په جواب کې ورته وويل چې د څو اکونو د نه لرلو څه دي مطلب څه دئ، کرزي يوازی د لسو کسانو سره هلته دئ. والي جواب ورکړ چې ولس د هغه تر شا دئ او خلک ټوله د هغه پر خوا دي. موږ دوه ځله کوښښ وکړ چې هغه ونيسو خو د کليوالو له خوا به زموږ مخنيوی وسو او زموږ له ورتګ څخه يې دی خبر کړی و. ملا عمر وويل چې داسي ده نو دی به يې له کندهار غم وځوري او دوې ورځې وروسته د زرو نفرو په اندازه يو څواک راوړسېد تر څو کرزي ونيسي يا يې مړ کړي. بيا هم ده ته د خلکو لخوا خبر ورکړل سو چې وتبستي.

کرزي وايي طالب څو اکونو فيصله وکړه چې په همدې شپه چې

دوی راورسپدل په مورډ پسي راسي خود سيمي خلکو مورډ ته خبر راوړ او د طالبانو له پلان څخه يې خبر کړو. ده او ملگرو يې دغه ځای پرېښود او دوه ساعته يې پياده مزل وکړ چې د يوه بل قومي مشر کور ته راغلل هلته يې شپه تېره کړه چې البته د دغه قومي مشر دوه زلمي زامن د طالبانو قوماندان وه. دوی په همدې شپه په کور کي وه خود کرزي په وړاندي يې هيڅ اقدام ونه کړ. سهار وختي مورډ دغه ځای پرېښود او د ترينکوټ شمالي غرونو ته روان سولو، چې هلته به طالبان نه سي رارسېدلای او وسلې به هم راته راوغورځول سي.

دی په داسي ځای پسي گرځېده چې د کليو څخه ليري وي که چيري جنگ منبلي ملکي خلکو ته خطر نه وي، د طالبانو او د هغوی له پيکپ موټرانو څخه ليري وي، که چيري وسلې ورته راوغورځي داسي نه چې تر دوی وړاندي طالبان ورته راورسېږي.

ده خپل ستلايت ټليفون راوکيښ او په اسلام آباد کي يې د امريکا سفارت د خپل پلان څخه خبر کړ، چې وروسته د غرونو پر لور رهي سو. د ده ډله اوس پنځوس کسيزه سوې وه.

کرزی وايي چې د شپې پر اته بجې مو مزل پيل کړ او د شپې پر يوه نيمه بجه د غره يوې څوکي ته ورسېدو، چې البته دا د غره تر ټولو لوړه څوکه نه وه، خو بيا هم په دغه سيمه کي تر ټولو لوړ ځای و، چې خورا ټينگ يخ و، چې زما په گمان هغه مي د ژوند تر ټولو سره شپه وه. ده د دوبي کالي اغوستي وه چې حتی د اکتوبر په نيمايي کي پر اواره محکه هوا گرمه وي خو کله چې دوی له اواړي محکي څخه پورته سول هوا يو دم يخه سول. کرزی وايي چې غره ته ختلو زه ډېر گرم کړم خو کله چې مورډ ودرېدو نو ټوله بدن مي خوله و. مورډ ټوله بيده سوو خو تر شلو

دېرشو دقیقو وروسته بیرته راپاڅېدو، خو د یخې له کبله داسې رېږدېدو چې هیڅ موځان نه سو کنټرولولای. کرزي خپل زنگونه په سینه پورې ونيول خو بیا یې هم لږزه نه کړه راکابو. هغه نورو کسانو څومره چې په توان کې یې وه هغونه لرگي راغونډ کړل او اور یې بل کړ خو بیا هم دوی سم نه سول تاوده. تردې وروسته یې بیا حرکت وکړ چې د سهار پر ننه نیمو بجو یو بنایسته درې ته ورسېدل، چې غرونه پرې چاپېره وه او هلته یوې کورنۍ ژوند کاوه. کرزي وایي چې موږ له هغه سړي څخه چای وغوښتې او ده هم یو لوی چاپېر چای پر اور راغوش کړې. ده یوازې شپږ گیلارونه لرل چې موږ به هر یوه یو گیلار وڅښه هغه بل ته به یې ورکړ، چې په همدې سره ټولو تودې چای نوشیجان کړې. په همدې وخت کې یې زموږ له پاره کډو راپوخ کړ. کرزي او ملگرو یې هلته دوی ورځي استراحت وکړ او دغه بزگر به هم چې څنگه یې توان و هغسي به یې دوی مړول، خو هغه د دې تیاري نه لرل چې پنځوس کسه دي هره ورځ ماره کړي. د همدې له پاره کرزي څو کسه نژدې بازار ته ولېږل چې خوراکی توکي رانیسي. خو دغه اکمالات هیڅکله تر کرزي پورې ونه رسېدل، ځکه چې طالبانو د غرونو ټولې لارې تړلي وې.

کرزي تردې وړاندې چې طالبان یې ونیسي لاس په کار سو، په خپل سټیلايت ټیلیفون یې په اسلام آباد کې د امریکا د سفارت سره تماس ونيوی چې وسلې ورته راوغورځوي.

هغوی وپوښتل چې تاسې چیرې یاست؟ کرزي وویل چې موږ په ارزگان کې په یوه سیمه کې یو. همدلته نوموړي ته د امریکایي ټکنالوژۍ د غوره والي څرک ولگېد. امریکایانو ورڅخه وپوښتل چې تاسې د ترینکوټ څخه پر کومه خوا راغلاست او ده هم په هغه اړه معلومات

ورکړل چې پر کومه لار راغلي او خونه ليري تللي دي. امريکايانو ورته وويل چې د سلو مترو په اندازه د اور مربع جوړه کړئ او په دا سبا بيا موږ ته تليفون وکړه.

دوی بوتې راغونډ او په هغه شانيې يې اور بل کړ، چې څنگه امريکايانو ورته ويلي وه، په همدې شپه دوی د هيڅ الوتکي ښخ وانه وړېد، چې د دوی پر سر الوزي خو په دا سبا چې کرزي امريکايانو ته تليفون وکړ هغوی ورته وويل چې موږ ستاسي اور وليد. اوس موږ ته ستاسي موقعيت راعلموم دئ. په همدې شان سبا شپه هم اور ولگوي چې د شپې پر اته بجې به موږ تاسي ته وسلې در وغورځوو. دوی بيا اور بل کړ خو هيڅ الوتکه رانغله. کرزي وايي چې ما امريکايانو ته تليفون وکړ، او ورڅخه ومي پوښتل چې څه پېښ سول دوی په جواب کي وويل چې په هغه شپه الوتکه له جرمني څخه راتلل خو پر وخت راونه رسېدل خو سبا به يې درته ولېږو.

په دا سبا شپه دوی بيا اور ولگوي او انتظار يې کاوه، دی ډېر ستړی و چې په نيمه شپه کي بیده سوی و، چې وروسته د شپې پر يوه نيمه بجه يوه کس نارې کړې چې الوتکي!

موږ الوتکي نه ليدې ځکه چې بتی يې نه لگېدې، خو ښځه مو يې اورېده خو چې کله يې پراشوتونه مخکي ته راخوشي کړل او د مخکي پر لور را روان وه ليدل مو. دوه درې پر هغه نښاني سوي مخکه ولگېدل خو هغه نور په نورو سيمو کي راشوه سول. دوی نژدې ښکارېدل چې کرزي څو نفره ورسره روان کړل چې هغه راوړي، دوی په غره کي درې ساعته سخت مزل وکړ، تر څو هغه ځای ته ورسېدل چې پراشوتونه راشوه سوي وه. کله چې کرزي او کسانو يې د وسلو او مهماتو کړيتونه پيدا کړل. نو

ورته څرگنده سوه چي دا ډېر درانه دي او دوی نه سي کولای چي ورسره يو بې سي. په همدې وخت کي سهار سوی و او د ده له کسانو څخه څو نفره ولاړل چي اوبنان راولي. دوی اوبنان پيدا کړل او د مالک څخه يې د يوې ورځي له پاره کرايه کړل، وسلې په دا سبا پر اوبنانو د کرزي ځای ته راوړسېدې، خو اوس د ده د کسانو شمېر ۱۵۰ ته رسېدلی و. اوازې په ټوله ولايت کي خپرې سوې او د ولايت د مختلفو برخو څخه به کسان راتلل د کرزي سره به يو ځای کېدل. په دغه وسلو کي (RPG-7) راکټونه ، توپکونه او مهمات شامل وه، کرزی وايي چي وسلې په خورا ښه وخت کي راوړسېدې ځکه چي طالبانو ته زمونږ ځای معلوم سوی و او په دا سبا شپه يې پر مونږ حمله وکړه.

د غره پر هغه بلي خوا د کلي ملا د سهار پر درې بجې د لمانځه له پاره آماده گي نيول چي د خلکو حرکت يې وليد هغه سمدستي د کرزي پر لور روان سو او دی يې خبر کړ د سهار تر لمانځه لږ مخکي د ټوپک ډزي واورېدل سوې چي دا د حملي خبرداری و. له ده سره ستلايت ټليفون و خو د ده کسان چي پر څو کوچنيو گروپونو وېشل سوي وه هيڅ د ارتباط نيولو اله يا مخابره نه لرل. له همدې کبله نو يو گروپ د هغه بل د حال څخه نه و خبر، چي څه ورپېښېږي. د ټوپکو دا جگړه د ماپنښين تر څلور و بجو پوري روانه وه، کرزي هغه قومي مشرانو ته چي د ده سره ورسره وه، وويل راځي چي خپل ځانونه څرگند کړو. راځي چي د لويي جرگې ښخ وکړو. وروسته که مونږ ووژل سو دغه اواز به ژوندی وي. د لويي جرگې ښخ به د دې زمينه برابره کړي چي ټوله ولس د طالبانو پر ضد راپورته سي. د هغو غرونو څخه کرزي د بي بي سي راډيو ته ټليفون وکړ. په لومړي سر کي يوه کس د ده سره د خبرو کولو څخه انکار وکړ.

کرزی وایي چي ده وویل که موږ ستا ږغ خپور کړو نو تاسي به ټول په هغه غرونو کي ووژل سئ. ما ورته وویل چي ته دا د ټوپکو ډزي نه اورې؟ ایا دغه ټکان نه اورې؟ زما په اړه د تشویش کولو اوس خورا ډېر ناوخته دئ. موږ غواړو چي زموږ همدا ټلیفون دي خپور سي. لطفاً دغه شېبه د افغانستان له پاره مه وژنه. بالاخره هغه نفر راضي سو او کرزی ټلیفون خپل ویاند ته ورکړ. (دا چي ولي کرزي دغه مهم وخت خپل ویاند ته ورکړ ده يې په اړه څه ونه ویل) ویاند وویل چي زه د کرزي په استازیتوب خبري کوم. موږ د طالبانو پر ضد لویه جرگه رابلو. دا د طالبانو په وړاندي یو ملي پاڅون دئ. د هغه وینا يې بي سي په افغانستان کي نشر کړه. کرزی وایي چي دا زموږ اخيري ټلیفون و، چي و مو کړای سو ځکه چي د ټلیفون بطری ختمی سوې.

تر همدې ټلیفون وروسته قومي مشرانو کرزي ته وویل چي نور خپل کسان له دې ځای څخه وباسي ځکه چي کېدای سي ډېر ژر زموږ شمېر کم او یا محاصره سو، چي بیا به موږ ته د رارسېدو څوک نه وي. ما ورسره خوښه کړه او ومي ویل چي راعئ. مشرانو لومړی حرکت وکړ ځکه دوی سوکه وه او د غره څخه مخ پر کښته روان سول، کله چي موږ حرکت کاوه زموږ یو کس چي پر هغه بله تپه و راغلی ویل یې چي تاسي چيري ځئ؟ موږ بری ترلاسه کړ. طالبانو ما ته و خوږه او هغوی ولاړل.

طالبانو شاید ما ته خوږلې وي خو دوی خپلو قوماندانانو ته د دې اجازه ورنه کړه. دوی اواز ه خپره کړه چي کرزی یې وواژه. له همدې وخت راهیسي په بهرنۍ نړۍ کي هیڅوک په دې نه و خبر چي دی چيري و. دی هم پدې نه و خبر چي په نور هیواد کي څه روان دي او نور یې د خپل ستیلايت ټلیفون څخه ټلیفونونه هم نه سو کولای. دی وایي چي پر موږ د

طالبانو حملې هر څه بدل کړل او زما د مرگ او اوزه خپرول يې تر ټولو لويه غلطي وه، ځکه چې دې د ترينکوټ خلک په دې اړ کړل چې ځانونه سره منظم او خپل مرکز بيرته تر لاسه کړي.

د طالبانو د ځواکونو تر ماتې وروسته چې په غرونو کې يې د کرزي پر گروپ حمله وکړه دوی کولای سول، چې هلته استراحت وکړي او راتلونکي حرکت پلان کړي خو سپين ږيري قومي مشران لا د وړاندي درې ته شوه سوي وه، دا بنسکاره وه چې قومي مشران او نور کسان په غوسه وه او دا د دوی له پاره ډېر مشکل کار و، چې په غرونو کې دي بيرته د کرزي و ځای ته راوغرځي. له همدې کبله ده خپلو کسانو ته امر وکړ، چې په قومي مشرانو پسې کښته سي او تعقيب يې کړي، خو د پښو د دې اوږده سفر تر ټولو مهمه برخه لانه وه را رسېدلې.

(۷)

د طالبانو نسکور بدل

د افغانستان نوی پیل

د افغانستان ولسمشر حامد کرزی د کندهار ولایت په شاه ولیکوټ ولسوالۍ کې د امریکایي سپینل فورس په منځ کې

د کرزي کوچنی اردو پر درو ډلو ووېشل سو او په غرونو کې يې هغه ځای پرېښود چې له طالبانو سره يې جگړه پکښې وکړه او په دره کې هغه ځای ته راکښته سول چې الوتکې ورته شيان راغورځولي وه. د کرزي گروپ چې ټوله يوولس کسان وه د چارچينو د ولسوالۍ پر خوا روان سول، چې هلته د کرزي د پخواني ملگري کور و. کرزی وايي چې موږ په ساعتونو ساعتونو په ډېر اندېښمن حالت کې چې ډېر يخ هم و په بنایسته منظرو کې مزل وکړ. کرزی وايي چې موږ پر يوه طبيعي تونل وربرابر سوو، چې لاندې درې ته شوه سوی و او هلته مو يو ځای پيدا کړ، چې د اوبو صفا چينه د يوې غونډۍ څخه راوتلې وه. دوی هلته د اوبو څښلو او لږ استراحت کولو له پاره ودرېدل، چې په همدې وخت کې کرزي د ستلايت ټليفون د بطری په چيکولو مصروف سو. ټوله بطری ختمې سوي وې، چې شايد له هري يوې څخه يو يو ټليفون سوی وای، چې شايد بېله سخت بېرني حالت څخه يې له ټليفون څخه استفاده نه وای کړې. زموږ اړيکي په مکمله توگه له نړۍ سره شلېدلې وې. هيڅوک نه پوهېده چې موږ چيرې يو او حتی موږ لا تر اوسه ژوندي يو که نه؟

د امريکا او برتانيې د هوايي بمباريو کمپاين په افغانستان کې د اکتوبر پر ۷ پيل سو، چې کرزي ته په کندهار کې ور معلوم هم سو. امريکايي او برتانوي کمانډو د CIA د ځينو افسرانو سره په افغانستان کې څو ځايونو ته رسېدلي وه تر څو محلي مقاومت او شمالي ټلواله سره منظمه کړي، چې پر کابل او مزار شريف حملې ته يې چمتو کړي. کله چې کرزی په غرونو کې و په شمال کې سخته جگړه روانه وه. اوس د نومبر په نيمايي کې طالبان د تېښتې په حال کې وه او مخالفانو يې نيم هيواد ځني ولکه کړی و. تر افغانستان بهر هڅې روانې وې چې د ملگرو ملتونو تر

نظارت لاندې د ځانگړې استازي لخدرا ابراهيمي په مشري او د افغان مقاومت د څلورو ډلو په گډون د جرمني په بن کي يو کنفرانس د اير کړي کله چي دا هر څه د تر سره کېدو په درشل کي وه، حامد کرزي د افغانستان په غرونو کي د خپل تقدير پر لور قدم واهه او د افغانستان دا نوی پيل ډېر نژدې و چې د ده د ژوند پای سي.

کرزي وايي چي موږ خپل منزل ته داسي ادامه ورکول چي په يوې غټي درې نوتلو چي غرونو احاطه کړې وه او د درې په پای کي مويوه زراعتي مخکه وليده. کله چي هلته راوړسېدلو د بزگر کوډله مو پيدا کړه چي ډېره کوچنۍ وه او دروازه يې تر سينې پوري لوړه وه چي يو کس ترې راووت او زموږ سره يې روغبړ وکړ. بزگر دوی دننه رهنمايي کړل چي دکرزي په فکر هلته يې د شپږو يا اوو په شاوخوا کي کوچنيان هم وه، چي دوی ته يې د شنو چايو چايرونه او ډوډۍ راوړه. کله چي موږ چای وڅښلې هغه نفر ولاړ، چي زموږ له پاره خواړه تيار کړي خو دې ته ډېر حيران يم چي دغه خلک څنگه له کليو څخه ليري د محصولاتو د کوټي ساتنه کوي، چي په همدې وخت کي يې ډېري ښه بيندۍ او څو لوی افغاني ډوډۍ چي پر تبخي پخېږي راوړې. ډوډۍ او بيندۍ مو نوشيجان کړلې او د لږ وخت له پاره مو هلته دمه جوړه کړه چي د ماپښين پر دوو بجو بيرته د چارچينو خوا ته روان سولو.

دغه ډله يو ځای ته راوړسېدل چي د کوچيانو کېږدۍ ښکارېدلې چي ورڅخه يو کس راووت او له دوی څخه يې وپوښتل چي چيري څي؟ کرزي د سيمي څخه يو رهنما چي په غرونو کي بلد و د ځان سره واخيست چي ډېر هوښيار او په غرونو کي پر پښو ډېر چابک و. رهنما وويل چي دوی واده ته تلل خو هغوی راڅخه ولاړل. مگر هغه نابلده کس د دوی تر

مخه ډېر چابک يوازي روان و، چي دغه ډله نه سو پسې رسېدلای، چي رهنما پر دغه شکمن سو او وېې ويل رايي چي پر فرعي لار ولاړ سو. له همدې کبله دوی پر بله خوا پر يوه بل غره روان سول، چي هلته د دوړو داسي توپان و چي دوی تر يوه متره ليري آخوا څه نه ليدل. کله چي دوی د شپې پر اته بجې د چارچينو ولسوالۍ ته راوړسېدل هغه رود چي دوی بايد پر پوري وتلی وای ټوله د طالبانو د پيکپ موټرونو ډک و، چي بتۍ يې روښانه او په دوی پسې گرځېدل. هغه کس چي په خيمه کي و بېله شکه د طالبانو جاسوس و. کرزي وايي موږ بېله دې چي کشف سو تر رود واوښتو او په کلي کي ورک سولو، خو هغه کس چي موږ يې ليدلو ته راغلي و په کور کي نه و. شکر خدايه! که چيري موږ هلته پاته سوي وای نو په هغه شپه به طالبانو له منځه وړي وای. طالبان په هغه کلي کي کور په کور په حامد کرزي او د هغه په جنگياليو پسې گرځېدل. دغه ډله د کلي بهر د کرزي د وياند د خور کور ته ورغلل. د هغه اخبني ورته وويل چي د دې هيڅ امکان نسته چي تاسي دلته پاته سئ ځکه چي طالبان خبر دي چي تاسي دلته رايي.

ده دوی ته بادام او انار ورکړل، او کرزي ته يې وويل چي د خپل امنيت په خاطر بيرته غرونو ته وخېڙه. بيرته غرونو ته وخېڙه! کرزي وايي موږ ډېر خواشيني سوو ځکه چي فکر مو کاوه که موږ نور منزل وکړو نو مړه به سو، نو بله مو کومه چاره لرل؟ که چيري موږ په کلي کي پاته سو وبه نيول سو او وبه وژل سو. بيرته په ډېره ستوماني سره د هغه ځای پر لور روان سول په کوم ځای کي چي دوی ته وسلې راوغورځول سوې، مگر پر بله لار چي دا د دوی د مبارزې برخليک ټاکونکی ټکی و.

تر نيمې شپې پوري تر څلور ساعته منزل وروسته کرزي او ملگري

يې د دمي جوړولو له پاره ودرېدل، يو کس چې دا کښېناست بيا له وخته خوب په منگولو کي اخیستی و. ده خرهار پیل کړ، کرار کرار پسې په زوره کېده تر دې چې سپي غپا شروع کړل. کرزی وایي مور فکر وکړ چې شاید هلته به کلی او یا د کوچیانو کېږدی وي. دوی نه غوښتل چې څوک يې وويني له همدې کبله د سهار پر څلور بجې راپورته سول چې تر اوسه لا تاریکه وه په حرکت يې پیل وکړ چې د غه رهنما نابیره ودرېد او کرزي ته راغی چې آرام سي ښخه لرئ. ټوله کښېناستل ده شپېلکې وکړ. کرزي ورڅخه وپوښتل چې څه پېښه ده؟ ده وويل چې ما يو کاروان وليد. دوی ټولو وکتل خو بېله تاریکې څخه نور څه يې نه لیدل. رهنما وويل چې تاسي انتظار وکړئ. تاسي به يې ووينئ، پروت وکړئ.

دوی هلته پروت وکړ، چې تر پنځلس دقیقو انتظار وروسته د زنگولې ښخه واوریدل سو. په افغانستان کي خلك زنگولې د اوسنانو په غاړه تړي، کرزی وایي چې دا ډېر ښایسته آواز و، چې له ډېري ليري څخه راتلی. جنگيالي آرام پرېوتل چې کله کاروان دونه ليري سو چې نوري يې د زنگولې ښخه راته رهنما وويل چې اوس نو د حرکت له پاره خطر نسته.

دوی سهار تر پنځو بجو پوري مزل وکړ، چې مرگوني ستړي وه، چې تقريباً ۳۵ ساعته يې مسلسل مزل کړی و دوي بيا د هغه بزگر کوډلي ته راغلل چې دوی ته يې ډوډی او چای ورکړي وې. هغه يو ځل بيا دوی ته ښه راغلې وويل او دننه يې بوتلل او ورته وپې ويل چې بيده سي. کرزی وایي چې اوس هغه شکمن و، چې مور ساده مسافر نه يو او دا چې مور به بيا د ده جونگري ته راځو خو ده هيڅ ونه ويل. تر يوه ساعت آرام وروسته بزگر دوی ته چای، ډوډی، بادام او انار ورکړل. دا منی و چې په سيمه کي د بادامو او انارو سپزن وي. بزگر کرزي ته مشوره ورکړه چې غرونو ته د

شپنو پر لار ولاړ سي او د نورو لارو څخه ډډه وکړي، ده وويل چي اوس ما ته دا څرگنده ده چي تاسي غواړي د يو چا مخه ونيسئ. دوی روان سول او د ورځي په نيمايي کي تم سول او پر ډبرو د خوب له پاره بیده سول چي لمر هم تاوده کړل بيا يې تر نيمايي شپې د کوچيانو د پسونو د دوبي تر څرځو ځايونو چي هلته دوی د خوب له پاره سمځي جوړي کړي وې مزل وکړ، ځکه رهنما فکر کاوه چي هلته تاسي بېله خطره خوب کولای سئ دوی هلته تر سهاره پوري خوب وکړ.

کرزی وايي مور په غرونو کي خورا ليري تللي و، په داسي حال کي چي نه مو خواړه او اوبه لرل او نه مو د چا سره تماس نيولای سواي. دوو کسانو درې ساعته مزل وکړ تر څو اوبه پيدا کړي داسي بنسکارېدل چي زموږ عمليات (ميشن) پر هېڅ لور حرکت نه کوي او نه کوم پلان او هدف لري.

بالاخره د کرزي ملگري حفيظ الله خان په قار سره کرزی له هغه نورو څخه جلا کړ. ورڅخه وې پوښتل ته څه غواړې؟ ته غواړې چي دلته په غرونو کي مړ سي؟ د لوږي د لاسه هغه هم ناکامه؟ او که غواړي چي بريالی سي؟

کرزی وايي چي البته ما غوښتل چي بريالی سم. حفيظ الله خان وويل چي داسي ده نو دا يې د گټلو لار نه ده. کرزي يې په جواب کي وويل چي بلې همدا يې د گټلو لار ده. مور به ډبر ژر د کليو سره تماس ونيسو او بيا به گورو چي څه وکړو.

حفيظ الله خان وويل چي داسي نه ده تاسي پر غلطه ياست. طالبانو بايد دا ټوله سيمه محاصره کړي وي. نه موږ کليو ته رسېدای سو او نه کلي موږ ته. نور موږ خپل توان د لاسه ورکړی دی. په ورځو مو څه نه

دي خوړلي. نو څنگه به ژوندي پاته سو؟ کرزي وويل نو ته څه غواړې چې ويې کړې؟ ده وويل د امريکا په سفارت کې دي خپلو ملگرو ته تليفون وکړه هغو ته ووايه چې راسي موږ پورته کړي.

کرزي وويل ټوکي خو به نه کوي؟ هغوی به هيڅکله زما له پاره دا کار ونه کړي، څنگه به هغوی موږ له دغه غرونو څخه پورته کړي. ده وويل ته خو تليفون ور وکه بيا به گورو چې څه کېږي.

کرزي د ټوله تيم نظر وغوښت. هغوی ورته وويل چې حفيظ الله خان سم وايي موږ بايد د دغه ځای څخه د وتلو يوه لار پيدا کړو. دوی وويل چې دا د بري لار نه ده. جنگياليو وويل د دوی لويه غلطي دا وه چې هغه مرکزي پرې بڼې پرېښود چې طالبانو ته يې ماته پکې ورکړل او بل دا چې گروپ سره ووېشل سو. اوس دوی د خپلو ټولو ملگرو کليوالو څخه ليري وه او په دې نه پوهېدل چې طالبانو دوی ته چيري کمينونه نيولي دي. دوی کرزي ته وويل په هغه شپه چې تررود پوري وتو ډېر بختور و. اوس نو ته تليفون لرې د دې ځای څخه د وتلو يو د حل لار پيدا که.

کرزي وويل که ستاسي فتوا همدا وي زه به هم کوبښن وکړم. خو فکر نه کوم چې بطری، دي دونه چارج ولري، چې يو تليفون په وکړم. د ورځي په گرم وخت کې ده بطری، راوکښلې او لمر ته يې کښېښوولې چې که لمر يو څه چارج کړې خو دی شي هم کار ونه کړ. کرزي يوه بطری، تليفون ته وړ واچول او ورور ته يې تليفون وکړ، چې زه ژوندي يم. ورور يې وويل شکر خدايه! نو ولي دي موږ ته مخکي تليفون نه کاوه؟ کرزي وويل چې ما بطری، د سخت وخت له پاره ساتلي وې خو دا چې کرزي نور څه ويل بطری، ختمه سوه. وضعیت توپاني ښکارېده. که ټوله بطری، په همدې شان کمزوري وای نو د دې امکان نه و چې امريکايانو ته دي هيڅ

وويلای سي. حتی چي مازي يي خپل موقعيت ورنسولی وای. کززی وایي چي ما د بطریو په چیکولو پیل وکړ چي یوه داسي بطری پیدا کړم چي د یوې یا دوو دقیقو له پاره خبرو کولو چارج ولري. خو یو ناخپه مي بخت رابیدرا سو. ما یوه بطری چیک کړل چي پول نوې وه او پوره چارج وه، دا څنگه راڅخه پاته سوې وه؟

په همدې چارج بطری سره کززي په اسلام آباد کي د امریکا له سفارت، د روم او خپل ورور سره بیا خبري وکړې. ده ټولو ته وویل چي زه ژوندی يم او په غرونو کي يم او له هغه ځایه د راوتلو له پاره مرستي ته اړتیا لرم. امریکایانو بیا هغه تکراري پوښتنه وکړل چي تاسي چيري یاست؟ کززي بیا دوی ته وویل چي چي دي او ملگرې يي څونه ليري دي او پر کومه خوا راغلي دي. هغوی بیا ورته د مربعي اور د بلولو وویل چي وروسته به مو موږ پیدا کړو. په دغه شپه دوی په غرونو کي یو اوار ځای پیدا کړ او اور يي پر بل کړ. په دا سبا کززي بیا ټلیفون وروکړ او ورته وېي ويل چي شاید دا زما وروستی ټلیفون وي ځکه چي دا نوې بطری هم مخ پر ختمېدو ده. امریکایي تماس نیونکي ورته وویل چي موږ ستاسي اور ولید او سبا ماښام پر اته بجې به موږ درسو.

دوی بیرته د کوچیانو د پسو سمڅو ته راغلل او هلته بیده سول. او په دا سبا ماښام کي بیرته غره ته وختل او اور يي ولگوی. کززی وایي چي څلورو خواوو ته د وسلو سره کښېناستو ځکه چي کېدای سو طالبان هم زموږ اور وويني. اتو بجو ته لا پنځه دقیقې پاته وې چي ناخپه يي د څرخکو ږغ واورېد. دوی د غرونو تر څوکو کښته پرواز کاوه چي شاوخوا گړڅېدې. دوی نه لیده ځکه چي څراغونه يي نه وه روښانه خو یوازي به يي ږغ تعقیبوی چي نابره یوه بله څرخکه راغله او هلته کښېناستل چيري چي

کرزی او ملگرو یې انتظار کاوه، چي بله سمدستي په پسې وه. کرزي وويل چي څو نه په زړه پوري صحنه وه. يو کس چي د شپې دوربين يې پر سترگو و د لومړي څرخکي څخه راکښته سو په زوره يې ناره کړل: بناغلی کرزیه! دا تاسي یاست؟

دغه ډلي د څلورو خواوو څخه د اور ځای ته راوغستل او څرخکو ته وختل خو چي کله يې پرواز کاوه کرزی وپوهېد چي يو نفر کم دی. دا حفيظ الله خان و چي پر ده په غوسه سوی و او ورته ويلي يې وه چي مرسته وغواړه. دی له څرخکي څخه راکښته سو او پسې کتل يې. نارې يې ورو ووهلې له يوه اور څخه تر بله به يې منډي ووهلې او پسې کتل به يې چي بالاخره يې په داسي حال کي پيدا کړ چي ټينگ يې په پټو کي ځان پېچلی و. کرزي پرېغ کړه چي دا څه کوي؟ هليکوپټر راغلی دی حفيظ الله خان وويل فکر کوم چي ما يو څه واورېدل، خو ډېري دورې وې له همدې کبله مي ځان ټينگ وپېچئ.

څرخکي دوه ساعته پرواز وکړ، چي بالاخره په هلمند کي يو ځای راکښته سوه، چي هلته يو تعداد د کرزي ملاتړو انتظار کاوه. اوس د پښو شل سوی کوچنی اردو پنځه څرخکي او خورا مجهز امریکايي ځانگړي ځواکونه (سپېشل فورس) د ځان سره لرل. دوی هلته څو ورځي تېري کړې چي کرزی په دې وتوانېده د خپل ټليفون بطری چارج کړي او څو ټليفونونه وکړي. هلته دی په دې بريالی سو چي د حاجي بدر سره تماس ونيسي حاجي بدر د ده د هغو قوماندانو څخه و، چي د غرونو په جگړه کي يې د ده سره اړیکي پرې سوي وې چي البته ده هم ستلايت ټليفون درلود.

کرزي کمانډو ته وويل چي دی غواړي هغه کلي ته ولاړ سي،

چيري چي حاجي بدر دئ خو بدر نه سو کولای چي سم لوری ور ونبووي. دوی کرزي ته وویل چي ورته ووايه چي هغسي اور بل کړي لکه څنگه چي يې په غره کي بل کړی و. امریکایي کمانډو و کرزي ته وویل مور هم ستا سره څو او هلته درسره پاتېږو. اوس د هغو اړیکو په مننه چي کرزي په پاکستان او نورو ځایونو کي د متحده ایالاتو سره د استازي په توگه ساتلي چي اوس کرزی تر طالبانو وروسته افغانستان کي د امریکا له پاره تر ټولو غوره مشر بنکاره سوی و او غوښتل يې چي وې ساتي.

یوه شپه تر هغه وروسته چي بدر اور ولگوی امریکایان، کرزی او ملگري يې د هغه پر خوا الوتنه وکړه تر څو له هغه سره یو ځای سي. څلور څرخکي په خوندي توگه راکښته سوې خو هغه پنځمه دانه چي څلور امریکایي ځانگړي ځواکونه پکښې سپاره وه تر اصلي گروپ څخه یو یا یونیم مایل ليري کښته سوه، ځکه چي مخکښو څرخکو دوړي او باد جوړ کړی د پیلوټ له پاره يې مشکلات جوړ کړل ده دغه څلور کمانډو همدلته شوه کړل او ځني ولاړی. کرزي د حاجي بدر څخه وپوښتل چي دا څه ډول اراضي وه چي څرخکه پکښې کښېناستل وروسته ده امریکایي قوماندان او خپل کسان ورسره واخيستل او په تاریکه کي د هغه ځای پر خوا ور روان سول.

کرزی وایي چي مور بیا غره ته په ختو سوو او زه ختلو ډېر گرم کړم چي وروسته باد بیرته بیخ کړم. یوه امریکایي راته د وړیو جاکټ راکړ، چي دې هم یو څه مرسته راسره وکړه. وروسته د شپې پر دوولس نیمي بجې مور خلک ولیدل چي په یو څه فاصله کي زمور پر خوا د لاسي او لانتیرین څراغانو سره راروان وه. کرزی وایي مور نه پوهېدو، چي دا دوستان کلیوال دي او که طالبان؟ کله چي هغوی مور ته نژدې راغلل او

مورډي ٻي وليمو نارې يې کړې چې تاسي څوک يا ست؟ کرزي نه پوهېده چې څه جواب ورکړي، چې وروسته يې په مخابره کې پر حاجي بدرغ وکړ، هغه ورته وويل چې ورته ووايه چې مورډ ده ملگري يو. ما هم همدا سي ورته وويل. خو دوی وويل چې مورډ بايد څنگه پوه سو چې تاسي ده ده ملگري يا ست؟ ما ورته وويل چې راسي خپله له ده سره خبري وکړئ. دوی خبري ورسره وکړې او وروسته يې وويل چې داسي ده او تاسي طالبان نه يا ست. مورډ تاسي ته څلور امريکايي سرتېري راوستي دي.

سرتېري ټوله روغ رمټ وه او هغه کسان بيرته د غرونو اخواد خپل کلي پر خوا وروان سول. دا چې اراضي ډېر خراب و نو يوه امريکايي سرباز خپله بجلکه ماته کړې وه او نورو اوږه ورکړې وه او کرار کرار را روان وه. د شپې پر دوې بجې دوی د غره اوازي سيمي ته راوتل چې هلته د کلي څخه د حاجي بدر لخوا موټران ورته رالېږل سوي وه او دوی ته انتظار وه، چې وروسته ټولو ټوله لار په موټر کې سفر وکړ.

کرزي وايي چې اوس نو روژه رانوي سوې وه او ما پېشلمی وکړ چې وروسته بیده سوم. کله چې دی راوین سو د سپېشل فورس عسکرو شاوخوا د کليو د کوچنيانو سره لوبي کولې چې د امريکايانو د ليدلو له پاره راغلي وه. يوه ماشوم يو امريکايي سرتېری وليد چې سپينه خولۍ يې پر سر کړې وه ورته ويې ويل چې القاعده! دا خولۍ هيسته کړه. د طالبانو او القاعدې ملگرو به سپيني بگړی د سپېڅلتوب د سمبول په توگه تړلې او هغه هلک هر هغه چاته چې سپين شی به يې پر سر و د هغوی په سترگه کتل چې وروسته ده خپله خولۍ و هغه سرتېري ته ورکړه. کرزي د حاجي بدر په کلي کې دوې ورځې تېري کړې چې هلته ورته د امريکايانو له خوا نوري وسلې راوړسېدې. په دغو ورځو کې د

دوی شمېر شو چنده سو، ځکه چې خلک به د هر ځای څخه راتلل او د طالبانو ضد دغه ځواک سره به یو ځای کېدل. دا لومړی ځل و، چې کرزي په افغانستان کې دننه په خپل واک د یوه نظامي قوماندان په توګه کلیوال منل. په دغو راتلونکو کې یو سپین زېری او یو هلک چې پر خره یې یو څه را بار کړي وه. د کرزي د راتګ په شپه چې کله هغه یوه خرڅکه د حاجي بدر د کلي څخه د یوه او یا یو نیم مایل په اندازه لیرې کښېناستو ته اړه سوې وه او هغه څلور سپېشل فورس سرتهېرې یې هلته خوشي کړې وه هغوی تر خاشو لاندې ځني سامانونه پټ کړي وه او کله چې کلیوال د هغوی د ژغورلو له پاره ورغلل دوی په تاریکه کې ونه توانېدل چې هغه بیرته پیدا کړي. دغه زاړه سړي کرزي ته وویل چې موږ دغه سامانونه تر خاشو لاندې پیدا کړل چې فکر مو وکړ چې شاید دا به د امریکایانو وي. موږ فکر وکړ چې شاید دوی به ورته اړتیا لري نو ځکه مو دلته درته راوړل.

په کلي کې د کرزي په دوهمه ورځ یو شپانه تېرېده چې یو څه ګڼه ګوڼه یې ولیده. ده وپوښتل چې دا څه روان دي؟ ده ته وویل سول چې کرزی دلې دی. شپانه وویل کرزي ته ووايست چې ترینکوټ سقوط وکړ او خلک په تا پسي ګرځي. په همدې اړه یې په تا پسي هري خوا ته خلک ولېږل.

کله چې کرزي ته دا وویل سول ده پر خپل ګروپ ږغ وکړ، چې سره راټول سي. هغو مشرانو چې د ده سره په غرونو کې وه او نورو ده ته وویل چې د ده په خبرو باور مه ګوه. شاید دا یوه دسیسه وي. یو ځل هلته یو څوک ولېږه چې دا خبره کره کړي. کرزي یو ځوان پر موټر سایکل ترینکوټ ته پټ ولېږه چې د دې خبرې جاج واخلي او هغه نفر بیرته د نوي

خبر سره راوگرځېد داسي چي ترينکوټ په رښتيا سره سقوط کړي و. ده وويل چي د افغانستان ملي تور، سور او زرغون بيرغ هلته د طالبانو د بيرغ پر ځای رپېدی. دی د محلي مشرانو هغه جرگې ته ورغلی چي تازه جوړه سوې وه او ورته ويلي وه چي زه د کرزي له خوا راغلی يم. د شورا غړو ويلي وه چي هغه چيري دي؟ ځوان ورته ويلي وه چي کرزي په خپلي کلي ورجان کي دي.

کرزي وايي په داسې موډ پنځلسو يا شلو موټرو کاروان وليد، چي د کلي پر خوا را روان وو. دا د ترينکوټ د مشرانو شورا وه چي ما ته را روان وه او راته وې ويل چي دوی بنار د طالبانو څخه واخيست او په تاسي پسې موهره خوا ته پيغام رسوونکي ولېږل، خو موږ نه و خبر چي ته يوازي درې ساعته د موټر د منزل په واټن زموږ څخه ليري په غرونو کي سرگردانه گرځي.

کرزي ډېر ژر دې ته چمتو سو، چي خپل عمليات و ترينکوټ ته ولېږدوي چي په مخ کي يې پر کنډ او کپر سرک شپږ اووه ساعته سفر پروت. د ټکسيو او پيکپ موټرانو دغه کاروان هلته د شپې پر لس بجې ورسېد، چي کرزي سيخ سيده د ولايت مقام ته ولاړی. ترينکوټ د افغانستان په جنوب غرب کي لومړی ځای و، چي سقوط يې وکړ.

دی وايي چي د طالبانو په شمول خورا ډېر کسان د ده د ليدلو له پاره راغلل. موږ ته اوس خورا ښه جنراتورونه او نور سامانونه د امريکايانو له خوا اکمال سوي وه او د نړۍ سره موښه ثابتې اړيکي لرلې. زه اوس په ناڅاپي توگه د نړۍ سره وصل سوم.

په ترينکوټ کي د کرزي په دوهمه ورځ يو طالب ده ته راغی او ورته وې ويل که ته ما ته خط راکړې زه به خپل دوه موټران او وسلې دلته

ترینکوټ ته راوړم او تاسي ته به يې تسليم کړم.
کرزي ترې وپوښتل چې ته ولي زما لیک ته اړتيا لري؟ کندهار،
زابل او نوري هغه سيمي ټولي د طالبانو تر واک لاندې دي. نو ته ولي زما
لیک ته ضرورت لري؟ دا سړي وويل چې ښاغلي پر لویو لارو زه کوم
مشکل نه لرم خو مشکل په کلیو کې دی. داسې نه چې موږ په کلیو کې
تېرېږو کلیوال موږ ودروي. کرزی همدا خبره د خپلو ملگرو سره شریکه
کړه چې تاسي په دې اړه څه نظر لرئ؟ دوی وويل ده ته لیک ورکړه و به
گورو چې څه پېښېږي؟

کرزي و هغه طالب ته لیک ورکړ، چې د ده د خونديتوب هیله
پکښې سوې وه، چې دوی ورځي وروسته هغه د خپلو موټرانو او وسلو
سره راغی او کرزي ته يې وسپارل. دا هغه ښه وه چې کرزي باید نور
خپلواک غځولی وای، ځکه چې دا هر څه د حیثیت له کبله وه، ولي چې
کرزی کوم رښتونی ځواک نه درلود. خو په افغانانو کې د حیثیت ځواک
خورا ارزښت لري. خورا ډېر کسان ده ته راتلل او د لیکونو غوښتنه يې
ځني کول ده هم وېشل چې هغوی هم کار کاوه. کرزی وايي زه په ترینکوټ
کې په یوه درې خونې کور کې ناست وم هلته به مې قومي مشران منل،
خلکو ته به مې لیکونه ورکول تر هغه ځایه چې به يې کار ورکاوه.

کله چې کرزي د طالبانو وروسته جنوبي افغانستان کې خپله
ولکه ټينګول دا امریکا په مشري د هوايي بمباريو کمپاین د طالبانو د
ځواکونو د پاته شونو د منځه وړلو پر ضد روان و. ترینکوټ ته د کرزي تر
راتګ شل پنځلس ورځي وړاندي امریکایانو د طالبانو په شک په غلطي
سره د ارزګان ولایت په لیري پرتو سیمو کې د توري په کلي کې پر یوه
کور به وغورځوي چې د بېګناه ملګري خلکو ډک و او زیات قریبانيان يې

کوچنیان وه ووژل. بم غورځوونکي الوتکي له همدې ځای څخه د یو نیم کیلومتر په اندازه لیري د طالبانو پر معلومي قرارگاه بمبار کاوه، چي یو بم غلط سو که پیلوټ په خطا سره دا ځای په نښه کړ.

د هغو کوچنیانو نیکه چي په توري کي وژل سوی و، ترینکوټ ته د کرزي د لیدلو له پاره راغی او کرزي ته یې د ماخستن ډوډی راوړل ځکه چي کرزی د هغه مېلمه و او دا میلستیا د عجبی پېښي ډکه و. ما دغه کس امریکایي سپېشل فورس سرتېرو ته ور معرفي کړ او ورته ومي ویل چي امریکایي بم د ده ټوله کورنۍ ورو وژل. دغه کس وروسته خورا په زړه پوري خبره وکړل چي په هغه کي د داسي شي څرک تر سترگو کېدی چي افغانان څونه د آزادی آرمان لري. ده امریکایانو ته وویل د هغه بم د لوېدو له کبله مي خپل اووه کوچنیان له لاسه ورکړل، خو که زه ټوله کورنۍ هم د لاسه ورکړم پروا نه کوي خو تاسي افغانستان آزاد کړئ.

خطا بمونو په دوامداره توگه په افغانستان کي د بېگناه ملکيانو د وژلو وسیله ګرځېدلې وه حتی د طالبانو د حکومت تر ړنگېدلو وروسته چي کله به ائتلافي ځواکونو د القاعدې او بیا منظم سوو طالب بنورښیانو پر ضد جگړه کول. خو ټوله پاته سوي کسان د توري د نیکه په شان بڅبونکي نه وه.

د نومبر پر اووه ویشتمه پر افغانستان باندي د ملگرو ملتونو خبري د ملگرو ملتونو د استازي لڅدر ابراهيمي په مشرۍ پرانیستل سوې. د افغان مقاومت څلور لویو ډلو په کنفرانس کي گډون درلود. چي په هغه کي شمالي ټلواله، پاکستان مېشت پښوري ائتلاف، اېران مېشت سایپرس گروپ او د روم ډله چي د پخواني شاه استازیتوب یې کاوه. کرزی هم د همدې کنفرانس گډون وال و، چي د ترانسپورټ د

نشتوالي له کبله يې نه شو کولای چې هلته ولاړ سي او بل دا چې د ده له پاره دا ډېره مهمه وه چې د بن پر ځای په افغانستان کې وي. خو گډونوالو له ده څخه وغوښتل چې له هغه ځايه دوی ته په ستلايت ټليفون خپله وينا واوروي. کرزی وايي کله چې کنفرانس پيل سو، زه په ترينکوټ کې په يوه خاورين کور کې د پراشوت پر يوه ډېره کوچنۍ ټوټه په ډېره يخه خونه کې ناست وم. له بله پلوه زه ډېر سخت زکام وم خو بيا هم زما ټليفون په بن کې د کنفرانس سره وصل سو او ما استازو ته وينا واورول. ده په پښتو او دري خبرې وکړې او ويې ويل چې موږ ټوله افغانان يو او د دې هيواد کاميابي بايد ډاډمنه کړو.

وروسته چې کله دی د سيمي د مشرانو سره په غونډه کې و د طالبانو په وخت کې د مجاهدينو د حکومت ولسمشر برهان الدين رباني ورته د کابل څخه ټليفون وکړ او ورته ويې ويل چې زه غواړم ته واک په لاس کې واخلي. زه غواړم چې قدرت تاسې ته وسپارم.

کرزی وايي ما ورته وويل ښه ښاغلي ولسمشره خو اوس زه هيڅ نه پوهېږم چې تاسې ته څه ووايم. دی د يوه کوچني کور په يوه خاورينه خونه کې په داسې حال کې ناست و، چې ډېر ستړی او د نه خوراک او څښاک له لاسه يې د بدن سپک ختلی و. زه هيڅ نه پوهېدم چې دا نړۍ د څه له پاره ده او همداسې نه پوهېدم چې په دې نړۍ کې څه روان دي. تر ټليفون وروسته ده مشرانو ته وويل چې تاسې په دې اړه څه فکر کوئ؟ دوی وويل چې ستاسې مطلب د فکر کولو څخه څه دی؟ ته بايد همدا کار وکړې.

خو کرزي ته دا اړينه برېښېدل چې دا خبره د ټولو مشرانو سره شريکه کړي چې په دا سبا شپه يې د ټولو مشرانو غونډه راوبلل. دوی پر

مسایلو خبري وکړې او ټوله په دې راضي وه چې ته باید همدا کار وکړې. په هغه ورځ چې د بن کنفرانس دایر سو د عبدالحق د مرگ خبر خپور سو، نوموړی د سرو لښکرو په وړاندي خورا مشهور قوماندان و او د طالبانو سرسخت مخالف و. عبدالحق د کرزي په شان پښتون او د مولوي خالص د حزب قوماندان و. په جگړه کې زړه وړ او هوښیار پښتون چې د احمدشاه مسعود برابر و. د کرزي په شان په انگلیسي ډېر ښه رغېدلای سوای. ده د نړۍ له ډېرو مشرانو د امریکا دولسمشر رونالډ رېگن سره لیدلي وه، چې هغه یې د یو اتل په شان هرکلی وکړ او د برطانیې له لومړي وزیر (Margaret Thatcher) سره. ده په ۱۹۹۲ م کال د مجاهدينو په حکومت کې د کابل د امنیه قوماندان په توگه خدمت وکړ، خو کورنۍ جگړې زړه توری کړ چې تر هغه وروسته یې په لندن او ډوبی کې آزاد تجارت پیل کړ. د طالبانو د واک ته رسېدلو وروسته ده ډېر ژر دوی د کرزي په شان وغندل او د کرزي په شان یې د همدې مخالفت خورا لویه بیه ورکړل. په پېښور کې د ده مېرمن او ځوان زوی په ۱۹۹۹ م کال کې ووژل سول چې په همدې کال د طالبانو له خوا د کرزي پلار هم ووژل سو.

تر ۹/۱۱ وروسته عبدالحق متحده ایالاتو ته وویل، چې پر افغانستان حمله مه کوئ، ځکه چې دی په دې باور و، چې شمالي ټلواله او د هغوی پښتون سیاله ډله به وکولای سي چې د طالبانو د پوځ د مشرانو په وژلو سره به په خورا لږ ویني بهولو سره د طالبانو څخه واک ترلاسه کړي. د کرزي په شان دی هم خورا ژر افغانستان ته ننوت خو حق په لومه کې ونښت، طالبانو ونیوی چې وروسته یې اعدام کړ. د پاکستان استخباراتي شبکه د هغه سره په خیانت کولو تورنه ده. که نوموړي

ژوندی وای تر طالبانو وروسته افغانستان کې به یو ځواکمن او د درناوي وړ کس وای.

په بن کنفرانس کې تر وینا وروسته کرزی د کندهار پر لورد حرکت په حال کې سو. ده وویل موږ د لاري په اوږدو کې هېڅ جگړه ونه کړه، ځکه چې موږ له یوې ولسوالۍ څخه بلې ته تللو، نو خلکو به زموږ تر ورسېدو وړاندي لا واک د طالبانو څخه اخیستی و. وروسته د کندهار په شمال کې د شاه ولیکوټ ولسوالۍ ته ورسېدو، چې دلته لوبې بل رنګ واخیست. خدای هلته یو ځل بیا زما سره مرسته وکړه.

کله چې کرزی شاه ولیکوټ ته راوړسېد، یوه مجاهد ده ته تلیفون وکړ، چې د طالبانو رهبري غواړي هلته درسي، او واک درته تسلیم کړي. سبا ورځ د غونډې تر سره کولو له پاره وټاکل سوه. کله چې کرزی په دا سبا راکښېناست ډېر ساړه یې کېدل، له همدې کبله یې پرېکړه وکړه چې په کلي کې یوې کوچنۍ رېښي غونډۍ ته وځپږي او تر هغه وخته پوري چې طالبان راځي پیتاوی وکړي. کرزی وايي چې دا د روژې میاشت وه دا چې سړی د ورځني خوراک او څښاک نه کوي نو یخ یې کېږي. په همدې شپه ډېره امریکایي مرسته راوړسېده. چې په هغه کې نور سرتېري، دوا او خواړه شامل وه، ځکه چې د بن په کنفرانس کې د افغانستان د موقتي ادارې د مشر په توګه د کرزي د احتمالي ټاکنو له کبله امریکایانو ډېره پاملرنه د ده خوا ته کړې وه.

په دغه سهار ډېر کسان د کوچنیانو او زما د کسانو په شمول پر هغه غونډۍ ښکارېدل، کله چې زه هغه غونډۍ ته وروان سوم، یو کس په ما پسې راغستل او ویل یې چې یو ګروپ مشران راغلي غواړي چې ستا سره وویني. زه بیرته راوګرځېدم او په هغه خونه کې د مشرانو سره یو

ځای سوم، چي ما به ليدونکي پکښې منل. کرزي کښېناست او دوی په خبرو پيل وکړ. د خبرو تر پيل څو دقيقې وروسته خونه وچاودل. د خونې کړکۍ او دروازه وغورځېدل او پر مشرانو خاورې او ټوټې راشوه سوي. دی بهر راوت چي جسدونه، کنډوکپر موټرونه او کلی يې په بده وړانې کي وليد. يو ۲۰۰۰ پونډه بم د (B-52) ډوله لوړ ارتفاع لرونکي امريکايي الوتکي څخه پر هغه غونډۍ شوه سو چي يو تعداد خلک پر راغونډه سوي وه او چي کېدای سو کرزي به هم هلته ولاړ وای. ده وويل که چيري دغه خلک زما د ليدلو له پاره نه وای راغلی او په دغه مهمه شېبه کي ما ته د دوی د ليدلو نه وای ويل سوي زه به پر هغه ځای ولاړ وای چي بم پر ولگېد او په ايرو به بدل سوی وای.

په دغه بم کي ده خپل پنځه غوره ملگري، درې امريکايي کمانډو بایلول چي الپته په وژل سوو کسانو کي کليوال د کوچنيانو په گډون هم شامل وه. د نولسو امريکايانو په شمول خورا زيات نور ژوبل سوي هم وه. دا د ډسمبر ۵ مه وه او د بن غونډي د پای ورځ وه، چي تريوي اوونۍ زيات يې په افغان موقته اداره کي د واک وپشلو پر سر خورا سخته مناقشه وکړه. تر چاودني وروسته په وينو ککړ کرزي خورا ژرد بم له ځای څخه لري کړل سو او نژدې په يوه ځای کي د بل بم د راپرېوتلو له وېرې د پرېنو په منځ کي ځای پر ځای کړل سو. کله چي د ده ياور له ده څخه د وينو په پاکولو لگيا و، د ده ستلايت ټليفون ته د بن څخه د بي بي سي د ليزدوسيت زنگ راغی او دا زېری يې وکړ، چي دی د افغانستان د موقتي ادارې د مشر په توگه وټاکل سو. د بن په غونډه کي کرزي د زورواکو سره تر خورا سختو مناقشو وروسته وټاکل سو، چي يو بل ته د غونډي د پرېښوولو گواښ يې وکړ. کرزي د امريکايانو ملاتړ د ځان سره

درلود چې د ده پر خوا يې د توازن په برابرولو کي مرسته کول او له بله پلوه د مسعود او عبدالحق تر مړينې وروسته کرزی تر ټولو قوي کانديد و. له بله اړخه کرزي د خپلي کورني پسمنظر، د شاه سره د بنو اړيکو او د خپلي نړيوالي اوږدې ډيپلوماسۍ له کبله خورا منطقي انتخاب و.

کرزی وايي چې زه په وينو لړلی د شاه وليکوت تر کلي دباندې په پرنسو کي ناست وم، چې راته وويل سول تاسي د افغان ملت د مشر په توگه غوره سوي ياست. تر دې ډېر ژر د بن خڅه د لخدرا ابراهيمي رسمي ټليفون راغی او د ليزدوسيت خبري يې تاييدولې. کله چې ده همدا خبر هضموی او دده ملگرو او امريکايانو مړي او ټپيان د پېښې له ځای څخه ايسته کول د تسليمۍ له پاره د طالبانو پلاوی راوړسېد.

کرزی وايي چې موږ د کلي په بنوونځي کي يوې خونې ته ولاړو، او هلته د تسليمۍ له پاره د خبرو کولو له پاره کښېناستو. طالبانو خورا قوي پلاوی رالېږلی و، چې په هغه کي د طالبانو د دفاع وزير، د کورنيو چارو وزير، د ملا عمر شخصي سکرتر او نور شامل وه. دوی هم هلته وروستل سول او کرزي ته يې وويل چې موږ غواړو تاسي ته د افغانستان د نوي قانوني مشر په توگه قدرت تسليم کړو.

ما ورته وويل مننه خو تاسي بايد د تسليمۍ رسمي ليک راوړی وای، دوی ولاړل او په دا ماپښين بيرته د ليک او څو بنديانو سره بيرته راوگرځېدل، چې په هغو کي يو د کرزي نژدې ملگری و، چې وروسته د ارزگان والي سو کرزي ته تسليم کړل. دا يوه بېله شرطه تسليمېدنه وه.

د طالبانو تر تسليمۍ دوي ورځي وروسته کندهار ته راغی او د ملا عمر په کور کي يې واپول، چې په بمباريو کي خورابد زيانمن سوی و. دا وخت ملا عمر الونیا سوی و. کرزی وايي کله چې موږ کندهار ته راغلو

خورا ډېر خلک مود ته د روغېر له پاره راغلل. بهرنۍ ميډيا هم راغلل چې اوس هغوی ما ته د نژدې لاس رسۍ درلود.

د کرزي د کابل د تگ له پاره تياري ونيول سو. او پرېکړه يې وکړه چې کابل ته به يوازي ننوزي. چې هيڅ ځواک حتی يو باډيگارډ به نه وي ورسره. ده د قومي مشرانو او نورو مخورو کسانو غونډه راوبلل او د خپل پلان څخه يې خبر کړل. د ده د همدې پرېکړې سره ځينو مخالفت وکړ. دوی ويل ته بايد کابل ته د درو څلورو زرو کسانو سره خورا په درب ننوزي. خو اکثريت زما ملگري سول. هغوی وويل يوازي ولاړ سه ځکه چې هر افغان يو افغان دئ که چيري يو کندهاری ستاسي ساتنه کولای سي نو ولي يو کابلی او نور ستا ساتنه نه سي کولای. زما پرېکړه ومنل سوه چې البته دا تر ټولو ښه پرېکړه وه.

کرزی د کابل پر لور په امريکايي نظامي الوتکه کې د خپل ورور، اکا او د کورنۍ د يوه نژدې ملگري سره والوت. کرزی وايي بس همداسي مو وکړل. د باگرام هوايي اډې ته زمونږ سره د ليدلو له پاره خورا ډېر کسان راغلي وه او گڼ شمېر موټران يې ورسره راوستلي وه، ځکه چې دوی د خورا ډېرو کسانو د راتگ له پاره تياري نيولی و. خو چې کله موږ د الوتکې څخه کښته سوو موږ يوازي څلور کسان وو. شپه ناوخته وه او د شمالي ټلوالې جنگياليو د کابل په تياره جادو کې گزمې کولې. کرزی ارگ ته بوتلل سو، چې په دا سبا د کابل د هري خوا څخه خلک راغلل او د مانۍ دروازه يې په پلاستيکي گلونو وپوښل چې خپل نوی مشر ته ښه راغلی ووايي. د افغانستان نوي مشر د ارگ مانۍ خپل نوی کور وليد چې د يوې لسيزې جگړې ته په کتو سره يې وضعيت خورا ښه و. دا مانۍ پر ۱۸ ايکړه مځکه باندي د کابل په شمال ختيځه برخه کې په اتلس سوه

اتيایمو کلونو کي جوړه سوې ده، چي د هر افغان واکمن کورو، خو حفيظ الله امين پکښې ووژل سو. د مرميو سوري يې پر بهرني دېوال هر چيري ښکاري او د همدې ستري ماني. برج رالو بدلی چي د تشناب کار ځني اخیستل کېده، خو دننه په ماني کي وراني ډېره لږ سوېده. گلخانه چي د ولسمشر د کار د دفتر ودانۍ ده او مسجد جوړ او روغ او همدا شان د استوگني سيمه چي دوهمه درجه لويه دفتري ودانۍ ده. دلکشاه ماني چي د شاه رسمي د اوسېدو ځای دی او د کله چي باچا ظاهرشاه له واک څخه په ۱۹۷۳ م* کال کي ليري کرل سونه ده اشغال سوې دلکشاه اوس بيرته رغول سوې او د درنو خلکو له پاره مېلمستون دی. په دې ماني کي د باختري دورې دوه زره کلن زاپه تاريخي آثار کله چي په (۱۹۷۸ م) کال کي پيدا سول سمدستي پټ کرل سوي وه. ډېر کلونه دغه خزانه چي شل زره طلايي توکي، لکه د پيل غابڼونه، او غمي يې لرل پته سوې وه. داسي بېره وه چي د جگړې په جريان کي دغه اثار ورک سوې وې او يا به د ټوپکسالارانو له خوا ويلي کرل سوي وي. خو يوازي څو کسانو ته دا حقيقت څرگند و او کله چي کرزی ولسمشر سو، د دغه لوی راز ښخوونکو فيصله وکړه چي دغه خزانه بايد نوره راڅرگنده سي. دغه توکي اوس کيتلاک سوي دي او په ۲۰۰۶ م کال کي يې سل په پاریس کي نندارې ته وړاندي سول. کله چي کرزی په ارگ کي ځای پر ځای سو، نو د ولسمشر رباني او نورو سره د غونډو لړۍ پيل سوې، وروسته يې روم ته پرواز وکړ چي د باچا ظاهرشاه دعا وغواړي. کرزی وايي چي ده ما ته قرآن کریم او خپله چټۍ را کرل. بيرته کابل ته راوگرځېد او د واک تبديلي يې په رسمي توگه تر سره کړه. په اپريل کي کرزی بيا روم ته ولاړ چي دا وار

---

* په اصل کي ليکوال د شا د ليري کښې دو کال ۱۹۳۳ بللی دی (۴)

يې پاچا د ځان سره راوست. کور ته د شاه ظاهر شاه راتگ بايد يوه مياشت مخکي په مارچ کي تر سره سوی وای خو امنیتي ځواکونو يوه دسيسه کشف کړه چې په هغه کي د شاه او کرزي د مرگ پلان جوړ سوی و. هغه مراسم چې کرزي او نورو مليونونو افغانانو يې په خورا لېوالتيا تياری نيولی و وځنډېدل. خو ټولو افغانانو د شاهي نظام د بيرته فعاله کېدو هرکلی ونه کړ، مگر په جنوري کي د افغانستان په شرقي ښار خوست کي په زرگونو پاچا پلوه قبایلو لاریون وکړ چې ویل يې امریکا د شاه ضد شمالي ټلوالی چې د تاجکو او ازبکو څخه جوړه ده پلوي کوي چې البته یاد سو قومونو خورا ډېر وخت د پښتنو تر واکمنۍ لاندې تېر کړي دي.

د ۲۰۰۲ م کال د اپریل پر ۱۸ شاه ته د کابل په نړیوال هوایي ډگر کي خورا تود هرکلی وویل سو، خو مراسم يې خورا ټينگ کنټرول سوي وه. کله چې د ایتالیا هغه نظامي الوتکه چې شاه پکښې سپور و، د کابل بم بېرونکي هوایي ډگر ته راوړسېدل امنیت خورا سخت کړل سوی و چې یوازي یو څو ځانگړو قومي مشرانو شا ته د نژدې ورتگ اجازه لرل. امنیتي چارواکي هغه وخت د خورا مشکل سره مخامخ سول، چې کله قومي مشرانو د شاه د لاس مچولو له پاره کونښن کاوه. دا مهال شاه ۸۷ کلن و، چې کله له الوتکي څخه را روان سو نو خورا کمزوری ښکارېده، چې کرزی ورسره کومک کاوه. د افغان ملي جامو پر ځای ده د توري نرمي څرمني کوټ اغوستی و. یعنی هغه جامه چې اوس کرزی په مشهوره دئ لکه دقره قول خولی او اوږده زرغونه چینه. ظاهر شاه اوس په هغه ماڼۍ کي اوسېږي چې یو وخت ده پکښې

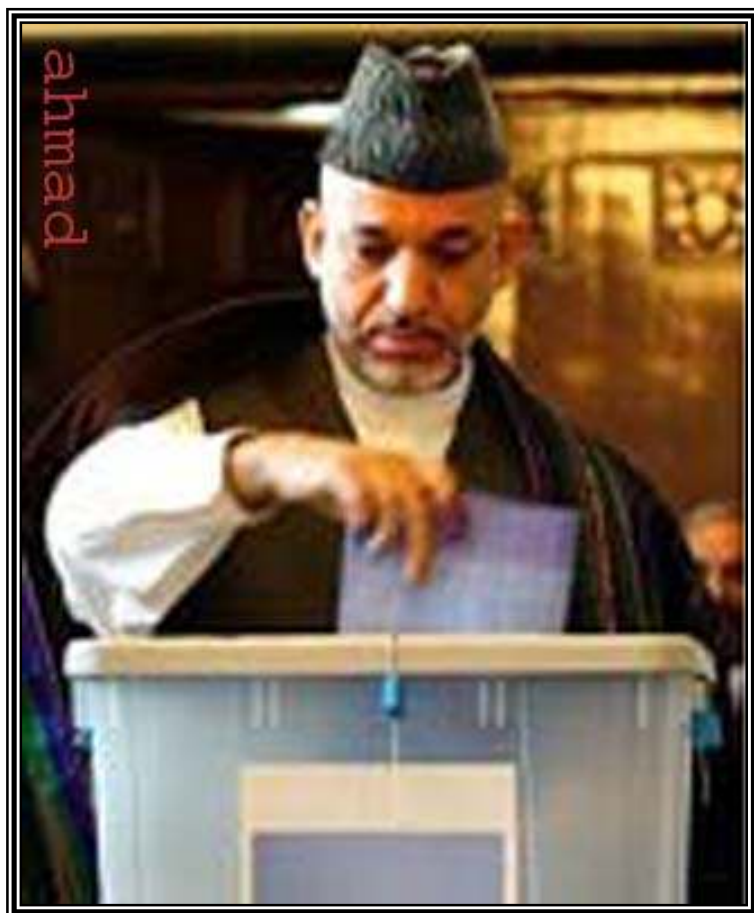
واکمني کول، چي کورنۍ او دوستان يې پر راگرځېدلي دي* . په بن کنفرانس کي د افغانستان د حکومت له پاره ټوله وزيران ټاکل سوي وه، چي اوس يو فعاله اداره پر ځای و. کړزی وايي د موقتي ادارې د مشر په توگه ما بېله غونډو او بحثونو څخه بل کوم جلا کار نه دئ کړی. ما به خورا ډېر د محلي خلکو سره ليدل. په دې ټولو کي زما بڼه اصول همغه و: کار له افغانستان له پاره ډېر ساده. د طالبانو تر نسکورېدلو وروسته په افغانستان کي خورا ډېر تغيرات راغلي دي، خو کړزی د هغه د کړيدیت اخیستلو څخه ډډه کوي. دی وايي دا تغيرات خپله افغانانو راوستل، ځکه چي دوی تغير غوښت او دوی بالاخره د همدې کار د تر سره کولو له پاره آزاد وه.

---

* د کتاب د ليکلو پر مهال د افغانستان پخوانی شاه محمد ظاهر ژوندی و.

(۸)

د نوي افغانستان جوړول

د افغانستان ولسمشر حامد کرزی د رایې ورکولو پر مهال

د بن غونډې د افغانستان د موقتي ادارې پر وزيرانو چې په سر کې يې حامد کرزی و موافقه وکړه. همدې موافقې د هيواد له پاره يو دايمي حکومتې چوکاټ رامنځته کړ او په شپږو مياشتو کې دننه يې د بېړنۍ لويې جرگې جوړول وغوښتل. د بېړنۍ لويې جرگې وظيفه دا وه چې د دوو کالو له پاره د افغانستان د انتقالي ادارې مشر وټاکي. د يو آزاد کمپسيون يو ويشت غړو چې مشهور اقتصاد پوهان، اداره چيان او مذهبي مشران وټاکل سول، چې د لويې جرگې چارې منظمې کړي. د جرگې تر سره کېدو څو مياشتې وړاندې په ټوله هيواد کې د ډلو تر منځ د استازو د ټاکلو له پاره غونډې تر سره سوې. دغه استازو د ولايت په سطحه غونډې تر سره کړې چې خپل نماينده گان و لويې جرگې ته وټاکي چې البته دغه ټاکنې ښکاره وې. کله چې د زرو استازو ټاکنه په همدې شان تر سره سوه پنځه سوه نور بيا د آزاد کمپسيون له خوا وټاکل سول.

کمپسيون خورا سخته لار په مخ کې لرل، په ځانگړې توگه چې کله به يې غړو د انصاف په اړه د ټوټه سوي افغان ولس په سوونو شکايتونه اورېدل. داسې تورونه هم وه چې رايې رانيول سوي دي خو د کمپسيون له پاره دا ناممکن کار و، چې د پروسې څارنه وکړي، نو ځکه دوی پر محلي شوراو تکیه وکړه چې محلي شخړې حل کړي تر جرگې پورې يوه دوامداره موضوع دا وه چې جرگه او که به ولسمشر کابینه ټاکي.

د پخواني پاچا پر رول هم بحثونه روان وه. کله چې شاه په اپريل کې بيرته افغانستان ته راوگرځېد ملاتړ يې زياتېده تر څو د دولت د مشر په توگه يې رول بيرته برقرار سي. له بحثونو څخه خورا اساسي شکلونه راوتل چې په هغو کې دا سناريو هم شامله وه، چې شاه ته دي د ملت د

پلار لقب ورکړل سي، خو کومه رښتوني حکومتي واک دي نه لري او بله دا وه چې شاه دي د ولسمشر او دولت د مشر په توگه وټاکل سي، چې لومړی وزير به لري او هغه به د حکومت روزمره چاري پر مخ بيايي.

کله چې د لويي جرگې نېټه راوړسېده، دا ښکاره سوه، چې د جرگې د غړو شمېر ۲۰۰۰ زرو ته رسېدلی په داسې حال کې چې ۱۵۰۰ سیتونه په نظر کې ورته نیول سوي وه. د لويي جرگې کمېسيون جرگه يوه ورځ وځنډول ترڅو پرېکړه وکړي چې څوک بايد له جرگې څخه منع سي، چې په پای کې ۱۶۵۰ غړو ته په جرگه کې د گډون له پاره اجازه ورکړل سوه.

نړيوالي ټولني د لويي جرگې په جوړولو او منظمولو کې خورا ډېر کومک وکړ. د جرمني حکومت يوه خورا لويه څېمه د کابل پوهنتون په انگرې کې د لويي جرگې د تر سره کولو له پاره ودرول. د کرزي په قول د افغانستان له پاره د ملگرو ملتونو خاص استازي لڅدر ابراهيمي د جرگې په دايرولو، د مختلفو ډلو سره د خبرو کولو او هغوی ته د مشورې ورکولو سره خورا ستر خدمت تر سره کړ. کرزي وايي د افغان اصله امريکايي زلمي خليلزاد حضور چې د ولسمشر بوش مرستيال چې وروسته بيا په افغانستان کې د امريکا سفير سو رول هم خورا مهم و، ځکه هغه په ځايي ژبه پوهېده او د افغانانو په منع کې د درناوي وړ و.

د خليلزاد حضور به گټور و خو جنجالي هم و. دی افغانستان ته د جگړې په جريان کې راوړسېد، او د شمالي ټلوالې سره يې د طالبانو په له منځه وړلو کې د خورا نژدې سره کار وکړ. دی او کرزي نژدې ملگري دي او د کرزي سره يې د حکومت په جوړولو کې مرسته او مشورې ورکړي دي. ځينو غړو په جرگه کې هغه د اصلي ځواک په توگه وليد، چې د پردي

تر شا به يې د امريکا د نفوذ څخه په گټه اخيستننه به يې د کرزي ټاکل
ډاډمنول. د افغانستان په داخلي چارو کې د خلیلزاد د رول پر سر شخړو
تر هغه روانه وه چې کله نوموړی د ولسمشر بوش له خوا عراق ته د ۲۰۰۵ م
کال د اپریل په میاشت کې د سفیر په توگه ولېږل سو.

د ۲۰۰۲ م کال د جون پر ۱۰ مه لویه جرگه په رسمي توگه
پرانيسټل سوه. شاه شورا ته يوه اطلاعیه ولېږل چې په هغه کې راغلي وه،
چې دی په پخله د دولت د مشرتوب له پاره د کانديدی څخه تېرېږي او
ولسمشری ته د حامد کرزي ملاتړ کوي. کرزي ولسمشری ته د کانديد په
توگه په جرگه کې سیت نه درلود خو د انتقالي ادارې د مشر په توگه يې
شورا ته وينا واورول.

کرزی وايي چې ما يې د پرانیستلو په مراسمو کې گډون درلود
او د څو غړو سره مې وليدل چې تر هغه وروسته مې خپل ځان ليري ځني
ساتی. د ولسمشری چوکۍ له پاره خورا ډېر کانديدان وه، چې په هغو کې
د مسعوده جلال په نامه يوه ښځه هم وه، چې وروسته بيا د ښځو چارو
وزيره سوه. پخواني ولسمشر رباني هم په کانديدانو کې و چې د شورا په
دوهمه ورځ د خپلي کانديداتوری څخه تېر سو او د کرزي څخه يې خپل
ملاتړ وښود، چې ويل يې دا کار يې د ملي يووالي په خاطر تر سره کړی
دی.

د جون پر ۱۳ مه استازو د ولسمشری له پاره پټي رايي واچولې
چې دا په لويه جرگه کې لومړی ځل و. ملگرو ملتونو رايي شمار کړې او
اعلان يې وکړ چې له ۱۵۵۵ رایو څخه ۱۲۹۵ رايي کرزي وړي دي.

کرزي وويل چې اوس نوزه د انتقالي ادارې مشر وم. ما و استازو
ته په خپله وينا کې وويل، چې دا څونه د وياړ ځای چې يو ځل بيا ټوله

افغانان تر يوې خېمې لاندي سره راټول سوی دي. ما د سولي، ثبات او امنيت پر اړتيا خبري وکړې. ما تردغې خېمې لاندي د افغانانو هغه ستر ارمان حيسوي چي د خپل هيواد ملکيت بيرته د افغانانو لاس ته ورسې.

د کرزي تر ټاکلو وروسته لويي جرگې د نوي اساسي قانون پر موضوعاتو باندي بحث پيل کړ. د بن په غونډه کي د افغانستان د اساسي قانون د مسودې د جوړولو له پاره يو ځانگړی کمېسيون ټاکل سوی و خو لويي جرگې پرېکړه وکړه چي د اساسي قانون د تصويب له پاره دي په اتلسو مياشتو کي بله جرگه راوبلل سي. د لويي جرگې ناسته يوه اوونۍ وغځېدل، چي خيمي دننه او د کابل په جادو کي خورا کشمکش روان و. خو واره داسي پېښه سوه چي ځيني خوابدي استازي به د اعتراض په توگه له خېمې څخه ووتل او ځينو نورو بيا چي وييل يې دلته بهرنۍ مداخله روانه ده يوه ورځ له جرگې څخه بايکات وکړ. د کابل په جادو کي د ايساف سرتېرو د احمدشاه مسعود د ورور ولي مسعود د وسله والو کسانو سره چي په برتانيه کي د افغانستان سفير دئ، برخورد وکړ، خو په ټوليزه توگه د ايساف عسکرو په مرکز کي ثبات ساتلی و. هغه ورځ چي فکر کېده جرگه به پای ته ورسېږي برتانوي تورن جنرال چي په افغانستان کي يې سوله ساتي ځواکونه ځای پر ځای کړل، په مډال ونازول سو او د استازو له خوا ورته د اوږده عمر او برياليتوب دعا وسوه.

د جرگې په اخره ورځ استازي د کابينې پر ټاکلو کومي موافقې ته ونه رسېدل، او منتخب ولسمشر کرزي استازو ته وييل چي د جرگې وخت پوره سوی دئ چي زه بايد خپله کابينه په خپله وټاکم.

همدې شي خورا ډېر اعتراضونه راوپارول، او کرزي د استازو څخه وغوښتل چي جرگه دوې ورځي نوره هم وغځوي. د جون پر ۱۹ مه

کرزي خپله کابینه اعلان کړه، چي په هغه کي د مسعود د اردو پخوانی قوماندان جنرال قسیم فهمیم د دفاع وزیر په توگه او یو له خپلو دریو معاونینو څخه وټاکي. یو بل مرستیال ولسمشر حاجي عبدالقدیر تر دې یوه میاشت څه کم په کابل کي ووژل سو.

تر بېړنۍ لویي جرگې وروسته کرزي او د ده کابینه د خورا سختي دندي سره مخامخ وه. چي بالاخره د کنډ او کپړ افغانستان څخه یو نوی ملت جوړ کړي، چي په هغه کي د یوه فعاله حکومت جوړول هم راځي او په هیواد کي بې شمېره سیمه ییزي او نژادي ډلي سره متحدي کړي چي زیاتي یې لا تر اوسه پوره وسله وال وه.

کرزی وایي چي تر لویي جرگې وروسته د ائتلاف د ځواکونو امریکایي قوماندان په بېړنۍ توگه راغلی چي ویل یې زه ستا د امنیت په اړه خورا اندېښمن یم. جنرال وویل هغه افغانان چي ستا پر شاوخوا راپتل دي ښه روزنه نه لري او د دې جوگه نه دي چي د تروریزم د خوا تاسي ته د متوجه تهدیدونو تر هوده ووتلای سي، او هغه مغلق امنیت ونیسي چي د یوه ولسمشر له پاره اړین وي او ده راته امریکایي امنیتي پلان تشریح کړ. کرزی وایي ما جنرال ته وویل چي زه به په دې اړه فکر وکړم او د خپلو افغانانو سره به دا مسئله شریکه کړم. وبه گورو چي دوی په دې اړه څه نظر لري. دی ډېر حیران سو چي ټولو افغانانو د هیواد له هر گوت څخه د دې خورا په ورین تندي ملاتړ وکړ، چي ما به د همدې پلان په اړه خبري ورسره کولې. دوی کرزي ته وویل دا به ستا تر ټولو غوره کار وي چي تر سره یې کړې او څومره ژر چي امکان لري باید ویې منې. دوی ده ته وویل چي امنیت یوازي په نفرو نه ساتل کېږي، بلکي پوهه، روزنه او تجهیزات خورا ورته مهم دي. ځکه نو زه ورسره موافق سوم او امریکایانو د امنیت

په برابرولو کي خورا ستر خدمت تر سره کړ، بلکي دوی هغه افغان هم وروزل چي له دوی څخه مسئولیت واخلي. زه اوس یو ځل بیا افغان ساتونکي لرم چي خورا ښه روزلي او ښه تهجیز دي. امریکایي امنیتي ځواک چي دوه کاله د کرزي پر شاوخوا راټول و تر څنگ یې د افغان ولسمشري گارډ هم وروزی، د کرزي امنیتي ساتونکو ټولو د امریکایي اردو په ځانگړو ځواکونو کي د کمانډو په توگه او یا په بحري سیلز کي دنده تر سره کړې وه. غښتلو او جگو امریکایانو چي د لمر عینکي به یې پر سترگو وې او خورا ډېري وسلې به ورسره وې چي کله به کرزی کوم ځای ته تللی هر چیري به دغه امنیتي کسان تر سترگو کېدل، چي همپشه به ترده شاوخوا راچاپېر و. کله چي به کرزي د یوه ولایت مرکز ته د والي د لیدلو له پاره تللی نو په څرخکه کي به یې سفر کاوه چي د کنښناستلو سیمه به لاد وړاندي د امریکایانو له خوا ساتل سوې وه. که چیري به محلي مشرانو او یا دولتي چارواکو د ولسمشر د روغې له پاره لیکي جوړي کړي وې او کرزي به ورسره تېرېده دوه امنیتي ساتونکي به یې اړخونو او دریم د اتوماتي وسلې سره د تیاریسي په حالت کي د لیکي تر شا روان و.

د انتقالی ادارې د مشر په توگه تر ټاکلو درې میاشتي وروسته د ۲۰۰۲ م کال د سپتمبر پر پنځمه نېټه په کندهار کي چي کله د ورور واده ته تللی و وژونکې حمله پر وسوه، خو دی ژوندی پاته سو. د خپل وطنوال د لیدلو له پاره خورا ډېر خلک راغونډ سوې وه، ځکه چي دا دده تر ټاکلو وروسته کندهار ته د ده لومړی سفر و. کله چي د ولسمشر کاروان په جادو کي د خلکو تر گڼي گوني کرار تېرېدی یو کس چي د افغان پولیسو یونیفورم یې اغوستی و د کرزي پر موټر یې څلور ډزي وکړې، یوه مرمی

د کرزي له سر څخه تېره سوه او د کندهار والي گل اغا شپږزی يې په سر کي ژوبل کړ. د ده زخمونه شديد نه وه او د کرزي امریکايي ساتونکو پر هغه کس ډزي وکړې او ويې واژه. دغه کس عبدالرحمن نومېده چې يو مشکوک طالب و او تر يوه مياشت لږ موده وړاندي د کندهار د والي په شخصي امنيتي ځواک کي شامل سوی و.

تر دې دوه کاله وروسته د ولسمشرۍ د ټاکنو په هيواد کي د پراخ کمپاين پر مهال چې يو ځای ته په سفر و د ۲۰۰۴ م کال د اکتوبر په مياشت کي يې پر هيلکوپټر راکټي حمله وسوه.

خو د اوس له پاره ډېر څه په مخکي وه چې تر سره سي. کرزی وايي موږ بايد د اساسي قانون د لويي جرگې د دايرولو له پاره خورا سخت کار کړی وای. لومړی کار دا و چې د اساسي قانون د مسودې له پاره بايد کمېټې جوړې سي چې يوه د اساسي قانون مسوده جوړه کړي او هغه بله يې تر نظر تېره کړي. ما د ډېرو کسانو سره تر سلا مشورو وروسته د دغو کمېټو غړي وټاکل او د راتلونکي کال له پاره د دوی په وړاندي خورا ډېر کارونه پراته وه، چې تر سره يې کړي. د کمېټو غړو لومړی د عامو افغانانو نظر وغوښت. دوی کسان د افغانستان هري برخي ته ولېږل، چې د افغان ولس نظر معلوم کړي چې څه ډول حکومت غواړي. خو نظرونه وه چې په هغه کي د رياستي نظام، صدارتي نظام / پارلماني نظام او د شاهي نظام بېرته راتگ غوښتل سوی و، خو مطلق اکثريت د رياستي نظام غوښتونکی سو.

کرزي پخپله د مختلفو موضوعاتو په اړه د افغانانو د نظرياتو په راتلولو بوخت و. دی وايي تر دې وړاندي چې زه د افغانستان د انتقالي ادارې د مشر په توگه وټاکل سم ما د هيواد د ټولو پرگنو سره غونډي

وکړې او همداسې پسې جاري وې. په هغو ورځو کې لومړی شی چې خلکو غوښت هغه بې وسلې کول، بې وسلې کول او بې وسلې کول و. خلکو غوښتل چې د بې شمېره ملېشو او ټوپکسالارانو څخه وسلې راغونډې شي او په هیواد کې د تشدد د بیا راتلو خطر کم شي. افغانانو همدا شان په پوره توګه د قانون پر حاکمیت ټینګار کاوه. تر دغو شیانو وروسته چې نور شیان خلکو کرزي ته ویلي وه هغه ښوونه او روزنه، روغتيايي اسانتياوي، سړکونه، اوبه، برېښنا او هغه ټوله شیان چې پرمختللي نړۍ ورڅخه برخمنه ده. تر دې وړاندې هم د افغانستان زېربنا پرمختللي نه وه خو اوس بیا بېخي د مرګ پر پوله ولاړ و. یوازې ۶ فیصده خلک د برېښنا څخه برخمن دي او حتی نن هم په کابل کې هر ځای د جنراتورونو رغونه اورېدل کېږي، ډېر داسې کلي سته چې په ژمي کې یې د واورو له کبله چې پر لوړو کوتلونو و سي د نورو سیمو سره یې اړیکې پرې کېږي. روغتيايي خدمتونه خو تر لویو ښارونو بهر بېخي پر نېست حساب و. د جنگونو په جریان کې په سلګونو ښوونځي نړېدلې وه. د کرزي مکتب حبیبیه لېسه چې په افغانستان کې تر ټولو لوی او غوره ښوونځی دی په کنډواله بدل سوی و، خو د دې ټولو سره افغانان په دې پوهېدل چې که وسلې ټولې نه سي د پرمختللي ټولني له هېڅ ګټې څخه به برخمن نه سي.

دې ډي آر یا د بې وسلې کولو پروګرام د ۲۰۰۳ م کال په فبروري کې د افغانستان د نوي پیل پروګرام لاندې د یو ان ډي پي په ملاتړ او د یوناما په همکاري پیل سو. د راتلونکو درو کلونو په جریان کې د ډي ډي آر د پروګرام تر چتر لاندې په زرونو میله وسلې، د توپونو ټوټې، کلاشینکوفونه، ټانکونه، او نوري درنې او سپکي وسلې راغونډې سوي

او د دفاع وزارت په واک کې ورکړل سوې. تر ۲۵۰ زیات ملیشه ترخیص او تر ۶۳۰۰۰ ډېر پخواني جنگیالي بې وسلې سول. د ډي ډي آر پروگرام همدا شان د پخوانیو جنگیالیو سره مرسته وکړه، چې د حرفوي زده کړو له لارې او نورو وظیفو ته په استخدامولو سره بیرته خپل ملکي ژوند ته راوگرځي او یا بیا په افغانستان کې د نوي ملي اردو نظامي ژوند ته ور وگرځي.

کرزی وایي چې ترخیص سو افسرانو او سرتېرو ته د بیا استخدامولو له پاره ډېر شیان وه، چې په لسو کې نهو یې ملکي چاري انتخاب کړې لکه بزګري، حرفوي زده کړې او تجارت. دوي نور د جګړې څخه ناروغان او د جنګي الاتو د کارولو څخه ستړي او زاره ترکي و.

د ډي ډي آر پروگرام د ۱۴۱ میلیونو ډالرو په لګښت زیاته برخه جاپان پرېکړه چې د روسانو په مقابل کې یې د مجاهدینو سره د تجهیزاتو مرسته کوله، په ځانګړې توګه د وسایطو او د ۲۰۰۲ م کال په جنوري کې د افغانستان د بیا رغونې په اړه د نړیوال کنفرانس کوربه و. په یقین سره چې د ټول افغانستان څخه وسلې ټولي نه سوې خو د درنو وسلو لوی اکثریت لکه ټانکونه او توپونه د ملېشو او ټوپکسالارانو د لاسونو څخه ووتل او نوې حکومت ته وسپارل سول.

افغانستان یوازي دا نه چې د وسلو څخه ډک و، بلکې د نړۍ له نهو ماین ګذاري سوي هیوادونو څخه و، چې په سوونه زره انسان ضد، ټانک ضد او نور چاودېدونکي مواد یې په ډبرینه خاوره کې کرل سوي وه. د ماین پاکۍ هڅې د طالبانو د حکومت د نسکورولو راهیسي روانې دي، خولا هم په افغانستان کې تر ټولو لویه وژونکې وسیله ده چې هره میاشت تر سلو زیات افغانان وژني او یا یې ټپي کوي.

کله چي مسافرين د کابل و نړيوال هوايي ډگر ته راوړسېږي د رن وې او ټکسي لارو پر دواړو غاړو د ماین پاکانو د ډېرو نښانونو په ليدلو حيرانېږي خو د کابل هوايي ډگر تقريباً د ماینونو څخه پاک سوی دی.

کله چي خلکو وليدل چي د ډي ډي آر پروسه بريالۍ ده نو لومړيتوب بلي خوا ته وگرځېد داسي چي خلک به د ښووني او روغتيايي خدمتونو په اړه ډېر رغېدل. کرزی وايي چي يوشی مي ډېر خوشحاله کوي هغه دا چي خلک د هرکلي او ولايت نه زما څخه د پوهنتون غوښتنه کوي. ما کوچنيان وليدل چي په خېمو کي يې زده کړي کولې او داسي ښوونځي چي د بمباريو له کبله به يې چتونه نړېدلې وه. تعليم د خلکو تر ټولو لوی ارمان و.

هندوستان چي حامد کرزي پکښې پوهنتون ولوست او انگليسي يې پکښې زده کړه. د حبيبي لېسې د بيا رغوني له پاره يې بسپنه ورکړه، د ښووني ستره غوښتنه چي کرزی يې په خبرو کي يادونه وکړه ډېره ښکاره وه، ځکه شاگردان په مختلفو دورو کي ښوونځي ته تلل او راتلل چي په خېمو کي به يې زده کړي کولې او د وړانو ټولگيو د بيا رغوني کار به د دوی په شاوخوا کي روان و.

يوبل شی چي د کرزي څخه به د کلي مشرانو غوښت هغه ښځينه روغتيايي اسانتياوي وې. دی وايي چي ما احساس کړه چي ښه ښځينه روغتيايي اسانتياوي ډېري مهمي دي، ځکه چي خلک يې خورا ډېره غوښتنه کوي. دا زما له پاره په دې معنا وه چي ټوله خلک د ښه ژوند ارمان لري. تر دې وروسته به دوی د سرک او برېښنا غوښتنه کوله چي د تجارت او سوداگرۍ له پاره ډېر اړينه ده.

دی وايي چي نن اول لمبر غوښتنه د برېښنا ده، چي د ده دا خبره د

راډيو د يوه مخترع پروگرام چلوونکي لخوا عام ولس هم تاييد کړه. په کابل کي يوې شخصي راډيو يواښکاري پروگرام جوړ کړ چې په هغه کي به اورېدونکي په پروگرام کي برخه اخيستل چي خپل نظر ووايي. د همدې راډيو د تليفون شمېره په راډيو کي خلکو ته اعلان سوه چي کله به اورېدونکو زنگ ورته راوواهه نو يوازي به جواب ورکوونکي ماشين بيپ بيپ کاوه چي نور هيڅ لارښوونه يې نه ورته کول، ځينو تليفون کوونکو به همدا سي تليفون وکړ چي هيڅ به نه پوهېدل چي څه وکړي خو نورو به خپل پيغامونه پرېښوول او هغه څه به يې ويل چي په زړه کي به يې وه. دغه پيغامونه وروسته نشر سول چي وروسته ډېر خلک په وپوهېدل، د دغه غير رسمي او نامنظمو نظرياتو اورېدلو وروسته د راډيو مشر هغه پايلي ته ورسېد چي ولسشمېر کړزي رسېدلی و. د افغانانو لومړني شکايتونه د برېښنا د نسته والي په اړه وه.

د برېښنا غوښتنه بېله شکه چي ډېره وه، خو د طالبانو تر واکمنۍ وروسته چي کله بازار ته برېښنايي توکي راوارد سول خو چنده يې نوره هم زياته کړل. هيواد اوس د موبايل تليفون او برېښنا ليک له لاري د نړۍ سره وصل سو، چي همېشني چارج ته يې اړتيا لرل. ځوان افغانان د کمپيوټر پر خوا ورمات سول، د کمپيوټر دوکانونه او کورسونه د کابل په شمول ښارگوټيو او کليو ته وغځېدل. افغانانو په خورا پرېمانه توگه د موسيقۍ د سي ډي گانو د کاپي کولو غلاوي پيل کړې او په ډي وي ډي کي به يې امريکايي او هندي فلمونه کتل. د امريکايي هغو فلمونو غيرقانوني کاپي به په څو ورځو کي د کابل په دوکانونو کي تر لاسه کېده چي تازه به په امريکا کي نندارې ته وړاندي سوي وه او په کوچنۍ کېمره به په ډېره اسانۍ سره د تياتر د پردې څخه ریکارډ سوي وه. د دغو ډي وي

ډيانو کتل داسي وه لکه سپړی چې خپله په تياتر کي وي چې د فلم د لغړيانو، خبري، خندا او ټوخی به پکښې اورېدل کېدی. چې بالاخره به يې پرده هغه وخت بنده سول چې کله به يو ليدونکي او ليدونکي ولاړ سول، او پياده رو ته به ووتل. افغانانو همدا شان د ټلوېزيون له ليدلو سره مينه درلوده چې دا کار يې د ستلايت ډيشونو له لاري کاوه او حتی په ليري پرتو سيمو کي به هم تر سترگو کېده.

کرزي وويل چې البته موږ د نوري برېښنا له پاره پلان جوړوو خو دا هر څه ډېر ژر نه سي تر سره کېدلاي. اوس دا تر ټولو مهم شی دی چې نړۍ بايد زموږ سره مرسته وکړي چې تر څو د برېښنا د توليد ظرفيت ډېر کړو.

د نوي افغانستان په دغه لومړيو مراحلو کي تر هغه ډېر ژر وروسته چې نړۍ د جگړې دغه بېروونکی هيواد ته بيرته راوگرځېدله افغانانو خورا ډېري هيلي او ارزوگاني لرلې، چې دا خورا لوړي وې. کرزي وايي چې ما په خپله داسي فکر کوي چې موږ به هيواد په څو کلونو کي ورغوو، چې البته زه پخپله د ډېرو افغانانو سره غلط وم، هيله بلکي فکر مو کړی و چې دا هر څه به ډېر چسپ ورغېږي. خو د ژر تر سره کولو هيله لا تر اوسه ژوندي ده ځکه چې افغانستان څو کاله له لاسه ورکړي دي دوی د هغه فاصلي په بيرته ډکولو کي خورا په بېړه کي دي او غواړي چې خپل ځانونه نوري نړۍ او په ځانگړې توگه د گاونډيانو سره برابر کړي.

کله چې هيواد له کورنۍ جگړې له تيارې څخه راووت او طالبانو ته واک ورسېد په لومړي سر کي پرمختگ خورا چټک و خو بيرته دغه پروسه ټکنی سوه، چې د هيواد حرکت همدا سي پاته سو خو اوس ارزوگانو هم تغير کړی و. خلکو لوړي تنخواوي غوښتي چې ښه کالي په

رانیسي او کورونه په سم کړي. کرزی وایي چې کله به ما په لومړي سر کې د خلکو سره غونډې کولې خلکو به خراب کالي اغوستي وه او ستریا او مشکلات به یې له ورايه له مخه بنسکارېدل، نن دوی ډېري بڼه جامې اغوندي او نظرونه یې مثبت سوي او د هیلو ډک دي. په افغانستان کې ژوند مثبت تغیر کوي چې همدا تغیر لا پسې روان دی. کرزی دا خبره په ۲۰۰۵ کال کې وکړه کله چې د طالبانو په حملو کې زیاتوالی راغلی، افغانان د پرمختګ د کراري ودي څخه خواشیني سول، په ځانګړې توګه د هغه ډول امنیت نه ورته برابرول چې دوی یې هیله لرل.

د اساسي قانون لویه جرګه د ۲۰۰۳ م کال په جنوري کې تر سره سوه، کرزی وایي چې هلته خورا سختي چنې ووېل سوې مګر پروفیسر مجددي چې د جرګې مشر وټاکل سو ټوله شیان ده د مختلفو خلکو د ګټو او د هغوی د نظریاتو سره په معامله کې د خورا حیرانوونکي طریقې څخه کار واخیست. د اساسي قانون مختلف شکلوڼه په نظر کې نیول سوي وه، چې بالاخره استازو ریاستي نظام خوښ کړ چې البته دا د افغانانو هیله هم وه. دې کیسې شل ورځې په بر کې ونيولې چې بالاخره مسوده داسې حال ته راوړسېده چې لوی مشکلات یې حل او د اضافي تغیراتو راوستلو تر پولي ورسېده. کله چې د نورو تغیراتو راوړلو نور څه نه وه پاته پروفیسور مجددي و هغه ته د رایې ورکولو اعلان وکړ. دا آزادي رایې وې چې ده یې د منلو له پاره د درېدلو وویل چې تقریباً ټوله غړي چې تر ۵۰۰ ډېرو په تایید یې ولاړ سول. کرزی وایي چې یوازي دوه درې کسان یې په تایید ونه درېدل. چې دا خورا د حیرانۍ وړ و، ځکه چې افغانستان اوس اساسي قانون درلود چې دا خورا بڼه اساسي قانون و چې په نړۍ کې خورا ځانګړی او حکومت ته یې په خورا سمه توګه د رسېدلو چاره

تنظیمول.

د دغه نوي اساسي قانون يوه ځانگړنه دا ده چې کرزی په وياړي چې ټولو ژبو ته پکښې مساوي حق ورکړل سوی دئ، چې اوس به کوچنيان کولای سي چې په خپله سيمه کې په خپله ژبه زده کړي وکړي.

ښځو ته په پارلمان کې ۲۵ فیصده سیتونه ورکړل سوي دي، خو عملاً د هیواد په ډېرو برخو کې خورا مشکل او ناممکن کار دئ، چې ښځې دي په آزاده توگه دمحلې دفترانو له پاره کمپاین وچلوي. په نتیجه کې د پارلمان خرڅ سوي غړي د ځواکمنو په توگه چې په هغو کې قاچاقبران، ټوپکسالاران د چوکيو د ترلاسه کولو له پاره هڅي کوي.

خو بیا هم ښځو ته قانون دا اجازه ورکړې ده، چې په پارلمان کې چوکۍ ولري او اساسي قانون هم په دې اړخ کې لږ څه مرسته کړې چې په افغانستان کې د ښځو دغه دردمنه وضع لږ څه سمه کړي چې په روایتی توگه یې حیثیت خورا ټیټ و، چې د جگړو په جریان او د طالبانو د واکمنۍ په جریان کې خو یې هیڅ نه درلود. د ښځو وضعیت مخ پر تغیر دئ خو دغه پروسه په اطرافو کې خورا ټکنۍ ده. د ۲۰۰۴ م کال په پرتله ما په ۲۰۰۵ م کال کې په کابل کې خورا لږ ښځي ولیدې چې بورقي به یې کړي وې او هر وخت به مې دوې درې ښځي لیدې چې بېله نارنه به سره ملگري او د نوي ښار په لوړو مارکېټونو کې به یې سودا کول. د ځوانانو نجونو ډلې به لیدل کېدې چې د کابل د مرکزي هوټل په هال کې به یې قهوه څښل، بانډار به یې کاوه او خندل به یې چې تردوی څو مېزه ها خوا به بیا هلکانو په ناز او نخرو ورته کتل. خو د کابل په اطرافو کې د ښځو حقوق تقریباً له نېست سره برابر دي. کورنۍ تاوتریخوالي ډېر او په زوره وډول خورا عام دي. کم عمره نجوني د کورنیو د غریبۍ له کبله د پیسو په

مقابل کي څلوښت کلونو پنځوس کلونو خلکو ته ودرېږي. د داسي پېښو راپور خورا لږ ورکول کېږي، خو بيا هم د بشر د حقوقو د خپلواک کمېسيون مشره سيمما ثروايي چي د افغان ښځو د ځان وژني په سلگونو پېښي يې څېړلي دي. کمېسيون وايي چي په زوره وډول، د کم عمر نجونو وډول او پر بنو ورکول د ځان وژني تر ټولو لوی عاملونه دي چي اکثره دغه پېښي په مرگ پای ته رسېږي.

په افغانستان کي رسنيو ته په لاس رسي سره بېله شکه چي د ښځو په حقوقو کي به ښه والی راسي او د هغوی د اعتبار په اعاده کولو کي به مرسته وکړي خو سرعت يو تصوري ربط دی چي دا به يو او دوه نسلونه په بر کي ونيسي چي د ښځو په وضعيت کي رښتونی پرمختگ راسي خو په دې شرط چي په هيواد کي امن او ثبات وي.

د اساسي قانون تر تصويب وروسته حکومت د ټاکنو له پاره په تياري بوخت سو. دوو ټاکنو ته ضرورت يو يو د ولسمشرۍ له پاره او هغه بل د پارلمان د غړو د ټاکنو له پاره چي دواړه بايد جلا تر سره سوي وای. په نړۍ کي داسي شکونه وه چي په افغانستان کي به آزادي ټاکنې تر سره نه سي، داسي بېره وه چي طالب او القاعده ترهگر به خلک د انتخاباتو نوم ليکلو ته پرې نه ږدي او خلک به د رايو ورکولو څخه بېروي. کرزی وايي چي زما خپل توقعات خورا لوړ وه، چي يو ځل بيا غلط ثابت سول، ما ويل چي که د شپږو څخه تر اوو ميليونو افغانانو پوري نوم ليکنه وکړي دا به زموږ له پاره تر ټولو لوی شی وي او د ډيموکراسۍ له پاره به سترگام وي. خو په خورا ډېر لږ وخت کي د نوم ليکنې پروسه ۱۰ ميليونو ته ورسېده چي دا يوازې د افغانستان د پولو دننه وه. خو کله چي په پاکستان او اېران کي مهاجرو نوم ليکنه وکړه دغه شمېره ۱۲ ميليونو ته

ورسېده. کرزی وايي چې افغانانو د انتخاباتو سره خورا مينه لرل او دې ته لېوال وه چې د خپل هيواد په راتلونکي کي برخه واخلي.

د ولسمشرۍ ټولټاکنې لومړی د جولای پر پنځمه پلان سوي وې خو د ټاکنو د آماده گۍ له پاره چې کوم اټکل سوې و هغه تر هغه ډېر گران راوخوت. د رايو د کاغذونو له پاره ښه تيارې ته اړتيا وه ځکه چې په هيواد کي د بې سوادۍ کچه خورالوړه وه، او خورا ډېرو کسانو د ولسمشرۍ له پاره ځانونه کانديد کړي وه، په لومړي سر کي درويشت کسانو د ولسمشرۍ له پاره ځانونه نومولي وه چې شپږ يې تر انتخاباتو مخکي له خپلي کانديد اتوري څخه لاس پر سر سول. د رايي پر هر کاغذ به د کانديد عکس، نوم او يوه خانه چې د ده او يا دې له پاره ښاني سي. دا چې زيات کانديدان مستقل وه او که به کوم رايه ورکوونکي د کوم کانديد نوم نه سو ويلای او عکس به يې نه پېژندی نو دا به يې زده کول چې کومه خانه ښاني کړي. تر انتخاباتو وړاندي ټولو رايه ورکوونکو ته کارډونه ورکړل سول او داسي آوازې هم وې چې ځينو رايه ورکوونکو څو کارډونه اخيستي دي. دا چې د دې مخنيوی وسي چې رايه ورکوونکي تر يوځل ډېر رايه ورنه کړي تر رايي ورکولو وروسته به يې گوته په رنگ ور لړل داسي توروته هم وه چې دغه رنگ په خورا اساني سره پاکېږي.

د جولای ۵ و سپټمبر ته وځنډ بدل خو چې بيا هم کارونه نه وه سم ټاکنې يو ځل بيا د اکتوبر ۷ ته وځنډېدې.

کرزی وايي چې تر ټاکنو وړاندي ما د هيواد د هر گوت له خلکو سره وليدل، د ولايتونو څخه په ډلو ډلو مشران راتلل او که به هوا ښه وه نو په ارگ کي به مي له دوی سر د ارگ په باغ کي تر ونو لاندي کتل او هر څه چې به يې په زړه کي وه راته ويل به يې.

په ارگ کې دننه غونډې د کرزي د انتخاباتي کمپاين تر ټولو بڼه او خوندي لار وه، چې په بهر کې د ده د وژلو بېره موجوده وه خو په ارگ کې غونډې هم يو ډېر زړه ور سياسي تاکتيک و، په اوونۍ کې خو ورځي چې کله به دی په کابل کې موجود و د ولايتونو څخه چې به کوم قومي مشران راوستل سوي وه له ده سره به په وار شلو او تردې زياتو قومي مشرانو مخامخ ليدل. دغه قومي مشران به تر ساعتې ټاور لاندي څوځايه تلابني کېدل او د ارگ مسجد ته نژدې به د لويو ونو تر سيوري لاندي راغونډېدل. ولسمشر کرزي به د گلخانې مانۍ څخه راووت او هلته به يې له دوی سره وليدل او د دوی خبري، شکايتونه او ستاينې به يې واورېدې. دغه مشران به د ارگ د ستروالي څخه اغېزمن کېدل او په حقيقت کې به يې يو په يو د هيواد له ولسمشر سره خبري کولې. خو کله چې به خپلو کليو ته وگرځېدل خلکو ته به يې ويل چې ما له ولسمشر سره وليدل او هغه داسې راته وويل.

کرزي وايي چې زما هغه غونډه په ياد ده چې د کابل و جنوب ته د پکتيا د ولايت د مشرانو سره مې لرل، يوه مشر حاجي عبدالرحمن ځدران راته وويل چې موږ له دې کبله تا ته رايه نه درکوو چې ته پښتون يې. موږ تاسې ته د يوه افغان په توگه رايه درکوو، او ده زياته کړه چې رايه هم تا ته درکوو، ځکه چې موږ پوهېږو چې ته به له هزاره گانو سره مرسته وکړې او که موږ په دې پوه سو چې ته د دوی ولسمشر نه يې نو موږ تاسې ته رايه در نه کړو.

په يوه بله غونډه کې د مزار شريف يوه افغان ازبک کرزي ته وويل چې ما پرېکړه کړې ده چې رايه به تاسې ته درکوم دا له دې کبله چې زه هم ستاسې غونډې د پاکستان په کوټه کې مهاجروم او ما هغه ځای

ليدلی دى چې تاسي به کار پکښې کاوه او هلته به ټول افغانان درتلل او غونډي به يې کولې او هلته هيڅ داسي غونډه نه ده تر سره سوې چې ما ته پکښې د گډون بلنه نه ده راکړل سوې او له همدې کبله زه پر تاسو باور لرم.

کرزی وايي چې يو استازي له پامير څخه راغلی و دا سيمه په شمال کي واقع ده سفر کول ورته ډېر گران دي او دا په خورا ډېرو کلونو کي د دوی لومړی ځل و، چې خپل مشکلات يې حکومت ته وويل.

ولسمشر ته په خبرو کي پته ولگېده چې دوی ته ملي يووالی خورا ډېر ارزښت لري. دوی داسي حکومت غوښت چې د ټولو پر گڼو استازيتوب وکړي او دا شي په ځانگړې توگه په غير پښتنو کي خورا پياوړی و، چې څو پېړۍ پښتنو واکمني پر کړېده. خو زيات پښتانه ټولو افغانانو ته په مساوي توگه کتلو ته خورا زيات ارزښت ورکوي. کرزی وايي څه موده وړاندي له کندهار څخه يو مخور کس چې زموږ د کورنۍ دوست و دلته راغی او تر پنځلس ورځو تېرولو وروسته يې وويل چې زه بيرته کندهار ته ځم. ما ورته وويل چې زه کوم خدمت وکړم؟ ده وويل هيڅ نه زه مازي راغلم چې ستاسي احوال واخلم او تاسي هم شکر ښه ياست مگر زه يوه هيله لرم هغه دا چې افغانان ټوله ځورېدلي دي او تاسي به البته د هغه چا سره مرسته کوئ چې کومک ته اړتيا لري. مگر د افغانستان هندوان تر ټولو ډېر ځورېدلي دي خو په هره لار چې وي د دوی سره تر ټولو لومړی مرسته وکړه.

د ولسمشرۍ ټاکنې د ۲۰۰۴ م کال د اکتوبر پر نهمه تر سره سوې خلکو چې د کومي بېري احساس کاوه غلط راوخت او په خورا ډېر شمېر کي کسان د رايې اچولو له پاره راووتل او يوازي يو څو پېښي د ترهگرو

له خوا تر سره سوې. د رايي اچوني مرکزونه د سهار پر شپږو او اوو بجو پرانيستل سوه او د مازديگر پر ۴ بجو وتړل سول. د ټاکنو په ورځ اعلان و سو چي څونه امکان ولري هغونه رايي اچوونکي بايد رايي واچوي، د رايي اچوني مرکزونه بايد د مازيکر تر شپږو بجو پوري پرانيستي وي. خو دا خبر د رايو ځينو مرکزونو ته ناوخته ورسېده، درې برخي راجسټر سوو خلکو رايي واچولې او خلک په ډېره خوشحالي سره د ډيموکراتيکي پروسې له پاره راووتل.

کرزی وايي چي وروسته مي د انتخاباتو په اړه خورا حيرانوونکي کيسې واورېدې. ځيني دغه کيسې په نړيوالو مطبوعاتو کي هم خپرې سوې چي افغانستان ته د ټاکنو د خبرونو له پاره راغلي وه. يو کس چي خپل عمر يې پنځوس کلن بنسټه او پر مخ يې د اوبنسکو سېلاب را روان و و بي بي سي ته وويل داسي بنسکاري لکه خوب چي وينم. پنځه ويشت کاله بې ځايه توب او د خپل کور څخه ليري ژوند مي ملا راماته کړه، خو نن داسي احساس کوم لکه چي بيرته زېږېدلی يم.

کرزی د انتخاباتو د ورځي بله کيسه داسي بيانوي: د فراه په ولايت کي يوه زړه بنځه د رايو اچولو مرکز ته راغله ويل چي دا د ځان او لور له پاره رايه اچوي. دې ته وويل سوه چي ته يوازې د خپل ځان له پاره رايه کارولای سې، خو د لور پر ځای يې نه سې کارولای. بنځي وويل چي ولي هغه خو زما لور ده زه غواړم د هغې پر ځای رايه واچوم. کارکوونکو ورته وويل: بڅښنه غواړو خو تاسي داسي نه سئ کولای. دا بنځه ولاړه او تر دوه درې ساعته وروسته بيرته راوگرځېده او خپله ځوانه لور يې د ځان سره په داسي حال کي راوستل چي يو گډی مخکي يې اولاد زېږېدلی و، او هغې خپله رايه پخپله واچوله.

يوه بله کيسه له باميان څخه راغله چې هلته يوې سپين سري
بنځي څلور ساعته په واوره کي پر پنبو مزل کړی و تر څو د رايو اچولو
مرکز ته ورسېده. کارکوونکو ورڅخه وپوښتل چې ولي دي دونه تکليف د
رايو اچولو له پاره پر ځان تېر کړي؟ ولي رايه دونه ارزښت درته لري؟ دې په
جواب کي ورته وويل زما ژوند خو هغسي تېر دئ خو زه غواړم د خپلو
کوچنيانو له پاره او د دوی د بچيانو له پاره رايه ورکړم. د رايو اچولو په
يوبل مرکز کي يوه ناوې چې د واده جوړه يې په غاړه وه له موټر څخه
راکښته سوه او ويې ويل چې په خدای سوگند که رايه ورنه کړم نو خپل
واده ته به په آرامو مغزو ولاړه نه سم. د کابل ورځپاڼي يو خبريال چې د
مریم لېسې د رايو اچولو مرکز مخ ته شل دقيقې ولاړ و خبر ورکړ، چې زه
دلته ډېري بنځي وينم چې د رايو اچولو د مرکز څخه د خوشحالی له کبله
په اوبنکو ډکي سترگي راوړي. يوه اتيا کلنه ښځه چې په سترگو ږنده وه د
خپل لمسي په مرسته د ملالی لېسې د رايو اچولو مرکز ته د سهار پر نهو
بجو راوړسېدل. دې يوه خبريال ته وويل چې تېره شپه مي يوه سترگه
خوب هم نه دئ کړی. خپل لمسی مي د شپې له دې کبله راکښېښوی چې
حتی لیدی مي هم نه، چې سهار سوی به وي د رايو اچول به راڅخه پاته
سوي وي. ټکسي ډرايور عبدالمتين وبي بي سي راډيو ته وويل دا يو
داسي خوب دئ چې د تل له پاره به راسره وي. دا ټوله کيسې وې چې رايو
اچوونکو ټوله خطر هېر کړی و او د رايو ورکولو له پاره راوتلي وه.

د کرزي تر ټولو لوی سيال د شمالي ټلوالې وتلی کس يونس
قانوني و، چې پر ډېرو چوکيو يې کار کړی و او په لنډه مهاله اداره کي د
کورنيو چارو د وزير په توگه پاته سوی و. کرزي بايد د ټولو رايو څخه
پنځوس فيصده تر لاسه کړي وای تر څو د دوهم ځل له رايو لوېدلو څخه

بې مخنيوی کړی وای. کله چې د نومبر پر دریمه د رایو پایلي اعلان سوې دی د افغانستان د لومړي ولسمشر په توگه په ۴، ۵۵ فیصده رایو وټاکل سو. دی وایي چې رایي د ټولو قومونو لخوا د هیواد په هره برخه کي وشمېرل سوې. په رایو کي د درغلیو ناري پورته سوې، چې ملگرو ملتونو یې د یوه مستقل کمېسیون له لاري د پلټلو ژمنه وکړه، خو هیڅ داسي یو شی پیدا نه سو چې هغه دي دغه پایلي بې اعتباره کړي.

د ولسمشرۍ تر ټاکنو وروسته سمدستي د پارلماني او ولایتي شوراگانو د انتخاباتو له پاره آماده گي نیول پیل سوه، چې د ۲۰۰۵ م کال د سپتمبر پر ۱ مه تر سره سوې. د ولسي جرگې د ۲۴۹ سیتونو له پاره ۲۷۰۷ کسانو ځانونه نومولي وه او ۳۰۲۵ د ولایتي شوراگانو له پاره. کرزی وایي چې ترهگرو د رایو اچولو پر ځینو مرکزونو حملې وکړې ترڅو رایي ورکوونکي وپېروي، مگر افغانانو، کانديدانو او د هغوی ملاتړو او رایو اچوونکو تر هغه ځایه چې زه خبریم د هیڅ وران کاري پېښي سره نه دي مخ سوې.

د افغانستان او حامد کرزي سفر (۲۰۰۱) کال راهیسي او بیا تر اوسه د خورا ډېرو پېښو ډک و، چې اکثره به دغه پېښي خورا بېروونکي وې. کرزی وایي چې زه احساس کوم دا د افغانستان له پاره خورا د ویاړ شېبې دي. کرزی وایي زما په نظر چې د دغه ښو شېبو په ترلاسه کولو کي قومي مشرانو، جهادي رهبرانو، روحانیونو او هر چا مرسته کړې ده. موږ خپل هیواد بیرته تر ډېري وړانۍ وروسته ترلاسه کړ، سره له دې چې خورا لویي ستونزي او دسیسې یې په وړاندي لوبدلي وې. خو د هیواد تاریخ چې په ژوره توگه یې په ملت کي رینسې غځولي وې او هغه باغیرته خلک چې د خپل هیواد سره یې بې کچي مینه لرل دا ټولي هڅي شنډي کړې،

کله چې موقع راوړسېده ملت هم یو سو.

په دغه یووالي کې هغه وخت بیرته درز پیدا سو، چې د افغانستان د بیا رغونې پروسه خورا ټکنۍ پر مخ روانه وه، چې دې کار د کرزي او ډېرو نورو افغانانو هیلې په اوبو لاهو کړې. د افغانستان د بیا رغونې پروسه ځکه کراره وه چې یو خو دا هیواد ټوله وران سوی و او بل دغه ناکامه دولت دې ته اړتیا لرله چې تقریباً ټوله باید له سره جوړ کړل سي. بل علت یې دا هم و، چې د جنگ په جریان کې یو نسل د جوړونې مهارتونه او ملکي تعلیم یافته کسان یې له لاسه ورکړي وه. امنیت یو بل مشکل و. طالبان چې د ۲۰۰۱ م کال په پای کې له واکه لیري کړل سوي وه هغه وخت بیرته راپورته سول کله چې متحده ایالاتو خپله توجه عراق ته واړوله. راپورته سوو طالب بنورښیانو بنسرونځي ونړول. استادان او اداري کارکوونکي یې ووژل او د هغه خلکو ملاتړ یې بیرته ترلاسه کړ چې فکر یې کاوه د کابل اداره د دوی امنیت نه سي خوندي کولای. کرزی د نړیوالي ټولني د مرستو په اهمیت چې تر اوسه یې د افغانستان سره کړي دي او کوي یې پوهېږي، او دا ورته معلومه ده چې د نوري نړۍ د مرستې او ژمنو پرته دغه هیواد دغه سفر په یوازي سر په ثابته او خوندي توگه نه سي تر سره کولای. ډېر څه ترلاسه سوي دي او ډېر نور شیان باید تر سره سي.

افغانستان اوس یو انتخابي حکومت لري، کرزی وایي چې موږ اوس بیرته د ملتونو ټولني ته راوگرځېدو. افغانان یوځل بیا دنړۍ د بلنو په لیست کې چې په کنفرانسونو کې به یې برخه اخیستل او ویناوي به یې اورولې راغلی، دا د افغانانو له پاره د ویاړ تر ټولو ښه نخبه ده چې دوی یوځل بیا په نړیوالي ټولني کې ځای لري.

افغاني پاسپورتونه يو ځل بيا وپشل کېږي چي دا تر ټولو مهم شى او د دې څرگندونه کوي چي افغانان نور بهې دولته خلک نه دي چي نوري نړۍ ته سفرونه نه سي کولای. د کابل نوي ښار د جادو پر خامه خواوو چي دغه سيمه هر واکون چلوونکي ته معلومه ده په درزنو خلک د پاسپورت د ترلاسه کولو له پاره ولاړ وي. په دغو کسانو کي زيات يې ليک لوست نه سي کولای چي عرضه ليکونکو د جادو پر څنډو دوکانونه ورته پرانيستي دي. د سرک د غاړي عکس اخيستونکي په زړو بکسي کامرو باندي تصويرونه ور باسي.

کرزی وايي زه چي د نړۍ هر گوټ ته سفر کوم په دې ډېر خوشحاله او وياړم چي د افغانستان بيرغ ما ته ښه راغلی وايي. د افغان حکومت يوه لاسته راوړنه دا وه چي کرزی په هغه ډېر فخر کوي هغه د زړو پيسو ټولول او په نوي سکه بدليدل دي. کله چي انتقالي حکومت منع ته راغی ډېري کرنسی د چلېدو په حال کي وې. مورډ فيصله وکړه چي دغه زاړه بانک نوټونه راټول کړو، چي ټوله اتلس تریولینه وې او په نوي کرنسی مو بدلي کړې. دی وايي چي دا هر څه مو په درو مياشتو کي تر سره کړه او هغه زړې پيسې مو وسوځلې. کله چي نوي نوټونه چاپ سول لومړی سړی چي ترلاسه يې کړې په کابل کي و. کله چي هغه ته پيسې په لاس کي ورکړل سوې مچ يې کړې او ويې ويل چي دا زما پيسې دي. معنا دا چي دا د افغانانو پيسې دي. نوي پيسې د هيواد هري برخي ته په موټرو، الوتکو، خرو، اسانو او په غرونو کي پر پښو ورسول سوې. کرزی وايي چي يوه انه يې هم ورکه نه سوه.

د کرزی هغه ياد دي چي په خپل يوه سفر کي ورته يوه بزگر ويلي وه، دا داسي کيسه ده چي دی يې کوي نو ورسره خاندي، ځکه چي دا ده

ته ښکاره کوي پر کوم څه چي دی باور لري هغه د افغانانو رښتینتوب او حقیقي طبیعت دی. دی وایي چي زه بدخشان ته تللی وم او هلته د یوه زیارت سره تم سوم. د دغه زیارت ترڅنگ یوه کوچنۍ کوډل وه چي یو سپری پکښې مېوه خرڅول. دا د شاتو په شان د خوړو خټکیو وخت و، دغه کس یو خټکی مات کړ ما ته یې یوه دره راکړه ما هم و خوړل او مننه مې ترې وکړه. ما ورته وویل ښاغلي خدای دي ستا دوکان دونه در لوی کړي لکه افغانستان. ده په جواب کي وویل نه ښاغلي زه داسي نه غواړم. موږ باید د ټول افغانستان د آبادۍ او ښه والي له پاره دعا وکړو چي په هغه صورت کي به زما دوکان هم ښه وي.

(۹)

پرمختگ، ژمنه او مشکلات

په مخ کي پرته لار

د اې بي سي نيوز (ABC News) لخوا چې په ۲۰۰۵ م کال کې تر دې سرليک لاندې سروې تر سره سول چې ايا افغانستان به پر پرتو ستونزو بريالی سي پایلي يې په دې ډول وې: ۷۷٪ افغانانو فکر کاوه چې هيواد يې پر سم لورو روان دئ. ۷۱٪ فيصده خلک دا حکومت د طالبانو تر هغې خوبوي. ۸۷٪ فيصده خلک فکر کوي چې د امريکا په مشري د طالبانو له واکه ليري کول د افغانستان په گټه دي او د لسو څخه نهه افغانان د اسامه په اړه بد نظر لري. لوی اکثریت په دې نظر دئ چې د ژوند په حالت کې ښه والی راغلی دئ. د نظر څرگندول تر پخوا ډېر آزاد دي او امنیت هم ښه سوی دئ.

چې دا تر ټولو ښه خبر دئ.

په همدې کال کې تر ټولو بد خبرونه دا وه، چې د افغانستان د ټوله نفوذ څخه يوازې ۶٪ فيصده خلک د برېښنا څخه برخمن دي. د افغانستان سم نيمايي بالغ افراد يې سواده دي او افغانستان لا د نړۍ تر ټولو غريبو هيوادونو په ليکه کې دئ. د تېرو دوو کالو راهيسې د پولې د هغې غاړې څخه د پاکستان ميشت طالبانو او القاعده ښورښيانو په حملو، په کابل کې د ځانمرگو بريدونو په شمېر او د اپيمو په توليد کې زياتوالی راغلی دئ او په حکومت کې فساد خپلي لوري کچي ته رسېدلی دئ، چې په کابل کې د حکومتي مامورينو ښايسته ودانۍ يې تر ټولو ښه بېلگه ده. تر هغه چې دغه وضعيت حاکم وي تر هغه وخته به افغانان پر خپل حکومت او د هيواد پر ښې راتلونکې اعتبار ونه کړي. دا هغه مشکلات دي چې ولسمشر حامد کرزی ورسره مخامخ دئ. دی په دې پوهېږي چې دا ټوله شيان په يوازې سر نه سي سمولای. کرزی وايي د ۲۰۰۱ م کال راهيسې افغانستان ډېر پرمختگونه

کړي خو موږ په مخ کې خورا اوږده لار لرو، چې وروسته دا دعوه وکړو چې موږ پر خپل ځان ویسا او خوندي یو. موږ ډېر مشکلات لرو، چې باید حل یې کړو او ډېر خنډونه چې باید له مخه یې لیري کړو.

یو تر ټولو لوی مشکل مخدرات دي، د امریکا او برتانیې پنځه کلني گډې هڅې چې د تاریاکو تولید له منځه یوسي او یا یې کم کړي په څرگند ډول غیر اغېزمنې تمامي سوي دي. او افغانستان اوس په تخمیني توگه د نړۍ د هیروئینو او اپیمو د ۸۵ څخه تر ۹۰ فیصده تولیدوي. د سي بي سي (CBC) د ۶۰ دقیقو په راپور کې چې په ۲۰۰۵ م کال کې یې خپور کړ ویل سوي وه چې اپیم د افغانستان تر ټولو لوی نقد حاصل دي او د هیواد د کورنۍ کرهڼې سم نیمایي تولید دی.

ولسمشر کړزی د تریاکو پر کرڼه خورا سخته نیوکه وکړه، خو افغان حکومت د دې توان او منابع نه لري چې د دغې پدیدې سره جگړه وکړي. د افغان ملت ملي پالیسي هیڅ چیري د دې جوگه نه ده چې د قاچاقبرانو سره مبارزه وکړي، چې زیات یې اوس په پارلمان کې ناست دي. چې د همدې لاري لاسته راغلو پیسو باندې اوس د هیواد په سیاسي تشکل کې ځای لري.

کړزی وایي د مخدره موادو مشکل اقتصاد ټکنی کوي. چارواکي فاسدوي او ترهگرو ته مالي منابع برابروي. زه په دې باور لرم هغه ترهگر چې نړیوال تجارتي مرکزيې ونړاوه د مخدره موادو او نورو غیر قانوني لارو څخه په لاس راغلو پیسو څخه یې استفاده کړې وه.

ډېر څارونکي دا اندېښنه لري چې افغانستان به د مخدره موادو په یو دولت بدل سي. داسې چې هر څه به یې د قاچاقبرانو له خوا اداره کېږي. لکه د کولمبیا د (Pablo Escobar) او (Cali) د کوکینو نېکمرغه

شرکتونه چي هر څه د دوی په انحصار کي وه. کرزی وایي چي هغسي یو حالت به هیڅکله رانه سي خو دا یو جدي مشکل دئ او وي به، خو افغانان به یې د نړیوالي ټولني په مرسته او همکاري له منځه یوسي.

کونار په افغانستان کي د پېړیو راهیسي کرل کېږي. اپیم به همېشه د کوچنیو ډلو له خوا د اوبنانو د کاروانو په واسطه د شرق څخه و غرب ته د افغانستان د ورېښمو پر لار تېرېدل. د نونس سوه شپېتمو او اوایمو کلونو کي افغانستان د اروپا او امریکا د خوشحاله کلتور له پاره تر ټولو له دې کبله ښه ځای و چي هلته به اپیم او د هغوی اشتقاق سوې بڼه یعنی هیروئین په خورا کښته بیه تر لاسه کېدل. له همدې کبله د هیروئینو کمپنیو د پاکستان په غیر علاقو یا قبایلي سیمو کي د اپیمو په تصفیه پیل وکړ، چي په غرب کي خورا ډېر غوښتونکي لري. خو کرونده گرد همدې پیسو خورا لږه برخه تر لاسه کوي چي ډېري پیسې یې د تولیدونکو، قاچاقبرانو، منځگرو او پرچادو خرڅوونکو جېبونو ته لوېږي. دا چي د مخدره موادو د کرلو غوښتنه ډېره وه کونارو د افغانستان په نقدي محصولاتو کي لومړی ځای ونیوی او هیواد چي د انارو، انگورو او خټکیو له کبله مشهور و بازار له لاسه ورکړ. جگړو د هیواد د غلو محصول ته نور زیان واړوی. د مجاهدینو ځیني ډلي بالاخره د همدې مخدره موادو په پیسو چلېدلې. دا چي د هیواد اقتصاد په خورا بد حالت کي و ځینو افغان بزگرانو له دې کبله چي ژوندي پاته سي خپلي مځکي د کونارو په مزرع واړولې او ځینو ته خو د کونارو نه کرلو په صورت کي د قاچاقبرانو له خوا د فصلونو اړولو او حتی وژلو گواښ سوی و.

کرزی په دې اړه داسي څرگندوني لري چي وایي کله چي په ۱۹۷۹

م کال کي روسانو پر افغانستان يرغل وکړ ډېر افغانان مختلفو هيوادونو ته مهاجر سول. هغه خلک چي په افغانستان کي دننه د خپلو کورونو او فارمونو د ساتلو له پاره پاته سول د روسانو او مجاهدينو تر منځ جگړه کي د دوام داري بېري سره مخامخ وه. هيڅ افغان پرته له دې بېري په خپل کور کي بېديداى نه سواى چي سبا به د دوى کور روغ وي، فارم به يې په راکتونو او بمونو نه وي وران سوى. سبا به ډوډى و خوري او حتى چي سبا به وويني که نه. افغانان د سبا له پاره په پلان جوړولو نه وه اړ بلکي د هغه ورځي هغه ساعت او هغه دقيقې چي دوى پکښې ژوند کاوه.

افغانان په خورا مايوسه حالت کي وه له همدې کبله نو د کرزي په قول چي (بهرنيو عناصرو) د دغه وضعيت څخه گټه پورته کړه او د کوکنارو کرلو ته يې وده ورکړه. بزگران چي د پېړيو راهيسي يې خټکي، انار او انگور کرل او هغو چي غواوي او پسونه روزل د قاچاقبرانو له خوا وهڅول سول، چي خپل زاړه محصولات پرېږدي او په خپلو محکو کي کوکنار وکړي. په ډېرو ځايونو کي دغه بزگران د ټوپک په څوکه دې ته اړ کړل سول خو زيات يې په نورو لارو هم رامات کړل سوي دي. د مخدره موادو قاچاقبرانو به بزگرانو ته په لويه اندازه پيسې په پور ورکړې خو د هغه بيرته اداينه به يوازي د کوکنارو په کرلو کي ممکنه وه. کرزی د همداسي يوې کورنۍ يادونه کوي، چي د کندهار ولايت تر ټولو حاصل خېزه سيمه کي اوسېدل. چي په زوره دې ته اړل کړل سول چي خپل د انارو باغ له منځه يوسي. دی وايي دا چي نوره ټوله کورنۍ پاکستان ته مهاجره سوې وه او يو کس تر شا پاته و، چي مازي ژوندی پاته سي د انارو پر ځای کوکنار کرل. دا ډېر گران او ځورونکی کار و، چي هغه دي په زړه پوري د انارو باغ له منځه يوسي، چي د ده په کورنۍ کي د څو کلونو

راهیسی و، چي ډېر به دي نازوی او له مېوو څخه دې خوند او گټه پورته کول. خو دغه کس په دې اړ و، چي همداسي وکړي. ډېر افغان بزگران په همدې شان وځورول سول، چي خپل باغونه او د خټکیو فارمونه یې وران کړل خو ځینو بیا دا کار بېله کومي اقتصادي گټو او ژوندي پاته کېدلو له بهري وکړي.

وروسته طالبان راغلل، چي هر څه له بدو بتر سول. کرزی وایي چي تر دوی وړاندي په افغانستان کي د هیروئینو هیڅ کمپنی نه وه کله چي دولت ونړېدی قاچاقبران وپوهېدل چي اوس نو په هیواد کي دننه په خوندي توگه فعالیت کولای سي. تر دې وړاندي د هیروئینو دغه کمپنی په همسایه هیوادونو کي وې. البته دا د دې کبله نه چي بزگران دي د کوکنارو د کرلو له کبله شتمن سوي وي داسي نه ده، ځکه چي دغه زیاته گټه د اکمالولو کړی وړي خو بیا هم بزگران تر انارو ډېري پیسې جوړوي، چي له همدې کبله کرزی د کوکنارو په وړاندي د سوځېدونکي مخکي پالیسي مخ ته بیايي. دی وایي چي بزگرانو ته باید بدل معیشت برابر سي، تر څو دوی بیرته خپل رېښتوني ژوند ته راوگرځي چي د افغانستان او نړۍ په پرمختگ کي برخه واخلي.

یوازي پنځه ویشت کلنه جگړه نه وه چي تر څنګ یې وچکالي هم چي په نونسوه نیومو کلونو کي پیل او په یویشتمه پېړۍ کي لا روانه ده. همدې گډ ترکیب په لویه پیمانۀ د افغانستان د اوبو لگولو زور سیستم زیانمن کړ چي څارویو او حاصلاتو ته یې زیان وړاوه او دې ته یې زمينه برابره کړه چي بزگران دي ډاډمن توکي وکړي. په ملیونونو پسونو او غوایان له منځه ولاړل. دوی اکثره د لوړي او تندي له کبله مړه سول او یا په ارزانه بیه د مالکانو له خوا خرڅ سول ځکه چي نور یې نه سو کولای د

دوی د اوبو او خوراک تر اوده ووزي. کرزی وایي چې زه یو داسي کوچي پېژنم چې هر څوک به دده سره تېرېدی نو وریان به یې ورکول ځکه چې هغوی دونه کمزوري سوي وه، چې ده مړولای نه سواي او هغوی نور د ژوند کولو نه وه. ده به خلکو ته ویل چې دا درسره بوزئ که یې مړولای سئ وې ساتئ که یې نه سئ نو حلال یې کړئ.

کرزي وایي یوبل شی په غرب کي د مخدره موادو لویه غوښتنه ده، چې دوی یې په اړه ډېر څه نه وایي. په مطبوعاتو کي لویه خالگاه د اکمال په برخه کي ده، چې راپور جوړوونکي یوازې په افغانستان کي د اپیمو د تولید د ډېرېدو خبر ورکوي چې دا مناسب او متوازن راپور نه دی ځکه چې هغه اړخ یې له پامه غورځول سوی دی چې په افغانستان او د هغه په ګاونډیو هیوادونو کي د تولید سوو هیروئینو هر ګرام په غرب کي د روږدو کسانو لخوا رانیول کېږي وروسته ځکول او پېچکاري کېږي. خو کرزی نه غواړي چې د پرې ګوته بل چاته ونیسي. دی وایي چې موږ نه سو کولای غرب ته ووايو چې د مخدره موادو مشکل له دې کبله رامنځته سوی دی چې ستاسي خلک یې رانیسي. دا یوازې د غرب مشکل نه دی چې مبارزه ورسره وکړي بلکي دا د ټولو هیوادونو وظیفه ده. موږ په نشه یي توکو ډېر اخته کسان لرو، اېران همدا مشکل لري، چې دا یوازې تر غرب پوري محدود نه دی، ځکه چې دا د ټول بشریت مشکل دی. برتانوي او امریکایي ځوان، په افغان کلیو کي نجلۍ او هلک ټوله یو شان دي، ټوله یو ډول ارزښت لري، دوی ټوله یو بشر دي، موږ ټوله باید په ګډه هڅه وکړو، چې دوی د دغه خطر څخه وژغورو. کرزی یو داسي موقف غوره کوي چې بس افغانستان باید د مخدره موادو دغه مشکل په خپله حل کړي ځکه چې افغانستان ته زیان رسوي، او له بله پلوه دا د اسلام،

افغاني کلتور او اخلاقو خلاف کار دئ.

دی وايي چي افغانان په دې ډېر ښه پوهېږي چي کله زه دوی د مخدره موادو په وړاندي مبارزې ته رابولم دوی هم غبرگون ښوولی دئ. ننگرهار چي د کوکنارو د کرلو ډېر لوی ولايت و په خورا لويه پيمانه يې په توليدولو کي کموالی راوستی دئ. بدخشان، ارزگان اونور ولايتونه همداسي درواخله. دا چي افغانستان په کراره يوځل بيا پر خپلو پښو درېږي د يو څه استقرار له کبله بزگران يو ځل بيا پر دې بريالي سوي دي چي خټکي، انگور او انار تر مارکېټ پوري ورسوي، او په ښه بيه يې وپلوري. کرزی وايي چي موږ د مخدره توکو په وړاندي مبارزه کي ښه پرمختگ وینو.

د ۲۰۰۵ م کال په پای کي د ملگرو ملتونو د سروې پر اساس د کوکنارو په کرنه کي ۲۱ فیصده زیاتوالی راغلی و او د امریکا د متحده ایالاتو د سروې له مخي ۴۸ فیصده خو په نیولو کي يې هم زیاتوالی راغی چي په ۲۰۰۴ م کال کي افغان امنیتي ځواکونو ۱۸۰۰۰ کیلو گرامه اپیم، ۱۴۰۰ کیلو گرامه هیروئین او ۸ د مخدره موادو لابراتوارونه ونيول او له منځه يې یووړل. خو سره له دې بیا يې هم په تولید کي زیاتوالی راځي.

ترهگري او توندلاریتوب د افغانستان له پاره یو بل مشکل دئ، چي دا د نړۍ د ډېرو هیوادونو گډه وظیفه ده، کرزی وايي اسلامي هیوادونه باید د توندلاریتوب په وړاندي سخته مبارزه وکړي. د هغو په وړاندي چي مذهب د نورو د ځورولو له پاره کاروي او د هغه چا په وړاندي چي لومړني قربانیان يې اسلامي ټولني دي. دی وايي چي توندلاریتوب د غلطو پالیسیو او تنگ نظریو پایله ده، چي هغه وخت بیا سیاسي بڼه خپلوي چي حکومتونه د مذهب توندلاري بڼه د خپلو سیاسي

اهدافو له پاره وکاروي. کړزی اخطار ورکوي چي د نړۍ په هيڅ څوټ کي به هيڅوک پر ارامه پاته نه سي چي توندلاريتوب د راپورته کېدو په حال کي وي، او هغه ته په بل نظر گوري. په هر فورم کي او د هري ټولني او مذهب په نامه توندلاريتوب د ټولي نړۍ له پاره خطر دئ او ټوله نړۍ د هغه سره د مبارزې مسئوليت لري.

دا چي افغانستان اوس د مخدره توکو، فساد او ترهگرۍ له مشکل سره لاس او گربوان دئ سبب يې دا دئ چي د طالبانو تر نسکورولو وروسته له دې هيواد سره لږ مرسته وسوه، د ډېرو ډالرو مرستي او وعدي ورسره وسوې خو هغه هيوادونه چي په ۲۰۰۱ م کال کي د افغانستان د ژغورلو له پاره راغله چي په سر کي يې امريکا دئ دلته يې د يوه فعاله حکومت په جوړولو کي غلطه محاسبه کړې وه. دا بس نه وه چي طالبان دي له واکه گونښه سي او د القاعدې بنوونيز مرکزونه دي له منځه يووړل سي. دا چي افغانستان د بيا ناکامۍ او د ټوپکسالارانو، تنگ نظرو او ترهگرو و لاسو ته د لوېدلو څخه وساتو غربي هيوادونه تر هغه وخته پوري له افغانستان سره مرسته وکړي چي نوی حکومت پر پښو ودرېږي. د ښه امنيت په صورت کي افغانان کولای سي چي د ملي سړکونو د رغولو سيستم، ملي برېښنا او محلي او ساحوي د اوبو لگولو سيستم ته توجه وکړي. د ښه امنيت په صورت کي به ښوونځي د هلکانو او نجونو له پاره پرانيستي وي چي په همدې سره به د يوه نسل د افغان عالمانو تشه ډکه سي. د ښه امنيت په صورت کي به وزارتونه او د حکومت قضايي سيستم فعاله وي لکه څنگه چي بايد وي او په داسي حال کي به ممکن وي چي واک د ټوپکسالارانو او قاچاقبرانو څخه واخيستل سي او يو قانوني ادارې ته وسپارل سي.

کله چې افغانستان د طالبانو څخه ازاد سو، اسامه بن لادن او د هغه عرب (د ځينو راپورونو له مخي چيچينيايان) جنگيالي د جلال آباد په شرق کي د توري بوړي غرونو سمخو ته پر شا سول داسي بنکاري لکه چې متحده ايالاتو سترگي د توپ څخه وارولې، ولسمشر بوش په خپلو خبرو کي دا شعار گرځولی و، چې دی به اسامه مړ يا ژوندی عدالت ته راوړي، خو د امريکايي ځواکونو هغه کوچنی ډلي ته چې اسامه يې په غرونو کي تعقيبوی سرتېري ورنه کړل سول، چې پاکستان ته د ده د تښتېدلو لار بنده کړي. چې له همدې کبله د نړۍ لومړی لمبر ترهگر او د القاعده سازمان مشر و تښتېد. دا چې القاعده ماته سوې وه او نژدې و، چې له منځه يووړل سي بيا دغه ترهگري ډلي ته موقع ورکړل سوه، چې سره راټوله او خپل ځان سره منظم کړي.

تر هغه وروسته د بوش ادارې عراق ته د جگړې له پاره تياری پيل کړ. چې په ۲۰۰۶ م کال بوش د يوې خبري غونډي په جريان کي دې ته اړ کړل سو چې ومني دې د ۹/۱۱ له پېښي سره هيڅ تړاو نه درلود. له همدې کبله پر افغانستان د بسپني نل ليکه وچه کړل سوه او نظامي ځواک يې ورڅخه ليري کړ، چې له امله يې د افغانستان د نوي ژوند هيله په نا اميدي بدله سوه. توجه تر دې حده ورسېدل چې ولسمشر بوش په دې کي پاته راغی چې د ۲۰۰۳ م کال په بودجه کي د افغانستان ته بسپنه ځانگړې کړي چې وروسته بيا د امريکا کانگرس دغه کار وکړ.

د امريکا د دفاع پخواني وزير ډونالډ رمسفيلډ هغه وړانديز رد سو چې افغانستان ته اضافي عسکر ولېږي، حتی د ۲۰۰۱ م کال په هغه وخت کي هم چې د افغانستان توري بوړي ته په اسامه او د القاعدې په مورال بايللو سرتېرو پسې عسکر ولېږي. خو امريکا په مځکه کي پر بې

باوره ټوپکسالارانو باندي تکیه وکړه او امریکایي الوتکو به په دوام داره توگه له هوا څخه بمباری کولې. خو پینتاگون له دې څخه انکار وکړ چې هلته محکني پوځونه ولېږي، تر څو پاکستان ته د اسامه د تېښتي لار بنده کړي چې له کبله یې اسامه په اسانۍ سره تر پولې واوښت چیري چې هلته ده ته د یو اتل په سترگه کتل کېږي. هلته یې پر سوونو کسانو اغېزه وکړه او په خپله ترهگري شبکې کې یې استخدام کړل.

د ترهگری ضد جگړې په پیل کې د پاکستان ولسمشر پروېز مشرف د امریکا سره د ترهگرو په له منځه وړلو کې د پوره همکارۍ ژمنه وکړه. د هغه راهیسي پاکستانی حکومت د طالبانو او القاعدې په له منځه وړلو کې یوازي نمایشي جگړه کړې ده سره له دې چې د ولسمشر کرزي د اعتراض او د امریکا له فشار سره هم مخامخ سوي دي. کله چې پاکستان خپل ځواکونه قبایلي سیمو ته د عملیاتو له پاره ولېږي نو پر ضد یې د تشدد په ډکي مظاهري وسي او پر مشرف فشار راوړي چې د اسلامي توندلارو سره موافقه وکړه او پوځ له هغه ځای څخه راوباسه، تر څو اسلامي توندلاري پر آرامه وي. البته دوی د پاکستان خوا ته خورا ښه آرام ژوند لري، خو امریکایي او افغان نظامي قوماندانان شکایت کوي چې تر تړون وروسته په افغانستان کې د طالب او القاعده سازمان جنگیالیو په حملو کې ډېروالی راغلی دی، ځکه چې دوی په آزاده توگه پر پوله تگ راتگ کوي. د طالبانو پخوانی ویاند د ۲۰۰۷ م کال په جنوري کې چې کله افغانستان ته را اوښت و نیول سو. او ده افغان ادارې ته وویل چې د طالبانو مشر ملا عمر د کوټي په سرحدي ښار کې په آزاده توگه ژوند کوي، دا هغه ځای دی چې یو وخت کرزی پکښې اوسېدی. کار یې پکښې کوی او په ۱۹۹۹ م کال کې یې پلار د طالبانو لخوا پکښې

ووژل سو.

په افغانستان کې د طالبانو او القاعده شبکې نفوذ په تدریجي توګه مخ پر ډېرېدو دي او دوی په ډېره پیمانه د عراقي ښورښیانو تاکتیکونه کاروي چې په هغوی کې ځانمرګي بریدونه، چاودیدونکي مواد او د سپک د غاړې بمونه د ناټو، امریکا او افغان امنیتي ځواکونو په وړاندي استعمالوي.

د ۲۰۰۷ م کال په پیل کې څلیرویشته زره امریکایي سرتېري په افغانستان کې وه، چې د هغو څخه یې یوولس زرو د ناټو د ګڼ ملتې ځواکونو په چوکاټ کې کار کاوه چې هغوی هم یو دېرش زرو ته رسېدل. نظامي قوماندانان او سیاستوال د بوش اداره دې ته راکاږي چې افغانستان ته نور سرتېري ولېږي. سناتور جان کیري چې په ۲۰۰۴ م کال کې یې بوش ته د ولسمشرۍ ټاکنې بایلو دې بوش له دې کبله ملامت کړ چې په افغانستان کې د زړه نا زړه پالیسۍ پر مخ بیايي او پرده یې رغ وکړ چې هلته نور پنځه زره سرتېري ولېږي. امریکایي قوماندانانو هم د نورو اضافي عسکرو غوښتنه کړېده.

د دفاع نوي وزیر رابرت ګېټس چې کله د ۲۰۰۷ م کال په جنوري کې د افغانستان څخه لیدنه وکړه په دې راضي سو چې د بوش له ادارې څخه غوښتنه وکړي چې هلته نور سرتېري ولېږي، خو په عین حال کې بوش په عراق کې (نظامي څپې (Surge)) پلان کړ، چې هلته به سرتېري زیاتوي. چې په هغه کې باید ځیني پوځیان له افغانستان څخه استول سوي وای، چې دې هیواد لا په نور بد حالت کې پرېښود. په همدې مهال کې د ناټو ځیني هیوادونه په دې کې پاته راغله چې په ګڼ ملیتیزه ځواکونو کې خپلي ژمنې پوره کړي. افغانستان یو ځل بیا د خورا

ضرورت په وخت کې د مرستو څخه محروم دئ.

پر ولسمشر کرزي باندې له دې کبله انتقادونه کېږي، چې په دې کې پاته راغلی دئ، چې خپل هیواد مخ ته او په چټکه توګه د خودکفایې پر لار بوزي. پر ده باندې له دې کبله هم توروڼه لګېږي، چې د کوکنارو د کښت په مخنیوي کې بریالی نه دئ. ټوپکسالاران یې په ټوله هیواد کې ایله کړي او ملي اداره د فساد په ډګه ده. مګر دغه ناروغي به تر هغه وخته پورې پاته وي چې کله مرکزي حکومت او ولایتي ادارې ددې جوګه سي چې افغان قانون په ټوله هیواد کې نافذ کړي ځکه چې په افغانستان کې تر جګړې وروسته واک له منځه تللي و. خو دا کار یوه نسل او یا تر دې ډېر وخت ته اړتیا لري، چې افغانستان ته باید مرستي ورکول سي. د کرزي د بې ځواکه اقداماتو ملاتمي باید د ده پر نړیوالو ملګرو واچول سي، په ځانګړې توګه د بیارغونې په چارو کې چې د ده حکومت د دې جوګه نه دئ چې د هیواد لوی مشکلات دي حل کړي او بل شي په افغانستان کې د بوزکشی د ذهنیت حاکمیت دئ.

لکه یو خان چې تر هغه وخته پورې به د بوزکشی لوبې راونه بولي چې په بري یې ډاډمن نه سي. کرزی به هم هیڅکله پر هغه لار ولاړ نه سي چې وروسته د ده ځواک ته زیان ورسوي. ده ځینې ډېر با جرئت او بریالي اقدامات کړي دي د بېلګې په توګه کله چې لویه جرګه په شخړه کې راګیره سوه ده کابینه اعلان کړه. او قوي کسان یې له خپلو سیمو څخه لیري او مرکز ته یې راوستل. لکه اسمعیل خان له هرات او دوستم له مزار څخه چې اوس دوی دواړه په کابل کې دي تر څو د دوی له نفوذ څخه په سمه توګه د حکومت په راتلونکو اهدافو کې کار واخیستل سي.

هیچا تر اوسه داسې تور نه دئ لګولی چې کرزی شخصاً په فساد

ککړ دئ او نه یې تر اوسه سترگي پر پټي کړي دي. څه چې باید دی وکړي هغه دا چې د خپل ټول شخصي او اخلاقي نفوذ څخه کار واخلي چې کابینه او پارلمان دې ته چمتو کړي چې په حکومت کې ریفورم راولي او په فساد اخته چارواکي له مخي لیري کړي چې دا لږ ناڅرگنده او مشکل ته د رسېدلو اوږده لار ده.

د ده په پراخو سفرونو کې چیري چې لاهه ده ته د یو اتل په سترگه کتل کېږي، د کرزي پیغام هغه یو شان دئ: زموږ سره مرسته وکړئ چې دا به مو په اصل کې له ځان سره کومک وي. ده په ۲۰۰۵ م کال کې د بوسټن پوهنتون فارغینو ته په وینا کې وویل چې: «همپشه باید د ملي گټو سوال درسه وي» او همپشه مو باید پرېکړي بشريت ته د خدمت په رڼا کې وي. ده متحده ایالات او نور ځواکمن هیوادونه له دې کبله ملامت کړل چې افغانستان یې د نونس سوه نوي په کلونو کې ترهگرو ته پرېښود او افغانان له ځورونې څخه خلاصول چې د دوی مسئولیت و سترگي پر پټي کړي او حتی پر خپلو ملي گټو تر هغه چې د ۹/۱۱ پېښه وسوه او دوی یې متوجه کړل. د بوسټن په پوهنتون کې د نیکرسن په ځای کې د ده د خبرو په تایید دوه واره پنځه ویش زره کسان په تودو چکچکو ودرېدل. ولسمشر کرزی په دې باور دئ، چې افغانستان خورا ښه اینده لري خو دی و دغه راتلونکي ته د نړیوالي ټولني د مداخلې په اهمیت هم پوهېږي. د ۹/۱۱ پېښي تر پنځه کاله زیاته موده کې افغانستان بیا هم د نړۍ د غریبو هیوادونو څخه دئ.

کرزی وایي چې وگورئ د ۲۰۰۱ م کال څخه څو نه لیري راغلي یو. پنځه سوه ښوونځي مو جوړ کړي او تر درې زره زیات مو رغولي دي. په سلگونو مایله سپک مو جوړ کړی او که مو کار همداسي روان وي نو

۲۰۰۸ م کال ته به تر دوه زره مایله ډېر سرک جوړ سوي وي.

خو هیواد تقریباً تر ۱۱ زره مایله زیات نوي سرکونو ته اړتیا لري او د بنوونې او روزنې وزارت اټکل کوي دا چې ټولو افغانانو ته ښه ښوونه برابره سي نو تر اوه زره زیاتو نوو ښوونځیو ته اړتیا ده.

کرزی وايي چې موږ باید ټوله هیواد ته برېښنا برابره کړو، ځکه چې بېله برېښنا سرمایه گذاري امکان نه لري، په همدې شان روغتيايي اسانتياوي باید برابري سي. زموږ د زراعتي توکو په محصولاتو کې باید ډېروالی راسي او نړۍ یې باید راڅخه رانیسي. دی وايي افغانان د سخت کار سره خورا ډېره مینه لري او نوره نړۍ باید د افغانانو سره په څنګ کې ودرېږي، تر څو بالاخره ملت د خپلو ارزښتونو په رڼا کې پرېښو ودرېږي.

یو غریب او کمزوري دولت په توګه افغانستان د نړیوالې ټولني منځګړیتوب ته ضرورت لري تر څو د ګاونډیانو سره یې مثبت اړیکي رامخنده کړي. کرزی دا احساس کوي چې هیواد یې د ترانزیتي لاري په توګه یو ځل بیا ښه رول لوبولای سي لکه د پېړیو په اوږدو کې چې یې لوبولی و. د مرکزي اسیا څخه د تیلو نل لیکه چې د افغانستان او پاکستان څخه تېرېږي او تر هندي سمندر پوري غځېږي چې خورا ډېر بحث پر سوی دئ به یو مثال وي. خو اوس چې د افغانستان او پاکستان اړیکي خورا ترینګلي دي او په پراخه توګه د پاکستان څخه د طالبانو او القاعده د غړو را اوبتل چې تل د متحده ایالاتو د غندنې سره مخ سوي دي په داسې یو وضعیت کې نو د داسې یوې پروژې تر سره کېدل ممکن نه برېښي.

افغانستان ډېره مرسته تر لاسه کوي، په بلیونونو ډالر افغانستان ته د بیارغونې او امنیت له پاره ورتوی سول. ولسمشر بوش د ۲۰۰۷ م

کال په پلان کې اعلان وکړ، چې د افغانستان د بیا رغونې له پاره به مرسته ډېروي او همدا شان د سرتېرو په شمېر کې به زیاتوالی راولي. نور غربي هیوادونه د جاپان او چین په شمول همدا سي در واخله. کرزی په روکه توگه وایي چې زه به ډېر خوښ سم چې د اسلامي هیوادونو ډېره مرسته وویښم چې البته اوس دوی په خپله د دغه مشکل سره په کراره کراره مخامخ کېږي.

په افغانستان کې د سرمایه گذارۍ له پاره په خصوصي سکتور کې ځای سته. په ۲۰۰۵ م کال کې په کابل کې یو عصري هوټل پرانیستل سو، چې مارکیټ، د کافي څښلو ځای په افغانستان کې لومړی برقي ځینې بې لرلې، چې کابلیانو به په خورا خندا سره پورته او کښته پکښې کېدل. د اغا خان بنیاد یو پنځه ستوریز هوټل جوړ کړ او همدا شان یې د تاریخي ځایونو د بیا رغونې له پاره څو پروژو ته بسپنه ورکړل. یو شمېر تعلیم یافته افغانان چې د جگړې په جریان کې امریکا، اروپا او استرالیا ته تللي وه، بیرته هیواد ته راوگرځېدل. ځینو یې په حکومت کې پوستونه اشغال کړل او ځینو بیا شخصي تجارتونه پیل کړل، لکه د راډیو او ټلوېزیون مرکزنه، د موبایل ټلیفون شرکتونه او د بیا رغونې کمپنۍ.

د افغانستان د بیا رغونې بریالی نمونه د کابل د لرغونتون بیا رغونه ده چې د مرکزي او جنوبي آسیا د زرگونو کلونو تاریخي خزانی پکښې خوندي وې. دا چې لرغونې او د تجارت لویه لار د افغانستان څخه تېرېږي نو له کبله یې همېشه د چنگېز خان، لوی سکندر او نورو د لښکرو لخوا اشغال سوي دي. له همدې ځایه به کلتورونه تېرېدل چې خورا لرغونې مختلفې تاریخي خزانی به یې تر شا پرېښودلې. د کابل په لرغونتون کې اوس رومي سیکې، هندي عاج بودايي آثار او تر اسلامي

پېر وړاندي مجسمو خزانې خوندي وې خو د کورنۍ جگړې په جريان کې ورته سخت زيان ورسېد، چې په دوامداره توگه به يې آثار لوټېدل. خو کله چې طالبان واک ته ورسېدل دوی د موزيم د لوټمارۍ مخه ونيول خو د غير اسلامي هنرونو ننداره يې منع کړه. دوی هغه مجسمې او نور هنرونه يې مات کړل چې ژوندي موجودات به يې انځورول چې په هغه کې يو تعداد د لرگي څخه جوړ د انسانانو او حيواناتو لويې مجسمې وې، چې له کافرستان څخه په لاس راغلي و. د لرگي څخه جوړ په دغو مجسمو کې ځينې يې تر دوه متره جگي وې چې د کافرانو جدي او حيواني خدايان وو. د دوی سيمه د افغانستان شمالي شرق غرونو کې وه او دا د هيواد يوازینۍ سيمه وه چې اوسېدونکي يې ياغي او غير مسلمانان و. دا د دې هيواد يوازینۍ سيمه وه چې بايد رعيت سوي او وگړي يې مسلمانان سوي وای چې په اتلس سوه نوييمو کلونو کې همدا کار تر سره سو او د ولايت نوم يې نورستان سو چې معنی يې د (رنا مخکه) ده.

د طالبانو تر واکمنۍ وروسته د موزيم کارکوونکي په خورا احتياط اخته وه تر څو ځينې آثار بيرته ترميم کړي چې اوس يې يو څو و نندارې ته اېښوول سوي وه، په نونس سوه اتيايمو کلونو کې د موزيم د کارکوونکو لخوا ډېر شيان يوې او بلي خوا ته سره پټ کړي وه، چې ځني د باختري دورې آثار په ملي زېرمتون کې ساتل سوي وه. د کابل موزيم دوباره پرانيستل سو او په خورا ښکلې بڼه رغول سوی چې د بيا رغونې کار يې لا دوام لري.

د ملي ارشيف ودانۍ بيرته رغول سوې او په زرگونو دوسيې او اسناد يې و مجموعې ته وراضافه سوي دي. امنيتي ځواک موظف سوی دی چې کلتوري او تاريخي ځايونه د بيا تالان څخه وژغوري چې په هغه

کي د باميان د بودا د مجسمو ځايونه هم شامل دي، چي د طالبانو تر وخت پوري ولاړ او وروسته بيا هغوی په ۲۰۰۱ م کال کي د خاورو سره برابر کړل.

په افغانستان کي د ۲۰۰۱ م کال راهيسي د لوړو زده کړو په موسسو کي زده کوونکي ډېر سوي دي چي شمېر يې څلوېښت زرو ته رسېږي، چي ۲۰ فيصده يې نجوني دي.

کرزی وايي چي موږ د پرمختگ په حال کي يو، چي بايد هيڅکله بيرته شا ته راونه گرځو، دی وايي کله چي نړۍ نن د افغانستان په اړه فکر کوي او په هغه علتونو پسې گرځي چي ولي بايد هلته منابع په کار واچوي نو دې ته اړتيا نه لري چي ليري وگوري يوازي دي د ۹/۱۱ پېښي وړ په ياد کړي. اوه زما خدايه! دغه بنايسته ټاورونه د اور خوراک سول او خلک يې د اتيايم يا نيويم منزل څخه راوغورځېدل.

کرزی وايي نړۍ افغانستان ته د هغه لوی خطر د له منځه وړلو له پاره راغله چي په افغانستان کي له دې کبله راپيدا سوی و، چي ملت له پښو غورځول سوی و. ترهگرو او نورو بهرنيو عناصرو دغه هيواد يرغمل کړی او چلوی يې. په سترگو خو داسي ښکارېدل چي هر څه د افغانانو له خوا تر سره کېږي، خو په حقيقت کي افغانانو دا هيواد نه اداره کاوه. د هيواد ټوله تاسيسات د ترهگرو په خدمت کي وه چي هر وخت يې بېله کومه مشکله استفاده ځني کولای سول. افغانستان هوايي ډگرونه، الوتکي، ټيکنالوژي، ماشينري او د ښه نظامي سابقې کارپوهان لرل چي د هيواد دا ټول جوړښت د ترهگرو لاس ته ورغلی و.

کرزی وايي مگر نوري نړۍ افغانستان هېر کړی و، دوی فکر کاوه چي هلته هر څه روان وي تر دوی پوري به ورو نه رسېږي. دا و چي د

نيويارک او واشنگټن پېښې رامنځته سوې. هر هغه هيواد چې اوس د افغانستان د پرېښودلو په لټه کې دى او تر هغه وړاندې چې هيواد پر خپلو پېښو نه وي درېدلى خپل ځان په خپله وساتي خپله ډوډۍ ولري، او د هغو بدو خلکو سره جگړه وکړي، چې هر وخت د بيرته راتلو هڅه کوي، شايد بيا د ۹/۱۱ د پېښو سره مخامخ سي. مورېنه سو کولای د هغسي يوه افغانستان بيه ورکړو لکه دمخه چې مو ورکړل. مورې بايد دغه خطر له پامه ونه غورځوو. افغانستان بايد د نړۍ د سولې او ثبات او پر افغانانو د رحم په توگه ورغول سي چې دا پخپله يو ښه دليل دى.

نطق

کله چي د ۲۰۰۷ م کال په پيل کي د امريکا په کانگريس کي ډيموکراتانو اکثریت تر لاسه کړ تقریبا د افغانستان څخه هر راوتونکی خبر تکان ورکوونکی و. پر ایتلافي او افغان ځواکونو باندي د طالبانو او القاعدي لخوا حملي زیاتي سوي وي او په ۲۰۰۶ م کال کي چي د پاکستان او بنوربنيانو تر منځ چي کوم تړون له دي کبله وسو چي تر پولي د بنوربنيانو او بنتل کم کړي په اصل کي دوی ته لانه زمينه برابره کړه، چي په خورا بيخاره به له سر حده پوري وتل. کله چي پاکستان د افغانستان او پاکستان پر پوله په قبایلي سيمو کي د نظامي عملیاتو څخه ځان وژغوري بنوربنيانو دا يوه موقع وبلل چي بيله د پاکستان له بېري يي په افغانستان کي خپلو حملو ته زور ورکړ.

دا چي د پرويز مشرف حکومت د بنوربنيانو په مقابل کي په اقدام کولو کي سوړ او بي ميله بنکاري نو سړي ته دا شک ورپيدا کيږي چي په اصل کي دغه تړون بنوربنيانو ته په افغانستان کي د خپلو وژونکو فعالیتونو له پاره يو جواز په لاسه ورکول دي. هم مهاله کوکنارو د خپل وخت ريکارډ ټينگ کړ او د مخدره موادو د پيسو له لاري په افغان حکومت کي فساد د ساري ناروغي په شان خپرېږي. د امريکا او نورو ایتلافي ځواکونه لخوا پر غلطه رهبري سوي بمونه او د غلطو استخباراتي معلوماتو پر اساس پر کلیو هجوم وروړل د ملکي خلکو مرگ ژوبله زیاتوي چي دا د غربي هیوادونو په وړاندي د عامو خلکو

کرکه راپاروي او د ياغيانو سره مرسته کولو ته يې هڅوي. د ۲۰۰۷ م کال ځينو پېښو د نونسوه اتيايمو کلونو له حوادثو سره ورته والي درلود چې پاکستان ميشتو مجاهدينو به د روسي يرغلگر ځواک په مقابل کې جگړه کول. اوس امريکايي او ناټو ځواکونو ته د پيرو افغانانو د اشغالگرو قواو په سترگه کتل چې د افغانانو پر خاوره هيڅ داسي يوه ځواک ته ښه راغلی نه دی ويل سوی.

د کانگريس د غړو په منځ کې ورځ په ورځ دا پوهاوي زياتېږي چې امريکا د دواړو جگړو د بايللو په درشل کې ده او د بوش اداري هيواد د ۹۱۱ تر پېښو وروسته د افغانستان او عراق په شجره اخته کړي. افغانستان ته د نورو مرستو د ورکړې ښه څه را اوچت سول ځکه چې ددې سمې جگړې گټل ممکن دي او حتي په کانگريس کې ډيمکراتانو او جمهوري خواهانو ويل چې د عراق څخه دي د سرتيرو د را ايستلو له پاره مهال ویش وټاکل سي ځکه چې د هغه جنگ د گټلو څرک خورا لږ ښکاري. د ۲۰۰۶ م کال د ډسمبر پر ۱۳ د نيويارک ټايمز د Op-ed column

titled کې (يوه جگړه اوس هم گټل کيدای سي) تر سر ليک لاندې د ستراتيژيکو او نړيوالو مطالعاتو له مرکز څخه Anthony Cordesman پر امريکا او د ناټو پر غړو هيوادونو ښه کړی و چې افغانستان ته نظامي او اقتصادي مرستې ډيري کړي. ده غرب ته اخطار ورکړي و چې پر کابل توجه زياته کړي په خاصه توگه د ښه حکومتداري په برخه کې چې د دي چاري د نسته والي له کبله د دښمنو ډلو د پياوړتيا او نفوذ له پاره ډېري خاليگاوي موجودي دي.

د ۲۰۰۷ م کال په مارچ کې ژورناليست Rory Stewart په ټايمز کې په يوه کالم کې نړيواله ټولنه له دي کبله ملامته کړي وه چې د

افغانستان د کلتور او ارزښتونو سره اشنایي نه لري او کونښن کوي چې غربي ډیموکراسي او مدني ټولنه پر افغانستان وټپي. سټیورت استدال کړی و، چې ډیري پیسې افغانستان ته د فساد او مخدره موادو پر ضد مبارزې په لار کې مصرف سوي چې زموږ پر عملیایو (میشن) یې هېڅ مثبت اغیزه نه ده کړې او د نورو غربي هیوادونو د مرستې پروگرامونه و محلي کلتور ته د خطر په سترگه کتل کېږي، چې همدې شي د افغانانو کرکه راپارولې ده. شاید غربي هیوادونه په خپل هدف کې پاک وي او هدف یې د افغانستان سره مرسته کول وي خو تر ټولو مهمه دا ده چې په دغه غربي پیسو باندي کوم هدف تر لاسه سي هلته د کلتور او ارزښتونو پیژندنه وسي. هغه څوک چې افغانان ډېر ښه پېژني وايي چې افغانان د هغو مرستو چې دوی ته ورکول کېږي قدر دانی کوي خو دا د دې مخالفت کوي چې که چیري دوی غربي ارزښتونه ومني نو هر څه به د دوی له پاره سم سي.

په داسي وضعیت کې نو هر څه یوه معما ښکاري. غربي هیوادونه فکر کوي چې دوی د یو داسي ټولني ملاتړ نه سي کولای چې هلته نارینه خپلي ښځي په بورقه کې ساتي، چیري چې د کوکنارو کرڼه د نړۍ د مخدره موادو مشکل تغذیه کوي، چیري چې یو غیري انتخابي ټوپکسالار واک چلوي او چیري چې مذهبي قانون د غیر مذهبي مخه نیسي. افغانان استدلال کوي چې دا د دوی خپل شخصي کارونه دي. د کوم علت له مخي چې دوی کوکنار کړي هغه گټه ده نه دا چې دوی پدې باور دي چې کوکنار ښه شی دي. په هغه غربي هیوادونو کې چې دوی ته وایي کوکنار مه کړئ د هیروئینو غوښتنه خورا ډیره ده نه په افغانستان کې که څه هم د تخمیني راپورونو پر اساس چې یو ملیون افغانان په نشه

بي موادو اخته دي. كه چيري دوى د اپيمو غوښتنه لږ كړي افغانان به يي هم لږ كړي. د افغانانو د ژوند او كلتور اړخ غربي هيوادونو ته د منلو وړ نه دى او دا خورا مغلقه مسئله كړخيدلې چې د بازاری ځواكونو په واسطه يي حلول ناشونى كار دى. دغه اړخ كېداي سي او (كيداي هم نه سي) چې په مرور د زمان تغيير وكړي خو په افغانستان كې د غربي نړۍ په پرتله وخت خورا ورو درومي.

راډيكال اسلام د افغانانو د ژوند كلتور نه و، تر هغه چې بهرنيو يرغلگرو شوروي اتحاد هڅه وكړه چې خپلو راډيكالو ته تغيير وركړي. تر هغه وخت پوري افغانستان يو رښتوني او د زغمه ډك مسلمان هيواد و، چې په نونسوه شپيته او د نونسوه اويا په لومړيو كې يي غربي سيلانيان شاهدان دي. د روسانو د اشغال په وخت كې مليونونو افغانانو خپل هيواد پرېښود او دا توندلاري وه چې د جهاد له پاره يې په لوړ او ازناړې وهلي او همدې شي د غربي هيوادونو په ځانگړې توگه امريكا مرستي راجلب كړې. د سړې جگړې ذهنيت د هيڅ داسي موقع مخنيوى نه سو كولاى چې شوروي اتحاد بېله مخامخ جگړې څخه په بهرني هيواد كې را ايسار كړي. د توندلاريتوب تر ټولو شرير او موقع پېژوندونكى گلبدين حكمتيار و، چې په نتيجه كې يې د امريكايي مرستو تر ټولو لويه برخه تر لاسه كول او د پاكستان استخباراتي ادارې ISI چې د امريكا د لاسپوڅي او پيسه ويشونكي ادارې په توگه يې كار كاوه د ده پوره درناوى كوي. موږ بايد دا هېر نه كړو چې يو وخت امريكا دغه اسلامي توندلاري تربيه، تجهيز او بسپنه وركول چې نن يې د له منځه وړولو هڅي كوي.

۹۱۱ تر پېښو وروسته د بوش ادارې ډېر لوي چانسونه د لاسه

وركړل. تر ټولو څرگند يې د اسامه په وژلو او نيولو كې پاته راتلل دي چې

د ۹۱۱۱ د پېښې پلان جوړونکی دی. پر افغانستان د حملې په وخت کې چې د ده د القاعده سازمان د رهبري په نیولو کې چې ټوله بي زړه سوي، ماته سوي او د پښو غورځيدلي وه چې ټوله بايد د شرقي افغانستان په غرونو کې له منځه تللي وای هلته د پاکستان پولي ته نژدې د لاري بندولو له پاره د پوځونو په استولو کې پاته راغلل چې همدې شي اسامه او د ده ډلي ته موقع برابره کړه چې پاکستان ته وتښتي. دې تېښتي اسامه په يو اتل بدل کړ او مرسته يې ورسره وکړه چې د خلکو کومکونه راجلب، نوي کسان استخدام او د تروريستي سازمان تر پخوا لا ډير ښه سره منظم کړي. د لارو د بندولو له پاره د مخکنيو پوځونو د لېږلو پريکړه د دفاع پخواني وزير ډونالډ رامسفيلډ ته راجع کېږي داسې چې دا د ترهگرۍ په وړاندي د بوش د ادارې تر ټولو لويه تېروتنه وه. دې د نړي تر ټولو لوي ترهگر ته اجازه ورکړه، چې بيرته لوبې ته راسي.

کله چې امريکا د طالبانو پر رژيم حمله وکړه اسامه او القاعده پټ سول ځکه چې په حمله کې تقريباً هيڅ ځمکنيو ځواکونو گډون نه درلود. د طالبانو چاره د شمال تلوالي او د امريکايي او برتانوي کمانډو په لارښوونه او د هوايي ځواک په مرسته وسول. په ټوله افغانستان کې د طالبانو د پخواني مرکز څخه نيولې په شرق کې تر هراته، له شماله تر کابل او نور په هر ځاي کې چې د طالبانو حکومت نسکورېدې يو هوس يې درلود. په دې ټوله راضي وه چې د طالبانو دغه زير او ناپوه حکومت دي د دوی د غرب ملگرو سره چې دغه ناکامه هيواد ته د ويني په سرطان اوښتی دی له منځه يوړول سي.

حامد کرزی فکر کوي چې دی د غرب تر اغېزې لاندې د بون په غونډه کې د موقتي ادارې د مشر په توگه ټاکل سوی دی او له هغه پراخ

ملا تر څخه خوند اخلي چې د ۲۰۰۴ م کال په ملي ټاکنو کې افغانستان د لومړي ځل له پاره د خپل مشر د ټاکنو له پاره په ډېرې خوشحالي سره رايې واچولې. نوي بنوونځي د نجونو او هلکانو څخه په خورا شوق سره ډکې سوي او خوشباوريو هر چيري خپل وزرونه غوړولي و. کله چې طالبان نسکور سول غربي يو بي کنټروله ځواک د ټاکنو سره هيواد ته ننوت چې ورپسې يې حکومتي ادارو، انجورانو او شخصي د امنيتي کمپنيو هيواد پر سر سره واخيست چې افغانستان ته به يې ويل د يو مکمل ملت له پاره بايد څه تر سره سي. د غربي نظاميانو وظيفه چې بنورين له منځه وړل و، يو څه د دوی دناپوهی او يو څه د افغانان کلتور او عنعناتو ته نه درناوي دا مسئله نوره هم پېچلې کړل. افغانانو بيرته په مقاومت لاس پوري کړ او د غرب ضد بنورنسيانو چې د خلکو په زړونو کې يې ځای د لاسه ورکړی و بيرته تر لاسه کړ.

د افغانستان د بنسټونو جوړونه او رغونه تقريباً په هغه او ايلو کې د بې کاره بيروکراتيک او بې اغېزې او د فساد له ډک حکومت له کبله د خنډ سره مخامخ سوه. حتی په کابل کې چې بې ساري ودانۍ جوړې سوي او نفوس هم خورا ډير سوی دئ حکومت په دې بريالی نه سو، چې خلکو ته برېښنا او نور اساسي خدمتونه برابر کړي. مرکز د پيسو ډک و خو بيا هم ملکي کارکوونکو او بنوونکو ته معاش نه رسېدی. د افغانستان د ملي اردو او ملي پوليسو روزنه د تجهيزاتو د نسته والي او د فاسدو قوماندانانو له کبله چې ټولي پيسې به يې په خپلو جیبونو کې اچولې وځنډيد. په سوونو مليونه ډالر افغانستان ته راغله خو تر اوسه لا د هيواد د اقتصادي پياوړتيا تر ټولو ښه ښه د کابل په خامه جادو کې د لوکسو موټرانو کرځېدل، د فاسدو حکومتي چارواکو لوړي لوړي ودانۍ

او بنایسته او د خیال رستوران تونه وه چې مړو غریبانو به را وارد سوي الکول پکښې څښل او ډوډي پکښې خوړل.

بیا هم پرمختگونه سوي دي ځکه چې ډېر افغانان سولي او ثبات ته خورا ډیر لېوال دي او د پرمختگ په کارونو کې ونډې اخیستلو ته ډېره تلوسه لري. نجوني مکتبونو ته ځي ځکه چې ډېر افغانان د نجوني زده کړي غواړي او ډېرو استادانو او اداري کارکوونکو د ښوونځیو په فعال ساتلو سره خپل ژوند د هغه دوامدار تهديد له کبله چې دوی ته د توندلارو له خوا متوجه و په خطر کې اچولی و. د اطرافو ډېر ښوونځي وران او ښوونکي او اداري کارکوونکي یې د طالب ښورښیان له خوا ووژل سول. ملکي کارکوونکو د تنخوا نه ترلاسه کولو له کبله غوغا جوړه کړې وه. د ښاروالۍ کارکوونکو چې باید د کثافتو غرونه یې له منځه وړي وای د نوو خلکو په راستنېدلو سره د سونامي سره مخامخ سول. ترافیک پولیسو په کابل کې په کابل کې د نظم راوستلو خوشي هڅي کولې او افغاني سرتېري به د ښورښیانو سره په جگړه کې وژل کېدل.

د حامد کرزي هغه هڅي چې د ښه حکومتدارۍ له پاره یې کولې د کورنیو شخړو او فساد له کبله له خنډ سره مخامخ سوي. په ۲۰۰۱م کال کې د طالبانو چټکه ماته چې په ټوله هیواد کې د خوشحالی سبب سوه، چې ورسره سمدستي دا سوال ورسره راپورته سو چې په افغانستان کې د ائتلافي ځواکونو یو داسې ځواک ته اړتیا سته چې په افغانستان کې سوله وساتي. د ائتلافي ځواکونو د هوایي ځواک په ملاتړ شمالي ټلوالې ډېر ژر پر دې بریالي سول چې طالبان له پښو وغورځوي. دغه ټلواله د تاجکو او ازبکو څخه جوړه ده چې په څرگند ډول یې د جنوب د پښتنو د

خوا هر کلي ونه سو. د عبدالحق د وړاندیز له مخي چي بايد په جنوب کي هم د ټوپکسالارانو يوه ټلواله رامنځ ته سوې وای او دې به د طالبانو په بيا راپورته کولو کي تر ائتلافي ځواکونو ډېره اغېزه لرلای چي اوس يي غربي ځواکونه لري.

حامد کرزي په خپل وخت کي دغسي يو ايتلاف جوړوی او طالبان هم خورا غلي وه تر څو چي دوي بالاخره په هغه ويرجنه ورځ په ترينکوټ کي تسليم سول. که د پښتنو دغه ناخبره ائتلاف تقويه سوی وای او ائتلافي ځواکونو يې د هوا څخه ملاتړ کولای دا به د هيواد له پاره تر ټولو ښه امنيتي ځواک وای. دا هغه طريقې دي چي افغانستان خپل ځان د تاريخ په اوږدو کي په ساتلی دی. افغانستان هيڅکله هم په يوي قوي او ملي اردو سره نه دی ساتل سوی او د قومي حکومتونو اتحاد د محلي او ساحوي حکومتونو په چلولو کي خورا اغېزمن دی لکه څنگه چي د کرزي پلار کارونه د يوه قومي مشر په توگه تر سره کول. د افغانانو مطلق اکثريت د طالبانو د رژيم څخه ښه خاطر نه لرل خو که د طالبانو تر نسکورېدلو وروسته د افغانانو سره مرسته سوې وای کېدای سول چي دوی په خپله د طالبانو د بيرته راتگ مخه نيولې وای.

ددې ټولو سره افغانستان يو ځل بيا د بهرنيو سرتېرو له خوا اشغال سو او د ۲۰۰۷ مال په پيل کي هلته د نورو سرتېرو جوپې ورو رواني وې. د جنوب د ائتلاف موقع د ۲۰۰۱م کال په اخير کي د همېشه له پاره له منځه ولاړه. دا شايد د غربي ځواکونو پر ځاي تر ټولو ښه چاره وای چي د هېڅ سره هم بلد نه و. مگر د دغو غربي ځواکونو قوماندې او کنټرول داسي يو شی دی چي اوس هم کېدای سي چي خبري پروسې او يو تغير راولي چي په څه ډول د افغانانو سره متقابل عمل وکړي.

د ۲۰۰۵م کال د می ۵ ولسمشر کرزي سپینې مانۍ ته ولاړ، چې هلته یې په خپل هیواد کې پر بهرنیو ځواکونو د ډېر کنټرول غوښتنه وکړه ولسمشر بوش نه یوازې دغه غوښتنه رد کړل بلکې په خلکو کې یې د ولسمشر کرزي سپکاوی وکړ. کرزي په دې اړه په عامه خبرې نه دي کړي او نه زما سره په شخصي توګه خو ولسمشر ته نژدې افغانانو ماته وویل چې دی دې کار ډېر په غوسه کړی و. شاید کرزي په رسمي او عامه توګه پر خپلو غوښتنو ډېر ټینګار کړی وي خو ولسمشر بوش باید له ده څخه د خلکو په وړاندې خپل ملاتړ څرګند کړی وای. اوس ولسمشر کرزي د ناټو او امریکایي قواوو د وژونکو اشتباهاتو له کبله خورا ځورېږي او غنډل کېږي او له بله پلوه د هغوی په اداره کولو کې هم بېوسه دی. که چېرې کرزي او دده لوړ پوړي مشاورین پر دغو ځواکونو ډېره اغېزه ولري نو په ډاډ سره ویلای سو چې مثبت تغیر به راسي. له بله اړخه به کرزي د افغانانو په سترگو کې د اعتبار خاوند سي. د بلي خوا به د ناټو او امریکایي ځواکونو له خوا چې کوم تاکتیک په کار اچول سوی دی په تضمین سره به د ورانې، ملکي وګړو ته د مرګ ژوبلي او د افغانانو سره د راشي درشي په چارو کې د کلتوري حساسیتونو د پېښو په مخنیوي کې مرسته وکړي. په افغانستان کې د سولې له پاره هیلې ژوندۍ دي او خوشبختي مخ پر ډېرېدو ده، ځکه چې ډېر افغانان ورته لېوال دي. خو د افغانستان راتلونکې شکل باید یوازې د افغانانو لخوا د دوی د خپل مهال وپش له مخې او د دوی په خپلو طریقو باندې وټاکل سي. څوڼه چې غرب پر افغانانو د خپلو نظریاتو د تپلو کوښښ کوي هغونه د افغانانو د مقاومت سره مخامخ کېږي. لکه څرنګه چې مخکې وویل سول چې افغانان د بهرنۍ نړۍ د مرستې مننه کوي خو هیڅکله مداخله نه مني. غرب باید

افغانانو ته بېلچه په لاس ورکړي خو دا بايد ورته ونه وايي چي کوم ځاي وکيندي. دوی ته څښتي په لاس ورکړي خو بايد ورته ونه وايي چي څه په جوړ کړي. افغانان خورا غښتلي، ځانگړي او په زړه پوري خلک دي. دوی خورا دوستانه او ميلمه پال خلک دي خو يوازي ميلمنو ته نه اشغالگرو ته. دوی محافظه کار دي خو توندلاري نه دي. توندلاريتوب د افغانانو په خاوره کي د امريکا او نورو هيوادونو د غلطو پاليسيو نتيجه ده چي افغانان يي د خپلو هدفونو له پاره وکارول. يو وخت ټولي نړۍ د افغانو احترام کاوه. په افغانستان کي به مثبت تغيرات راسي خو په کراره که چيري موږ د ژر تغير راوستلو هڅه وکړو نو پايلي به يي راته په زړه پوري نه وي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**